

Městská knihovna v Praze

TANKOVÝ PRAPOR

Josef Škvorecký

Hledáte místo, kde...

... můžete celý den studovat nebo pracovat?

... seženete knížku pro zábavu, do školy, k poučení?

... stahujete e-knihy, posloucháte hudbu, tisknete 3D?

... osobně potkáte české i světové autory?

... můžete zajít na koncert, filmy artové i 3D?

Právě jste ho našli!

Městská knihovna v Praze

43 poboček, **3** pojízdné knihovny, **4 000** akcí ročně,
2 000 000 dokumentů, **60** Kč za registraci

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.e-knihovna.cz

www.facebook.com/knihovna

Městská knihovna v Praze

Tankový prapor

Fragment z doby kultů

Josef Škvorecký

Znění tohoto textu vychází z díla [Tankový prapor](#) tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Plus ve společnosti Albatros Media a. s. v Praze v roce 2011. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

§

Text díla (Josef Škvorecký: Tankový prapor), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno [Autorským zákonem](#) č. 121/2000 Sb.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uved'te autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 5. 3. 2019.

OBSAH

Sedmý tankový prapor v útoku na spěšně vybudovanou obranu nepřítele	8
Provedení zkoušek FO u Sedmého tankového praporu	49
Noc v posádkovém vězení.....	114
Lekce z katolického náboženství	136
Divizní kolo Armádní soutěže tvořivosti	149
Vůně civilu	170
Podzimní prověrka bojové a politické připravenosti	179
Bakchanálie	205
Kulturně masový večírek na rozloučenou.....	222

*Jarmile a Vladimírovi Emmerovým
a Nadě a Janu Michalovým –
oni dobře vědí proč;
a poddůstojníkům v zál.
P. L. Dorůžkovi a Stanislavu Marešovi,
kteří byli u toho.*

Osoby a události líčené v této knize jsou naprosto smyšleny, a připomínají-li někomu osoby a události, které znal, jde o podobnost čistě náhodnou.

Po zkušenostech s jistým filmem o hasičích dále prohlašuji, že čs. důstojníci a čs. lidová armáda vystupují v knize jen zdánlivě; v prvním plánu, který vlastně neplatí. Ve skutečnosti jde o modelovou prózu symbolického významu, o autonomní dílo obecně lidského dosahu.

Sedmý tankový prapor v útoku na spěšně vybudovanou obranu nepřítele

Ve 23.47, tedy přesně o 17 minut později, nežli stálo v plánskonspektu, vykonal kapitán tank. Václav Matka kontrolu rozmístění bojových vozidel ve východišti k útoku a postál asi pět minut u tanku, jemuž velel četař Krajšta, aby se podíval na zahájení okopových prací. Měsíc, napůl skrytý podzimními mráčky, zaléval přízračným světlem pětičlennou skupinu, bušící otupenými krumpáči do kamenité země, a tank, který se tyčil v pozadí a zdvihal ocelový nos k světélkujícímu nebi, vypadal, jako by zasněně hleděl někam naproti na stráň Okrouhlického vrchu, rozrytou stopami mnoha útoků.

Jakmile se kapitán obrátil a spolu se svým průvodem, upjatým do montgomeráků, zmizel v noční páře mezi roztroušenými stromy za tankem, pracovní úsilí skupinky se rychle zmírnilo. Kapitán sám, oděný neposkvrněnou kombinézou, na níž byly ještě patrné vymačkané hrany (následek dlouhého skladování v intendantním skladu), kráčel magickým příšeřím zářijové půlnoci k svému štábnímu vozu. Necítil nic z poezie této podivné předpůlnoční chvíle a podivné situace; přemýšlel, jaký byl blbec, když se před dvěma lety, kdy mu trochu hořela koudel ve Státní pojišťovně, dal nachytat na armádní výzvu, zanechal pohodlného postavení kádrováka a odešel do zvláštního desetiměsíčního kursu pro rychlovýrobu tankových specialistů se zajištěným brzkým povýšením. Tehdy neměl tušení o nějakých nočních cvičeních, která se konají týden co týden a za každého počasí. Ani o jiných podobných nepříjemnostech. Došel na cestu a posvítil si baterkou na plánskonspekt: „23.00–04.00 osádky provedou okopové práce a zamaskování bojových vozidel, 04.30–04.50 pohotovost k vyražení k útoku, 04.50 zahájení dělostřelecké přípravy, 05.00 vyražení k útoku.“ Může tedy

do půl páté spát. Měl by ovšem chodit po osádkách a sledovat práci. Ale hovno. Zhasil lucerničku a odbočil z cesty ke křoví, kde stál zamaskovaný štábní vůz. Zastavil se u schůdků a obrátil se na svého průvodce.

„Hospodin,“ oslovil výchovného náčelníka praporu. „Mrkni se na to a trochu jim zvedni mandle. Já du chrápat. Eště sem tenhle tejden ani jednu noc pořádně nespal, chlapi. V pondělí ta kulturní konference, v úterý stranická schůze do tří do rána, pak služba, ve středu velitelskej den – vzbud’ mě ve čtyři, Hospodin.“

„Provedu, soudruhu kapitáne,“ pravil žertovně poručík Hospodin a cvakl podpatky. Sotva za kapitánem zapadly dveře štábního vozu, odešel poručík k řidičské kabině a otevřel dvířka. Za volantem pokojně chrápal řidič. Hospodin jím zacloumal a vzbudil ho.

* * *

„Co je?“ zabručel řidič ospale.

„Heled,“ pravil poručík. „Běž pomoct rotnýmu Smiřickýmu, jsou tam jenom čtyři. A přijď mě ve tři čtvrti na čtyři vzbudit.“

„Do prdele,“ odpověděl nesrozumitelně řidič a vylezl ven. Byl to ještě lemoun, příslušník prvního ročníku, a na větší odpor se nezmohl. Venku ho roztřásla zima. Malý poručík Hospodin se zatím čile vyškrábal na jeho místo do kabiny a zavřel za sebou. Za oknem se mihl cíp deky, jak se do ní důstojník balil.

Vojín Holený, řidič, se otočil, strčil ruce do kapes, a drkotaje zuby pustil se směrem neurčitě severním ke skupinkám keřů, které tam stály jako realistické kulisy na ochotnickém jevišti. Nočním tichem zvonily a skřípaly vzdálené nárazy lopat a krumpáčů. Holený spěchal vysokou trávou a cítil, jak mu rosa prosakuje plátěnými kalhotami letní uniformy. To ho ještě víc rozladilo. U jedné skupiny keřů kotvil štábní vůz politického oddělení, a právě když šel Holený kolem, rozsvítil někdo baterku a na pozadí osvětlených dveří vozu

se začernaly dvě důstojnické čepice. Pak zavržaly schůdky, dveře se otevřely a světla i s čepicemi v nich zmizela.

Kurvy, pomyslel si Holený, člověka vyženou ven a sami jdou chrápat.

Když se však přiblížil k místům, kde podle rozmístění měla vyrábět okop pro střední tank osádka rotného Smiřického, zaznělo od nejasné skvrny v noční mlze, kterou Holený považoval za skupinu keřů, zahučení tankových motorů a skvrna se pohnula. Byl to tank. Holený rozeznal kanón ve vysoké elevaci, ale ten se najednou prudce nahnul dopředu a pohybující se skvrna zmizela v jednotvárné šedi travnaté pláně pod mlhou. Také motor umkl.

Holený rychle přiklusal k dějišti toho zázraku. Opravdu; železná bedna spočívala jakoby zapuštěna do krásně zhotoveného okopu. Po obou stranách se tyčily kopce vyházené hlíny a kanón přesně přesahoval vzornou předprseň. Holeného naplnila hluboká úcta k osádce, oslabené o jednoho muže (měl kapavku), která v čase kratším, než stanoví normy, vykopala tak obrovskou díru do země.

Přistoupil k veliteli, jenž právě slézal z věže, a oslovil ho napůl kamarádsky, napůl s povinnou úctou k poddůstojníkovi, jež však pramenila nikoli z povinnosti, ale z momentálního upřímného obdivu:

„Soudruhu rotný, mě sem poslal Hospodin, abych vám prej pomoh s vokopem. Ale –“

„Ta píčla!“ zaznělo z řidičského otvoru a na předprseň se z něho vyhrabal podsaditý voják v zamaštěné kombinéze s desátnickými prýmký na prsou. „Von si myslí, že se kvůli němu ztrháme. Ať si posere hlavu, kráva.“ Obrátil se k veliteli a řekl slušněji: „Tak co, Danny? Neřikal sem to? Ukázkovej vokop. Dyt' sem věděl, že tady je. Tady to znám jak svý hovno. Vokrouhlickej vrch sem dobyl už aspoň pětsetkrát.“

Velitel tanku se rozhlédl.

„Je to fajn, Andělíne. Doufám, že na to nepřijdou.“

„Čerta starýho, kamaráde,“ pravil řidič. „A dyby – já se jim na to vyseru. Já už mám vodsloužíno svý. Ať se dřou lemouni, ale ne dubňáci. A du chrápat.“

„Počkej, eště to maskování, ať je to z krku!“ zavolal za ním velitel.

„To ať udělá Juraj tady s Holeným, dyž ho Hospodskej poslal.“

„Hovno!“ zaznělo z věže. „Na to se vyseru.“

„Neser, Juraji,“ pravil pedagogicky řidič. „Koukej maskovat!“

„Do prdele, nech mě bejt!“

„Kurva, Juraji, neser boha! Přece nenecháš starýho Střevlíčka, aby maskoval za tebe.“

„Vyserem se na to kolektývně,“ řekl nabíječ.

„Tak neblbni, Juraji,“ rozkázal velitel. „Něco na to nasrat musíme, ať nás zbytečně nebuzerujou.“

Ale nabíječův názor vyjádřilo jediné slovo:

„Hovno.“

Z nitra věže se ozval jiný, dutý hlas:

„Lepáku, vypal, moc se sereš. A makat!“

„Běž se vysrat!“ pravil nabíječ. Hned nato ve věži něco slabě křápl, jako když udeří do plechového hrnce. Juraj zařval: „Au! Pust' mě! Neser!“

„Lemouně!“ promluvil hlas z věže. „Pudeš maskovat?“

„Už du!“

„Chci to vidět!“ řekl hlas a nabíječ kvapně seskočil. Dopadl vedle Holeného.

„Tak kluci, běžte natrhat trávu a nějaký větve. Stačí, dyž to naházíte na věž a trochu na předprseň vepředu,“ pravil velitel.

Holený se otočil a nabíječ ho s bručením následoval. Řidič Střevlíček vylezl na motor tanku, rozprostřel na něm kabát, lehl si a zabalil se do kabátu. Žaluziemi stoupalo z motoru příjemné teplo. Řidič se uprdl a vmžiku usnul.

Rotný Danny Smiřický, velitel tanku, se dal pomalu do obhlídky. Byl to člověk bojácný, a proto svědomitý. Zodpovídal za tank i za

osádku, jak to stálo v řádech, a kdyby sem teď přišel kapitán nebo politický, odnesl by to on. Řidič i střelec spí, zatímco by měli provádět technickou prohlídku vozidla, a tank není dosud vůbec zamaskován. A kdyby některý lampasák zjistil, že se vykašlali na kopání a zajeli do hotového starého okopu, skrytého křovím, byl by bengál a museli by kopat znova, pod kontrolou. Střevlíček sice s naprostou jistotou tvrdil, že všichni důstojníci dávno zalehli a chrápou, ale rotný byl z lidí, kteří se obávají výjimek potvrzujících pravidla.

Poodešel, aby se podíval po větvích k maskování. V blízkém křoví ulomil dvě mohutné haluze a přivlekl je k tanku. Tam už stál na věži nabíječ Juraj Bamza a sypal kolem sebe hrstě trávy. Holený zastřikával filigránské větvičky za madla a do žaluzií. Rotný opřel obě haluze o přední pancíř věže. Bylo mu zima. Podíval se na hodinky. Tři čtvrtě na jednu. Když půjde teď spát, naspí asi tři hodiny. To je krásné. Ale měl by samozřejmě postavit hlídky. Všichni by se měli vystřídat. Asi po půlhodině. Věděl však dobře, že dubňáky Střevlíčka a Žloutka k takovému nesmyslu nedonutí. Rozhodl se proto, že dá rozkaz oběma nováčkům, a uvažoval: já, jako velitel, mám po skončení okopových prací právo na odpočinek. Oni jsou povinni uposlechnout rozkazu. Vydám jim rozkaz a půjdu spát. Jestli hlídat nebudou a půjdou chrápat, je to jejich věc. Když je při tom někdo chytí, mně nemůže nic říct. Jestli mám právo chrápat, nemůže přece po mně nikdo chtít, abych zároveň hlídal hlídače.

„Hele, Juraji,“ řekl. „Budete se střídat s Holeným.“

„Co střídat?“

„No stráž. Na každého přijde hodina a půl.“

„Na to se ti vyseru.“

„Nekecej a neblbni. Já to mám za pár a nechci přijít do průseru,“ řekl přísně rotný, vylezl na předprseň a protáhl se řidičským otvorem dovnitř. Dal jsem mu rozkaz, říkal si v duchu. Jestli ho nesplní, je to jeho věc. Vyřešil jsem situaci přesně podle řádů, vojenským způsobem. Podle vzoru soudruha velitele.

Provlekl se opatrně příkloupem a dosedl na řidičskou sedačku. Vzadu na jaščíkách¹ chrápal četař Žloudek. Rotný nahmatl zajišťovací šroub příkloupu, odjistil ho a příkloup zavřel do bojové polohy. Otevřel však průzory, aby viděl, kdyby snad někomu napadlo přijít, sebral z vedlejší sedačky Střevlíčkovu kuklu, nasadil si ji na hlavu místo polštáře a opřel se pohodlně vlevo o držáky ručních granátů a výpustný kohout zavzdušňovacího potrubí.

Průzorem zářila dovnitř jasná hvězda a v tanku bylo cítit naftu a olej. Zvenčí slabě zaznívaly úderý krumpáčů od vedlejších vozidel. Tam se ještě pracuje. Rotný si dal ruce do podpaží, aby si je zahřál, a zadíval se na hvězdu. Zasníl se. Ihned se ho zmocnila dřímota a v příjemných mrákotách ho ještě napadlo, že by si měl honem dát udělat u fotografa v Okrouhlici snímek. Fotograf má vlastní kuklu k dispozici. Lizetce by se fotka s kuklou snad líbila. Měla by z ní asi legraci. Ale bude si muset pospíšit, protože –. Z věže zazněl nabíječův hlas: „Už se na to vyser, vole!“, po železném stropě zaklapaly podkůvky, cinkly o pancíř a zapraskalo síťové žaluzií nad motorem. Jdou spát, pomyslel si rotný v polospánku. Ale já jsem jim dal rozkaz a já spím. Pocítil nepříjemný tlak v kříži, kam se mu svezla pistole. Přetáhl si ji na břicho. A kdyby byla válka, nemohli by teď asi vůbec spát, protože by měli v kalhotách. Dovedl si ten strach představit. Strach tankových osádek, kterým vojenští statistici vypočetli, že jejich životnost v boji jsou čtyři minuty. Ale snad válka nebude. Možná že jo, možná že ne.

Ale asi bude, pomyslel si, ale jak usínal, myslil na to, že už brzy půjde do civilu. A co bude vlastně dělat a na nedobytnou Lizetku a jestli mu sestřenice Alena sežene to místo v Praze.

Usnul v jednu hodinu. Tou dobou už kapitán Matka, natažený na pohodlném kavalci svého štábního vozu, dávno spokojeně od-
dychoval (podle plánkonspektu cvičení prováděl kontrolu okopo-

1 Boxy, např. na náboje. *Pozn. red.*

vých prací); spal i výchovný náčelník Sedmého tankového praporu poručík Hospodin v řidičské kabině tatro (agitační práce v osádkách na téma *Dodržováním okopových norem bojujeme za mír*), po trochu těžké večeri se neklidně převaloval na kavalci svého štábního vozu zástupce velitele pro věci politické nadporučík Růžička, trápen těžkými sny (kontrola práce agitátorů čet a osádek), a nadporučík Pinkas, náčelník štábu, se pokoušel přimět nepoddajné nervy ke klidu dávkami somniferu a snažil se vypudit z hlavy představu své manželky Janinky, která spí sama v prázdném bytě, nebo možná nespí a není sama... (prověření obeznámení velitelů čet se situací, kontrola jejich palebných náčrtků čet). Pod nataženou plachtou jiné tatro, rovněž poklidně, spali i tři velitelé rot (kontrola činnosti osádek); jenom čtvrtý, snaživý poručík Hezký, na něhož si pro jeho přičinlivost kapitán Matka zasedl, vykonával poctivě plánskonspektem mu předepsané činnosti, a navíc – k malé radosti nadřízených vojnů – pomáhal kopat žalostnou napodobeninu tankového okopu osádce četaře Vytáhlého, skládající se toho času jen ze dvou mužů (ostatní byli v base). Leč tuto jeho snahu viděl z nadřízených pouze Pánbůh, a jeho existenci armádní velení neuznávalo.

Ke druhé hodině ranní umlkly poslední údery lopat a krumpáčů. Únava přemohla i snaživost poručíka Hezkého. Jeden po druhém zahučely na krátký okamžik motory. Tanky zajížděly do mělkých děr, naznačujících okopy, a usazovaly se v nich jako kvočny.

Veliké a údajně spravedlivé ticho se rozhostilo kolem úpatí Okrouhlického vrchu. Do toho ticha svítil měsíc, filtrovaný noční mlhou, a shlížel na kovové hlavy tanků. V nich spali vojáci přehlídkové jednotky a snili o široké a slunné oblasti života, nazývající se „zapár“.

* * *

A tak se stalo, že když se z ranní mlhy vynořil džíp s číslem štábu divize, naskytl se očím majora Borovičky, zvaného „Malinkatej dábel“, poklidný a realistický obraz krajiny s tanky. Ležely jako přežraní kanci v mělkých jámách a ranní větřík si laškovně pohrával s chomáči trávy a sporými větvičkami, nastrkanými tu a tam za madly a kolem příklopů. Srdce nepatrného majora se zatetelilo radostí, neboť se mu zde naskýkala možnost dokonale se uplatnit. Vydal svému řidiči ostrý rozkaz, aby zastavil. Potom křepce vyskočil z džípu, a sekaje vojensky nožkami v naleštěných holínkách spěchal k dobře viditelnému štábnímu vozu.

Všude po úpatí Okrouhlického vrchu rozlévalo se příjemné ticho; nepřerušoval je ani zpěv ptáků, neboť ti většinou nevyčkali konce prezenční služby příslušníků Sedmého tankového praporu a neukázněné odletěli na jih. Major Borovička dorazil orosenou trávou k štábnímu vozu a s jistou námahou se vyšplhal na schůdky řidičské kabiny. Nahlédl dovnitř a tvář mu ozdobil radostný úsměv. Na sedadle spatřil poručíka Hospodina, zabaleného v erární dece, z níž mu vykukovaly jen nos a brada, obrostlá rašícími vousy. Maličký major chvíli balancoval na stupačce, potom spokojeně frkl a ohlédl se. Původně chtěl seskočit, ale když spatřil téměř metrovou propast pod sebou, rozhodl se pro mírnější postup. Ručkou se pevně přidržel držadla na dveřích a na pravé noze udělal dřep, až švy těsných kalhotek nebezpečně zapraskaly. Marně však šmátral levou nohou po jistotě matičky země. Navíc mu pravá noha uklouzla, takže důstojník proti své vůli bolestně dosedl rozkrokem na stupačku a slabě zakvikl. Nějakou chvíli zůstal zamračeně v této pozici, potom se s velikou námahou opět vytáhl na stupačku a počal se opatrně otáčet, až stál zády k dvířkům. Pohybem, svědčícím o krajní promyšlenosti, svezl se zvolna do hloubky pod sebou a konečně zataľ zuby a seskočil. Dopadl na všechny čtyři a čepice se mu svezla do čela. Ihned však vstal, upravil si vojenský vzhled a s vítězně

krvelačným úsměvem zamířil k schůdkům štábního vozu. Vystoupil po nich, otevřel dveře a vlezl dovnitř.

Ve voze bylo zadýchané teplo, naplněné pachem ovčích kožichů, potu, cigaretového kouře a láhového piva. V tom ozónu na kavalci mohutně oddychoval kapitán Matka. V noci si zřejmě udělal pohodlí. Na jednom konci lehátka trčely zpod kožichu zašpiněné ponožky, na druhém svítil kapitánův do brunátna opruzený obličej. Jedna holínka stála na zemi, druhá se válela po mapě na stolku pod zatemněným oknem.

Majorek se chvíli kochal rajskou scénou. Poté zaujal vzpřímený postoj, prsíčka vypnul vpřed, až se mu prdelka v našponovaných rajtkách ostře zarýsovala, a otevřel ústa. Usměvavý generál, který se právě chystal odměnit plukovníka Matku řádem Kutuzova, otevřel rovněž ústa, ale místo pochvaly zaječel neuvěřitelně protivným hláskem: „Vztyk!“ Kapitán Matka, nedbaje kouře z hořících amerických tanků, se vztyčil, jak nejrychleji to stihl, a vytřeštil na generála oči. Generálova tvář se proměnila v dobře známý obličej Malinkatého ďábla.

„Soudruhu kapitáne,“ pronesl drobný major pekelným tónem. „Čas je nula čtyři čtyřicet pět. Vaše činnost?“

Kapitán polkl. Cáry snu se mu v hlavě pomíchaly se syrovou skutečností. Nejdřív měl tendenci podat hlášení o vítězném střetnutí s americkými pancéřovými čely, ale pak se upamatoval na plánskonspekt. Sáhl mechanicky do kapsy na stehně, jenže hned si uvědomil, že podle řádu musí vědět všechno zpaměti, a najednou mu v mozku svítilo. Nula čtyři čtyřicet pět. To je přece ve všech plánskonspektech, které mu kdy přišly do ruky, stejné – to jest stejně opsané z jakéhosi prapůvodního plánskonspektu na téma *Tankový prapor v útoku na spěšně vybudovanou obranu nepřitele s materiálem*. Odvětil řízně:

„Pohotovost k vyrazení k útoku. Přesvědčuji se, zda –“ zarazil se, protože mu došlo, že se o ničem nepřesvědčuje. Ostatně major ho sám přerušil:

„Kdy říkáme, že je tankový prapor v úplné bojové pohotovosti?“

Kapitán zalpal po vzduchu. Zbytky heroického snu odlétly a opojná vůně bitvy se vypařila. Uvědomil si naplno dosah faktu, že je tři čtvrtě na pět a že tu stojí ve svém štábním voze před lidožroutem Borovičkou, jenž ho dopadl při provádění zaspání. Připadal si jako králíček v tlamě hyeny. Mechanicky se dal do odříkávání řádového otčenáše:

„Takový prapor je v úplné bojové pohotovosti, jestliže všechna vozidla i jejich osádky jsou v úplné bojové pohotovosti, to znamená, jestliže všechny osádky jsou úplné a zdravé, jestliže v každém tanku je předepsaná zásoba střeliva, pohonných látek, mazadel a proviantu, jestliže zbraně jsou řádně zrektifikovány a oše–“

„A co boty?“ zaječel majorek.

„Boty?“

„Boty,“ opakoval svéhlavě trpaslík.

„Jak to, soudruhu majore –“

„Boty. Obyčejné vojenské boty,“ pravil Dábel ironicky. Matka sklonil zrak směrem dolů, spatřil své nohy v ponožkách a polilo ho horko.

„Soudruhu majore,“ začal, ale drobný důstojník ho přerušil, a metaje z očí škodolibé blesky s gustem si ho podával:

„Jak si to představujete?“ mečel hláskem kleštěnců. „Co to má znamenat? Takhle provádíte výcvik? Víte, že výcvik je váš bojový úkol v míru na obranu vlasti? Podle plánskonspektu se máte přesvědčovat, jestli jsou správně vykopené okopy a jestli osádky jsou v úplné bojové pohotovosti – a vy si tady chrápete! Budete se hlásit u velitele divize, rozumíte?“

„Soudruhu majore –“ odvážil se Matka.

„Mlčte! Víte, co je rozkaz? Na nic jsem se vás neptal! Vy máte být příkladem svým vojákům v jejich plnění povinností? Pak se divíte, že vojáci jejich povinnosti neplní! Styďte se!“

Kapitán Matka stál v přísném pozoru a v duchu zuřil.

Major energickým trhem pozdvihl levou ruku a stáhl koženou rukavici ze zápěstí, až se objevily velké švýcarské hodinky.

„Je nula čtyři čtyřicet osm. Přesunuji hodinu há o deset minut. Přesně v nula pět deset vyrazí váš prapor k útoku. Odchod!“

„Provedu!“ Matka se pokusil udělat čelem vzad, ale to mu připomnělo neúplnost jeho výstroje. Ohlédl se, provinile sebral jednu botu z mapy a druhou ze země a nervózně se do nich začal cpát. Malinkatý ďábel ho potměšile pozoroval. Neodpustil si ještě jednu poznámku:

„Stát se to v boji, soudruhu kapitáne, měl byste z toho polní soud!“

Matka souhlasil. „Ano, soudruhu majore,“ pravil pevně a vydusal z vozu.

Venku ihned zařval:

„Vojín Holený! Ke mně!!!“ Býčí hlas se však bezmocně rozplynul v idylickém tichu jitra na sklonku babího léta. Ve dveřích štábního vozu se objevil major Borovička a ledově pravil:

„Váš řidič tu není, soudruhu kapitáne.“ Zasmál se, jako když škrábe nožem o plechový hrnec, a udělal vtip: „Petrně dezertoval k nepříteli.“

Matka zrudl a pustil se těžkým klusem ke štábnímu vozu, který stál asi padesát metrů opodál. Cestou rychle rozvíjel praktické úvahy, do nichž se mísily návaly vzteku a bezmocné zuřivosti, namířené jednak proti Malinkatému ďáblu, jednak proti příslušníkům jeho vlastního důstojnického sboru, a jednak, jako vždy, proti němu samému – že mohl být takový vůl a nezůstal v teplé kanceláři kádrového oddělení Státní pojišťovny.

Doběhl k štábnímu vozu a naboural se dovnitř jako dělová koule. Samozřejmě, nadporučík Pinkas a nadporučík Růžička tam leželi pod kožichem jako dva buzeranti.

„Vztyk!“ zavelel, a sotva se vztyčili, počal plnit rozkaz majora Borovičky:

„Jak si to představujete? Tohle je u vás pohotovost k vyrazení do útoku? Kde máte velitele rot? Kde je dělostřelecká příprava? Je nula čtyři padesát! Má začít!“

Oba hodnostáři naň zoufale mžourali.

„Za tohle si ponesete následky. Budete se u mě hlásit po cvičení. Překládám hodinu há na nula pět deset. V nula pět deset chci vidět vyrazení k útoku. Soudruhu nadporučíku, sežeňte ihned velitele rot! A vy mi sežeňte vojína Holeného! Odchod!“

Nadporučíci vyskákali z vozu. Kapitán vyšel kolébavým krokem za nimi, a jak letmo pohlédl k svému autu, spatřil tam svého výchovného náčelníka v lati před prskajícím majorkem. Ale pocit slabého zadostiučinění neměl kdy náležitě se rozvinout. Kapitán spěšně otevřel dveře řidičské budky, zacloumul právě se probouzejícím řidičem, a ten už v následujícím zlomku vteřiny pádil k nejbližšímu okopu s tajným rozkazem vzbudit osádky tanků, připravených do zteče. Svoje poslání, kapitána a všechno ostatní přitom v duchu komentoval výrazy nenacházejícími se v běžných slovnících.

* * *

Osádka rotného Smiřického přijala kurýrovu zvěst s nedůvěrou.

„A co žrádlo?“ přivítal jitro útoku četař Žloudek, podíval se na hodinky a dodal: „Kurva, už je pět. To sme už měli bejt v prdeli.“

Z řidičské sedačky se kolem něho vzhůru drápal rotný Smiřický. Posadil se k radiostanici a nervózně si natahoval kuklu. Žloudek ho sledoval s lehkým opovržením dubňáka.

„Doprdele, já to nevyldim,“ vzdychl rotný a zmateně zakroutil knoflíky aparátu.

„Vyser se na to,“ řekl Žlodek, „stejně bude zas hovno spojení.“

Rotný však kroutil knoflíky dál. Že jsme chrápali, to nám prošlo, myslel si. Juraj měl rozkaz mě vzbudit, a nevzbudil. Ale teď musím dostat spojení, nebo se řítím do průšvihů já.

„Dyt' sem to říkal, kamarádi,“ ozval se od motoru Andělín Střevlíček. Vztyčil se do stoje a pátravě hleděl ve směru štábních vozů. „Starej Macecha zachrápal a starej Růžička taky.“

Rotný se vzdal úsilí o spojení a vytáhl se do velitelské věžičky. Vzadu u štábních vozů se hemžila skupinka důstojníků a zmateně pobíhaly spojky. K tomu chumlu se právě blížil maličký důstojník.

„Páni, je tu Borovička!“

„Malinkatej ďábel?“ zeptal se Střevlíček s gustem. „Kurva, to maj teda lampasáci prdel v loji.“

„Andělíne, vlez dovnitř,“ ozval se rotný. „Ať nějakej vůl neřekne, že to.“

„Neboj, Danny!“ pravil Andělín. „Starýmu Střevlíčkovi můžou všichni políbit řiť!“

Starýmu Střevlíčkovi, pomyslel si rotný. Žádný z nich nechápe, že já mám nakonec odpovědnost za jejich vylomeniny a že já to nakonec odskáču.

Střevlíček pomalu obešel tank a rozšafně vlezl do řidičského otvoru. Rotný si všiml, že na vychladlém motoru dosud spí nabíječ Jiří Bamza.

„Juraji! Hergot vstaň a vlez dovnitř!“

„Vyser se na mě!“

„Neser, Juraji!“

„Vyser se na mě, povídám!“

„Tak hergot neblbni! Je tu Borovička!“

„Ať si trhne nohou!“ řekl Bamza, ale vstal a se zívnutím se protáhl. Pod sebou v tanku měl rotný četaře Žlodka, který se mezitím zase

pohodlně uložil na jaščíky. Rotný se rozhlédl. Z velitelské věžičky sousedního tanku, který stál asi patnáct metrů vlevo, se do půl pasu vynořila postava rotného Soudka.

„Josef,“ zavolal rotný. „Máš spojení?“

„Co be,“ pravil vzdorně rotný Soudek. „Já to mám celé pokorvené. Já se na to vesero.“

Vtom doběhla k tanku spojka. „Dyž vám nepude spojení, máte dávat pozor na velitele praporu a dělat co von. Hlavně prej maj střelci pracovat s kanónama, na to je Ďábel vysazenej. Vyražení je na červenou, útok nepřátelskejš tanků na žlutou a konec cvičení na zelenou. A teď máte eště vopravit maskování, pač Ďábel se na to pude podívat!“

„My ho máte dobrý,“ řekl Bamza a sedl si do nabíječského otvoru. Musel však ihned uhnout, protože pod ním se vysunula hlava četaře Žloutka.

„Co dělaj?“

„Raděj se,“ řekl rotný.

„Hovno raděj. To je Malinkatej ďábel sprdává,“ řekl četař.

* * *

A měl pravdu. Malinkatý ďábel právě důstojníkům praporu systematicky vypočítával chyby a nedostatky, jichž se dopustili během dosavadního průběhu cvičení na závěr výcvikového roku. Těchto nedostatků bylo mnoho. Jak jim je tak zvolna přednášel, podívoval se Malinkatý ďáblík v duchu vlastní systematičnosti a znalostí, které si osvojil o tankovém boji. Připadal si před nimi jako starý frontový bojovník. Naplnila jej nesmírná rozkoš. Viděl, jak ho všichni nenávidí, ale jak jsou proti němu nepatrní. Byl bezpečný v koruně, který mu poskytovala vojenská kázeň a subordinace. Oni musí stát a on je může sprdávat. Oni si mohou myslet, co chtějí, a on jim může říkat, co chce. Nikdy nebylo na světě nic dokonalejšího.

Rozkoš, jež ho takto naplňovala, když stál a prcal kapitány a nadporučíky, byla rozkoš kvalitativně vyšší, než bývala kdysi dávno, před válkou, rozkoš délesloužícího četaře Borovičky, sprdávajícího líná ucha v intendantním skladu. Dávno prošla hodina há, dávno se do věžiček tanků vyškrábali nejpevnější spáči a se zájmem pohlíželi ke skupince v lati, uprostřed níž si vykračoval prskající kohoutek. Vzbudili se dokonce i značkaři, rozmístění na vrcholku Okrouhlického kopce, a představitelé nepřátelských tanků, zalezlí dále v terénu směrem ke Kostelci, a podívovali se, proč útok ještě nezačal, anebo zda jej nezaspali. A major Borovička prcal a prcal. Zdálo se, že se uprcá. Jeden po druhém dostávali poručíci, nadporučíci, podporučíci a aspiríní svoje. Snaživý poručík Hezký měl pocit, že se hrouťí svět. (Co všechno zanedbal, co všechno opominul!) Bojácny rotný aspirant Slíva se chvěl strachy, drzý staršina aspirant Dvořák měl co dělat, aby se nerozchechtal. Lhostejný poručík Grünlich s nelibostí uvažoval o neuspokojivém stavu svého kručícího žaludku a nenápadný poručík Šlajs starostlivě přemítal o neuspokojivém stavu okopů své roty. Technický nadporučík Kámen, jenž byl hulvát, si myslel: Polib už nám prdel, blbouně!, zatímco proviantní poručík Tylš se v duchu modlil, aby si majorek nevzpomněl, že v půl páté měli přivést snídani, a aby se nezeptal, kde s tou snídaní jsou, protože on to nevěděl.

Konečně major Borovička doprcal a vyzval shromážděné, aby ho následovali. Hodina há, přesunutá na neurčito, slibovala pro nadcházející útok plné denní světlo a dobrou viditelnost na všechny chyby a omyly, jichž se vojáci Sedmého tankového praporu při té příležitosti ještě dopustí. Skupinka důstojníků vytvořila za majorkem ocas a dala se do pohybu. Ranním šerem třeskla salva kovových úderů, jak se zaklapovaly příklopy, jimiž se osádky tanků nedobytně izolovaly od světa, ve kterém momentálně zuřil Malinkatý ďábel.

* * *

Suita došla k prvnímu tanku. Stál v mělkém dolíku, kolem hliněná zahrádečka, jako když děti stavějí hráze po dešti, a sem tam chomáček trávy na pancíři.

„Čí je to vozidlo?“ zamečel majorek.

Jeden z velitelů rot, nenápadný poručík Šlajs, srazil paty, vypjal prsa a zazpíval:

„Mé roty. První roty Sedmého tankového praporu. Velitel roty poručík Šlajs!“

Major ho propíchl pohledem.

„Kontroloval jste stav okopových prací?“

„Ano, soudruhu majore.“

V Ďáblově tváři se nehnul ani sval.

„Ověřil jste si dokonalost zamaskování?“

„Ano, soudruhu majore.“ Do poručíkových slov se vkradl smutek.

Major přejel očima výsledky obou zmíněných prací. Celá skupinka následovala jeho příkladu. Bylo zřejmé, že poručík Šlajs má velmi mírná měřítka.

Kapitán Matka se pokusil uplatnit svoji autoritu.

„Soudruhu poručíku,“ rozzuřil se, „tomuhle říkáte –“

Ale Ďábel ho přerušil:

„Mlčte, soudruhu kapitáne! Nedal jsem vám rozkaz, abyste mluvil.“ Pak se obrátil na nešťastníka Šlajse.

„A prověřil jste u osádek své roty jejich znalost situace, rozkazu a palebného úkolu?“

Poručík Šlajs učinil pokus vyvlíknout se z odpovědnosti: „Namátkově, soudruhu majore.“

„Prověřil jste ji u osádky tohoto tanku?“

„Ne, soudruhu majore,“ pravil Šlajs, stále ještě doufaje, že tímto trikem bude z obliga.

„Ale vydal jste příslušné rozkazy velitelům čet?“

„Ano, soudruhu majore.“

„A přesvědčil jste se, že je velitelé čet předali velitelům tanků?“ Ze železné dedukce vojenského uvažování nebylo úniku. Šlajs pravil rezignovaně:

„Ano, soudruhu majore.“

„Přezkoušejte tedy velitele tohoto tanku!“

Đábel vyhodil poslední trumf a strčil ruce do kapes. On mohl. Ostatní nesměli.

„Provedu,“ pravil poručík Šlajs velice smutně a jako by chtěl získat čas, a přistoupil k tanku. Všechny příklopy byly bojově uzavřeny. To jediné bylo v naprostém pořádku. V tanku panovalo ticho, jako by tam nikdo nebyl.

„Rotný Soudek,“ zavolal poručík Šlajs.

Z nitra železného vozidla zaznělo dutě:

„Zde!“

„Ke mně!“

„Provedo!“ Příklop velitelské věžičky se nadzdvihl a veliká zámečnická ruka ho mohutným rozmachem zaklapla do zajištěné polohy. Za rukou se vynořila ochranná kukla, rámuující brunátný obličej vesnického křupana. Rotný Soudek se pomalu vysoukal z věžičky, sedl si na její okraj a zkušeně sklouzl dolů. Zaujal nonšalantní, dubňácký postoj před poručíkem.

Majorek zavřeštěl:

„Zpět! Soudruhu rotný! Takhle se vysedá z tanku? Zpět a znova!“

Hanácký tankista vrhl na majora opovrřlivý pohled, ale neřekl nic. Otočil se a vyšplhal se do věžičky.

„Lezete tam jak zpomalenej film!“ kvičel majorek. „Mně se zdá, že budete v neděli cvičit nasedání a vysedání. Nemyslete si, že když to máte za pár, že se vám nemůže nic stát!“

Rotný Soudek usedl na věžičku a zahleděl se bezvýrazně na majora.

„Dovnitř! A zavřít příklop! A na rozkaz Vysednout! otevřete příklop a z věže seskočíte! *Seskočíte*, rozuměl jste? Neslezete!“

„Sou tady kameny,“ zahučel Soudek. „Já bych si nerad na poslední chvíli zlomil hnátu.“

Major zrudl.

„Mlčte! Víte, co je rozkaz! O rozkazu se nediskutuje! Když si zlomíte hná- nohu, tak si ji zlomíte! Proved'te!“

Soudek se obrátil a zasunul se do příklopu. Chvíli ho nemohl zaklapnout, a to Ďáblíka podráždilo.

„Slyšel jste, že sebou máte hodit!“

„Když tady je to jaksi zkorvené.“

„Jak to se mnou mluvíte!“ zapištěl major, ale vtom už příklop s bouchnutím zapadl. Major se obrátil na Šlajse, který se mezitím stáhl do pozadí a mlčel jako ryba.

„Kázeň, soudruhu poručíku, kázeň,“ pravil, potřásaje pedagogicky hlavou. „Dejte mu – ne, dejte *celé* osádce rozkaz k vysednutí.“

„Provedu!“ řekl pevně poručík Šlajs a zachmuřil se. Přistoupil k tanku a zavelel: „Osádko – vysednout!“

Chvilíčku se nedělo nic, pak se najednou všechny příklopy otevřely, ve velitelském zasvítla Soudkova tvář, úsilím brunátnější než obvykle. Hned nato se jeho gorilí tělo sneslo opičím skokem jako stín anděla pomsty přímo na majorka. Majorek jen taktak stačil uskočit, škobrtl přitom o vykopanou hlínu, avšak kapitán Matka byl ve střehu a galantně ho zachytil.

„Kam to skáčete? Ste slepej?“ kvíkl Ďábel. Pomalu se vzpamatoval z leknutí, a tak si nevšiml velmi pohodlného a předpisům odporujícího způsobu, jímž z tanku vylézal řidič Desider Kobliha.

Celkem v pořádku nastoupila pak osádka před tank v náležitém pořadí – velitel, řidič, mladší řidič, nabíječ a střelec – a major se zlověstně svráštěným obočím vydal poručíku Šlajsovi rozkaz, aby prověřil nabíječe vojína Mengeleho, jak je obeznámen se situací vlastní a se situací nepřítele.

Nabíječe si vybral, protože předpokládal, že bude o této situaci informován nejméně.

Předpokládal, jak se ukázalo, správně.

Poručík Šlajs, který měl naneštěstí o situaci nepřítele ponětí také jen velmi neurčité a o situaci vlastní věděl jen o to víc, že je určitě velmi bledá, zaujal alespoň předpisový postoj a oslovil bezbarvě vojína Mengeleho. Vojínův výraz svědčil o naprostém pohrdání vším, co se zde děje, a jeho postoj naproti tomu nesvědčil (alespoň z hlediska vojensko-pedagogické teorie) o tom, že tento voják má za sebou už třicet měsíců vojenské služby.

„Soudruhu vojíne, kde se nalézáš nepřítel?“

Opovržení v Mengeleho tváři dosáhlo maxima koncentrace. Líně ukázal rukou do neurčita, někam směrem přibližně k Okrouhlickému kopci, a řekl:

„Nepřítel se nalézá – tam.“

„Upřesněte situaci,“ vybídl ho poručík Šlajs.

„Nalézáš se na Okrouhlickém vrchu.“

„Správně,“ prohlásil poručík. „A kde se nalézáme my?“

„My se nalézáme pod Okrouhlickým vrchem,“ řekl Mengele. Až dosud projevil nečekanou informovanost.

„V jaké síle se nalézáme?“

„Nalézáme se v síle asi jednoho tankovýho praporu.“

„Jak to asi?!“ zaječel Malinkatý ďábel. „Jak to asi, soudruhu vojíne! Vy nevíte, k jaké jednotce patříte?“

Mengele neotřesen prohlásil, že to ví.

„A jak to teda asi?“

„Pač neznám ještě ztráty z předešlého dne operací,“ pravil s nehybnou tváří Mengele.

Majorka, který si už byl jist úspěchem, vojínova logika umlčela. Z otevřené hubičky vylétl jen jakýsi krátký zášťek, jakési pufff..., a na okamžik zavládlo ticho. Poručík Šlajs se snažil vypadat neutrálně. Teprve po chvíli ovládl major řeč natolik, že pravil:

„Pokračujte, soudruhu poručíku.“

Poručík Šlajs se tedy opět obrátil k Mengelemu. Mengele naň zíral vlídně. Byl to v podstatě dobrák a upřímně se snažil veliteli pomoci. Ale nevěděl opravdu nic. Poručík přemítal, jak zformulovat otázku, aby z ní byla jasná odpověď. Jenom se však přesvědčil, že něčeho takového není mocen, prostě proto, že o taktické situaci nemá představu o mnoho jasnější než jeho podřízený.

„Soudruhu vojíne,“ spustil ze široka. „V jaké síle se nalézá nepřítel?“

Mengele se zakabonil.

„Nepřítel se nalézá v síle jednoho pěšího pluku.“

Šlajs zašilhal po Ďáblovi, ale ten mlčel. Buď to bylo správně, anebo to ani on nevěděl. Druhá možnost byla možnější.

Poručík se tedy připravil k další otázce, když vtom přišla nová pohroma, odkud ji nečekal.

„Opravte ho, soudruhu četaři,“ zazněl hlas kapitána Matky. Tomuto důstojníkovi se právě podařilo tajně nahlédnout do plánskonspektu, a proto se znovu pokusil o sebeuplatnění. Vzápětí ho však za to stihl trest. „Vy –“ zarazil se a s hrůzou si uvědomil, že si na četařovo jméno, které jako velitel praporu má znát z paměti, nemůže vzpomenout, „vy – s těma fouskama!“

Označený hejsek srazil paty.

„Četař Vejvoda,“ ohlásil, ale k dalšímu se neměl. Poručík Šlajs nasadil opět neutrální výraz.

„No,“ pobídl kapitán Matka četaře. Nabyl sebevědomí, neboť ho Ďábel tentokrát nepřerušil. „V jaké síle se nachází nepřítel?“

Elegantní četař zaváhal. „Nepřítel se nachází –“ Pak si dodal odvahy a prohlásil s jistotou:

„V síle dvou pěších pluků.“

Se žulově nehybnou tváří – na to, aby působila opravdu dojmem žuly, byla poněkud ztučnělá – obrátil se Matka na dalšího člena osádky.

„Soudruhu svobodníku?“

Otázaný, mladší řidič svobodník Lakatoš, nejprve klapl podpatky a zvolal jasným a břeskným hlasem:

„Slobodník Lakatoš!“

A odmlčel se.

„No!“ pobídl ho Matka.

„Nepriatel sa nachádza,“ Lakatoš neztlumil intenzitu hlasu a řval, jako by předříkával procesí, „nepriatel sa nachádza – v sile –“ dlouhá pomlčka.

„Tří,“ napověděl zlomyslně kapitán.

Lakatoš to přeložil:

„Troch –“

„Speciálních –“

„Špeciálnych –“

„Tankosamohybných –“

„Táňkosamohybnych –“

„Chemických“

Ale to už Lakatoš nepřeložil.

„No – chemických –“ opakoval kapitán.

Po Slovákově tváři se rozlil omluvný úsměv. Potom řekl hlasem téměř lidské hlasitosti, jako by mu to nevadilo (opravdu mu to nevadilo):

„Súdruh kapitán, ja to neviem.“

Následovala klasická vojenská velevěta:

„Jak je to možný?“

„Zabudol som to,“ odpověděl Lakatoš téměř radostně. Taková láska k pravdě však nenašla pochopení u velitele.

„Zabudol!“ zařval a obrátil se ke zbytku osádky. „Kdo z vás ví, v jaké síle se nalézá nepřítel?“

Osádka stála a pohlížela na něj mírumilovně. Kapitána polilo horko. Uvědomil si, že ve snaze blýsknout se před Dáblem velitelskou rozhodností zapomněl údaj, zahlédnutý kradmo v pláňkon-spektu. Mrkl na poručíka Šlajse, ten však hleděl neutrálně na svou

osádku. Mrkl tedy po majorkovi. Tvář štábního důstojníka měla však jen obvyklý výraz permanentního vzteku a popuzené škodolibosti. Kapitán rychle přemýšlel, jakou šikovně volenou otázkou zakamuflovat fakt, že síla nepřítele není u jednotky pod jeho velením známa, a jak se zároveň vyhnout katastrofě, kdyby musel odhalit svoje vědomosti v tomto směru. V rozpacích se ohlédl po svém důstojnickém sboru, který se mu nenápadně choulil za zády. Všiml si, že ruka snaživého poručíka Hezkého sebou poškubává. Už už ho chtěl vyzvat, aby odpověděl, ale pak s námahou odtrhl zrak od té cukající se ruky. Nemůže přece před mužstvem zkoušet vlastní štáb.

Vtom ho spasil ustrašený rotný absolvent Slíva, který se přihlásil.

„Nepřítel se nalézá asi v síle dvou pěších praporů,“ odříkával plynně, „zesílených rotou tanků a dvěma bateriemi dělostřelectva. Nalézá se na čáře les Jablko,“ začal mávat rukou různými směry, „triangulační bod na obzoru – kóta dvě stě patnáct – les Bumbál –“

„Dost!“ přerušil ho Ďábel. „Pokračujte, soudruhu staršino!“

Staršina Barák sebou překvapeně trhl, ale ujal se slova:

„Les Bumbál,“ pravil odhodlaně, „les Bumbál –“ a bloudil očima po Okrouhlickém vrchu, „les Zadní – les – les –“

„Tak dost,“ pravil Ďábel klidně. „Vy, soudruhu rotný,“ zabodl oči do Soudka. „Jaké palebné prostředky nepřítele byly zjištěny průzkumem?“

„Průzkumem byly zjištěny tyto palebné prostředky nepřítele.“ Soudek si pečlivě odkašlal a vzpomínal, co se dozvěděl předešlého večera na průzkumu. Přesně vzato, dozvěděl se několik intimních podrobností o poslední návštěvě domova, kterou vykonal desátník Střevlíček. Týkaly se desátníkovy dívky Marie Vendulákové, a protože, sedíce v granátové díře, svorně ignorovali úzkostlivý hlas rotného absolventa Slívy, seznamující je s výsledky průzkumu, měl nyní rotný o stavu palebných prostředků nepřítele představu naprosto nulovou a jenom uvažoval, kolik asi může říct, aby příliš nevybočil z obvyklé normy.

„Dvě pětéká,“ prohlásil po chvilce uvážlivě, „čtyři těžké kulometry a jeden tank, zakopaný –“ podíval se zkoumavě na Okrouhlický vrch, „vlevo od osamělého křoví dva prsty vpravo od orientačního bodu číslo dvě.“

„A kde, soudruhu četaři,“ Ďáblík zlomyslně přerušil Soudkovu volnou improvizaci a obrátil se na jeho řidiče Desidera Koblihu, „je orientační bod číslo dvě?“

Strefil se do černého. Řidiči pohrával kolem úst nedůvěřivý úsměv a otočil se k Okrouhlickému vrchu. Tam se právě objevila malá postava, nesoucí přes rameno nějakou ceduli. Paže četaře Koblihy opsala neurčitou křivku. Hlas zazněl jako hlas volajícího na poušti:

„Tam...“

Malinký se nasral.

„Kde – tam?!“

„Tam –“ pravil Kobliha téměř elegicky. „...Dva prsty vlevo... od osamělého křoví...“

„Od kterého osamělého křoví?“

Desider Kobliha držel ruku vztaženou, jako by žehnal tomu památnému bojišti i osamělému poutníkovi, jenž s cedulí přes rameno sestupoval úbočím. „Tam...“ opakoval tajemně, „tam...“

„Tamtam!“ pískl majorek. „Člověče, říkáte pořád tam! Tam! Kde tam, chci slyšet. Proved'te přesné určení!“

Četař Kobliha ještě jednou opakoval „Tam...“ a ruka mu klesla. Opět se rozhostilo ticho. Kobliha hleděl do dálky, někam za Okrouhlický vrch, a majorek předstíral, že předstírá klid. Rozkázal:

„Proved'te topografickou orientaci!“

Kurva, divná věci, pomyslel si Kobliha. Nikdy mi nenapadlo, kde je tady vlastně sever. Slunce vidět není – Kobliha tedy opět máchl rukou oním elegickým gestem a pravil:

„Před námi – sever.“ Udělal pauzu a podíval se, co tomu říká major. Nic. Snad tedy projevil znalost. „Za námi – jih,“ řekl proto s jistotou. „Vpravo od nás – západ, vlevo od nás – východ.“

Zřejmě se přece jen spletl. Major si stoupl na špičky, bledé tvářečky zbrunátněly.

„Človče, co to žvaníte za nesmysly? Od které doby máte po pravé ruce západ, když za sebou máte jih? To jste četař? A to jste řidič tanku? Jak, prosím vás, chcete ten tank řídit po bojišti, když ani neznáte, kde je sever? Kudy, prosím vás, pojedete?“

Po dobrácké tváři četaře Koblihy se rozlil dobrácký úsměv.

„Tamhle, soudruhu majore,“ pozdvihl opět ruku, ale tentokrát ne už elegicky; jeho gesto bylo energické a zcela určité. „Tamhle, co je ten velkej vejmol, ten vobjedu doprava, ponivač nalevo je rozbahněná kaluž, do tý sem spad na jaře. Pak pojedu k támhletomu smrčku, tam přeřadím na jedničku, ponivač pak musím trochu nalevo, abych se vyhnul tomu trychtýři, co tam je vod poslední vostrý střelby, vocať, soudruhu majore, neni vidět. Tam bych to na dvojku nevytáh, Střevlíček tam posledně taky zůstal viset. Za tím trychtýřem děláme pokaždý první zastávku na pět vteřin, tam se ničí nepřátelský PTK, potom vyjedu na kopec mezi trianglem a těma malinkejma keřema, a dál napravo k těm bůžim mukám, co sou za kopcem, přeřadím na trojku, sjedu na silnici a přes ní a jedu furt rovně. Jo, u silnice udělám zase zastávku, ponivač vod toho lesejka dycky pálí bezzákluzovej nepřátelskej kanón, a pak už pojedu rovně až na tu louku u Okrouhlice, tam zastavím a bude zhodnocení.“

Malinkatý ďábel chtěl původně něco namítnout – ačkoliv z hlediska praxe tohoto tisíckrát probojovaného bojiště se stěželo něco namítat –, ale zůstal té duševní námahy ušetřen; ke skupině totiž právě dorazil voják s cedulí a pátravě se rozhlédl po shromáždění, hledaje nejvyšší šarži, již by se zahlásil. Jakmile si všiml nepatrného důstojníka, ihned se orientoval. Rázně předstoupil před majora, postavil ceduli na zem, přidržel si ji levou rukou a pravou

zasalutoval. Oči všech přítomných spočinuly na ceduli, kde bylo červeně namalováno zlověstné heslo:

TŘI TANKY SHERMAN

„Soudruhu majore,“ zazpíval nepřítel. „Dovolte mi dotaz!“

„Prosím,“ odsekl major.

„Soudruhu majore,“ pravil slavnostně a s úctou vojín. „Soudruh poručík Hořánek se dává ptát, jestli už útok začne? Jestli nemá otevřít nepřátelskou palbu?“

„Ještě ne!“ zařval přísně kapitán Matka. „Ať ho to ani nenapadne! Ještě tu nejsme hotovi!“

„Provedu!“ zvolal vojín.

„Copak nepřítel nezná rozkaz?“ Major Borovička si neodpustil těžkou ironii a také nemohl snést, aby slovo měl pouze podřízený kapitán. „Neví nepřítel, že červená raketa platí taky pro něho?“

„Provedu,“ opakoval znejistělý vojín. „Soudruhu majore, dovolte mi odejít!“

Bylo mu to dovoleno. Provedl na změkklé půdě ne zrovna úspěšně čelem vzad a vydal se na pochod k nepřátelským liniím. Jak se otočil, ukázalo se, že na zadní straně cedule je týmiž červenými písmeny namalováno:

ROTA TANKŮ KROMVEL

„Za mnou!“ rozkázal Malinkatý ďábel a vyrazil za další obětí.

Kdo si oddychl, byl poručík Šlajs, na něhož mezitím zapomněli.

* * *

Osádka tanku rotného Smiřického pozorovala blížící se hrozbu periskopy. U každého tanku v řadě se hlouček zastavoval a v za-

mazaném zorném poli periskopu se odehrávala stejná němohra: Malinkatý ďábel něco řval, tváře důstojníků se pozdvihly k věži, na věži se otevřel příklop a z něho více nebo méně seskočil velitel. Potom velitel v celé parádě, s kuklou na hlavě a s revolverem na zadku, stál v lati před majorem, byl na cosi tázán a poté za cosi prcán. Rotný, který ve velitelské věžičce otáčel zvolna periskopem, se v duchu utěšoval: konečně, můj tank není v nejhorším stavu a major prcá kdekoho. Tou masovostí ztrácí jeho prcání účinnost, přesně podle zákona o zmenšujícím se zisku. Začal si připadat skoro v bezpečí a zasníl se:

Vzpomněl si na dívky z Vyšší sociální, které mu u příležitosti odchodu do vojenské služby věnovaly láhev francouzského koňaku, protože je měl na politickou ekonomii. Všechny, zejména ty hezké, v politické ekonomii velmi dobře prospěly. Vzpomněl si na Věrušku, s kterou za těch blahých civilních dnů poněkud překračoval přísné školní řády v lese za rozhlednou. Skoro se znovu octl v Heroutovicích, kde kvetly třešně, dívky bydlely v internátě a on nad nimi z pověření dosti pošetilé ředitelky vykonával dozor při tanečních zábavách v restauraci Barrandov.

Potom se procesí přiblížilo a rotný procítl z denního snu. Malinký ďábel vpředu, s rukama za zády, jevil všechny známky nejvyššího stadia nasupenosti. Dva kroky za ním kráčel energicky kapitán Matka, jemuž se pod bradou třásl ztučnělý podbradek, a za ním jeho suita. Rotnému se roztlouklo srdce. Sbor důstojníků se rozestoupil kolem jeho vozidla a snaživý poručík Hezký, který se hbitě vyšplhal na předprseň, spadl pod tank, neboť se s ním kus předprsně utrl. V rohu zorného pole periskopu se objevila jeho ušatá hlava, kousek nad předprsní, zrudlá a zahanbená. Ale major dělal, že ho nevidí, a za hrobového ticha jezdil očkama po tanku. Rotný mu hleděl periskopem, z bezpečí ocelové věže, přímo do tváře. *Mezi důstojníky a mužstvem není už, jako dříve, hráz, protože jsou oba příslušníky stejné třídy, třídy dělnické*, napadla ho věta z brožurky pro politické

školení. Jako skoro všechno, co se říkalo v brožurkách, i tento poznatek předběhl materiální základnu doby. Pancířem slabounce pronikl hlas Malinkatého ďábla:

„Tak asi takhle,“ říkal, „má vypadat zakopaný tank. Přibližně asi takhle. U vozidla mohlo být pečlivěji provedeno zamaskování. To je první vozidlo, soudruhu kapitáne,“ obrátil se na Matku, „které má vyhovujícím způsobem vyhloubený okop. Kdo je velitel?“

Zlomyslně přitom přimhouřil očka, neboť věděl, že se trefil do černého, nebo spíš do jednoho z četných bílých míst v kapitánově povědomí o mužstvu, svěřeném jeho velitelské pravomoci. Kapitán nafoukl tváře a vyrazil ze sebe hrdelní zvuk, jenž měl vyjádřit soustředěné vzpomínání. Několikrát jej opakoval. Snaživý poručík Hezký, který se mezitím už upravil z pádu pod tank, váhavě zvedl ruku. Matka zoufale zaluskal prsty a ještě jednou vydal svůj zvuk. Majorek se ušklíbl a chladně se otázel poručíka:

„Přejete si, soudruhu poručíku?“

Hezký vypjal husí prsa a pronesl s nosovým přízvukem: „Soudruhu majore, dovolu mi oznámení!“

„Prosím!“

„Toto vozidlo jest druhým vozidlem první čty první roty Sedmého tankového praporu, evidenční číslo T 34/8697, a nalézá se v něm osádka ve složení:“ Hezký klesl hlasem jako ve škole a začal systematicky vypočítávat: „Velitel – rotný Smiřický. Střelec – četař Žloudek. Řidič – desátník Střevlíček. Nabíječ – voják Bamza. Mladší řidič – svobodník Hlad, nalézá se toho času v posádkovém lazaretu, pokoj číslo –“

„Zavolejte velitele,“ přerušil ho major. Hezký poslušně zakdálal:

„Rotný Smiřický – ke mně!“

Rotný za pancířem vyvinul bleskurychlou činnost. Horlivostí se málem přerazil, ale podařilo se mu v předepsaných třech vteřinách podat předepsané zhlášení:

„Soudruhu poručíku, rotný Smiřický přišel na váš rozkaz!“

„Soudruhu rotný,“ pravil temně Ďábel. Rotný provedl předpisový čtvrtobrat vpravo.

„Soudruhu rotný,“ pokračoval Ďábel nejtemnějším a nejpo-
chmurnějším hlasem, jakého byly s to dosáhnout jeho kratičké hla-
sivky. Znělo to, jako by nad rotným pronášel rozsudek smrti. „Udělují
vám ústní pochvalu za řádně provedený okop. Váš poklop může být
vzorem ostatním okop– soudruhům.“

„Sloužím lidu!“ vyštěkl duchapřítomně zkoprnělý rotný. První, co
ho napadlo, když konečně uvěřil svým uším, bylo, že ústní pochvaly
se zapisují do knihy záznamů o odměnách a trestech, a on že shání
místo, takže kádrový posudek začíná být aktuální. Musí připo-
menout staršinovi, aby na to nezapomněl. Když se na majorovu
výzvu stejně bleskově vrátil do tanku a bojově za sebou zaklapl
příklop, zaslechl ještě Andělínův komentář:

„Kamarádi, to je prdel!“

A aby byl na obě strany hezký, potvrdil rotný výrok svého řidiče
slovy:

„To je!“

* * *

Mlha se zvedla a žluté podzimní slunce ozářilo vršky dubového
lesa na stráni proti Okrouhlickému vrchu. Tráva na svahu se leskla
a šedivé hlavy bojových vozidel připomínaly poněkud stádo od-
počívajících slonů. Vojna končí, pomyslně si rotný, a najednou je
docela dobré být na vojně a u tankového vojska. Všechno, co končí,
je vždycky najednou dobré. Život, to si říkal už dávno, je skrz naskrz
věcí minulosti.

A za pár týdnů bude konec s nicneděláním a bude se muset ně-
čím žít. V životě se sám živil jenom necelé dva roky, na Sociální
škole v Heroutovicích. Přesně vzato živil ho tam dcerušky okolních
sedláků, které toužily po úspěšné maturitě (té dosáhly) a po brz-

kém manželství (toho nedosáhly – alespoň ne s ním). Byl jediný svobodný kantor na té příjemné škole, a nakonec by ho to neminulo. Ale nechtěl do toho spadnout takhle, a nechtěl se tam proto vrátit. A taky chtěl uniknout venkovu, malým městečkům, kde bylo všechno tak snadné a tak bezvýznamné. Chtěl do Prahy, k Lizetce. Ne že by si ji chtěl vzít, to ani nemohl, pouze ji hodlal svést.

Větrník načechral rezavé koruny kaštanů na Okrouhlickém vrchu, v dále uviděl rotný malinkou postavičku kapitána Matky, soukajícího se do drobného obrněného autíčka. Okrouhlický vrch stál umytý rosou a krásný v záři ranního slunce, v tanku bylo intimní šero, nohy v púllitrech dodávaly nervové soustavě pocit jistoty. A taky se už blíží ten čas, kdy si najde dívku a ožení se. Ne Lizetku. Dívku z dobré rodiny, pěstěnou, čistou, v hedvábí a nylonu, patrně taky s pomalu rostoucím bříškem od pojídání příliš mnoha dortů. Nějakou takovou, s jakými tancoval na soíree Amerického ústavu před Únorem. Příjemně voněly parfémy a importovaným prádlem a v hlavě, na rozdíl od Lizetky, mívaly vylízáno.

Jenomže v tom, co na ní chtěl, byla mu Lizetčina hlava spíš na překážku.

Na motoru někdo zadupal. Průzorem spatřil rotný důstojnické rajtky a jezdecké boty. Hned nato zaduněly rány na příklop. Navyklým pohybem sáhl za hlavu a otevřel jej. Proti nebi se začernala hlava nadporučíka Bobbyho Kohna.

„Příklop nechte votevřenej, budu vám dávat situace,“ řekl nadporučík.

„Provedu,“ pravil rotný zdvořile.

Nadporučík Kohn, jenž bezpečnou nepřítomností nadřízených nabyl na důstojnosti, byl ve sdílné náladě. „Vy ste se vyznamenali,“ pravil studeně, napůl ironicky, napůl vážně. Šla o něm pověst velké krysy. Býval prý politickým v Martině a je dobře dávat si na něj pozor. Ale kariéru mu ničila nadprůměrná lenost a žena s nadprůměrným zájmem o kolegy důstojníky i o vojíny základní služby.

„Vyznamenali ste se,“ opakoval. „Nedovedete si vážit, že si můžete na vojnu jen hrát. Počkejte, až bude válka. Pak si vzpomenete, jak vám bylo zatěžko vykopat okop.“

Rotný za pancířem se ušklíbl. Vždycky ho dojímal představa o vojínech pozdě litujících nedbalosti při výcviku, na niž teď, ve válce, doplácí životem. V interpretaci důstojnictva podobala se válka jakési maturitě, kterou úspěšně a bez úhony na zdraví složí ti vojíni, kteří se v míru nevyhýbali ranním trénýrovkám a po večerech pilně studovali mechanismus brzdovratného zařízení. Ve válce, podle této interpretace, přicházeli o život toliko lemplové; ostatní si pilností osvojili schopnost, jak se spolehlivě vyhnout střelám, plynům a radioaktivnímu záření.

Rotnému podřízená, intelektuálně prostší osádka se však nespokojila sarkastickou úvahou.

„My sme měli okop v pořádku,“ ozval se z nitra tanku hlas četaře Žloutka.

„Protože soudruh major přimhouřil obě oči,“ pokračoval v tvrdých řečech Bobby Kohn. „Za takový okop bych vás na frontě na místě zastřelil.“

„Dřív by ses posral,“ zahuhlal desátník Andělín Střevlíček do vnitřního telefonu. Rotný s obavou vzhlédl k důstojníkovi, ale Bobby stál netečně na věži, ruce v bok, a pichlavýma očima bloudil po krajině.

„Máte spojení?“ zeptal se.

„Nefunguje,“ pravil rotný.

„Nefunguje! Řekněte rovnou, že to neumíte vyladit!“

„Skutečně nefunguje.“

„Nežvaňte!“ okřikl ho důstojník. „Nekecejte! Myslíte si, že to máte za pár! Ale abysme vám to neprodloužili! Abyste se spojení neučil ještě jeden rok!“

Odmlčel se, na chvíli uspokojen dosavadní úrovní svého velitelského vystupování. Černé oči upřel na Okrouhlický vrch. Někdo tam právě zvedl ceduli s nápisem BAZOOKA do bojového postavení.

Ranním tichem dolehl do údolí slabounký hlásek, prcající kohosi v nepřátelských liniích: „Já vám proženu šunky!“ Za co, se nedozvěděli, protože mezi stromy zasyčela raketa a vylétla k rozednívajícím se nebi, červená, nafialovělá a hezká.

„Řidič vpřed!“ zařval rotný a přitiskl si laryngofony² ke krku. Zabručel elektrický startér, Střevlíček několikrát přidal a ubral plyn, zaznělo to jako krvelačné zařvání nosorožce, chystajícího se rozdupat obtížného turistu. Potom řidič zařadil zpáteční rychlost a tank se pomalu zvedl zadkem z okopu.

Zadním průzorem spatřil rotný rozkročené rajtky. Vycouvali z okopu, a zatímco Střevlíček přeřazoval, objel rotný periskopem stráň Okrouhlického vrchu. Vpravo se vyřítil z křoví jiný tank a hasil si to rychle do kopce.

„Řidič vpřed, tempo!“ stačil rotný zavolat do telefonu, ale bylo pozdě. Ostražitý Bobby bystře vystihl svou příležitost.

„Dělejte, člověče!“ zaječel. „Podívejte se, kde ste! Máte jet v linii, nezdá se vám? Mám dojem, že s váma zatočím!“

Střevlíček vrazil do rozeřvaného motoru dvojku a vylétli vpřed jako vystřeleni z kanónu. Rotný zvedl hlavu do otevřeného příklopu, kde nad ním visela Kohnova zlověstná tvář, a zařval na omluvu:

„Oni měli mělký okopy, tak vyjeli předem!“

„Nechte si své rozumy a veďte řidiče!“ zaječel Bobby. Vyliž mi prdel, pravil, pouze v duchu, rotný, chytil se za madlo na stropě a levou rukou sevřel periskop. Čelním chráničem kukly se opřel o chránič periskopu. Střevlíček ujížděl jako zběsilý, znal cestu podrobně, jako všichni řidiči jednotky, která vrchu, zvedajícího holé temeno k chladnému slunci, už tolikrát dobyla. Strašlivý rámus motoru a vnitřního zařízení tankové věže vytvořil bezpečnou zvukovou clonu, a tak se rotný odvážil zapět do vnitřního telefo-

2 Hrdelní mikrofony, u nichž se hlas nepřenáší ústy, ale přitisknutím k hrdlu. *Pozn. red.*

nu: „Když do diskrétních cukrárny stěn, k nám vloudil se den, čaj v kotlíku vřel“, jako by naváděl řidiče. Nebylo v tom žádné riziko: motor řval, nábojové krabice, držáky, rozházené nářadí v tanku řinčely, jako by s sebou vezli náklad starého železa. Vyjeli z křovin na holou stráň. Vpravo i vlevo uviděl rotný ostatní tanky, některé příliš vpředu, jiné teprve mezi křovisky. V průzorech to vypadalo, jako by stály, jenom podle vlnění pásů se poznalo, že jedou. A to zas vypadalo jako v biografu. V rotném se probudily chlapské pudy a zalil ho příjemně důstojnický pocit bezpečného dobrodružství.

Ve fíčení větru a směsici rámusů ječel Bobbyho řvoucí hlas: „Držte linii, sakra!“, a rotnému zazněl v uších praskavý, zřetelný a neuctivý bas Andělína Střevlíčka: „Kamarádi, držte se! Já ho shodím!“

Blížili se k prvnímu příkopu. Rotný se ohlédl po nabíječi, který neměl radiokuklu, a Střevlíčkovo varování proto nemohl slyšet. Ale ten nepotřeboval velitelských pokynů, aby v této vyzkoušené bojové situaci dostatečně dbal o vlastní bezpečnost; stál opřen o věnec věže a držel se madel oběma rukama. Rotný se odvrátil, napjal všechny svaly, zaťal zuby a přitiskl čelní chránič na periskop. „Bum!“ pravil Střevlíček, celý vnitřek tanku se prudce naklonil dopředu, pak dozadu, pak zase s ohlušujícím bouchnutím, při němž všechno zařinčelo, spadl dopředu. Danny obrátil tvář vzhůru a spatřil přímo nad sebou zběsilý obličej Bobbyho Kohna. Manévr se nezdařil.

„Co je to za prase, ten řidič!“ hulákal Bobby. „Mně se zdá, že se v neděli bude učit jezdit přes překážky! A vy se budete učit ho vst!“

„Já ho vedu!“ zařval rotný.

„Starou belu!“ vykřikl Kohn. Rozhlédl se kolem sebe a zahulákal: „Vydejte rozkaz k zničení palebních prostředků nepřítele u vztažného bodu dvě!“

Otevřeným příklopem příjemně a divoce táhlo. Rotný rychle zavzpomínal, co má být u vztažného bodu dvě, ale nevzpomněl si na to.

„Von nepad?“ ozval se Střevlíček.

„Ne!“ zařval rotný a pak nazdařbůh odhulákal jedinou variantu rozkazu, jakou kdy používali: „Nárazový přímo pétéká pět set z krátké zastávky pálit!“, což znamenalo, že osádka má zlikvidovat nepřátelský protitankový kanón. Osádka měla pohotově reagovat. Nereagovala.

„Řidič stát!“ vykřikl proto rotný do telefonu. Ale Střevlíček se nezastavil. Doháněl zpoždění.

„Bude to?“ hulákal nahoře Kohn.

„Andělíne, stuj, hergot!“ řekl rotný. V sluchátkách uslyšel klidný hlas:

„Naser mu.“

„Proč nepracuje střelec s kanónem?“ pokračoval Bobby. „Co je to za hovado?“

„Karle, hejbej s kanónem,“ zavelel prosebně rotný. Žloudek trochu zatočil náměrovou klikou. Bobbyho to na chvíli umlčelo.

Rotný se opět rozhlédl periskopem. Asi dvacet metrů vpravo uháněl tank ve stejné úrovni s nimi. Vlevo jely dva, trochu pozadu, těsně nalepené na sebe. Ideální terč, napadlo rotnému služebně. Vpředu se blížila čára horizontu. Na něm se právě zvedla malá postavička s cedulí TŘI TANKY SHERMAN a rychle po sobě s rozkoší vypálila tři rakety směrem k útočícím obrněncům.

„Odpovězte na střelbu,“ vzpamatoval se Bobby. „Mně se zdá, že nevidíte, že vás nepřítel ostřeluje! Krucihergot, já vám to spočítám!“

Rotný se pravou rukou pustil, šťouchl do vojína Bamzy a zagestikuloval, že má nabít dělo. Bamza sice něco poznamenal, pravděpodobně hovno, pak se ale sebral, opřel se o záklužový chránič a nacpal do kanónu cvičnou nábojnici. V tom okamžiku Andělín bez varování prudce zabrzdil, celá osádka se poroučela dopředu, zazněla mohutná suchá rána a věž naplnil čpavý kouř. Jak rotný sletěl na záda Žludkoví, zaslechl ve sluchátkách:

„Kurva, Andělíne! Ty si kráva!“

„Cos hergot vystřelil?“ zeptal se rotný střelce a škrábal se zpátky na velitelskou sedačku.

„Já sem hovno vystřelil,“ pravil Žloudek. „Chyt sem se za vodměr a bouchlo to.“

To už se seshora uplatnil důstojník:

„Co to mělo bejt? To měla bejt střelba ze zastávky? To byste trefili pěkný hovno! Kdo k tomu vydal rozkaz?“

Rotný podlehl velitelskému impulsu setřást vinu ze sebe. „Já ne!“ zvolal. Pak se zastyděl, ale než mohl ten poklesek odčinit, dostalo se mu dalšího hlasitého verše Bobbyho důstojnického kázání:

„Vy ne? To máte v osádce takovou demokracii, že si každěj střílí, kdy se mu zachce? A proč ten trouba řidič tak dlouho stojí? To byste na frontě byli už desetkrát bradou vzhůru!“

„Andělíne, vpřed! Jed!“ zaúpěl rotný do telefonu. Ohlédl se a uviděl, že celá stráň za ním je poseta tanky, některé se teprve plazily v křoví, jiné už do kopce. Jeden ležel zapadlý v příkopě, zadek mu bezmocně trčel ven, a z věže právě slézal velitel.

Zase prudké škubnutí, tank poskočil a celým jeho obsahem, živým i mrtvým, to hodilo dozadu. Přejeli hřeben Okrouhlického vrchu, před nimi se vynořila pozvolna klesající stráň s hájky a polními cestami a v dálce bílé domky Okrouhlické Lhoty. Vyřítili se naplno ze stráně. Vpravo i vlevo předjeli všechny útočící tanky. Jeli moc rychle.

„Andělíne, uber!“ zavolal rotný do telefonu. Jako ozvěna zahulákal Bobby: „Držet linii! A střelec ať pracuje s tím kanónem, nebo mu natrhnu frak!“

„Karle, hejbej s tím trochu, ať má radost!“ řekl rotný.

„Ať se de vysrat!“ pravil Žloudek, ale začal otáčet klikami sem tam.

„Rozkazy!“ zaječel Bobby.

„Protipancéřový přímo!“ řval rotný nesmyslně. Po něm se rozeřval četař Žloudek. Zprava se ozvalo zahulákání vojína Bamzy, cosi o hovnu, ale intonací předepsané nabíječské odpovědi na střelcův rozkaz. Tank skřípal, řinčel, praštěl, vrzal, hučel a řval, Bobby hulákal,

ve sluchátkách praskalo, všechno se houpalo sem a tam, měli se co držet, rotný se radši přestal dívat periskopem, aby si nerozbil nos. Najednou se tank prudce převážil dopředu, v jeho útrobách zapraskalo, řítili se dolů, na něco prudce narazili, cosi spadlo zezadu z věže na podlahu, a pak zas najednou ujížděli klidně. Rotný se ohlédl. Ano, sjeli po náspu na okrouhlickou silnici a přes ni dál do terénu. Tím prorazili nepřátelskou linii a blížili se k shromáždění po útoku.

„Hergothiml, co je to za prase, ten řidič!“ sípal na věži otřesený Bobby. „Já ho nechám zavřít! A takhle vy vedete tank? Vždyť moh střelec zapíchnout kanón do příkopu! To neví, co je elevace? Na frontě byste –“

Vtom Střevlíček zase bez rozkazu zastavil.

„Co je?“ zeptal se neklidně rotný.

Andělnův hlas řekl:

„Zelená raketa, kamaráde. Bude se prcat.“

Průzorem uviděl rotný džíp a v něm vztyčenou majorovu postavičku. Řidič dával praporky signál: „Sraz podřízených velitelů.“

„Nikdo nevylézá z tanku!“ vykřikl Bobby a seskočil. Rotný se vysoukal na věž a sedl si do otevřeného příkopu. Bobby obešel vozidlo a postavil se před řidičův příkop.

„Člověče, v kterým cirkuse ste se učil jezdit?“ obořil se na Střevlíčka.

„Nejde zařadit dvojka, souhu nadporučíku,“ ozval se klidně Andělín. „A spojka prokluzuje.“

„Co prokluzuje! Neumíte řídit!“

„Já řídit umím!“ Podle řidičova tónu rotný poznal, že Andělína se Bobbyho obvinění dotklo. „Ale tady prokluzuje spojka!“

„Nekecejte! Na materiál se nevymlouvejte! Dobrej řidič umí jezdit třeba s trakařem!“

„Jenže ne s takovymhle starym střepem!“

„Jak se to vyjadřujete? Tyhle stroje prodělaly několik sovětských ofenzív, soudruhu!“

„Taky je to na nich vidět!“

Bobby Kohn se vzpěnil. Otevřel ústa a svraštil černá obočí, ale než se mohl politicky vyjádřit, zasyčela od džípu nová raketa, vylítla jako zelený plivanec k zlátnoucímu nebi a zhasla nad březovým hájkem u rybníka. Kohn se ohlédl, zjistil, že se kolem džípu úprkem shromažďuje skupinka, a řekl proto jenom zlověstně: „Tohle si s váma vyřídím u velitele!“, a na čapích nohách, které měl trochu do ix, rychle odklusal k schlíplému hloučku, v němž vynikala mocná postava z pocené kapiténa Matky, brunátně zářící zmoženou tváří.

„Takovej židák zasranej,“ zaduněl v ztichlém tanku Střevlíčkův hlas. „Bude něco kecat! Hovno tomu rozumí, a bude se vytahovat!“

„A na tyhle kurvy v civilu makáme,“ pravil filozoficky Žloudek.

„Ať se de bodnout!“ řekl velitel.

„Prskal nám sem až dovnitř do věže!“ ozval se vojín Bamza. „Co furt chtěl?“

„Hejbat kanónem.“

„Aťsi nasere do krku,“ pravil rozhořčeně střelec. „Dobejvali sme to aspoň stokrát, kurva, tak co furt hejbat kanónem!“

„Ale no, je to vůl,“ pravil smířlivě rotný.

„Von je nasranej, že mu vobdělávaj paničku,“ řekl Bamza.

„Fakt? A kdo?“

„Jeden četař vod stošestky, kamaráde,“ řekl Střevlíček. „Starej Kohn ji tuhle večer vyhnal na ulici nahou.“

„Hergot!“ řekl Bamza. „Ale vona je pěkná.“

„Je. Ale je to kurva.“

„Kerá neni,“ pravil filozoficky Bamza.

„No, ta Kohnová je,“ řekl velitel. „Na tý je to vidět.“

Všichni pohlédli za vzdalujícím se důstojníkem.

„Kamaráde, na Silvestra mi stál jak voj, jak se na mě lepila. Ta má tělo, kamaráde,“ řekl toužebně desátník Střevlíček.

* * *

Závěr cvičení – dobytí vrchu Kužel – byl žalostný a majorovi srdce plesalo. Z temene kopce, kde poručil zastavit svůj džíp, měl pěkný rozhled na mírně svažitou severovýchodní stráň Okrouhlického vrchu, na niž svítilo slunce. Od úpatí vrchu Kužel až po horizont byla poseta vozidly. Pod ním šplhaly do svahu porůznu první tanky – měly jet v linii, ale nejely. Vedoucí vůz byl už jenom asi padesát metrů od Malinkatého ďábla, tak blízko, že bylo vidět lesknoucí se skříčka zaměřovače ve věži a rudolící tvář řidiče v looku. Nechal příklop otevřený, aby měl lepší výhled, což neodpovídalo bojové situaci a bylo výslovně proti rozkazu. Ďábel si to radostně zapamatoval. Pod kopcem stál tank se svlečeným pásem a blízko něho obrněné autíčko, uvízlé na hřbetě prudké terénní vlny. Vypadalo jako želva, kterou někdo položil břichem na úzkou laťku, takže nožičkami nedosáhne na zem a bezmocně jimi máchá. Z tohoto obrněnce měl kapitán Matka řídit cvičení. Nyní stál vedle oáčka a využíval své velitelské pravomoci ke kárání nešťastného řidiče, který se nedostatečnou silou vlastních svalů snažil opancéřovaný vozík vyprostit z nemilé situace. O tanky své jednotky se kapitán už nestaral; jely po zelené trávě, jasně viditelné ve slunci, do dálky se zmenšovaly, a ještě nejmíň tři stály bez pohnutí. Kolem těch se hemžily postavičky v kožených kuklách. Nad plání létaly sem a tam bílé rakety a prskaly raketové imitace šrapnelů. Nepřítel opatřený cedulemi chutě pálil a tanky mu odpovídaly. Tahle část cvičení fungovala dokonale.

Ďáblovu pozornost zaujal tank, který sjížděl ze stráně k úpatí vrchu Kužel a z jehož výfuků se ozývaly rány jako z děla. Za věží na něm stál důstojník, a jak se tank nepravidelným zrychlováním a zpomalováním blížil, měl důstojník co dělat, aby se udržel. Tank dojel na okraj příkrého náspu nad cestou, vedoucí kolem úpatí. Major přiložil k očím dalekohled. Ovšem, řidič má příklop otevřený. Teď ubere plyn a – ale místo toho řidič plyn přidal, vozidlo sebou prudce smýklo vpřed a dopadlo s plechovým žuchnutím na cestu.

Důstojník z věže zmizel. Když tank kousek popojel, objevil se důstojník v zorném poli majorova dalekohledu a pokoušel se postavit na nohy. Nedařilo se mu to. Švihl sebou na zem, a podle výrazných pohybů úst major usoudil, že důstojník řve.

Ale to už dorazily první tanky a zastavily před džípem. Seskákali z nich důstojníci a dali se do klusu k majorovi. Potom dojížděly ostatní vozy, jeden po druhém; trvalo to víc než deset minut, než dojela celá útočná formace. Nakonec se přibelhaly ještě tři dýchavičné samochodky, s osádkami pohodlně rozloženými kolem pancéřových stěn jako ve vyhlídkovém voze. Kapitán Matka, bohatě oblitý potem, přibelhal pěšky. Za ním přitáhla parta značkařů s raketovými pistolemi za pasem, hlaholící družnou zábavou. Na nosítkách ze strakaté celtý nesli bezvládného nadporučíka Bobbyho Kohna, jenž chvílemi sténal a chvílemi sprostě proklínal jakéhosi brouka. Položili ho na zem. Lapiduch, který se nad ním sklonil, aby ho ohledal, ho vzal za nohu. Kohn strašlivě vykřikl a lapiduch po několikerém dalším záludném ohmatání poškozeného údu prohlásil, že má nadporučík zlomenou nohu. Zpráva se brzy roznesla. „Kurva!“ komentoval ji desátník Střevlíček. „Eště si měl vrazit kostrč do řiti, kamarádi!“

* * *

Srovnali tanky do řady a udělili kanónům elevaci. „Rozbor cvičení, soudruhu kapitáne,“ pravil Ďáblík ledově, „provedeme až v táboře. Tady jen vytknu mužstvu některé chyby. Nechte je nastoupit.“

Kapitán Matka byl hluboce rozhořčen. Především opět na osud, jenž mu našeptal, aby se dal nalejt, zlákan vidinou ničím neomezené moci, a zároveň ho ranil slepotou k faktu, že tato moc je ničím neomezená pouze směrem dolů, kdežto nahoru se podobá spíše vztahům, o nichž se na různých školeních poučil, že se nazývají feudální. Postavil se před tanky do pozoru a zařval hlasem alkoholického tura:

„Prrápore – pořadí první, druhá, třetí, čtvrtá rota – v sraz po osádkách nastoupit!“

Místo předepsaného bleskového zavíření rychle se organizujících těl zahemžily se pomalu kolem tanků umouněné postavy. Po strkání alespoň dvouminutovém utvořil se pod zdviženými tankovými kanóny zprohýbaný a neúplný čtyřřad.

„Skládáte se jak do rakve,“ prohlásil Matka, aby nemohl být později napomenut, že nevytýká chyby a nedostatky.

„A při nástupu se nemluví!“ pravil z téhož důvodu nadporučík Růžička. Matka se otočil, přiložil ruku k čepici a vydal se na ponížující pochod přes nerovný terén k Ďáblu. Mrskal tlustýma nohama, což mělo přibližně znázornit parádní krok, a klopýtal o hroudy. Všechny komické možnosti, ukryté v této zvláštní klauniádě, náležitě vynikly. Před majorkem srazil paty a ohlásil, že Sedmý tankový prapor je nastoupen podle Ďáblových dispozic.

Vyzván, aby velel pohov, provedl to se zamrazením, když si uvědomil, že v táboře ho čeká rozbor téhle dnešní vylomeniny, a pak se stáhl do pozadí. Majorek, s očima sršícíma požívačnou ironií, prodloužil řečnickou pauzu, a potom oslovil vojska:

„Soudruzi!“

„Bude prdel, páni!“ zašeptal za Dannym vojín Bamza.

„Námět dnešního cvičení,“ pokračoval Ďábel, „byl útok tankového praporu na spěšně vybudovanou obranu nepřítele.“ Zase se dlouze odmlčel. Pak pravil: „To, co jste tu dnes předvedli vy, nebyl útok tankového praporu na spěšně vybudovanou obranu nepřítele. To byla parodie! To byl svinčík! To byl zmatek nad zmatek!“

„Říká to pěkně a názorně,“ pravil polohlasem četař ing. Vytáhlý.

„A používá i správně cizích slov,“ poznamenal četař ing. Krajta po Dannyho levici. „Kde bychom byli bez našeho schopného důstojnictva.“

„To, čemu vy snad říkáte útok tankového praporu na spěšně vybudovanou obranu nepřítele, soudruzi,“ hovořil dál major, který

tyto komentáře neslyšel, „vypadá spíš jako hon na zajíce. Ženete se bezhlavě, spadnete do každé díry. Jeden umělec se klidně začne otáčet ve stráni, že jsem čekal, kdy se překotí. Soudruzi – tím ohrožujete životy svých soudruhů a ukazujete, že jste se za své prezenční služby nic nenaučili. Kde je linie? Kde jsou rozestupy padesát metrů? Ukazuje se, soudruzi, že dva roky výcviku nestačí. Je třeba dalšího výcviku u tankových vojsk, soudruzi. A ukazuje se zároveň i jiná věc. Jsou mezi vámi soudruzi, kteří jsou tu už dva a půl roku. Řeklo by se – delší výcvik se projeví lepšími výkony. Ale co se projevuje, soudruzi? Jedině to, soudruzi, že tito soudruzi švejkují, soudruzi. Že podceňují své bojové úkoly. Podceňují cvičení. Podceňují kopání okopů. Ale pamatujte si, co říkal velký sovětský vojevůdce Kutuzov. Více potu –“

„– na cvičišti, méně krve na bojišti,“ zahučel tichý chorál hlasů posměšně.

Đábel se namíchl.

„Ano, soudruzi!“ zvolal. „Až bude válka, budou mnozí z vás litovat. Mnozí z vás, soudruzi, kromě těch několika málo svědomitých!“ Đábel pozvedl prst k nebi. „Já bych to kvůli nějakým lajdákům neříkal. Ale takoví lajdáci, soudruzi, ohrožují nejen sebe, ale všechny soudruhy. Ohrožují vaše ženy a matky. Zrazují důvěru, kterou v naši armádu klade náš pracující lid. Ale s takovými soudruhy, soudruzi, se vypořádáme! Ať si nemyslí, že se o nich neví! Ať si nemyslí, že náš pracující lid je nechá, aby mu podkopávali, co svou prací vybudoval. Ne; soudruzi –“

Đáblův hlas zněl nad koženými hlavami lajdáků, kteří kartotéky třídního původu, vypracované politickým nadporučíkem Růžičkou a často s uspokojením uváděné v hlášeních nahoru, byli z devadesáti dvou procent dělnického a malorolnického původu. Zápasil se zdvihajícím se větrem, jenž rozplandal široké kalhoty cvičných kombinéz, takže hlas skoro zanikal v pleskotu, připomínajícím větrné švehlení vlajkoslávy. O svých chybách a nedostacích,

které od cvičení ke cvičení pečlivě prohlubovali, se nedověděli nic nového. Vyslechli však ještě řadu temných hrozeb, v nichž se pracující lid jevil jako podivně podezřivá, krvelačná a vše drtící bestie, bděle sledující zejména armádu, kde se to hemží zrádci dělnické třídy. Úmysly této bestie ohlašoval Malinkatý ďábel jako nějaká nezúčastněná třetí strana.

A kdoví, pomyslel si rotný. Snad je.

Slunce se schovalo do mraků a čtyřřad v zaolejovaných kombinézách a kožených kuklách mlčky stál před temnými tanky. Nad nimi se ve větru divoce hnala šedivá podzimní mračna. A vítr s sebou dál a dál unášel i vztekly hlásek malinkatého důstojníka, vytrvale prorokující pochmurné činy, které ona nesympatická stvůra, lid, ještě vykoná.

Když skončil, přemožen vichřicí, jež zdvihla mohutné sloupy prachu z tankových cest a hnala je přes kopec do civilního prostoru, pravil desátník Andělín Střevlíček nahlas:

„Ten si zas nasral do krku, až mu hovna tečou po bradě!“

Provedení zkoušek FO u Sedmého tankového praporu

K několika málo radostem rotného patřilo čištění bot. Seděl na kuf-ru u kavalce a bleskurychlými tahy kartáče prohluboval téměř už zrcadlový lesk černé kůže. Mezi všelijakými věcmi, shromážděnými na světnici první roty Sedmého tankového praporu – a byly tam svlečené košile s kruhy potu v podpaží, kombinézy smrdící olejem, mastné papíry od balíčků s buchtami z domova, špinavé ručníky, potřísněné z ran po nejlacinějším druhu čepelek, který se prodával v Zátíší, a silně zabláčená bagančata –, představovaly ty boty hezkou věc, jakýsi estetický záchytný bod v prostoru, naplněném jinak vojenskými řády a jejich šedivou perspektivou. Cítil je s chutí, neboť ze všech možností, které skýtal čas vyměřený kulturně masové činnosti (procházka večerní nudou vojenského výcvikového tábora Kobylec, psaní tisícího dopisu Lizetce nebo sovětský film v posádkovém kině), bylo zdokonalování té součásti strůje něčím podstatně blízkým činnosti jogínů, uklidňujících se pozorováním vlastního pupku.

U Sedmého tankového praporu nebyla ovšem tato záliba rotného zálibou typickou. Ostatní příslušníci první roty, rozložení po kufrech a kavalcích v prvním i druhém poschodí, považovali ji spíše za příznak jakéhosi zastydlého lemounství. Sami, postižení naprostým nedostatkem estetického citění, nevěnovali své vojenské obuvi pražádnou pozornost. Spočívala pod kavalci i v uličce a byla potažena prachem a blátem cvičení, které v poledne skončilo.

Odpoledne se věnovali čištění a údržbě tanků a nyní odpočívali v místnosti, naplněné jako ponorka pětadvaceti jednoposchodovými kavalci. Padesát tankistů, kteří zde trávili některé noci v týdnu, si hovělo ve vyležených důlcích dávno nenacpaných slamníků a růz-

ným způsobem zabíjelo čas, určený kulturně masové práci. Nejblíže u dveří se řidič Střevlíček hádal s četařem Očkem o přednostech zahraničního motocyklu, jemuž říkali „bavorák“, a o nedostatcích československého stroje Jawa. Pro snižování bojové pohotovosti vojsk vychvalováním nepřátelské techniky byli za podobný spor u vedlejšího Třetího tankového pluku postaveni čtyři vojáci před prokurátora, ale v řadách Sedmého tankového praporu byl poslední (příslušníky rozpoznány) fízl, nějaký Otakar Hrouda, už dávno soustavným trápením a šikanováním zneškodněn; nakonec vyskočil z okna (v prvním poschodí) a byl pro těžkou duševní poruchu (diagnóza MUDr. Sadaře, lékaře základní služby) odvelen do Střešovické nemocnice. O kus dál četl vojín Bamza umaštěný okružní rodokaps, a v uličce četaře Žloutka si navzájem ukazovali fotografie dívek, částečně též svlečených. Desátník Frištenský a několik druhů spalo. Kolem vojína Mengeleho se shromáždil mlčenlivý hlouček hudebně založených mužů, a desátník, jako jediný z celého praporu, provozoval cosi, co bylo snad možno označit za kulturně masovou činnost. Brnkal na třístrunnou mandolínu a mezi kavalci se nesl tklivý hlas:

*Vonásku, Vonásku, vyser se na lásku,
hľad' si rač onánie!*

Zády k hudebnímu kroužku seděl na kufru politruk čtyři četaři Mácha a s povypláznutým jazykem tvořil dopis své ženě Majce. Bylo čtvrt na osm a na plánu kulturně masové činnosti, který četař sestavil a za jehož plnění nesl odpovědnost, stálo: 19.00 – 21.00 *nácvik pěveckého kr., šachový turnaj, příprava kr. FO na zkoušky FO.*

Četař Mácha psal: „...už stříhám na centimetru posledních pa-desát. Ani se nenaděješ a budu zas doma, u Tebe a u Mařenky, a na vojnu mi zbude jen krásná vzpomínka.“ Slovo „krásná“ v definitivní verzi přeškrtl. Nemohl se stejně o povaze vzpomínky rozepisovat,

neboť přesně vzato byla to černovlasá dcera majitele hostince U Jana Žižky z Trocnova ve vsi Okrouhlice vedle tábora.

Odkudsi zezadu zazněl zuřivý výkřik „Flek a sedma!“; souvisel s turnajem, sotva však šachovým. Provázelo jej suché plesnutí a po něm se hlas vojína Mengeleho vzepjal v lyrický výraz protestu:

*Proč je u prdele, proč není na břuchu?
Proč je u prdele, v tom velikým puchu?*

Na posledním kavalci v rohu pracoval svobodník dr. Mlejnek na třetí kapitole díla *Kulturní zájmy československého vojáka*. Dílo koncipoval z hlediska ortodoxní psychoanalýzy a nebylo určeno k tisku.

* * *

Ve čtvrt na devět se dveře ložnice otevřely a vešel četař Fürbach. Měl na zadnici revolver a na rukávě červenou služební pásku. Udělal předklon, aby viděl pod horní kavalce, a kývl na rotného.

„Hele, máš jít k Růžičkovi.“

„Co chce, vole?“

„Nevim. Řikal, že tam máš jít. A padat prej.“

„Aby se neposral,“ řekl rotný, odložil kartáč a natáhl si püllitry. Pečlivě přehrnul okraje kalhot přes vršky holínek, z tyče kavalce sundal blůzu, zapnul si řemen, nasadil čepici a podíval se dolů na boty. Leskly se. Uspokojen vykročil, provázen melodickým nářkem vojína Mengeleho, k němuž se už připojil celý pěvecký kroužek:

*Když lepák narukuje,
žádnej ho nelituje,
i ten blbej civil, co na vojně nebyl,
i ten se mu vysměje.*

Hluboce citová tragičnost těchto veršů se rotného, jako vždy, dotkla. Ani po dvou letech nezapomněl na strašlivou, téměř ebenovou beznaděj, která ho naplňovala, když tu seděl jednoho listopadového dne před dávnými časy, civěl na stěnu, kam cynický rytec vyryl nápis *Za 751!*, a naslouchal jinému sboru vojnů, teskně zpívajících touž píseň.

Ale lidová duše, na rozdíl od duše intelektuální, nepropadá sentimentu, nýbrž brání se světu a jeho mukám divokou pomstychtivostí. Když za sebou rotný zavřel, slyšel skrze dveře, téměř stejně silně, protože pěvci zvýšili hlas, závěr toho prastarého chorálu:

*Počkej, blbej civile!
Přide na tebe chvíle,
až ty jednou poznáš ten vojenskej stav náš,
vesele ti nebude!*

Kolem rotného se mihla postava náčelníka štábu s nehybnou tváří. Neměl ani čas zasalutovat. A nebylo také vidět, jaký dojem zanechala ozvěna písně v zahořklém nadporučíkovi Pinkasovi.

Rotný vylezl z baráku a octl se ve voňavé, kaštanové noci. Prošel kolem osvětlených oken štábu k vchodu na prapor, kudy se také chodilo na politické oddělení. Seděla tam služba, ponořená do četby unikátního prvotisku románu *Krwawy boj s pašeráky w černé rokli*, jenž se tu zachoval ještě z dob starého Rakouska. Vojín byl dílem tak zaujat, že si rotného vůbec nevšiml, a stejně se zachoval i pomocník, který sice stál v osvětlené předsínce, opřen o služební přihrádku, ale v otevřených *Řádech strážní a dozorčí služby* měl vloženy jakési potištěné saláty, jež pro svou opotřebovanost rovněž nevypadaly na vojenský tisk. Rotný vešel do kanceláře technického náčelníka, kde vojín Kožíšek, podporučík MUDr. Sadař a sprostý nadporučík Kámen rozprávěli o mimoslužebních záležitostech, a zapadl do písárny. Vojín dr. Mlejnek tam rozhořčeně bušil do psacího stroje,

otráven na nejvyšší míru. Před čtvrthodinou byl sem povolán rozkazem kapitána Matky, a místo díla o kulturních zájmech československých vojáků musel nyní sestavovat fikci s názvem *Zpráva velitele o průběhu cvičení na téma: Útok tankového praporu na spěšně vybudovanou obranu nepřítele*, ačkoliv se jako céčkař té události nezúčastnil. Tvářil se zhnuseně, stejně jako četař Kanec, jenž seděl u vedlejšího stolu a zakresloval fáze útoku tankového praporu do mapy, která měla jako osobní mapa velitele rovněž posloužit kapitánovi pozítří při cvičení štábu. Zkušeným okem rotný odhadl, že oba tito příliš kvalifikovaní vojáci mají práce na čtyři hodiny přes večerku.

„Danny, pod' nám pomoct!“ pravil zoufale dr. Mlejnek.

„Nemůžu. Musím k Růžičkovi. Něco mi chce.“

Rotný vzal za kliku a otevřel dveře politického oddělení. Vstoupil dovnitř, cvakl patami a pronesl předepsanou zaklínací formuli.

„Soudruhu nadporučíku, rotný Smiřický přišel na váš rozkaz!“

Uvnitř seděli oba politici, zabráni v práci. Malý Hospodin ťukal dvěma prsty do stroje a rotný mu přes rameno přečetl nadpis díla: KÁDPOVY' BOSUDER stálo tam velkými typy, a pod tím:

na čut. Pavezu Amt.

Hospodin nezvedl hlavu od klávesnice a brejlil dál do silně proškrtaného papírku vedle stroje, z něhož přepisoval kádrový posudek načisto. Zato nadporučík upřel na rotného hezké číšnické oči a zamáchl v popelníku cigaretu. Vypadal inteligentně, což bylo krásné zdání. Uchopil ostře ořezanou tužku do prstů s velkým prstenem a jal se poklepávat na cyklostylovaný papír před sebou.

„Smiřický,“ řekl s hranou ironií. „Vy jste kulturním referentem útvarové skupiny ČSM, že?“

„Ano, soudruhu nadporučíku.“

„Tak vám přečtu, co nám přišlo seshora z divize,“ řekl nadporučík a dal se do čtení z cyklostylovaného papíru: *„Útvarové skupiny a jejich kultpropové zajistí plnění závazku uzavřeného k Prvnímu máji 1951 ke Dnu armády v plnění FO a PPOV konáním zkoušek FO. Zkoušky FO proběhnou u všech útvarů současně v týdnu od 9. do 16. září.“* Na tomto místě se nadporučík odmlčel a zvedl významně zrak k rotnému, neboť týden, kdy se měly zkoušky konat, právě probíhal. Potom pokračoval: *„Útvarové skupiny ČSM a kultpropové ve spolupráci s organizacemi strany, agitátory a politickými pracovníky zajistí...“*, jenže to už ho rotný neposlouchal, neboť potají sledoval mnohem zajímavější text pomalu vznikajícího kádrového posudku na četaře Pavézu Antonína, nar. 21. 5. 1931 v Unhošti, na němž pilně a soustředěně pracoval poručík Hospodin. Četl: *„Soudpuh Paceza je tžidního būvodu, coliticky, orůmwrně vyspělá. J uvědpmnělí, oddán lidově-demokratiskému zřízení. Je beselé pivahy a v klektivu je oplíben. Scoje vojenské a sbazacké povunosti plní dobže. Je poněkut prutčí pobahy. Je derzy, odmliuuvavý, ač není důstoj“* – tady to zatím končilo, ale protože nadporučík pořád ještě s náboženskou důležitostí citoval svůj dopis, mohl rotný dál nerušeně sledovat kladívka psacího stroje, váhavě uváděná v pohyb Hospodinovými prsty, „n“ otisklo se na papíře, potom rychle za sebou „íko“ a po chvílce „m“.

„A kultpropové jsou za akci osobně zodpovědní!“ zdůraznil nadporučíkův hlas, rotný právě stačil kouknout se mu do očí a pozorně kývnout. Nadporučík, který rovněž pohlédl do očí rotnému, se vrátil k svému lejstru a rotný se vrátil k lejstru ve stroji. Vznikl další kus nápisu: *radí ozt*, a právě když to rotný začal opět sledovat, objevila se na papíře téměř rychle písmena *at*, pak ukáplo *n*, potom *i*, a nakonec vítězným prudkým úderem, bohužel velké, *M*. Poručík se znaveně opřel o opěradlo a spokojeně si přečetl, co napsal: *„ač není důstojníkom radí oztatniM.“* Rotnému nebylo jasné, je-li to míněno jako kladná, nebo záporná charakteristika kádrovaného četaře Pavézy.

Neměl však čas na úvahy. Nadporučík zvýšil hlas a doprovodil jej novým pohledem, vrženým do očí rotnému. „Hlášení,“ četl, „podají kultpropové do 17. září – to je pozítří – na velitelství vyšší jednotky. Náčelník klubu, major tank. Kudrnáč v. r.“

Skončil, zadíval se potouchle na svého podřízeného.

„Do zítřka, Smiřický,“ řekl, „musíte naplánovat zkoušky. Jak vám vlastně funguje ef ó? Jedete podle plánu?“

Rotný pokrčil rameny. „Nejsou knihy, soudruhu nadporučíku. Soudruzi by měli chuť, ale v útvarové knihovně nemáme ani pětinu knih na ef ó.“

„Ano,“ řekl Růžička. „To je potíž, ale vás to neomlouvá. Přes objektivní potíže se musíte přenést. Jako se přes ně přenášeli komso-molci. Ti nejenže neměli knihy,“ pravil tragicky. „Kolikrát ani neměli co jíst. A přece splnili. Kolikpak soudruhů je připraveno na ef ó?“

„No,“ pravil rotný. „Asi deset.“ Na tolik odhadl počet ke všemu odhodlaných nebo naprosto apatických šílenců, kteří se nakonec dají přemluvit, aby podstoupili formalitu zkoušky.

„To je ale málo, Smiřický,“ řekl nadporučík. „Dali jste si závazek na třicet procent kmenového stavu. Jakkak to chcete splnit? Víte, že za to odpovídáte?“

Co do toho, blbec, plete odpovědnost, pomyslel si rotný. Závazky uzavřel stejně on, a dal je rotnému jenom podepsat „za skupinu“. Co se stará. Zkoušky budou, udělají se před komisí složenou z nositelů FO u útvaru, to jest z kultpropa, rotného Smiřického, ze svobodníka dr. Mlejníka a z četaře Kance. Splní se na sto dvacet procent, jako vždycky všechno. Možná na sto třicet, jestli kapitán Matka zatouží po zvláštní pochvale za plnění kulturně masové činnosti. To je přece jasné, jemu jako mně, nadával v duchu rotný. Nahlas řekl:

„Já vím, soudruhu nadporučíku. Jenomže já jsem vás kolikrát upozorňoval, že nejsou knihy – soudruzi si je sami shánět nemůžou a já taky ne. Vy jste slíbil, že je opatříte.“

„Ano, já vím. Ale přišlo mi do toho jiné, důležitější plnění. A komsomolci, soudruhu rotný, také neměli knihy, a přece splnili ef – splnili, co se na ně kladlo. Zapojil jste v práci v kroužcích ef ó politruky? A jak vám pracují útvarové a rotní skupiny? Jak vám pomáhají ve vaší práci? A co členové výboru? Kolikpak jich získalo ef ó? A víte, že mají ef ó získat všichni?“

Nadporučík přidělával svým větám vyčítavé koncovky. A měl ovšem pravdu. Myl si ruce. Výbor se za celou dobu svého trvání nesešel přirozeně ani jednou. A taky k čemu?

„To je moje starost, soudruhu nadporučíku. Všichni tady odznak získají.“

„Ale to není správné, Smiřický,“ pravil vyčítavě, ale už vlídněji nadporučík, jehož rotného jistota uklidnila. „Šturmovštinou na poslední chvíli se špatně dohání, co jste zmeškal.“ Zároveň s odpadnutím obav se mu však zalíbilo v kázání; začínal mít pocit, že tím udělal, co bylo v jeho silách, a odpovědnost teď plnou vahou padá na rotného. „Je to správné chápání významu ef ó?“ pokračoval. „Co myslíte?“

Rotný, vystihnuv nádech vlídnosti v nadporučíkově hlase, řekl důvěrně:

„Vždyť to znáte, soudruhu nadporučíku. Víte přece, co člověk svede s dubňákama.“

„Není pravda, soudruhu rotný,“ zavrtěl nadporučík hlavou. „Podívejte se, jak se právě soudruzi z dubnového ročníku výborně umístili v soutěži tankové střelby z kulometu za jízdy na pevný cíl. Jak tam dovedli plnit svoje závazky! Proč by nemohli udělat ef ó?“

Pravým důvodem, nebo spíše příčinou onoho legendárně skvělého splnění obtížné střelby byla zručnost četaře Koblihy, jenž ve funkci cílného přidělával kramlí dubňákům zásahy. Nadporučík to nevěděl, rotný ano. Přesto udal jiný důvod.

„To je rozdíl, soudruhu nadporučíku,“ řekl. „Tam za to byly pětidenní dovolenky.“

„A je právě vaším úkolem jako kultpropa zainteresovat soudruhy do práce, ukázat jim, že dovolenka není příčinou jejich práce –“ pravil přísně nadporučík a v cyklostylovaném lejstru odborně podtrhl slova *plnění závazku konáním zkoušek*. Rotný mlčel. Nadporučík zatúkal zamyšleně tužkou na každé ze čtyř podtržených slov a řekl:

„Není to správné, plnit zkoušky šturmovštinou. Naplánujte je na polední odpočinek. Večer budete muset vyzkoušet důstojníky a manželky důstojníků.“

Rotný užasl.

„Ef ó?“

„Ano,“ řekl Růžička. „Tady mám jejich seznam.“ Zahrabal v šupletu. Přes rameno poručíka Hospodina zachytil rotný poslední větu kádrového posudku. „*Soudtuh Paceza je zchipný zoudruh. Je sgopný zadržovat svazacké gungce v rámci kraje.*“

„Tady máte seznam a zítra provedete zkoušky,“ řekl nadporučík. „Ve dvě hodiny. Provedete je zde.“

Podal rotnému lejstro, rotný do něho mrkl a mezi známými jmény důstojníků zahlédl slovo s ženskou koncovkou. Jana Pinkasová. To stačilo, aby mu to spravilo náladu.

„Provedu,“ řekl a téměř křepce zahlásil: „Soudruhu nadporučíku, dovolte mi odejít!“

Bez dalších námitek mu to bylo dovoleno.

* * *

Venku už byla noc, tichý větřík šuměl v korunách kaštanů v parku před budovou, odněkud z dálky klapaly tanky jedoucí na noční cvičení a v důstojnickém kasinu na druhé straně parku hrálo rádio dechovku. Noc dýchala teplem a, třebaže bylo už září, neobyčejnou letní krásou života. Služba odložila černý román a seděla na schodech s rukama v kapsách a nepřítomnými očima zírala na měsíc. Plul v korunách stromů, po mracích letěla červená a zelená světýlka. Hu-

kot tryskového motoru někde ve výšce přerušil na chvilku šumivé ticho tmy. Po pěšince mezi stromy přicházela dcera velitele divize plukovníka Vrány a její bílá letní sukně lákavě vlála v nočním větru. Rotný ji dlouho sledoval vyhladovělýma očima. I pomocník v před-síně vzhlédl od svého rodokapsu a hlasitě zamlaskal. Plukovníkova dcera na to byla zvyklá a neotočila se. Bílá sukně se ztratila v šeru, hukot stíhačky utichl a stromy se opět rozšuměly. Ve srovnání s tím vším připadalo rotnému všechno nedůležité.

* * *

Ale pán osudu, znuděný hladkým chodem filmování u Sedmého tankového praporu, připravil jim všem na druhý den nepříjemné překvapení v podobě šesti nových poručíků, právě vyřazených z tankového učiliště, kteří se přihlásili u velitele. Planuli dosud, stejně jako jejich třpytivé nárameníky, neopotřebovaným nadšením. Jejich předchůdci bloumali už dávno v nevyčištěných půllitrech a se zašlým zlatem na ramenou mezi zátiším a kasinem, nyli po veselé manželce nadporučíka Bobbyho Kohna, která se v dohledu dalekohledů z věže na tankodromu opalovala v lese nahá, a místo o plnění povinností přemýšleli, jakým podvodem se v neděli dostat z kasáren; ale těch šest nových mušketýrů se okamžitě hlásilo o práci. Pěti z nich se jí také okamžitě a ve svrchovaném množství dostalo, takže než uplynulo dvanáct hodin, to jest hodinu po večeři, hrbili se dosud nad taktickými mapami a pečlivě do nich zanášeli situace. Šestý, zbylý hodnostář se marně sháněl po mapě, při svém slídění si však naneštěstí přečetl na jinak prázdné nástěnce rotného vyhlášku, že *Dnes ve 13.30 konají se zkoušky kandidátů FO na PO*, a okamžitě se nabídl politrukovi, blýskaje mu zbrusu novým odznakem FO před očima. Potěšený číšník uvítal zájem mladého soudruha a autoritativně (a neprozřetelně) jej ustanovil do funkce předsedy zkušební komise FO, do níž se jinak žádný důstojník Sedmého praporu nekvalifikoval.

Tím byl zároveň té funkce zproštěn rotný Smiřický. Nijak se proto neurazil, ale naplnily jej pochybnosti, jak nyní zkoušky dopadnou. Měl dojem, že jemu by se vyhlídkou na stříbrný odznak, který na blůze vypadal jako nějaké vyznamenání, podařilo nalákat jistý počet odvážlivců, a věřil, že váhavci by nabyli odvahy, až by se dozvěděli složení zkušební komise, neboť to zaručovalo absolutní podvodnost. On sám nepotřeboval komentáře. Svobodník dr. Mlejnek byl u praporu znám jako poslední útočiště všech odmítnutých žadatelů o propustky, protože měl přístup k razítkům a obratně napodoboval podpisy všech velitelů až na úroveň vyšší jednotky. A konečně četař Kanec, starší účtovatel kuchyně a dodavatel pikantních potravin na soukromé sobotní večírky pro ty, na něž se právě ani falešné propustky nedostaly, zaručoval styl práce, jaký by si komise jistě osvojila. Jenže když se po obědě roznesla zpráva, že do křesla předsedy komise FO byl dosazen jakýsi lemovník z tankového učiliště poručík Prouza, srotili se kolem rotného téměř už přemluvení uchazeči cti každého mladého člověka a pobouřeně protestovali.

„Na to se jim vyseru!“

„Ať neblbnou, dyť tady každej hovno čet!“

„Tak ať si dou s ef ó do prdele!“

A tak se ze všech kandidátů, kteří se ve třináct hodin měli seřadit před budovou a pod velením rotného odpochodovat na politické oddělení, seřadil pouze jeden jediný voják prvního ročníku. Neobyčejnou ironií osudu se jmenoval voják Pravomil Poslušný a třásl se strachy, neboť z předepsaných knih nečetl dílo *Lenin – Stalin – Kalinin mládeži*, a měl dojem, že není dokonale připraven. Ostatní rozhořčeně zůstali na světnici a chystali se k odpolednímu odpočinku.

Rotný tedy poručil Poslušnému, aby si zatím potichu opakoval látku, a odešel na politické oddělení. Tam se nadporučík Růžička nesmírně rozhněval:

„Jak je to možný? Říkal jste, že splníte závazek! Takhle ho plníte? Proč nechtějí jít?“

„Oni se bojí, že tady soudruh poručík bude moc přísněj,“ kývl rotný významně hlavou k vyleštěnému důstojníkovi a doufal, že nadporučík to pochopí. Ale než mohl politruk něco říct, ozval se sám poručík Prouza. Promluvil vřele, soudružským tónem, jaký v některých – těch naivnějších – frekventantech pěstovaly ideály tankového učiliště.

„Bojí?“ pravil udiveně. „Vyříd'te soudruhům, soudruhu rotný, že to bude taková soudružská diskuse. Že nakonec jde o to, abysme se přesvědčili, ne nakonec jestli to soudruzi všechno přečetli, ale jestli si nakonec tak nějak osvojili, oč v těch knihách jde, co si tak nějak nakonec odnesli z těch knih pro svoji další práci.“

Rotný ho poslouchal ponuře a poslední naděje v něm pohasla.

„To jsem jim všechno řekl,“ pravil. „Ale oni maj stejně strach.“

„Vždyť si přece dali závazky, nu a je nutno si uvědomit,“ řekl nadporučík, „je nutno si uvědomit, že je to jejich svazácká povinnost.“

„Jen to tak vyříd'te soudruhům, soudruhu rotný, jak jsem vám to říkal,“ pravil poručík Prouza. „Tady jde ve formě takové soudružské diskuse osvětlit jeden druhému problémy, co jednomu není jasné, to mu objasníme my, a nakonec zas objasní určité problémy nám, tak se to v naší lidově demokratické armádě dělá a nakonec nám to nějak všem pomůže odstranit překážky v naší další práci.“

Rotný naň pohlédl jako na bytost z jiného světa.

„To jsem jim říkal,“ pravil temně. „Ale nebylo to nic platný.“

Netušil, že v té chvíli promluvil v poručíkově mysli hlas instruktora morálně politické přípravy v učilišti majora Kondráče. Máme dobré lidi, říkal ten hlas, ale neumíme je přesvědčit, neumíme jim vštípit zájem o práci. Poručík, zelektrizován tou velkou myšlenkou, svěže vyskočil, stáhl si novou uniformu vpředu i vzadu, upravil si faldy na bocích a pravil:

„Počkejte, soudruhu rotný! Já půjdu s vámi!“

„Jděte, soudruhu poručíku,“ pravil nadporučík a otočil se na rotného. „Vidíte, Smiřický, to máte z toho, že vy si sice ve výboru dáte závazek, ale neumíte konkrétně přenést plnění úkolů na útvar. Takhle je vaše práce odtržená od soudruhů. Je pravda, že vy sám plníte svoje závazky a konáte funkce, ale co je to platné, když to neumíte přenést dolů mezi lidi.“ Odmlčel se, dodal truchlivě: „Co je to všechno platné, Smiřický!“

Rotný neřekl nic. Zato poručík Prouza si dorovnal faldy, s panickou chutí se postavil do latě a zvolal:

„Soudruhu nadporučíku, dovolte nám odejít!“

A číšník se zapomněl a zamyšleně řekl:

„Račte.“

* * *

Ale poručík, zaujatý cele velkým posláním, vnímal hlas představeného jenom druhou signální soustavou. Prkenně, ale podle předpisu se otočil a rázně vykročil ven. Rotný se táhl za ním. Poručík kráčel bujaře pod kaštany a odpovídal na všechny sebelajdáčtější pozdravy mazáků, povalujících se na sluníčku před budovami, jako by měl ruku na péro. Na chodbě budovy Sedmého praporu energicky stiskl kliku a vstoupil dovnitř. Protože však ve své horlivosti otevřel dveře příliš prudce, stalo se, že jimi vrazil do nosu četaře Bílka, který právě zblízka zkoumal plán denního úklidu, přišpendlený zevnitř.

„Kurva vole, poser se!“ zaječel četař, ale když se mezi dveřmi objevil zjev zcela nečekaný, četař se zarazil a vyřešil trapnou situaci tím, že zmizel v nejbližší chodbičce mezi postelemi a vylezl otevřeným oknem ven. Poručík zmírnil tempo a udělal několik kroků do místnosti. Čtyři nebo pět tváří se pozvedlo k němu a hned zase odvrátilo. Všichni rázem dělali, že ho nevidí, aby se vyhnuli nutnosti splnit požadavek řádu, podle něhož ten, kdo první spatří

důstojníka vstupujícího do místnosti, má velet „Pozor“ nebo „Vztyk! Pozor!“ a podat mu hlášení.

Jenomže poručík měl rády ještě příliš čerstvě v paměti. Byl si vědom, že on ze své strany je povinen vyvinout trpělivost a pochopení pro vojáka, přesvědčovat jej a být mu nejen velitelem, nýbrž i rádčem. Nu což, řekl si v duchu. Mohl bych možná přejít mlčením, že nikdo nevelel, ale byla to přece jejich vojenská povinnost. A major Kondráč říkal: Kázeň začíná od utrženého knoflíku. Je třeba být tvrdý a důsledný ve vymáhání plnění nejdrobnějších denních povinností. Přesvědčíte se sami, soudruzi, že vojáci si vás právě proto začnou sami vážit.

A ubohý poručík nevěděl, že majorův soud je apodiktický, založený na zkušenostech z četby brožurek, založených na zbožných přáních. Neřídil se proto zdravým rozumem, nýbrž vojenskou pedagogickou vědou. Kráčel pomalu uličkou mezi oběma řadami kavalců až na druhý konec místnosti a mlčel. Z každého gesta, z každého vašeho počinu musí být vojákům zřejmé, že jste jejich soudruh, ale zároveň také jejich velitel. Poručík, který se mezitím obrátil a kráčel hlubokým tichem zpátky, si uvědomil, že v praxi nebude asi lehké tyto dvě funkce úspěšně spojit. Začal se potit. Spatřil rotného, jenž s ním přišel z praporu a nyní neudělal nic, aby mu pomohl. A poddůstojník je přece nejbližším pomocníkem velitele, řekl v něm major Kondráč. Proč mi nepomáhá? Došel zpátky ke dveřím a v rozpacích se zastavil nad vojínem, který seděl na kufru a předstíral, že je hluboce zabrán do zašívání blůzy. Na blůze byly desátnické nárameníky. Poručík se rozhodl:

„Vy, soudruhu desátníku –“ řekl matně a neurčitě. Voják k němu zvedl ruměnou tvář, odložil blůzu a pomalu se postavil. Jeho tempo rozhodně nevyhovovalo předepsaným normám. Řekl jakýmsi polským přízvukem:

„Desátník Střevlíček.“

„Vy, soudruhu desátníku,“ řekl Prouza přísně. „Vy nevíte, co je povinností vojína nebo poddůstojníka, když do místnosti vstoupí důstojník?“

Brunátný desátník se podivně usmál. Skoro to vypadalo, že drze.

„Vím. To je samozřejmý.“

„Tak proč to teda neuděláte? Jak je to možné?“

„Já jsem vás neviděl,“ řekl desátník.

Poručík cítil hrobové ticho v místnosti.

„Jak je to možné?“ opakoval mechanicky. Uvědomil si, že proti své vůli nasadil tón, o němž si nebyl jist, zní-li při současné velitelskosti také soudružsky.

„Ponivač jsem si přišíval knoflík,“ pravil desátník.

„Nelžete!“ vybuchl Prouza. Hned se zarazil. Tohle tedy už jistě nebyl soudružský tón. „Nepovídejte mně –“ začal znova a umkl. Pak to zkusil z jiné strany, ale soudružsky se mu to zase nepovedlo:

„A jak to stojíte, když se mnou mluvíte?“

Desátník si prohlédl svoje špinavé püllitry, jeden po druhém, a prohlásil:

„V pozoru, že.“

„To je u vás pozor?“

„Já mám nohy do o, soudruhu poručíku,“ pravil desátník. Poručík, aby zachránil, co se dalo, řekl, už beze vší snahy mluvit jako velitel, který je zároveň soudruhem:

„Co je povinností vojína, když důstojník vstoupí do místnosti?“

„Dát vztyk,“ zahučel desátník.

A poručíka napadlo geniální řešení situace.

„Proved'te!“

Užuž si v duchu oddechl, když se odněkud z pozadí ozval chraplivý hlas:

„Je polední vodpočinek!“

Prvním impulsem poručíka Prouzy bylo zjistit, kdo to řekl. Rozhodně to zjistit měl: byl to přečin mluvení v přítomnosti důstojníka

bez jeho svolení. To přinejmenším. Ale nějak už se mu nedostávalo odvahy. Podíval se jenom na hodinky a pravil hlasitě směrem, odkud vyšel ten hlas:

„Je za pět minut jedna. Odpočinek začíná až v jednu!“

Potom energicky poručil desátníkovi, který stál pořád jenom v košili:

„Tak proved'te, soudruhu desátníku!“

Když proved'te, tak proved'te, pomyslel si Střevlíček, a po způsobu, označovaném jménem jistého legendárního vojáka, splnil rozkaz na dvě stě procent. Neuvěřitelně býčím hlasem a zpotvořenou výslovností zařval:

„Vztýýýk! Pa-zór!“

Všude po místnosti se vztyčily postavy v košilích. Některé v trenýrkách, jedna, desátník Vomakal, branec odkudsi z hlubokých šumavských hvozdů, v ušpiněných dlouhých podvlíkačkách. Nešťastný poručík pocítil zdravou chuť všechny ty nemyté povaleče pořádně zpérovat, křivonohého desátníka předvést k veliteli a celé rotě vymoci zaražení vycházek, ale pedagogický blud ho opět obloudil. Nyní, když upevnil svou autoritu a dal vojákům najevo, jak je pevný a rozhodný, je načase soudružsky si s nimi pohovořit. Nemine ho jistě jejich sympatie, ne-li přímo vojenská láska.

„Soudruzi,“ řekl. „Nemyslete si, že vás chci nějak prohánět nebo pérovat, jak se někdy mezi vámi říká (používejte občas slov vojenské hantýrky, na mužstvo to dobře působí, cítí, že s nimi žijete tak nějak v jednom kolektivu – major Kondráč). Ale kázeň se musí plnit a povinnosti je třeba zachovávat. Já taky musím zachovávat svoje povinnosti, že, a jestli vy budete zachovávat svoje povinnosti, budeme spolu dobře vycházet. Nemám pravdu, soudruhu četaři?“ Ukázal prstem na četaře Kostelníka, neboť major Kondráč často říkával, že je dobře obracet se co nejčastěji s drobnými dotazy na jednotlivé soudruhy, protože se tím získá lepší kontakt s kolektivem.

„Jasný,“ zabručel dotázaný.

Poručík nenabyl pocitu lepšího kontaktu snad proto, že odpověď nevyzněla zcela vojensky. Pokračoval však dál, otcovským tónem:

„A kvůli čemu jsem vlastně přišel mezi vás, soudruzi?“

Udělal pauzu a rozhlédl se. „Přišel jsem mezi vás, abych se vás zeptal, jak je to u vaší roty s Fučíkovým odznakem. Co vy na to – soudruhu desátníku?“

Tentokráte se zeptal Frištenského, řidiče, jenž dělal čest svému jménu, neboť se mu již dvakrát podařilo zlomit řadicí páku tanku T-34 a jednou páku řidicí, zvanou rajčák. Říkalo se mu Bejk a na otázku poručíkovu odpověděl přesně a případně:

„Desátník Frištenský.“

„No – co vy na to, soudruhu desátníku?“

„No – nic,“ řekl.

„Jak to – nic! Plníte u vás v rotě ef ó?“

„No – plníme.“

„Plníte?“

„Plníme.“

„A jak je možné, že se od vás nikdo nechce dostavit ke zkoušce?“

Frištenský se jenom stydlivě usmál a znova pokrčil rameny.

„Jak je to možné?“ opakoval poručík, ale i on poznal, že odtud se odpovědi nedočká. „Co vy na to, soudruhu rotný?“ obrátil se na Soudka.

Odpověď zněla podle předpisu:

„Rotný Soudek.“

„Vy jste už přečetl všechny knihy?“

„Všechny ne.“

„A kterou jste nečetl?“

„Tož tu – o tem –“ rotný svažtil čelo. Seznam knih jím nepřečtených byl sice bohatý, ale rotný jej sám neznal. „O tem – tu – sakra – Na dálku od Moskvy nebo –“

„Daleko od Moskvy?“

„Ja. Tu.“

„A jinak jste četl všechno?“

Rotný polkl a přikývl.

„No vidíte, soudruhu rotný. Vždyť to ani není povinná kniha. Jenom výběrová. Jak je to možné, že nechcete ke zkouškám?“

„No – tož – já si nevěřím.“

„Jak je to možné, že si nevěříte?“

„Inu – prostě – já to takhle vim, že – ale dyž se mě někdo na něco zeptá, tak to neumím říct.“

Prouza se na něho laskavě usmál.

„Podívejte se, soudruhu rotný. Nikdo se vás při zkoušce nebude na nic ptát, rozumíte. To se tak dělalo dříve, za první, buržoazní republiky, že se soudruzi zastrašovali. V naší lidově demokratické armádě se zkoušky provádějí ve formě besedy. Tak nějak si přátelsky pobesedujeme, a nakonec si to zhodnotíme. A to je nakonec tak nějak smysl Fučíkova odznaku. A proto, soudruzi, jen žádný strach. Budeme jenom diskutovat naši práci a naše zkušenosti a ukazovat, jak využíváme práci s knihou k plnění naší bojové a politické přípravy.“

Rozhlédl se po sfingách.

„Tak co vy na to, soudruzi? Půjde to?“

Ve tvářích se nepohnul ani sval. Poručík Prouza měl nepříjemný pocit, že snad princip zkoušek soudruhům dokonale neobjasnil. Obrátil se proto na vojína, jehož tvář se mu zdála nejméně zatvrzelá. Tentokrát měl štěstí. Padl na dokonale připraveného (až na *Lenin – Stalin – Kalinin mládeži*) vojína prvního ročníku Pravomila Poslušného.

„Co vy na to, soudruhu vojíne. Půjde to?“

„Půjde, soudruhu poručíku!“ pravil s bezmeznou úctou vojín Poslušný a poručík si ji spletl s klíčící náklonností, již vzbudilo jeho pevné a současně soudružské vystupování.

„A co ke zkouškám – přijdete, soudruzi?“ zvolal na celý kolektiv.

Odpověď nedostal. Nasadil proto hypnotický tón a pravil rozhodně:

„Přijdete, soudruzi! Přijdete a uvidíte, že to půjde! Jak to říkával Suvorov, soudruzi –“ zarazil se, protože si najednou nemohl vzpomenout, co říkával Suvorov o Fučíkově odznaku. Pamětliv slov majora Kondráče však neztratil duchapřítomnost a byl nadále rozhodný: „a jak vám to vždycky říkám já: Jde jen o to ukázat, jak jste si osvojili pro svoji další práci zkušenosti Julky Fučíka, soudruzi. A vy to dokážete! Tomu věřím! To vím! Soudruhu rotný,“ obrátil se na Dannyho, „za deset minut necháte nastoupit kandidáty ef ó a odvedete je na pé ó, ano?“

„Provedu,“ ozval se rotný bez víry ve svá slova.

„Tak za čtvrt hodiny, soudruzi, na shledanou.“ Poručík se otočil zády ke shromáždění padesáti sfing a vyšel křepce ze dveří.

* * *

Za deset minut stál v uličce pouze plně oblečený vojín Poslušný a tetelil se trémou. Rotný mu znovu vydal rozkaz, aby si v duchu opakoval látku, a s polohlasným prohlášením „Já se na to vyseru!“ odešel na prapor. Nebylo mu to docela jedno jenom proto, že se obával, aby po krachu posledního náboru nebyl vyškrtnut z komise, jež měla večer zkoušet manželky důstojníků.

Za rohem narazil na rotného z povolání Šemančáka, jemuž se říkalo Peňáz. Byl to, jak jméno naznačuje, dieslák³ lačný peněz, výhod, požitků, zahálky a čestných odznaků, zvyšujících možnost dosáhnout volna, výhod, požitků a zahálky, národnosti slovenské. Ani nevěděl proč, snad pod nátlakem skepse nebo šibeničního humoru, na něj zavolal:

3 Poddůstojník, který si dobrovolně prodloužil základní vojenskou službu.
Pozn. red.

„Hej! Soudruhu rotný! Pojd'te si složit ef ó!“

„Ozaj? A kedy?“ zeptal se Peňáz ochotně.

„Hned. Za čtvrt hodiny na pé ó.“

„Keď ja som ale nič nečítal,“ pravil Peňáz radostně. Dlouhým pobytem v prostředí převážně českém proměnil se v osobu mluvící oficiálně neuznávaným československým jazykem.

„Nevadí. Zkouším já.“

„Nuž to je teda iná vec!“ zazářil diesel. „Len mi musíte povedať, čo tam mám povídať.“

„Bez obav. Tak príдете, jo?“

„Spoláhnite sa. Ale dobre našuškávať! Som dutý ako peň!“

Dieslák zmizel směrem ke kuchyni. Pak že se nestarám o plnění všech plnění, řekl si rotný v duchu. Získávám pro uvědomělou vzdělanost i Doddůstojníky z povolání. Jenže mi to asi bude málo platný. Stejně to bude katastrofa. Vešel na prapor, zaklepal na dveře politického oddělení; za nimi explodovalo razantně „Vstupte!“, tak vstoupil. Uvnitř stáli Růžička a Hospodin v lati před kapitánem Matkou, který je právě péroval. Poručík Prouza, rovněž v lati, stál poněkud stranou. Jeho se Matkova pérotáž zřejmě netýkala. Tvářil se vážně a rotný si pomyslel, že má typické vzezření člověka, v jehož nitru začínají iluze střemhlav brát za své.

„Rotný Smiřický!“ ohlásil podle předpisu svou přítomnost.

Matka se otočil. Bylo na něm vidět, že se úspěšně vpravil do stavu nejvyšší podrážděnosti, která tak sluší důstojníkům.

„Co chcete?“ zeptal se vztekle.

„Soudruhu kapitáne, dovoľte mi promluvit se soudruhem nadporučíkem.“

„Vo čom?“

„O hlášení o plnění FO, soudruhu kapitáne.“

V každém jiném případě by byl kapitán rotného pravděpodobně vyhodil s rozkazem, aby počkal venku. Ale protože právě káral své podřízené a usilovně vzpomínal, co všechno by jim ještě mohl dát

sežrat, důvod rotného příchodu ho zaujal. Rychle a správně odhadl, že Fučíkův odznak se mu bude znamenitě hodit:

„Podejte ho!“ vybídl rotného a strčil ruce do kapes. Rotný, který zlomyslně pochopil situaci a který, pokud mohl, velice rád komplikoval důstojníkům život, se obrátil k Růžičkovi.

„Soudruhu nadporučíku, ke zkouškám se přihlásili jen dva.“

„Jak je to možné?“ zachroptěl nadporučík automaticky, aby si před rotným zachoval autoritu. Něco takového se mu sotva mohlo podařit, neboť přitom pořád stál v podřízenecké lati. Rotný řekl:

„Snažil jsem se soudruhy zagitovat – tady soudruh poručík taky,“ otočil hlavu k Prouzovi, „ale nechtěj.“

„Tak. A –“ Růžička se zmateně snažil něco říct. „Ste za to zodpověně nahoru, víte to?“

„To máte těžký, soudruhu nadp–“ začal se rotný ohrazovat, ale vtom ho kapitán prudce přerušil:

„Kolik že se jich přihlásilo?“

„Dva, soudruhu kapitáne.“

„Tak! To je krásný!“ pravil velitel pomalu a tónem trpce zklamané důvěry. Obrátil se k nadporučíkovi. „Tomuhle se říká politická práce! Tomuhle se říká politická práce! Prapor vo dvě stě padesáti lidech a na Fučíkový odznak se přihlásí dva muži! To je moc krásný vysvědčení pro vaši práci, soudruhu nadporučíku!“

Nadporučík se nadýchl, ale jenom zas vydechl. Poručík Prouza prožíval v duchu skon dalšího ideálu. Důstojník kárá důstojníka v přítomnosti poddůstojníka základní služby! A přece řády, tolikrát citované majorem Kondráčem, mluví jasně: Veškeré ústní důtky udělované důstojníkům musí být udělovány v nepřítomnosti mužstva a poddůstojníků. Život dole u útvaru má zřejmě ještě mnoho nedostatků, pomyslel si hořce mladý důstojník.

„To je krásný!“ pokračoval velitel. „Při namátkové kontrole zjistím, že ani jeden příslušník, soudruhu nadporučíku, neumí ministry. Zjistím, že příslušníci neznají hlavní město Bulharska, soudruhu, a nevědí,

kdy byla Říjnová revoluce. *Velká říjnová revoluce!* A hlášení o masové činnosti za srpen dodnes nemáte hotový, a máme konec září! Agitátoři čet nejsou pravidelně instruktážováni, nejsou, soudruhu nadporučíku. Ranní desetiminutovky se dělají jen formálně. Nástěnný noviny zejou prázdnotou. Tak, soudruhu nadporučíku, zejou prázdnotou. A ke zkouškám z Fučíkova odznaku se vám přihlásí dva lidi!"

„Soudruhu kapitáne –“ pokusil se nadporučík.

„Dva lidi, soudruhu nadporučíku,“ přerušil ho tvrdě Matka. „A co teď chcete dělat? Co chcete dělat? Tak!“

„Soudruhu kapitáne – půjdu dolů k rotám – a – protože vím, že na poddůstojníky se nemůžu spolehnout – provedu – rozjedu – s poručíkem Hospodinem – osobní agitaci –“

„To brzo! To brzo rozjedete osobní agitaci, soudruhu nadporučíku,“ pravil kapitán trpce, a Růžickovi bylo houby platné, že se alespoň část viny pokusil svalit na rotného. „Před měsícem, před dvěma měsíci, před půl rokem jste ji měl rozjet. A nespolehat na poddůstojníky, tak. Nespolehat. Poddůstojníci, když nemaj podklad v plný podpoře důstojníků a nakonec hlavně politický skupiny, nezmůžou sami nic! Tak! Nic! A mimoto, poddůstojníci maj veliký povinnosti u výcviku ve zvládnutí bojový techniky, kdežto vy, soudruhu nadporučíku, máte jenom jednu povinnost – starat se o politickéj růst mužstva, tak, o politickéj růst, soudruhu nadporučíku!“

„Soudruhu kapitáne – když my máme naši práci ztěžovanou shora. Od rána do večera děláme výkazy, hlášení – dolů k rotám se ani nedostanem.“

„A to je vaše chyba. Na lejstra se máte vysrat, soudruhu nadporučíku. Vaší první povinností je voják a jeho politickéj růst, tak, jeho politickéj růst,“ prohlásil kapitán. Užíval občas sprostých slov, neboť byl důstojníkem z lidu. Částečně chtěl, aby to na něm bylo vidět, a částečně to byla síla zvyku. „A s těma zkouškama to uděláme jinak,“ pravil. „Ted' není čas na osobní agitaci. Rozjedeme to po velitelský stránce, tak.“ Otočil se a dynamicky vypochoďoval

z politického oddělení. Tři důstojníci a rotný se zařadili za něho. Písaři a důstojníci v kancelářích hbitě vstávali. Služba u vchodu předpisově zasalutovala. Kráčeli pevně kolem budovy za kapitánovou zadnicí v těsných rajtkách a vpochoďovali do chodby. Ještě než se tam dostal, jako poslední, rotný, zaznělo odtamtud nelidské zařvání služby „Pazor!“, potom prudké cvakání podpadků, pochodujících parádešritem, a nakonec hlasitě hulákané hlášení, pronášené se zupáckou rutinou starého mazáka:

„Soudruhu kapitáne, po dobu mé služby u Sedmého tankového praporu se nic zvláštního nestalo. Setnina se nachází v přípravě na polední odpočinek. Dozorčí setniny četař Fürbach!“ A pak zajímavý hlas pomocníka dozorčího setniny, vojína prvního ročníku:

„Pomocník dozorčí setniny, vojín Kadavý!“

„Velte pohov!“ pravil kapitán a vboural se do ložnice první rotý. „Vztyk!“ zařval tam sám osobně, na postelích se zahemžilo a za okamžik stály v uličce dvě řady vojáků v košilích a v trenýrkách, ale většinou v kalhotách, a dokonce obuti.

„Kdo je v trenýrkách, vystoupí!“ zavelel kapitán. Asi deset mužů udělalo krok vpřed. Matka jim dal rozkaz:

„Zalehnout k polednímu odpočinku!“

Uposlechli bez váhání. Potom kapitán velel dál:

„Ostatní pozor! Za tři minuty vyvolá služba nástup kandidátů ef ó před budovu. Všichni, kdo tak špatně znají řády, že provádějí polední odpočinek oblečený, nastoupí na zkoušky ef ó! Já vám proženu šunky! Na povel rotného Smiřického odejdete na pé ó. Četař Mácha jako politický pracovník ručí za to, že všichni lajdáci, který neznají řády, budou nastoupený k provedení zkoušek!“

Matka se otočil a vpochoďoval i se svým průvodem z ložnice. Rotný zůstal uvnitř. Vojáci v bagančatech, předurčení svým velitelem k získání chlouby každého mladého muže, se jali sprostě nadávat.

* * *

Za čtvrt hodiny nato tísnil se už útvar v síle asi třiceti mužů co nejdále od stolu zkušební komise v místnosti politického oddělení. Seděli v chumlu, tělo na tělo, zády přimáčknuti ke dvěma skříním, které přepažovaly místnost a mezi nimiž vedla jen úzká štěrbina do temného pozadí sálu, kde prach pokrýval stohy dávných hlášení a také několika vyjedených a zapáchajících plechovek od konzerv. Před nimi se táhly řady neobsazených židlí, vyplňující prázdnou místnost a zakončené osamoceným vojínem Poslušným, jenž dřepěl těsně před komisí a pokoušel se ještě doplnit vědomosti z taháku umístěného v bagančeti. Komise v čele s poručíkem Prouzou seděla za dlouhým stolem pod portréty státníků a Růžička s Hospodinem se ve funkci pozorovatelů skromně umístili za psací stoly u okna.

Poručík Prouza hleděl mlčky na ten zvláštní projev ostychu a jeho daimonion⁴ mu našeptávalo: Je třeba přemoci nedůvěru, kterou k vám soudruzi někdy cítí. Mnohdy se vojáci i stydí přiznat se k zájmu o literaturu, protože se obávají posměchu ostatních. Je třeba vhodným jednáním získat si jejich důvěru. Vstal, rozhodnut, že si je získá.

„Tak jen dopředu, soudruzi,“ řekl vesele. „Místa je tu dost, já vás nesním.“

Horda u skříní se však nepohnula. Mezi důstojníkem a mužstvem zel nadále ten prázdný prostor jako propast. Před poručíkem dřepěl osamělý, absurdní voják Poslušný, vzorný voják se svazáckým odznakem na kapse uniformy. Nedůvěřují si. Potřebují sebedůvěru. Poručík Prouza znovu zaplátl.

„Soudruzi, posuňte se blíž! Netlačte se tam do kouta!“ Chtěl jim říci něco povzbudivého, něco teplého, lidského. Řekl:

„Jak říká veliký Stalin, soudruzi: My tak nějak novými formami své práce přebudujeme dosavadní systém výuky na základě soudružské spolupráce mezi učitelem a žákem. My tu nikdo z nás

4 Vnitřní hlas. Pozn. red.

nejsme vedeni úsilím někoho tady, jak se někdy říká, koupat. My tu jenom tak budeme přátelsky diskutovat a debatovat knihy, které by měl každý svazák znát k svému dalšímu růstu.“

Ale ani taková lidskost nepohnula kamennou masou mlčení. Rotný po jeho boku mu přispěl na pomoc. Bohužel, zazdalo se poručíkovi, dosti nevhodně.

„Tak kuci, pojd'te blíž. To nemá cenu se tam mačkat,“ řekl. „To vám stejně nebude nic platný. Tak neblbněte!“

Aby setřel špatný dojem nesprávné agitace, poručík rychle pravil:

„Soudruzi! My tady nahoře si třeba sedneme dolů k vám, abyste se necítili jako u zkoušky. Sedneme si dolů k vám a mezi vás a budeme tak nějak besedovat, a nakonec to je smysl Fučíkova odznaku.“

Nic. Poručíka se téměř zmocnila malomyslnost, když vtom se rozlétly dveře a jimi dychtivě vešel rotný z povolání Šemančák s židlí. Rozhlédl se po místnosti, aby zjistil nejvyšší přítomnou šarži, postavil židli před sebe a zazpíval:

„Súduh nadporučík, dovolte mi zaradiť sa!“

„Prosím,“ řekl zezadu Růžička.

Poručík Prouza se zeptal vlídně:

„Jdete skládat ef ó, soudruhu rotný?“

„Idem,“ pravil Peňáz a důvěřivé nadšení, jež zasálalo z jeho hlasu, znovu povzbudilo poručíka. Rotný postavil zbytečnou židli do kouta, usedl vedle vojína Poslušného a s očekáváním se zadíval na komisi.

„Tak vidíte, soudruzi,“ řekl Prouza. „Soudruh rotný si taky klidně sedl dopředu. Tak se posuňte blíž, ať můžeme provést zkoušky.“

Od okna a od stolu komise se ozvaly rovněž výzvy k přesunu. Rotný z povolání Peňáz se otočil a pokynul davu:

„Pod'te, súdruhovia!“ zvolal povzbudivě. „Nestrachujte sa! Tu je miesta dosť! Len pod'te! Pod'te!“

Podmračený hlouček se konečně pohnul. První se od skříní odlepil politruk Mácha; snad ho k tomu přimělo vědomí povinnosti, dávno zasuté zhoubným vlivem kolektivu. Po něm Mengele, Kobliha, Bamza a několik dalších. Docela před stolem komise zůstal sice i nadále osamocený voják Poslušný a malý diesel, ale propast, která se tak nepříjemně dotýkala ideálů poručíka Prouzy, se přece jen zaplnila. Vojáci, jak teď seděli roztroušeni po místnosti, každý osamělý, nevypadali už, zdálo se poručíkovi, přes svoje nevyčištěné boty, olejem pokapané uniformy, přes povolené opasky a polozarostlé tváře tak nepřístupně, jako když stáli namačkání v koutě. Ano. Jsou to mladí lidé a soudruzi ze štábu se jim zřejmě nedovedli dost přiblížit, dost je podchytit, usoudil. A příjemně ho prostoupil mesiášský pocit, že dnešní zkoušky se stanou předělem v životě Sedmého tankového praporu. Vypjal prsa, rozhlédl se nadšenýma očima po shromáždění, a zahájil ten historický zvrát slovy:

„Soudruzi! Sešli jsme se, abychom provedli tak nějak prověrku, jak jsme splnili svůj závazek, který jsme si dali za dosažení hrdého titulu nositele odznaku Julia Fučíka, který nás všechny vždycky a stále znovu a znovu tak nějak nabádal, a jak to nakonec řekl soudruh Lenin: Učit se, učit se!“, odmlčel se, pak si ještě na něco vzpomněl a dodal: „Učit se!“ a měl pocit, že jim to řekl dobře, ale že tomu ještě cosi chybí. Proto pokračoval:

„Musíme se učit, a hodně učit, musíme, jak řekl, ve všem dohnat a předejhnat kapitalistické mocipány, a proto, soudruzi, abychom po vzoru slavných panfirovců, po vzoru Olega Koševého a Pavlíka Morozova, po vzoru Matrosova, mladogvardějců a Zoji Komsomoloděmjanskaje, abychom dovedli porazit a rozdrtit nepřítele naší vlasti a lidově demokratického zřízení, abychom tak nějak dovedli – uměli – znali, co nás učí náš lid a jeho veliký vůdce a učitel, generalissimus Josef Vissarionovič Stalin – a soudruh Malenkov –, a abychom nakonec dobře splnili úkoly naší bojové a politické přípravy na sklonku výcvikového roku tisíc devět set padesát tři. Tak,

soudruzi!“ řekl. „Tak abychom začli, vezmeme si nejprve, abychom si tak nějak lépe rozproudili diskusi, třeba něco z výběrových knih. Souhlasíte, soudruzi?“ Otočil se na komisi s nejasným dojmem, že úvodní projev mu nevyzněl tak, jak měl. Komise přikývla.

„Tak třeba, soudruzi,“ nadýchl se, „začněme třeba knihou, kterou jste jistě všichni četli a nakonec jste ji třeba i viděli v biografu. Daleko od Moskvy. Kdo z vás ji nečetl, soudruzi?“

Zahájil promyšleně trikem, patřícím k pedagogické výzbroji, jíž ho opatřil nezapomenutelný major Kondráč. Víme ze zkušenosti, říkával ten znamenitý učitel, že vojáci, když se jich ptáme, kdo z nich to či ono zná, četl, viděl nebo slyšel, mnohdy mlčí, a když se jich zeptáme, kdo to nezná, nečetl, neviděl a tak dále, mlčí také. Jenže v tomto druhém případě máme tak nějak odrazový můstek k dalším otázkám. Můžeme je pak přímo vybídnout: Tak nám to tedy řekněte vy, soudruhu, a konkrétně ukázat na soudruha...

„Tak nám o tom povězte –“ rozhlédl se poručík Prouza po chvílce, kterou dal vojákům na rozmyšlenou a kterou oni vyplnili temným mlčením, „jen tak svými slovy, jak se na to pamatujete, třeba –“ prohledával očima tváře před sebou. Některé zůstaly tupé a zamračené, jiné se svrážely do názorného výrazu vzpomínání nebo, aby dosáhly téhož efektu, pozdvihly oči ke stropu. Tři nebo čtyři kandidáti byli náhle postiženi nutností důkladně, hlasitě, soustředěně a velmi protahovaně se vysmrkat. Poručíkův pohled padl na spokojeného diesla v první řadě. Což zkusit to s ním? Usmíval se na něho důvěřivými očima, nesmírně nadšen vyhlídkou na snadné získání odznaku. Jenže poručík si jeho optimistický vzhled vyložil jinak. Je to poddůstojník z povolání, dodá ostatním odvahy. Jistě se řádně připravil.

„Nu, tak nám řekněte, co si o tom pamatujete, třeba vy, soudruhu rotný,“ pravil a vlídně se usmál na Peňáze. Rotný reagoval poněkud jinak, než si mladý důstojník představoval. Očividně se vyděsil, zbledl a započal rychle drmolit podivným, téměř neartikulovaným jazykem:

„Daleko do Moskvy – to je vraj taká – taký – ako sa hovoří – taká – je to iba – také kniha – čo sa v nej – čo teda oni – v tej knihe – ako on – ten spisovateľ – nám v tej knihe – nám vraj – iba napísal – ako oni – ono – ako to bolo – všetko vraj – čo sa tam dialo – vtedy – že vraj to bolo – Daleko od Moskvy – že veľmi ďaleko od Moskvy – a on nám tam napísal – ako tí – vtedy – tam – iba – oni boli – vraj že tam oni oné – pracovali, pravda? – ako oni dobré – naozaj nie veľmi dobré – Daleko od Moskvy – tí ľudia – dlho tam pracovali – vraj nie všetci dobré pracovali – len tí – oni – nie veľa – no potom oni – že vraj počuli, že je treba – lebo že teraz už všetci pre seba – pracujú – vtedy oni – tam v tých – v tých krajinách – krajinách – ďaleko od hlavného mesta Sovietskeho sväzu – že už niet kapitalistov – ktorí – čo by – akosi – tých robotníkov vykorisťovali – a takže musia – vraj – dosiahnuť – iba lepšie – ako sa to volá – tých – tie – tie – normy – lebo čo oni dorobia, to že teda patrí ľudu – a tu oni napokon – nielen čoby – oni vraj – aj zlepšovacie návrhy – aj tie – tieto – že vraj socialistické záväzky si dali – lebo tam v tých krajinách – nie len – neboli ľudia takí uvedomení – lebo že vraj farári im povedali – že všetci prídu do pekla – ak budú pracovať – a vtedy aj kulaci – aj diverzanti – veru – do tých – tých – do tých krajín – tam ďaleko od Moskvy, hlavného mesta Sväzu sovietskych socialistických republík –“

Poručík Prouza se konečně probíral z ohromení. Věděl, že vojáci neoplývají réterským nadáním jako on, ale takovýto nedostatek vyjadřovacích schopností – a navíc měl dojem, že rotný knihu ani příliš nezná. Přece o farářích – to tam snad ani nebylo. Nebo – poručíka zamrazilo, neboť si uvědomil, že i on obsah knihy poněkud pozapomněl.

„Počkejte, soudruhu rotný,“ řekl spěšně. „Bude lépe, když se tak nějak zaměříte víc na děj románu. Jestlipak si tak nějak vzpomínáte, jak se jmenoval ten hlavní hrdina – no?“

Rotný lapl po vzduchu.

„Vraj!“ vykřikl zoufale. „Že vraj to – to bol – ako sa vraví – on získal tých ľudí – aby dobre – tak akosi – nuž ten –“ Propadl panice a zděšeně těkal očima po tvářích komise, která ho zradila, neboť nedodržela nepsanou úmluvu, že bude-li se on obtěžovat ke zkoušce, budou se oni obtěžovat vykonat ji za něj – a tu si všiml úst rotného Smiřického. Snažila se vytvořit optickou podobu nějakého zvuku.

„Ten –“ zaúpěl a zoufale se pokoušel chopit se nabízeného stébka.
„Ten – B – B – Bo – Bohumíl!“

„Batmanov,“ pravil zklamaně Prouza.

„Nuž ved' ten!“ přisvědčil Peňáz.

„A kde se odehrává – mohl byste, soudruhu rotný, upřesnit tak nějak, kde se ten román odehrává?“

„Vraj!“ vykřikl znovu dieslák, jako by volal o pomoc. Jenomže rotný tohle sám nevěděl. Stáhl ústa do půlobloučku, v základní mimice znamenající průser, a za zády předsedy komise rezignovaně pokrčil rameny. „Vraj!“ opakoval Peňáz a znělo to téměř bolestně. „Nuž v tej – len v tej – ďalekej, ďalekej zemi – v tej krajíně – daleko od Moskvy – daleko od hlavného města Svazu sovietskych –“

Poručík Prouza se vzdal.

„Může někdo upřesnit soudruha rotného?“ přerušil diesla a rozhlédl se po roztroušeném shromáždění mladých mužů.

K upřesnění se neměli.

„Nikdo?“ zeptal se poručík zklamaně a spočinul pohledem na četaři Máchovi, který si prve čistil nos. Když se Peňáz dal do řeči, Mácha přestal, ale jakmile se diesel rozzvanil a stávalo se zřejmým, že mu dojde dech, vytáhl kapesník znova a používal jej tak dlouho, až už nebylo dobře možné operaci prodlužovat. A sotva jej strčil do kapsy, stal se obětí předsedy komise.

„Třeba vy, soudruhu četaři. Nechtěl byste upřesnit soudruha rotného?“

„Ano,“ řekl Mácha smutně. „Román se odehrává – v –“ úporně přemýšlel, pak se rozhodl. „V poušti Kyzylkum.“

„To,“ usmál se poručík Prouza nervózně, „to jste si asi, soudruhu četaři, spletl se stavbami komunismu. Ale Daleko od Moskvy – se přece odehrává na Sibiři.“

„No bodeť!“ zvolal četař Mácha. „Já to věděl. Mně se to jenom nějak – a Batmanov tam organizuje –“

„Správně! Ano?“ ozval se poručík v očekávání.

„Batmanov tam organizuje práci. Podle nových metod,“ pokračoval zkoušený už s jistotou. „Dělníci tam pracují podle starých metod, ale Batmanov je nakonec přesvědčí, že je výhodnější pracovat podle nových metod. Mezi dělníci jsou některý neuvědomělý, který se brání těm novým metodám, poač si myslej, že se při nich víc nadřou, ale von jim ukáže, že když si správně zorganizují práci, tak že se nenadřou. A to jim pak umožní, že splněj jejich úkol – a překročej plán – a –“

„Dobře!“ pravil Prouza. Soudruhům, jak říkával major Kondráč, je třeba jen pomoci, a půjde to. „Takže zkrátí stavbu – jak ji zkrátí – pamatujete se?“

Doufal, že ten sčtetý četař se pamatuje, protože si uvědomil, že sám se nepamatuje. Ani, to je ale hrozné, o jakou stavbu tam šlo. A četař ho svým řešením vzniklého problému nezklamal:

„Zkrátí ji tak, že to měli dokončit podle těch starejch metod, jak to měli naplánovaný, jenže těma novejma metodama a rozvíjením údernickýho hnutí to zkrátěj tak, že můžou začít mnohem dřív provoz, kterej měli začít podle těch starejch metod, co podle nich udělali ten plán, až mnohem pozdějc –“

„Správně! A jestlipak nám můžete říct, jaký význam to mělo tehdy pro Sovětský svaz, když oni nakonec zkrátili stavbu proti plánu o tak dlouho. Třeba vy, soudruhu desátníku!“

Vstal vojín Mengele. Po chvilce prohlásil:

„No – velkej.“

„Jistě. Ale co se tím tak nějak umožnilo?“

„Umožnilo se tím,“ Mengele váhal, „že mohli zvýšit produktivitu –“

„Ano, to je ono! Že mohli nakonec zvýšit produktivitu práce a zpevnit normy při plnění plánu. No tak vidíte, soudruzi, není to nic těžkého. Jen se nebojte literatury! A teď kdo by nám mohl tak nějak říct, jaké jste si z toho románu vzali zkušenosti pro zlepšení vaší další práce, soudruzi?“ Už se ani nezdržoval zjišťováním, kdo se hlásí – nehlásil se nikdo –, a vyzval, povzbuzen dosavadními úspěchy, rotného Soudka.

„Třeba vy, soudruhu rotný!“

Hanák pohodil hlavou. „No tož,“ řekl, „vzali zme si z toho, že máme pracovat podle nových metod – že si máme práci líp rozdělit – a mít pořádek na pracovišti – a jaksi – využívat těch zkušeností soudruhů ze Sovětského svazu –“

„Správně jste to řekl, soudruhu rotný!“ Poručík zajásal. „To jste řekl velmi správně! Využívat, soudruzi, zkušeností Sovětského svazu, zkušeností Rudé armády. Ve vaší práci, v garážích, na cvičišti, všude, soudruzi. Učit se, učit se ze sovětské literatury, z takových knih, jako je Daleko od Moskvy, vidíte, co všechno v takové knize je, a jak řekl Gorký: Za vším hledej knihu! – Tak vidíte. A vy jste měl, soudruhu rotný, strach, že nebudete umět odpovídat na otázky z literatury.“

„No tož –“ ozval se Soudek.

„Jen chtít, soudruzi! Odvahu! Jen to vzít po vojensku. Vždyť vy vědomosti máte, tak se nebát je nakonec uplatnit!“ rozhovořil se poručík a nepoznal, že mužstvo očekává další otázku s hrůzou. „A tak si třeba vezmem zas něco z povinné části. Tu znáte líp, o té spíš budete diskutovat. Kdo nám něco poví, jen tak svými slovy, o té knížce, která nám svazákům musí být obzvláště tak nějak blízká, protože nám líčí opravdové hrdinství, a nakonec jak máme bojovat proti našemu třídnímu nepříteli, který nám, soudruzi, náš boj neustále zostřuje. Jistě už víte, kterou knížku myslím.“

Poručík provedl další, bohužel opět bezvýslednou přehlídku tváří. Před nimi se opět zelenaly erární kapesníky, pohledy znovu vylétly ke stropu, čela se myslitelsky zakabonila.

„No, soudruzi. Tak já vám pomůžu. Napsal to jeden z našich největších – největších Čechů – a hrdinů – no?“

Četař Mácha, který tentokrát nepoužil kapesníku, nýbrž se uchýlil za myslitelský výraz, zdvihl najednou rozhodně ruku. Konečně! Soudruzi se osmělí, diskuse se rozpře, zatetelila se poručíkovi duše radostí, a on pravil vlídně:

„Ano, soudruhu četaři?“

„Klement Gottwald mládeži!“ vyrazil rychle četař.

„A – ano. To je správná připomínka,“ řekl poručík. „To je také velmi podnětná kniha pro zlepšování naší svazácké práce. Ale – já jsem nakonec myslel tak nějak jinou knihu – no, jestlipak na to přijdete, soudruhu četaři. Klement Gottwald mládeži je také taková podobná kniha, ale tahle je jaksí, zvláště pro svazáky a pro kandidáty ef ó – napsal ji sám ten soudruh, po kterém se tak nějak nakonec přímo náš odznak –“

„Reportáž psaná na oprátke!“ vykřikl neočekávaně diesel Peňáz a hned se ulekl. V poručíkovi se však už probudilo nadšení, a proto neprozřetelně roťáka vyzval:

„Ano, tu knihu jsem myslel, soudruhu. Nu, copak byste nám o ní řekl?“ Usmál se na Peňáze a rychle dodal: „Jen tak nějak stručně, svými slovy!“

Ale už bylo pozdě. Znovu ho omráčil příval ne zcela artikulovaných zvuků:

„To je tiež – kniha – Reportáž psaná na oprátke – od Júliusa Fučíka – ktorý bol – keď on – vraj – že bol zavretý – vtedy keď on“

„Jen pomalu, soudruhu rotný,“ pokusil se Prouza zachránit, co se dalo. „Předem si tak nějak rozmyslete, co chcete říct. A nejdřív nám třeba řekněte, kdo to byl Julius Fučík.“

„Julius Fučík,“ pištěl pronikavě Peňáz, „bol – bol – bol – on bol – bol to – akýsi – komunistický spisovatel’ –“

„Správně,“ řekl Prouza. „Ale Julek byl přece ještě víc než nakonec jenom spisovatel.“

„Hej – on bol – bol – aj – bol to – národní hrdina!“

„Správně!“ Prouza si po té definici oddychl. „A tak nám tedy, soudruhu rotný, řekněte, jen tak pomalu a svými slovy, co jste si tak nějak zapamatoval z Julkovy reportáže?“

„Reportáž psaná na oprátce nám vraví – nám hovorí – o pomeroch, aké boli, keď Nemci – boli u nás. Lebo ju napísal ten náš národní hrdina – ten Július Fučík – ktorý vraj – že bol pre tú knihu – že bol –“ Peňáz nejistě pohlédl na předsedu komise.

„Nu?“

„Bol pre tú knihu – Reportáž psaná na oprátce – iba – od Nemcov – perzekvovaný –“

„Ale –“

„Bol zavretý – v nemeckom koncentračnom tábore – v Buchenwalde –“

Přerušení přišlo dřív, než mohl poručík diesla opravit, a to ze strany, odkud je nikdo nečekal.

„To není pravda,“ ozval se uraženě vojín Bamza. „Von seděl na Pankráci. Jako muj brácha.“

„Správně. Julek byl vězněn na Pankráci v Praze,“ chytil se poručík nového zdroje informací, navíc zřejmě z rodiny zúčastněné na domácím odboji. „A proč byl vězněn, soudruhu vojíne, můžete nám říct?“

„Ponívač byl ilegálně činej proti Němcum.“

„A – jen tak pro zajímavost – váš bratr byl také ilegálně činný proti německým okupantům?“

Vojín se zarazil.

„No – to ne – von byl tehdy eště nezletilej. Von sedí ted’. Von –“

„No, a kdybyste mohl, soudruhu vojíne,“ řekl rychle poručík Prouza, „tak nějak svými slovy nám říct – co jste si nakonec zapamatoval z té knížky?“

Bamza, zamračený, jako by Fučíkovu činnost rozhodně odsuzoval, pustil se do výkladu:

„V tý knize nám líčeš, jak byl Fučík ilegálně činej a Němci ho zavřeli a pak po ňom chtěli, aby jim řek ty, co byli ilegálně činý s nim. Tak ho vyvezli na Hradčany a ukázali mu Prahu a celý okolí a pak mu řekli, že to všechno mu daj, že ho jako udělaj nějakým vládcem nebo co, až vyhrajou, dyž jim to řekne. Jenže von to neřek, ale řek jim, že – že –“ Bamza se ještě víc zamračil, „kurva, sou to takový známý slova, měli sme to na školení, řek jim –“

Prouzu sice bodl výraz, který rozhodně nepatřil do slovníku kandidátů FO, ba který vůbec nepatřil do úst lidově demokratického nového vojáka (kárejte soudruhy za používání sprostých slov, ukazujte jim, že to jsou přežitky minulosti, že chceme vychovat vojáka nového, vojáka socialistického, bez zlovyků kapitalistické armády, k nimž patří i klení a užívání sprostých slov, pravidlo daimonion), ale pak spolkl, co chtěl poznamenat, a pravil:

„Myslíte asi ty slova, soudruhu vojíne, která se nám, svazákům, stala heslem, že ano? Co jimi Julek nakonec uzavírá tu reportáž?“

„Jo ty,“ řekl Bamza a oči mu zasvítily černým světlem nejsmolnější noci. Jako blesk jimi prolétl paprsek osvětlení.

„Už vím!“ zvolal: „Řek jim: Přislibujte si mně, vyhrožujte si mně, přece zrádcem nebudu!“

Prouza nebyl schopen slova, ale v tu chvíli se začalo splňovat jeho přání, aby se soudruzi zapojili do diskuse. Ruku zdvihl rotný Soudek, jenž před chvílí tak výstižně rozebral román *Daleko od Moskvy*, a sykl jako ve škole:

„Sim!“

Prouza jen kývl hlavou.

„To tak není!“ pravil rotný. „To neřek Fučík, to povídal Jan Hus, že.“

„Ano,“ zachroptěl Prouza. „To jste se, soudruhu vojíne, tak nějak zmýlil. Julek řekl něco podobného, ale jinak. On tak nějak, nakonec, těmi slovy vyzývá všechny lidi – takovou plamennou výzvu. No, jestlipak si vzpomenete. To přece musí každý svazák vědět. No – lidé, soudruhu rotný – lidé –“

„Lidé, pozor!“

„Lidé, bděte,“ vzdychl znechuceně poručík Prouza. „Ale soudruzí, tohle byste přece znát měli.“

„Tož my to známe,“ řekl Soudek. „Enem sem si nemohl jaksi zpomenót.“

„To má být, soudruzí, takovým nějakým heslem každého svazáka,“ pronesl poručík zlomeným hlasem a pak vykonal ještě jeden nadlidský pokus: „Přece snad čtete aspoň náš vojenský tisk. Tak snad by nám mohl některý soudruh povědět, čím je soudruh Fučík pro nás pro vojáky tak nějak důležitý. V čem si můžeme z jeho práce tak nějak přímo brát příklad pro naši další práci v bojové a politické přípravě?“

Nastalo mlčení. Po chvíli Prouza pravil:

„Psali o tom v posledním čísle *Československého vojáka*.“

„A jó!“ vykřikl politický pracovník četař Mácha. „To bylo vo tom: Julius Fučík – voják!“

„Ano. A můžete nám o tom něco říct? Čemu nás učí Julek v tom článku?“

Mácha se zamyslel.

„Fučík,“ spustil rozvážně, „Fučík sloužil na vojně za první předmnichovský buržoazní kapitalistický republiky a rozvíjel tam mezi soudruhama ilegální politickou práci.“

Prouza kývl. Četaře to povzbudilo.

„Von nám, politickejm pracovníkům, v tom může bejt vlastně vzorem, jak pracovat se soudruhama.“

Znovu tázavě pohlédl na Prouzu a poručík kývl a řekl:

„Správně.“

„Von,“ pokračoval osmělený politruk, „byl vlastně takovej první politickej agitátor.“

„Výborně, soudruhu četaři. Ano, soudruzi,“ pravil poručík. „Julek byl vlastně tak nějak naším prvním agitátorem ještě v kapitalistické armádě předmnichovské republiky. A jak byste nám, soudruhu četaři, osvětlil jeho činnost a v čem si máme brát vzor z jeho práce pro naši další práci?“

Četař se už docela suverénně ujal slova:

„Von Fučík ved soudruhy, jak se maj tvářit, aby si ulehčili vojnu. Von jim říkal, že když jim důstojníci daj třeba rozkaz, aby zpívali, tak že maj zpívat, aby nedostali klencáky, a nemá to cenu, ponivač si maj radši uchovat sílu pro další boj do civilu. Von je dycky hájil proti důstojníkům a buzero – jak tomu tenkrát v kapitalistický buržoazní armádě vojáci říkali – a – a agitoval je a ved je a byl za to perzekvovanej a ani nemoh udělat šarži –“

Konečně poručík Máchu zarazil. Interpretace článku byla jistě věcně správná, i když přednesená svými slovy, ale četař to všechno říkal s takovým nadšením, jako by tomu podkládal smysl, z něhož se mu vytratilo správné hledisko. Tak nějak, ne tak přehledně, to cítil poručík Prouza, a zmocnila se ho dychtivá touha uplatnit se dialekticky. Neboť tady znalosti byly, jenom je četař nepostavil třídě, a poručík Prouza, žák velkého majora Kondráče, dovedl postavit třídě i problémy, o nichž vlastně nic nevěděl. Koneckonců, zdůrazňoval vždy major zlaté pravidlo nové vědy, není důležité znát spoustu detailů. Důležité je umět se v nich správně orientovat. Poručík, stejně jako mnozí jeho druzi, uměl se správně orientovat i bez znalosti jakýchkoli detailů. To vědomí ho uklidnilo a spustil klidně:

„To bylo tenkrát jistě správné, že ano. Ale v čem, jaksi, si máme tak nějak přímo brát vzor z Julkovy práce, tak nějak pro naši dnešní práci, rozumíte, soudruhu četaři?“

Mácha se naň podíval ne zrovna chápavě.

„V tom – v tom – jak von dycky hájil prostý vojáky proti důstojníkům – nebo teda – jak je školil, že si maj uchovat síly –“

Za Prouzou se vztyčil nadporučík Růžička, který dosud vytrvale mlčel. Nyní se rozhodl, že bezradnému nováčkovi pomůže v zauzlující se situaci.

„Počkejte, Mácha,“ pravil a obrátil se k poručíkovi. „Soudruh četař má správnou myšlenku, jenom je třeba ho upřesnit. Mácha, jak říkáme, že byla první republika?“

Tváří v tvář svému bezprostřednímu nadřízenému ztratil politruk výmluvnost.

„Buržoazně demokratická,“ pravil stručně.

„A jak ještě říkáme?“

„Kapitalistická.“

„A jak říkáme, že tam byla vládnoucí třída?“

„Kapitalisti.“

„A kdo sloužil v armádě?“

„Lid.“

„A kdo byli důstojníci?“

„Kapitalisti.“

„Kdežto dnes?“

Četařovi konečně svitlo.

„Dnes říkáme,“ pravil kvapně, „že důstojníci sou synové dělnické třídy.“

„A v naší vlasti říkáme, že lid co?“

„Vládne.“

„A proto mezi důstojníkem a mužstvem není co?“

„Propast!“ vydechl četař radostně.

„Tak,“ pravil Růžička. „A Fučík tedy agitoval soudruhy správně, nebo nesprávně, aby jen formálně plnili rozkazy?“

„Správně.“

„Kdežto dnes je také správné agitovat soudruhy, aby neplnili svoje povinnosti, aby se vyhýbali odpovědnosti, aby se nezúčastňovali výcviku, aby výcvik prováděli jen formálně, aby zanedbávali svůj politický růst?“ Nadporučík pronesl tuto otázku takovým hlasem, že skutečně nikdo nemohl zůstat na pochybách o správné odpovědi. Mácha pravil rozhodně a s naprostou jistotou:

„Neni!“

„A v čem tedy říkáme si bereme příklad z práce Julia Fučíka jako nakonec našeho prvního agitátora?“

„Říkáme,“ spustil politruk nadšeně, pak zaváhal, a nakonec pokračoval zmateně, „říkáme, že si bereme příklad z něj, jak von – pracoval – jak agitoval soudruhy, aby řádně plnili své povinnosti – a byli politicky uvědomělí – cvičili se v bojové a politické přípravě –“

„Ano, soudruzi,“ uzavřel důstojník, který ho už neposlouchal, a v duchu si připravoval několik slavnostních frází na závěr. „Julius Fučík zapaloval soudruhy, zapaloval je nadšením pro socialismus a pro boj dělnické třídy. Jak to říkal veliký Stalin: Kdo chce zapálit, musí sám hořet. A Julius Fučík hořel, soudruzi. Hořel a zapaloval slabší soudruhy. A i my musíme hořet, soudruzi, a zapalovat slabší soudruhy k plnění svých povinností, k plnění řádů, k tomu, aby řádně plnili bojovou a politickou přípravu, aby byli ukázněni, aby věděli, proč jsou na vojně, aby to byli uvědomělí soudruzi. Aby ze všech sil plnili výcvik, jak říkával Kutuzov, protože více potu na cvičišti, méně krve na bojišti!“

„Amen,“ uvítal tuto radostnou vyhlídku svobodník dr. Mlejnek, člen komise, který si po celý ten čas zapisoval nejpozoruhodnější poznatky mužstva i důstojníků pod stolem do zápisníku, pro použití ve svém díle o *Kulturních zájmech československého vojáka*.

Nadporučík Růžička, se slovy „Tak, soudruhu poručíku, je třeba soudruhy navést na správnou odpověď!“, vítězně vyšel z místnosti jako člověk, který poctivě vykonal svou povinnost. Poručík Prouza

osaměl před zraky třiceti vojáků, jejichž tváře opět zežulověly a tupě hleděly na opuštěného nešťastníka. Zhypnotizován dosavadními katastrofami nebyl s to odpoutat se od prokázané neznámé tematiky, a zablábolil:

„A jak, soudruzi, si vy berete příklad z Julkovy práce pro vaši další práci – třeba – třeba nějaký agitátor čtyry nám řekne –“ vzal do třesoucích se prstů seznam kandidátů, v němž politik Mácha pečlivě označil svazácké a politické funkce jednotlivců. „Třeba – třeba desátník Hýkal. Vy jste agitátorem třetí čtyry první roty, že ano, soudruhu desátníku?“

Zdvihl hlavu a rozhlédl se po shromáždění. Ale nikdo se nepohnul.

„Desátník Hýkal!“ opakoval Prouza zvýšeným hlasem. „Je zde desátník Hýkal?“

Ticho. Trvalo dlouho. Pak je přerušil poručík Hospodin:

„Hýkal! Kde se? Já vás tu viděl!“

Zase ticho.

„Je zde desátník Hýkal?“ opakoval po něm Prouza přitrouble.

Cosí zarachotilo vzadu v místnosti, někde za skříněmi, jež oddělovaly kancelář od temného skladiště listin, a jako ze záhrobí se ozval dutý hlas:

„Zde!“

Svobodník dr. Mlejnek se prudce rozkašlal.

„Ale soudruhu desátníku,“ řekl Prouza. „Pojďte ven. Sedněte si přece sem, já vás nesním. Jak se takhle chcete zúčastnit diskuse?“

Desátník Hýkal se vynořil v mezeře mezi skříněmi. Byl to hubený čahoun, protáhl se do místnosti a rozpačitě se usmál. „Tak pojďte, pojďte,“ řekl Prouza. „Je tam ještě někdo?“

„Eště je tam Žloudek,“ pravil Hýkal.

„Soudruhu!“ zvolal Prouza. „Soudruhu! Zapojte se přece také do kolektivu!“

Objevil se Žloudek, zamračený a vzpurný, a rychle se vmáčkl do poslední řady. Hýkal zůstal stát, mačkal v dlaních čepici a přešlapoval.

„Tak, soudruhu desátníku,“ pravil Prouza, „řekněte nám, jen tak svými slovy, jak využíváte zkušeností Julka Fučíka pro vaši další práci jako agitátor čtyř?“

„Jak využívám zkušeností Julka Fučíka,“ opakoval Hýkal a zamyslel se. „No, vždycky jim říkám, aby před cvičením provedli technickou prohlídku, ne, aby zkontrolovali, jestli nejsou vybitý baterie, že jo, aby měli vyčištěnej kanón, a slabě namazanej volejem – a jestli maj signální pistole v pořádku, ne –?“

„Ano – a – a jak ještě?“

„Jak eště? No – říkám jim, že se maj na cvičení poctivě připravit, no, a brát ho vážně, ponivač potom ve válce by bylo pozdě. Ponivač jak řekl ten – Vorošilov, že – méně potu na cvičišti – méně krve na bojišti.“

„Výborně, soudruhu desátníku,“ vypravil ze sebe Prouza. Zbytky nadšené energie ho kvapem opouštěly, měl pocit, že už nemá sílu dál pokračovat v tom boji. Poprvé – a sám se toho hrozil – ho napadla kacírská myšlenka, že snad major Kondráč nebyl tak veliký pedagog, jak se jevil. Znaveně se otočil ke komisi, která až dosud neutrálně mlčela, a zeptal se:

„Máte, soudruzí, nějaký dotaz?“

Komise sebou trhla. První se vzchopil dr. Mlejnek a řekl Hýkalovi:

„Čet jsi něco od Wolkra?“

Ta otázka nebyla náhodná: dr. Mlejnek věděl, že Hýkal, spolu s celým houfem jiných kandidátů i nekandidátů, četl před několika dny večer v ložnici – ne ovšem za účelem přípravy na FO – Baladu o nenarozeném dítěti a její jisté partie přednášel vojín Bamza nahlas.

„Jestli sem čet něco od Wolkra?“

„No?“

„Čet sem. Čet sem tu – baladu o – o potratěném dítěti, ne.“

„O nenarozeném dítěti.“

„Jo. O nenarozeném dítěti.“

„A jak se ti líbila?“

„Líbila se mně, ne?“

„Čet ji ještě někdo?“ obrátil se dr. Mlejnek na kolegium. To souhlasně zamručelo.

„Kobliha, čets ji?“

„Čet.“

„A líbila se ti?“

„Jo, líbila.“

„A kdo nám řekne, o čem to je?“ odvážil se dr. Mlejnek složitější otázky.

Prudce vylítla do výše neblahá ruka vojína Bamzy. Poručík Prouza se ponadzdvihl, aby mu zabránil promluvit, ale rychle si to rozmyslel a dřepl si zpátky. Dr. Mlejnek vyzval vojína, aby mluvil.

„Je to vo tom,“ prohlásil Bamza, „jak se dva zamilují a von jí přivede do jinýho stavu, ale sou voba chudý, tak si vona musí dát pomoct.“

„Dobře. Čet někdo něco jinýho od Wolkra?“

Mlejnek rychle sváděl diskusi na jiné téma, ale v poručíku Prouzovi už vlastně proti jeho vůli se ještě jednou ozvalo daimonion. To přece nejde! Báseň, která tak podnětně nanáší problém lásky v buržoazní republice a tak nějak osvětluje, jak kapitalistická společnost ničí všechno to čisté, i lásku, taková báseň, a takhle ji odbýt, to není možné. A také je třeba jí využít, vždyť ona jistě podchytí zájem soudruhů. Mnozí jistě sledovali anketu o lásce ve svazáckém tisku. Poručík zdvihl ruku a skočil dr. Mlejnkovi do řeči:

„Počkejte, soudruhu svobodníku. Vy jste, soudruhu vojíne, nakonec správně podal obsah té básně. Ale jaký myslíte je tak nějak – co nám báseň říká pro naši dnešní – co myslíte?“

Bamza naň obrátil svůj zamračený pohled.

„Rozumějte mi,“ pokračoval Prouza úpěnlivě. „Co tím chtěl Wolker tak nějak kritizovat?“

Bamza se na něho díval bez jiskřičky pochopení a o poznání zamračeněji.

„Nu, myslím,“ řekl poručík zoufale, „mohou se ještě dnes, v našem lidově demokratickém státě, díť takové věci?“

Černý mrak noci vyplnil opět Bamzovy oči a vojín pravil nedůvěřivě:

„To myslíte, jestli chlapi furt zbouchávají svobodný ženský?“

„Ale ne – to ne – to také, takové přežitky jistě ještě jsou – ale já myslím –“

„Jo tak! Jestli si ženský dávaj pomoct?“

„Tak nějak. Ovšem – já myslím, jestli je ještě *nutné*, aby se mladí lidé uchylovali k takovým zákrokům, víte, jestli je to dnes v našem lidově demokratickém státě také *nutné*, rozumíte?“

Bamza se mračil tak, že víc už to snad nešlo.

„Někdy taky,“ řekl.

„Ale – nu, ano – ze zdravotnických důvodů třeba, myslíte, ne?“

„To taky,“ pravil Bamza. „Nebo třeba dyž je ženská v jiným stavu a von ji nechá a vona nechce mít vostudu –“

„Ano, ale rozumějte mi, soudruhu vojíne. Dělalí to dnes lidé ještě proto, že by nakonec tak nějak nemohli to dítě uživit?“

„Taky,“ potvrdil Bamza rozhodně. „U nás na Žižkově je jeden chlap, kerej má jedenáct dětí, samý syny, a jeho manželka si dala na jaře pomoct, pač von říká, že prej kdo by to živil, a že prej dyž von ty syny pomenoval podle dvanácti apoštolů, tak na tohohle by už vybyl jenom Jidáš, a jak by k tomu prej takový dítě přišlo, a farář by mu ho stejně nepokřtil a jiný méno že by mu prej nemoh dát, pač má vrozenej smysl pro pořádek a byl by z toho nervózní, a aby měl nepokřtěnýho, to si nemůže vzít na svědomí, ponivač von je věřící katolík, tak –“

„Ovšem, soudruhu vojíne, to je možné,“ přerušil Prouza příliv slov lidového vypravěče. „Ale to je tak nějak, jak říkáme, netypické. A o tom Wolker nepsal, protože literatura musí zobrazovat typické a kladné. A proto, musí se dnes mladí lidé, kteří se mají rádi a chtějí si tak nějak nakonec založit rodinu, uchylovat k takovým prostředkům?“

Bamza, po kratším zamyšlení, zamračeně připustil:

„To nemusej –“

„Vidíte,“ řekl poručík, a Bamza dodal: „– dyž nechtěj.“ Ale snad to poručík neslyšel, neboť pokračoval: „Vidíte. A proč nemusí? Musí snad mít strach, že by dítě zemřelo hladem?“

„To ne.“

„A proč ne?“

„Pač voba dělaj,“ řekl Bamza. „A dítě můžou vrazit do jeslí.“

„Správně! A teď, co myslíte, soudruhu vojíne. Proč se museli dřív mladí lidé uchylovat k podobným věcem?“

„Pač byli chudí,“ řekl Bamza.

„Ano, správně. Vidíte, jen trochu o básni přemýšlet. A proč byli chudí?“

„Pač byla krize,“ odpověděl Bamza na jedničku.

„A může dnes být krize?“

„Nemůže.“

Poručík Prouza měl pocit, že přece jen zvládá pedagogickou metodu kladení otázek.

„A proč nemůže?“ zeptal se tónem, jenž uzavíral diskusi.

„Pač –“ Bamzovu tvář, která se během hladkého průběhu poněkud vyjasnila, zatahl opět černý mrak. „Pač – pač sme to měli na politickým školení.“

Poručík se zarazil, polkl. Je třeba hodnotit tuto odpověď jako správnou, či jako nesprávnou? Najednou si nebyl jist. Odkášlal si.

„Dobře – ale jaksi – proč tak nějak nakonec nemůže být?“ otázal se. Ticho.

„Jak říkáme –“ zkusil to z jiné strany, „jak jste se to učili na politickém školení?“

Bamza mlčel, nehýbal se, jenom vrásky na čele se mu skládaly v hrůzné obrazce.

„Já si nemůžu vzpomenout,“ řekl konečně.

Prouzu napadl další pedagogický trik. Rozhlédl se po shromáždění.

„Kdo to vysvětlí soudruhu vojínovi?“

Ruku pozdvihl svobodník Hlad.

„Krise nemůže bejt, protože u nás vládne lid.“

„Ano, to je pravda. Ale – kdo by upřesnil soudruha svobodníka?“

Upřesnil ho četař Mácha.

„Lid je majitelem výrobních sil,“ pravil odborně. Poručíkovi se něco nezdálo, ale nemohl si to ověřit v pramenech, jimiž byla brožura *Politické školení důstojníků*, neboť musel rychle rozvíjet diskusi.

„A co to znamená, soudruhu četaři? Doplněte se.“

„To znamená, že lid není v rozporu – s – s – materiální nadstavbou.“

„To také. Nakonec ale, tak nějak konkrétně, komu dnes patří výrobní – výrobní síly?“

„Lidu,“ pravil nevývratně četař Mácha.

„Kdežto dřív? Zas někdo jiný – soudruhu četaři!“ Prouza ukázal na Koblihu.

A ten stejně nezvratně pravil:

„Dřív patřily kapitalistům.“

„Ano, soudruzi,“ uzavřel tragicky Prouza. „Vidíte, jaký taková báseň má nakonec hluboký smysl. Jak nám tu Jiří Wolker tak nějak přímo ukazuje, že za kapitalistické republiky i ta láska byla tak nějak neradostná, chudá, a jak nakonec se mladí lidé brali z docela jiných důvodů než dnes. Jestlipak by nám někdo mohl ujasnit, co bylo nakonec tak nějak hybnou pákou za kapitalismu, když se mladí lidé chtěli vzít?“

„Peniaze!“ knikl rotný Šemančák.

Vzadu se někdo posupně zasmál, ale poručík přikývl.

„Správně, soudruhu rotný. A dnes, když se dva mladí lidé chtějí vzít?“

Dnešní důvody k sňatku však přesáhly chápavost drobného diesla. Musel za něho odpovědět rotný Soudek.

„Tož – mosejó se mět radi, že.“

„Ano, soudruzi. Ženy byly pro muže v době kapitalismu jenom taková přítěž. Jenom mu musela přinést věno a pak mu sloužit. My říkáme, že buržoazie zespolečenštila manželku, a tak nějak tím nenabyla rovnoprávnosti. My říkáme, soudruzi, že poměr muže k ženě se v našem lidově demokratickém zřízení od základů změnil. Dnes hledá muž v ženě nakonec něco docela jiného než dřív.“

Shromáždění nabylo, zdálo se poručíkovi, nějak lidštějšího výrazu. Omylem to přičítal své dialektické metodě a rozhodl se, že v ní bude tedy pokračovat.

„Tak třeba vy, soudruhu, kdybyste se víceméně chtěl tak nějak oženit,“ obrátil se na Bamzu. „Čeho byste si dnes u své dívky nakonec nejvíce cenil?“

Bamza se zasní. Pohlédl na poručíka a zdálo se, že váhá. Mlčel, zamrkal očkama, zase mlčel.

„Nu?“ pobídl ho poručík laskavě. „Nu přece jestli – tady –“ A mimovolně učinil gesto, jež se projevilo jako osudné. Prsty obou rukou si ukázal na krajinu srdeční, čímž chtěl naznačit čistotu srdce. Nebylo to příliš marxistické, souviselo to spíše s dávnou fází poručíkova života, kdy podobně jako nyní pro vojenskou pedagogiku zahořel pro ministrování a katechismus. „Nu – jestli tady –?“ naléhal tázavě.

„Kozy?“ pravil nedůvěřivě Bamza.

To poručíka Prouzu knokautovalo. Do zvadlého kolektivu však jako by to přililo života. V lavicích zašumělo, od stolu komise se ozvalo zatroubení. To svobodník dr. Mlejnek užíval kapesník.

„Bané! Hlavní sou nohy!“ ozval se desátník Střevlíček, jenž tak poprvé přispěl k diskutované látce Fučíkova odznaku.

„Co nohy,“ pravil pohrdavě Soudek. „Ve tmě nejsou nohy vidět.“

„Však kozy taky ne!“ namítl Střevlíček.

„Ale sou cejtít,“ řekl Soudek.

„Však s ní furt nechrápeš,“ zasáhl ideologicky politruk Mácha. „Taky s ní chodíš mezi lidi, že jó.“

„Na chození jí stačej protězy,“ odbyl ho pohrdavě Soudek.

„Aj peniaze sú dôležité, súdruhovia!“ zapišťel malý dieslák. „Periny – gazdovstvo – aj čosi kamsi na knižke by sa patrilo!“

„Po tom je hovno,“ vložil se do diskuse zkušný Bamza. „Udělal reformu a prachy sou v prdeli. Lepší je dum.“

„Ty seš chytřej!“ zvolal rozhořčeně četař Mácha, jako by Bamza ťal do nějakého živého, osobního problému. „Do domu abys dneskom furt něco vrážel!“

„Ale je v ňom uloženéj kapitál.“

„Voni ti ho zestátněj i s kapitálem,“ řekl Kobliha.

„Eště je nezestátnili!“

„Ale zestátněj!“

Poručík Prouza sledoval tu diskusi podoben Alence v říši divů. Nebyl s to vypravit ze sebe jediné slovo. Major Kondráč – dokonalý major Kondráč – nepředvídal takovouto situaci. Z otevřených poručíkových úst unikalo slabé sténání, ale kandidáti FO jej nevnímali. Strach jako by z nich spadl, rozvíjeli téma do větší a větší hloubky, takže širší souvislosti diskutovaného připomněl jim teprve poručík Hospodin. Dlouho mlčel, ne ohromením, ale protože ho problém také hluboce zaujal. Konečně se však rozpomněl na své odpovědné postavení, vstal a zvolal:

„Počkejte, soudruzi!“ Rozvaděné obličejy debatujících se otočily na něj a složily se opět do vrásčitých bezvýrazných masek. „Soudruh poručík myslel, jaká má být dnes žena jaksi po stránce socialistické morálky. On jaksi nemyslel, jaké má mít fyzikální vlastnosti. Jak má

jaksi vypadat. To může být někdy u každé ženy různé. To závisí po stránce vkusu každého soudruha.“

Nastalo ticho.

„Nu což,“ pravil Hospodin. „Jaké musí mít vaše dívka vlastnosti po stránce spiritické, Soudek?“

„Tož –“ zaváhal rotný, „to – nevím, co to je.“

„Myslím po stránce psychiatrické,“ vysvětlil to sebevzdělaný pekař.

„Tož –“ Soudek pokrčil rameny.

„Jaksi duševní,“ doplnil se poručík lidově.

„Jo tak,“ řekl rotný. „Tož – musí byt' poctivá.“

„Nu což,“ pravil Hospodin, který byl Čech a vyložil si moravský smysl adjektiva nesprávně. „To je také důležité, ale jaksi ne zas nejdůležitější. Ale jaké jsou jaksi hlavní zásady socialistické morálky, které musí každá dívka plnit. Vzpomeňte si – měli jsme to v té brožuře Za vyšší, za socialistickou morálku.“

„Já vim!“ zvolal četař Mácha. „Musí být věrná lidu a –“ zašilhal po Hospodinovi, výchovný náčelník kývl a řekl: „Pokračujte, Mácha!“

„Musí bejt věrná lidu a lidově demokratickému zřízení, musí svému muži pomáhat, bejt mu rádcem, musí – musí –“

„Jaký musí být poměr mezi manželi?“ pomohl mu poručík.

„Poměr – poměr –“ vzpomínal politruk, ale nemohl si vzpomenout. Kupodivu se přihlásil zamračený Bamza. Výchovný náčelník mu dal slovo.

„Legitýmní,“ pronesl Bamza chmurně a smrtelně vážně, jak to taky myslel. Hospodin si to však vysvětlil jako drzost a zle se na něho obořil.

„Tady mluvíme vážně, Bamza! Takový vtipy si nechte!“ Zasel tím, aniž to věděl, do reakční duše tohoto žižkovského proletáře neochvějné přesvědčení, že komunismus ve své zvrhlosti je proti instituci manželství, a obrátil se na shromáždění, které opět ztichlo.

„Přátelský, soudruzi!“ zvolal. „Přátelský! Žena je dnes jaksi pomocníkem na svém pracovišti! V ženě vidíme dnes především soudruha, soudruzi. A také Jiří Wolker ho v ní viděl, už za první, buržoazně demokratické republiky. Proto také napsal tu báseň – tu báseň –“ zkoušky FO nebyly v bezprostředním rajóně výchovného náčelníka, a proto na ně nebyl připraven; nemohl si vzpomenout na titul, „tu báseň, co jste zde diskutovali.“ Znervózněl, měl pocit, že průběh diskuse narušil nějak kázeň, nevěděl, co dál. A v tom přišla pomoc jako deus ex machina v podobně kapitána Matky, který rázným trhem otevřel dveře a v těsných rajtkách se vrátil do místnosti. Hospodin ihned nesnadnou situaci vyřešil velitelsky. Zařval: „Pozor!“, učinil dva dupavé kroky ke kapitánovi, který ležérně zvedl ruku ke štítku čepice, a hlásil:

„Soudruhu kapitáne, kandidáti ef ó při provádění zkoušek ef ó! Počet přítomných třicet pět. Výchovný náčelník, poručík Hospodin!“

„Velte pohov,“ pravil Matka, usadil se na roh stolu komise a téměř vlídně se zeptal:

„Tak jak vám to de, chlapi?“

Kandidáti neřekli nic, někteří se slabšími nervy se zazubili.

„No co, Mácha?“

„De nám to, soudruhu kapitáne,“ ujistil ho Mácha.

„De jim to?“ obrátil se kapitán na Hospodina.

„De, soudruhu kapitáne,“ řekl pekař.

„Tak to si poslechnu,“ pravil žertovně kapitán. Byl v neobyčejně dobré, téměř demokratické náladě. „To si poslechnu,“ pokračoval kapitán, „abych něco pochytil. Večer se tady na pé ó budeme potit my.“ To byl ovšem vrchol. Z výchovného náčelníka spadla tíseň, jež se ho při vstupu velitelově zmocnila, a zazubil se. A kapitán ho dobrotivě vyzval:

„Tak pokračujte, soudruhu poručíku.“

„Provedu, soudruhu kapitáne!“ Pekař se obrátil k vojskům a pravil: „Tak to jsme měli Jiřího Wolkra po stránce jeho básně.“

Pak dostal nápad, založený na staré tendenci využít schopností podřízených k vlastní oslavě. Otočil se na komisi a řekl:

„Máte ještě něco k soudruhu Wolkrovi, soudruzi?“

Komise neměla.

„Tak, soudruhu rotný,“ oslovil výchovný rotného, „pokračujte ve zkouškách.“

A tak rotný Smiřický, jehož pekařův rozkaz vyrušil celkem z příjemného rozpoložení bavícího se diváka, vzal věc do zkušené podvodnické ruky, aby ji dovedl k úspěšnému konci starou známou metodou.

„Probereme teď, soudruzi, knihu Alexandra Fadějeva Mladá garda,“ řekl. „Je to známá kniha o odboji sovětské mládeže proti německým okupantům. Jak už z názvu vyplývá, kdo asi vedl tento odboj – četař Mácha?“

Četař Mácha vstal a z názvu mu vyplynulo, že sovětská mládež. Spokojila se sovětská mládež jen s pasivním odbojem, nebo bojovala též aktivně, zeptal se rotný Hýkala, a ten usoudil, že též aktivně. Potom se rotný zeptal četaře Koblihy, čemu se říká aktivní odboj, na rozdíl od pasivního odboje, jenž znamená, že se neprovádějí sabotáže a nevedou se žádné partyzánské akce, a četař Kobliha správně definoval aktivní odboj jako odboj, při němž se provádějí sabotáže, a dokonce samostatně dodal, že při něm též partyzáni vyhazují mosty do vzduchu. Nato se otázal svobodník dr. Mlejnek, vedl-li náš lid aktivní odboj proti německým okupantům; otázka byla zodpovězena kladně a na výzvu, aby soudruzi uvedli nějaké příklady aktivního odboje našeho lidu, dozvěděla se komise a s ní souhlasně příkyvující tankový kapitán velké množství odbojových historek, které zejména moravští a slovenští kandidáti vyprávěli na základě vlastní zkušenosti, prohloubené lidovou fantazií, i na základě ústního podání z druhé, třetí až desáté ruky. Asi po dvaceti minutách byly výsledky diskuse shrnuty v literární poznatek, že i u nás, po vzoru knihy Alexandra Fadějeva, bojovala mládež proti

nenáviděným okupantům. Tím zlikvidovala komise *Mladou gardu*. Podobnou jednoduchou technikou odpravila pak během příští hodiny větší počet knih, vyžadovaných pro splnění FO. Diskuse měla hladký průběh – až na žalostný debakl vojína Poslušného, který ačkoliv dostal Jiráska, zapletl se sám od sebe do problémů knihy *Lenin – Stalin – Kalinin mládeži*, jež ho osudově přitahovala tím, že ji, jako jedinou, nečetl –, několikrát do ní zasáhl i sám kapitán, a všechno působilo dojmem, že kandidáti jsou celkem dobře připraveni. Na závěr se rotný otázel poručíka Prouzy, jenž celou tu dobu seděl jako bez ducha na své židli, má-li ještě nějakou otázku. Poručík Prouza žádnou neměl. S touž otázkou se rotný obrátil na velitele, a ten, polichocen, že diskuse mu dala možnost uplatnit různými aplikacemi románových pravd jeho zkušenosti z bojového výcviku, rozhovořil se o knize *Příběh opravdového člověka* a aplikoval hrdinství jejího hrdiny na podobné hrdinství jakéhosi četaře Bláhy od Desátého tankového pluku, který přes vysokou horečku řídil při prověřkovém cvičení tank velitele roty „jen proto, aby jeho rota neztratila body a umístila se čestně v konečném hodnocení“. Bohužel, znal-li on tento případ po stránce velitelské, znali jej příslušníci jeho praporu po stránce osobní známosti s heroickým četařem, a ten se nijak netajil skutečností, že pravou pohnutkou hrdinství byla týdenní dovolenka, již mu za start na cvičení přislíbil velitel roty. Kapitánovo podobenství se tedy pedagogickým účinkem minulo. Ale, pomyslel si rotný, existuje vůbec někde nějaké pedagogické zrno, které by mohlo vzklíčit na úhoru mužstva s mimořádně prodlouženou prezenční službou?

A kapitán to všechno říkal stejně jen tak, ze zvyku, a protože byl – po neočekávaně kladném zhodnocení nedávné pohromy, nazývajících se v plánskonspektu *Útok tankového praporu na spěšně vybudovanou obranu nepřítelů*, z úst samého velitele divize – vskutku v dobré náladě.

A tak dnes přetékal radostí, jejíž záře oblila i mlžné vědomosti kandidátů FO, a on, přitisknuv je v duchu na svou bohatýrsky ztučnou hrud', dal jim rozhřešení. Zkoušky skončily k všeobecné (nebereme-li v úvahu poručíka Prouzu, ale ten se k nim koneckonců vetřel na vlastní riziko) spokojenosti. Kapitán se zvedl – poručík Hospodin pohotově využil jeho duševního stavu a vyžádal si dva dny služebního volna z rodinných důvodů – a kandidáti se hlučně vyhrnuli z místnosti, naplnění příjemnou vidinou plechových hvězd na blůze, jimiž oslní dívky v rodné vesnici. A komise se odebrala na ošetřovnu, šumící alejí žlutnoucích kaštanů, aby se tam nad rozpáleným bubínkem a s esšálky čaje chladnoucími v prstech osvěžila pomlouváním důstojníků. Seanci předsedal gynekolog a paragraf podporučík MUDr. Sadař, jenž na vojně z nudy začal studovat černou magii a chystal se právě při nejbližším štábním cvičení sloužit černou mši za úmrtí nadporučíka Pinkase, neboť nezřízeně toužil po jeho hezké manželce.

* * *

Jenže podporučík, nádoba touhy, nebyl členem fučíkovské komise a neseděl toho večera, když slunce zapadlo a v korunách stromů v temném parku foukal první podzimní vítr, na politickém oddělení. Jeho chyba, neboť ona tam seděla v celé své docela značné kráse a jako drahokam zdobila sešlou společnost, skládající se z kapitána Matky, nadporučíka Kamena, poručíka Hezkého a několika jiných poručíků, mezi nimiž chyběl důstojník Prouza, jenž se omluvil a odejel si něco zařídit do Prahy. (Četař Kanec usoudil, že se jel do Prahy ožrat.) Seděla tam, měla smutné oči, nabarvená ústa a žlutý přiléhavý svetřík, a pověst o ní pravila, že ji přepracovaný náčelník štábu pohlavně neuspokojuje. Nebylo to příliš nepravděpodobné; na několikadenní, velmi častá cvičení štábu divize delegoval kapitán Matka obyčejně ve svém zastoupení právě železného nadporu-

číka, a ten poctivý selfmademan trávil pak přemnohé noci v tajné písárně místo v bytě na Zepelínce, odkud byl výhled na romantický tankodrom, a s dělnickou poctivostí smolil mapy, plány a plánskonpekty. Přes tuto obětavost byl již řadu let pouhým nadporučíkem; dopustil se kdysi té chyby, že jako mladý zámečnický tovaryš utekl z protektorátu směrem na Západ. Zažil tam dobrodružství, po nichž netoužil a která mu nyní nikdo, kromě pošetilých mladíků, nezáviděl. Po porážce Francie skrýval se nějaký čas v uniformě československé jednotky v neokupovaném území, odkud se mu podařilo prchnout na motorovém člunu. V bouři však ztroskotal, byl zachráněn portugalskou obchodní lodí a ta jej vysadila na březích Spojených států severoamerických. Tam byl pro podezření ze špionáže zprvu internován, takže jeho žádosti o převelení k československým jednotkám do Velké Británie nebylo vyhověno, ale když Japonci napadli Pearl Harbour, octl se, ani nevěděl jak, v americké uniformě a v ní na ostře ostřelovaných plážích Okinawy. Zraněn a vyznamenán několika imperialistickými řády dostal se nakonec přece jen do československé jednotky v Anglii a závěr války strávil na západní frontě jako řidič tanku typu Cromwell, který (protože se z něho dalo vylézt jen při určitém natočení věže) byl zcela mimořádně důmyslnou kremační pastí na lidi.

Za ta léta pestrých zážitků provedly kudrnaté vlasy nadporučíkovy značný rozestup, za další léta služby v lidově demokratické armádě změnila barvu v neutrální šed' a na obličej se vytvořila nehybná železná maska. Svobodník dr. Mlejnek si z ní sice dělal psinu, ale rotný někdy uvažoval, není-li tato maska, na rozdíl od jiných důstojnických masek, skutečným výrazem nadporučíkovy duše.

Jak to ve skutečnosti je s milostnými službami, jež poskytuje své manželce, nevěděl ovšem nikdo, a ta krásná dámička o tom přirozeně nikde nemluvila. Paní nadporučíková vůbec většinou mlčela a mluvily jenom její černé oči, když večer co večer čekávala

ve žlutém svetříku pod kaštany před praporem, držela za ruku nepatrného nadporučíkova potomka a dávala se po službě ptát, jestli manžel přijde večer domů. Služby plnily její zdvořilou žádost nepoměrně rychleji, přesněji než jakýkoli rozkaz sebevyššího velitele, a vždy naprosto bez odmluv, ale obyčejně jí musely s politováním sdělit, že se soudruh nadporučík zdrží, že na něho nemá čekat. Krásná paní pak smutňoučkým hlasem poděkovala a odešla alejí kaštanů; provázely ji pokaždé vyvalené oči vojsk, namačkaných za okny, dokud žlutý svetřík zcela nezmizel ve stínu rozložitých korun. Fáma pravila, že ji nadporučík neuspokojuje, ale na rozdíl od manželky Bobbyho Kohna a jiných manželek, jež byly opředeny divoce erotickou mytologií, nepravila fáma o smutné paní, že by z toho kdy vyvodila nějaké důsledky. Aspoň ne takové, po jakých toužil podporučík MUDr. Sadař, jež byl nesmělý a místo vhodného uplatnění svých gynekologických půvabů zabýval se fušováním do černé magie.

* * *

Zato rotný býval často pověřován důležitou službou na praporu a měl mnohokrát příležitost posloužit paní nadporučíkové onou nedobrou informací a podívat se přitom do černých hloubek přesmutných očí – a byly černé, bez světél, sotva v nich bylo možno vyčíst něco o dívce a jejím osudu ve vojenském výcvikovém prostoru Kobylec. Ale rotný byl přesvědčen, že pod černými vrstvami milostného uhlí doutnají jiskřičky, jen je pofoukat.

Proto se mu svět rozsvítil radostnou nadějí, když v půlkruhu nasupených důstojnických vizáží spatřil, jak doufal, i tu něžnou šírázskou růži. Černé oči se setkaly s jeho a jemu se zdálo, že je odvrátila o něco později, nežli je mravné to udělat, aby se zahleděla do bezúhonného neurčita před sebe a vypadala jako květinka mezi objekty Augiášova chléva.

Komisi pro zkoušení důstojníků a jejich manželek předsedal sám nadporučík Růžička a rotný; dr. Mlejnek a četař Kanec pouze statovali. Zkoušky byly zahájeny bez povzbudivého projevu, v duchu familiárního soudružství, a v jejich průběhu vyšlo najevo, že znalosti důstojníků jsou tak obsáhlé, že se téměř vyrovnají sčtlostí mužstva; zato jejich odpovědi vynikaly suverénní jistotou. Hned v úvodu udal tón kapitán Matka, jenž otázan na dílo Aloise Jiráska *Proti všem* prohlásil, že je to román líčící Mistra Jana Husi, který bojoval proti jezuitům, protože pálili české knihy a povolovali přístup do pohraničí německým přistěhovalcům, tak, německým přistěhovalcům. Předseda komise se odvážil namítnout, že pálení knih jezuity „probíhalo až později“, kapitán však pouze mávl rukou a řekl, že „tenkrát už to ale začalo“. Ostatní jako by se svého velitele, při vší ukázněnosti, snažili v poctivém boji předčit. Nadporučík Kámen se domníval, že *Reportáž* psal Julius Fučík pro *Rudé právo*, a byl za ni proto za okupace od Němců zavřen; velice ho překvapilo, že to bylo spíše naopak, ale usoudil, že se koneckonců spletl jen v časovém pořadí, a nadporučík Růžička souhlasně prohlásil, že jeho odpověď může být proto klasifikována jako v podstatě správná. Snaživý poručík Hezký informoval pak komisi, že Fučík se před válkou zabýval též hudebním skladatelstvím, což se v brožurách neprávem opomíná, složil například valčík *Bruslaři*, ale v době národní pohromy dal své síly cele do služeb lidu. To, že poručík Šlajs myslel, že *Jaro na Odře* je román o polských vorařích nebo že paní nadporučíková si popletla oba Ostrovské, vypadalo vedle těchto rekordních výkonů jako zanedbatelná neznalost.

* * *

Paní nadporučíkovou však nepoškodila. Dlouho neměl nadporučík Růžička odvahu vůbec se jí na něco ptát, ale konečně se osmělil a otázel se kandidátky na hodnoty a obsah románu *Vítr se vrací* a co

si z něho odnesla pro svoji další – pro svůj – ehm – pro život, jaksí. A tu jako by melodický mezzosoprán naplnil omleté fráze novým životem a omšelé poetismy jako by znovu nabývaly smyslu. Rotného dokonale omámilo její kouzlo, zastřený hlas podobný tónu anglického rohu; doprovázela ho měkká vůně, umělá, nasládlá, umělá, jako ty granátové rty byly umělé, i perleťový povlak zoubků, i smolné oblouky řas a vlasy, zvlněné kolem milostné šíje. Byl z toho všeho docela omráčen; miloval umělé věci, byly vytvořeny s námahou, s námahou udržovány a nakonec podléhaly přirozené zkáze všeho. Touha v něm explodovala, vydrala se z něho ven k té barevné ženské, přímo materiální touha, která se jí musela dotknout, chytit ji za srdce, nebyla přece z vosku, jenom na povrchu byla umělá – ale na hezké paničce nebylo nic vidět. Odpověděla na otázku, patrně nikdo nevěděl co, nadporučík se otočil ke komisi s dotazem, má-li někdo nějakou připomínku. A tehdy se rotný vzchopil, vstal a pohlédl kandidátce znovu do očí a zeptal se jí, co by komisi – komisi ztuhlé do erotické katalepsie – pověděla o Jiřím Wolkerovi. A černé oči na chvílku zmizely za něžnými víčky a celý obličej jako by v elektrickém světle lehce potemněl. Paní nadporučíkové chvíličku mlčela, potom spustila tíše, tím hobojočným hlasem, komise proti své vůli vzdychla a rotný cítil jemné silové pole nelokalizovatelné elektřiny, které se vytvořilo mezi nimi dvěma, a poslouchal a hleděl do očí neprůhledných jako dehet, a věděl, už věděl, že jsou za nimi ty doutnající uhlíky, které čekají na nějaká pofoukání. Už je neodvrátila ani nesklopila, ponechala je upřené jemu do očí, černé a nic neprozrazující, jen tolik, že v nich má pátrat po odpovědi na otázku, kterou vyslovilo jeho náhlé a prudké zatoužení. Říkala, že Jiří Wolker byl chudý hoch z proletářské rodiny, který musel od dětství těžce pracovat a trpěl často hladem, díky své píli a houževnatosti dostal se však na studia, kde bohužel ve věku dvaceti čtyř let podlehl následkům bídy a podvýživy a zemřel na tuberkulózu. Jeho básně první buržoazní kapitalistická republika všemožně potlačovala, žádný nakladatel je

nechtěl vydat a rozšiřovaly je pouze kroužky nadšené mládeže, které Wolkera milovaly a rozmnožovaly jeho verše ilegálně na cyklostylu. Dnes se však Jiří Wolker stal básníkem všech mladých lidí a pomáhá nám vytvářet náš nový, lepší a šťastnější život...

To vše přijalo shromáždění v okouzleném mlčení a tomu všemu rotný i ostatní nadšeně přikeyvovali. A když pak smutná paní – na rotného žádost – přednesla, co snad zná z Wolkra nazpaměť – byla to básnička o poštovní schránce na rohu ulice – a obličej jí přitom ještě víc ztemněl, spojily se verše s šuměním kaštanů a vymazaly vojenský výcvikový prostor Kobylec z mapy světa. A sotva doznělo to teskné dueto, propuklo shromáždění drsných podvodníků v hřmotný potlesk, a zakončilo tím náhle a slavnostně zkoušky kandidátů Fučíkova odznaku u Sedmého tankového praporu, jemuž tak úspěšně velel kapitán tank. Matka Václav.

* * *

Rotný však zdaleka nebyl spokojen tak jako kapitán i jeho politický zástupce, kteří uprostřed klapání podpatků vytvořili eskortu hezké novopečené nositelce čestného odznaku. Její manžel právě toho odpoledne (v kapitánově zastoupení) odjel na pětidenní přípravné cvičení štábu divize na horu Říp; čekala ji dlouhá cesta temným tábořem na Větrnici, jež se rýsovala proti hvězdnaté obloze, a bylo třeba ji na té cestě chránit. Důstojníci se srazili v galantní hlouček, dali jí přednost mezi dveřmi a nevšimli si černého pohledu, jímž zavadila o strnulé oči rotného. A pak odešla. A vzdalovala se mezi holínkami a nárameníky alejí kaštanů do nenávratna té noci a rotný osaměl, a protože touha byla strašná a onaním pohrdal, pokusil se zoufale a bláhově nalézt zapomnění v práci, jež údajně prý všechno léčí. Počal sepisovat plánskonspekt na politické školení poddůstojníků na téma *Lysenkovsko-mičurinská agrobiologie – mocná zbraň v rukou našeho zemědělství*.

Následujícího dne měl o tom promluvit poručík Hezký, ale protože to byl bývalý hokynářský učeň, jenž se před nebezpečím dolů uchýlil po prvním roce prezenční služby do tankového učiliště, nebyl dobře mocen podobných intelektuálních výkonů. Uzavřel proto s rotným – dost vydřidušskou – tajnou úmluvu, podle níž mu za vyhotovení tří plánskonspektů poskytoval jednu propustku přes čáru.

Rotný se dal do práce, aniž užíval nějakých příruček. O lysenkovsko-mičurinské biologii nevěděl sice vůbec nic, ale byla to věda totálně a kompletně neznámá u celé tankové divize, a nikdo ostatně nežádal, aby se o ní poddůstojníci něco dozvěděli. Vše, co si měli poddůstojníci z přednášky odnést, bylo přesvědčení, že lysenkovsko-mičurinská agrobiologie je mocnou zbraní v rukou našeho zemědělství, neboť využívá vymožeností sovětské vědy, zatímco dříve na vesnici rozhodoval kulak a bída drobných rolníků rok od roku rostla.

Rotný usilovně pracoval; poháněla ho touha, a tak se velice rozplamenil. Hodiny ukazovaly jedenáct, čas večerky, když dopisoval poslední odstavec. Jeho souvislost s tématem byla sice nulová, ale zato ideový obsah měl znamenitý; přesně jak se to líbilo nadporučíkovi Růžičkovi. „*A ten čas,*“ psal, vlévaje do textu nutkání jisté exploze, k níž nedošlo a tu noc sotva už mohlo dojít, „*se pomalu naplňuje. Přes tisíc překážek, které nám do cesty staví třídní nepřítel, ten, který sedí v křeslech správních rad amerických monopolů, i ten, který se skrývá za hesly naší vlastní strany, i ten, který číhá v záloze v nás, aby zbraněmi pochyb a iracionálních tendencí myslí, jež mu vtiskují do ruky naše oči a uši i temná hnutí dávných přežitků, ničil a ubíjel nám v srdci plamen revolučního nadšení. Ale i kdyby bil sebezuřivěji, ten plamen je neuhasitelný. Rozhořívá se v nervech, v srdci, zalévá mozek, jeho rudá záře halí zeměkouli. A čas se naplňuje. Možná že už zítra zachvátí svět veliký požár, veliká světová revoluce, která spálí všechnu špínu světa, v nás i mimo nás, a označí tak krvavým vykřičníkem pravý začátek dějin člověka.*“

Na chvíli uklidněn, potlačen, rozvalil se pohodlně v křesle náčelníka štábu a zadíval se na oblohu za oknem, probleskující korunami kaštanů. Venku šelestila noc babího léta, zjevila se mu v ní tvář paní nadporučíkové, ozvalo se znovu nedávné dueto: šumění a hlasu; a rotný seděl a díval se na hvězdy.

Jenom sluchem podvědomí vnímal proto hlas službu konajícího četaře Němečka, klapnutí podpatků, podivně galantní. A proto přišlo to, co přišlo, jako náraz šrapnelu.

Dveře se otevřely a objevila se skutečná paní nadporučíkové s pusou, černýma očima i svetříkem. Usmála se na rotného:

„Promiňte, zapomněla jsem si tady košík se švestkami.“

Rotný vylít z křesla, přistižen, nevěděl vlastně při čem, ale zakoktal:

„Prosím – prosím –“

Paní nadporučíková přešla pomalu k věšáku a skutečně tam stál velký koš plný švestek. Zvedla jej, byl na ni zřejmě příliš těžký. Přesto se usmála, řekla Dobrou noc a měla se k odchodu. Rotný se poněkud vzpamatoval ze sna. Skočil po košíku.

„Počkejte, paní Pinkasová, já vám s tím pomůžu!“

Řekla sice:

„Ale to nemusíte, unesu ho sama,“ ale ochotně mu jej přenechala. Koš byl těžký, jenže v té chvíli by rotný byl unesl třeba bezzákluzové dělo. Pouhý úsměv krásné paničky uvedl jej do tak činorodé a poněkud zoufalé činnosti, že ztratil řeč.

Prošli mlčky předsíní, kde tlustý četař Němeček křepče zasalutoval a mnohovýznamně se ušklíbl na rotného, a rázem byli pod hvězdami. Kroky paní nadporučíkové zaklapaly na betonové vozovce, šli mezi budovami kasáren, kde už jen služby v osvětlených vchodech seděly na schodech, civěly na vlhké hvězdičky a mechanicky se otáčely za žlutým svetříkem. Rotný bojoval s absolutním vakuem v mozku a nebyl schopen slova. Proměnil jsem se v blba, uvědomoval si jenom. Vždyť je to všechno jasné. Ten košík, to už je

něco k zapomenutí. Váží aspoň patnáct kilo. A jedenáct pryč. Vzpomněla si na něj přesně ve chvíli, kdy se Matka s Růžičkou odporoučeli před domem na Větrnici a odpochovali nocí ke svým manželkám; aspoň je dnes v noci potěší. Všechno bylo jasné, mozek mu pracoval brilantně logicky. Bohužel ho nenapadaly žádné metaforu. A tak to byla ona, kdo se na křižovatce u těžkých dílen zeptal:

„Je to těžké, že?“

„Kdepak, vůbec ne.“

„Já už si to tady vezmu. Už to mám jen kousek.“

Položila ruku na držadlo košíku. Kočičí dotek prstů. A řekla tiše:

„A vy už se musíte vrátit k útvaru.“

Teplý prst ho chvíli lechtal na sevřené pěsti.

„Vraťte se!“ řekla.

„Ale kdepak!“ řekl rotný. „Nevrátím.“

„Budete z toho mít nepříjemnosti.“

„Nebudu. A i kdybych měl – kvůli vám je budu mít rád.“

„Opravdu? A co když vás zavřou, že přijдете pozdě?“

„Maličkost. Pro vás se klidně nechám zavřít.“ Usmála se záhadně. Nepoužila toho obecného úsměvu, který měla společný pro mužstvo i důstojníky. Ale pak mu nastavila jenom profil, smutný, něžňoučký, nic neříkající.

„Hezká noc,“ řekla. „Ale brzy už bude podzim.“

„Ano,“ řekl rotný. „A my půjdeme do civilu.“

„Už se těšíte, že?“

„To víte – byli jsme tady dva roky –“

„Já jsem tady už čtyři roky,“ pravila a rotnému se zdálo, že trpce.

„Moc zábavný to tu není, co?“

„To jste asi poznal sám.“

„To jo,“ řekl rotný a odmlčel se. Vlastně by bylo líp o ničem nemluvit. Ona patří do němého filmu. S hudebním doprovodem. Oči, pusa, dueto kaštanů a hlasu jak anglický roh. A ta úžasná linie kolem podbřišku. Řekl:

„Nemůže se soudruh nadporučík dát přeložit někam, kde je to lepší?“

„Kam? Všechny tankový posádky jsou takovýchle.“

„Někde jsou v městech.“

Zkrabatila čelo. Promluvila tak hořce, že ho to překvapilo:

„Můj muž musí zůstat tady.“

„Proč?“

„Musí,“ odmlčela se. Pak řekla: „Když chce, aby ho vůbec ještě někdy povýšili, musí zůstat tady. Vy přece víte proč, soudruhu rotný. Nejste tak hloupej.“

„Já vím.“ Věděl to samozřejmě moc dobře. Věděl samozřejmě moc dobře mnoho věcí. Takových, co je probírali na tajných sezeních kroužku černého mága ppor. MUDr. Sadaře, za nekonečných nudných nedělí, jež dle mnoha plánskonspektů byly věnovány radostem prudce tepajícího nového života té přespravedlivé, samochvalné společnosti. Zdálo se však, že jiní ty věci nevědí, a rozhodně to byly závažné vědomosti. Ale ona, řekl si, právě tak rozhodně nepatří k těm, co je nevědí. Mezi zasvěcenými byl nehmotný raport. V téhle chvíli přispěl jen k zesílení toho druhého, zajímavějšího raportu.

Jenomže ouvertura zvyšuje rozkoš prvního aktu. Stoupali do kopce na Větrnici, kde byla tanková střelnice a čtvrt' nových důstojnických domů. Ze střelnice hučely motory a ozývaly se suché výstřely vložných hlavní, ale střelnice zatím byla schovaná za strání. Třicátý tankový pluk měl noční střelbu. Mlčení přerušila zase paní nadporučíkové.

„Vy jste student, že?“

„Byl jsem. Bohužel už nejsem.“

„A co jste studoval?“

„Filozofii.“

„Máte doktorát, že?“

Rotný zaváhal. Doba, kdy se lidé chlubili akademickými tituly, byla ta tam. Jenže ona patřila k magickému kruhu.

„No – mám,“ řekl.

Paní nadporučíková slyšitelně vzdychla.

„Ach, vy jste šťastnej člověk, že jste se k tomu dostal. Já jsem taky chtěla studovat. Chtěla jsem si udělat soukromě maturitu, ale –“

„A proč jste neudělala?“

Pokrčila rameny.

„Vdala jsem se.“

„A tu už to nešlo?“

„Můj muž je přece váš nadřízený, ne?“ A rychle dodala: „A tady, v Kobylci, to je vůbec těžký. A já na to stejně nemám hlavu a měla jsem brzo děcko –“ pohodila hlavou, co ji na to neměla. Růže, řekl si rotný, na co ty musíš něco znát.

„Ono stejně není o co stát,“ řekl.

„Jak to?“

„Tak. Myslíte, že vědění přináší štěstí?“

„To nevím. Ale je to hezký, hodně vědět.“

„Jsou hezčí věci,“ řekl.

„Já myslím, že ne,“ řekla ona. „Co víte, to vám nikdo nemůže vzít.“

„Jiný věci vám taky nikdo nemůže vzít.“

„Bane. Všechny. O všechny můžete nějak přijít.“

„Někdy jsou možná cennější ty pomíjivý věci, nemyslíte?“

„Nevím,“ pokrčila rameny.

Došli na vršek kopce a vlevo pod nimi se otevřela svažitá stráž střelnice, temná v šedočerném nočním přítmí, a na ní houfy světýlek a velké, černé, pohybující se stíny tanků. Na druhé straně údolí blikaly terče. Motory řvaly a z hlavní děl a kulometů létaly svítící střely, letěly rychle, a přece pomalu velikými oblouky přes údolí k terčům.

Rotný a manželka nadporučíkova se zastavili, rotný položil košík na zem. Dole praskaly výstřely, černé postavy se míhaly okolo světel a zněl rachot motorů. Lizetka, napadlo rotného, by nad ní ohrnula nos. Pitomá ženská, už trochu maličko stárnoucí, závislá

ženská s dítětem, s bůhvíjakými tužbami v mozečku. Ztracená ve vojenském výcvikovém prostoru Kobylec. Jenže Lizetka nemá tak docela pravdu. Lizetko, ty radlická svině s akademickým vzděláním, ona mi dá, co ty mi dát nechceš. Vem tě čert, miláčku, já ti nerozumím.

Ze střelnice zazněla nová salva a rotný se podíval do černých očí paní nadporučíkové. Maličké obrázky svítících střel pluly po jejich vlhké, vypouklé hladině. Tobě rozumím, řekl si rotný v duchu. Tobě ano, růže, i když to není nic zvláštního, protože tobě rozumějí všichni. A celou pravdu o tobě říká asi fáma.

„Milý soudruhu rotný,“ řekla paní nadporučíková, jako by tu fámu chtěla potvrdit. „Na co ještě čekáte?“

Jako pravý filozof byl rotný spíš teoretik nežli muž praxe, a tak se slova hezké paničky, výzva k činu, nesetkala s okamžitou reakcí.

„Sám nevím,“ zblekotal. „Je to jako chvilka před útokem,“ zrudl a rychle dodal: „Člověk si ji prodlužuje o vteřiny a každá vteřina je sladší než rok života.“

„Máte divný přirovnání,“ řekla dívka rozmrzele. Na střelnici se zas rozeřvaly tanky. Světla se leskla na hrubých pancířích a z dálky nejasně zazněly rozčilené povely a hlasy.

„A je to pro mě divná poklona,“ pokračovala dívka. „Jestli mě srovnáváte s tím, co čeká tankisty při útoku. Tak strašně snad nevypadám.“

„Ale ne,“ pospíšil si honem rotný. „Vy nevíte, co smrt pro mě znamená. To je daleko největší poklona, jakou vám můžu udělat. Mám k smrti ze všeho nejbliž.“

„Ale jděte. Co nepovídáte,“ ušklíbla se ironicky. „To bych do vás zrovna neřekla.“

Rotný, jehož polévalo horko, pravil:

„Představuju si ji tak krásnou, jako jste vy.“

„Ale, ale!“

„Jestli je tak krásná jako vy, předčí všechny moje očekávání.“

„Rouháte se, mladý muži,“ řekla. „Líbím se vám a vy blábolíte o smrti.“

„Blábolím, protože se mi strašně líbíte!“

„Ale až na vás přijde smrt, povedete jiný řeči.“

„Budu myslet na vás. A nebudu před ní moct utýct, tak před ní nebudu utíkat. Přijde na mě v tanku.“

Zasmála se.

„Jako můj pán a vládce,“ řekla. „Takový tvrdý tankistický řeči. Ale jestli na vás přijde v tom tanku, budete otvírat příklopy ostošest a vyskakovat, jen se za váma bude kouřit. Jenže to vás asi zase treffi ze samopalů. Máte to blbý, soudruhu tankisto.“

„To je jedno,“ řekl rotný. „S myšlenkou na vás bude všechno krásný.“

Objal ji.

„Objímáte smrt,“ řekla hlubokým hlasem. „Smrt na vás sahá. Bude vám z ní zima.“

„Ne. Bude mi z ní horko. Vidím před sebou vaše krásný čelisti, slečno smrt.“

„Paní smrt,“ opravila ho.

„Milostivá paní smrt – polibte mě těma čelistma!“

„To musíte vy,“ řekla. „Vy jste začal. Vy svádíte paničku svého velitele.“

„Svádím smrt,“ řekl. „Pokouším smrt a rouhám se jí. Povídám: nikdo není tak krásnej jak vy, paní smrt. Vemte si mě!“

„Kdybych tak zařinčela kosičkou. To byste utíkal!“

„Nechal bych se pokosit. Vaší něžnou kosou bych se nechal vždycky pokosit, paní smrt,“ řekl. „Polibte mě.“

Pak to udělala. Byla měkká, hebká, normální. Pomalu otáčela hlavou ze strany na stranu. Potom hlavu odtrhla a rotný uviděl, že se jí lesknou oči.

„Ne, miláčku,“ řekla. „Nebudem se přece líbat na silnici. Svádíš důstojnickou paničku a to se nedělá jako s holkama z Okrouhlic.“

„Tak mě vem k sobě, Jano,“ řekl. „Chci k tobě. Strašně moc.“

Podržela mu hlavu za vlasy a pohlédla na něho.

„Aby ne. To věřím. Vojáček, kterej tady byl celý dva roky. Celý dva roky se tady nudil. A teď se smí líbat s paní nadporučíkovou Pinkasovou.“

„Krásnou a sladkou.“

„Krásnou,“ ušklíbla se. Všechno jí slušelo. „Tak krásnou, že se za ní všichni vojáci otáčejí a žádnej nevěří, že je panu nadporučíkovi věrná.“

Rotný se zasmál.

„Ani soudruh rotný ne, že ne?“

Rotný pokrčil rameny.

„Ten,“ řekl, „doufá, že jestli je, učiní výjimku.“

„Neučiní. Ona mu není věrná. Vůbec ne.“

Objal ji a ona ho začala vyhladověle líbat, jako holka z Okrouhlic, uprostřed silnice. Šuměl noční vítr, ze střelnice ječely motory a klapaly pásy tanků, zněly povely. Paní nadporučíková se od něho odlepila a řekla:

„Pojď!“

Šla rychle po silnici a v měsíčním světle. Rotný popadl košík a kráčel dychtivě za ní. Zahnuli mezi novostavby. Po celou dobu se neohlédla. Obešli dům a zastavili se přede dveřmi. Na oblohu vylétla červená raketa. Paní nadporučíková odemkla, zapadli dovnitř. Když zamkla, rotný ji znova objal. Políbila ho prudce a hladově, řekla:

„Pojď nahoru! Hned to bude.“

Jana, říkal si rotný v duchu. Žádná Lizetka. Janinka. Obyčejná, neukojená, zanedbávaná oficírská panička. Ale jaká! Je jí smutno. Je jí smutno jako většině lidí. Proč ji nerozveselit. A proč se nerozveselit. Naplnila ho ta chvíle, trošku přiožralá nocí, tanky, koncem vojny, vším, naplnila ho po okraj. Nechal všechno plavat a šel rychle za ní. Ve druhém poschodí odemkla dveře a pustila ho dovnitř.

„Bud' zticha,“ zašeptala. „Honzíček spí.“

Odvedla ho do manželské ložnice, která voněla čistotou a větráním a měla na oknech něžné bílé záclonky. Když ležel nahý vedle ní pod přikrývkou, řekl:

„Janičko, já tě –“ ale ona mu položila ruku na ústa a řekla:

„Nemluv. Mlč. A přimáčkni se ke mně. Vůbec nemluv. Jenom bud' tady se mnou. Měj ze mě radost, kluku, měj ze mě, prosím tě, radost. Miláčku sladkej, špatnej, sved si ženu svýho velitele a to se vůbec nemá a budeš za to zavřenej, já to na tebe povím, já jsem věrná manželka, ne coura, ale copak si můžu pomoci, když je to všechno takový – takový – ale počkej, Danielku v jámě lvový, jak toho budeš litovat! Ale ted' bud' ze mě šťastnej, bud' ze mě šťastnej!“ blábolila a tiskla ho na ňadra. Co to je? hučelo mu v hlavě. Co se to děje? Tohle muselo přijít na konec vojny! Až nakonec! Takovej pitomej, krutej žertík! Už jenom měsíc. Dva roky sem se moh takhle krásně válet s Janinkou, jako se s ní asi váleli jiný, s jejíma smutňoučkejma vočima, a já místo toho pálil za Lizetkou, za tou sviní radlickou, za tím hypnotickým kusem ledu, Janinko! Člověk o ničem neví, až když to začne ztrácet. Až když je skoro po všem. Ten pitomej zákon života. Se všim pozdě. Pozdě!

Ležel vedle ní, ležel s ní a za oknem vylétávaly zlaté střely a zasahovaly hořící terče, na které bylo vidět z postele, protože stály na protější stráni. Souložili tak na pozadí krásného ohňostroje, tanky řvaly, chroptěly, divoce řinčely těžkými pásy a Jana ho líbala, přejížděla mu chtivýma rukama po těle a najednou se vztekle rozesmála a řekla:

„Tanky! Tanky! Ty pitomej, drzej, sladkej kluku! Ty pitomý, blbý tanky!“

Noc v posádkovém vězení

Vojín Bamza procházel chodbou posádkového vězení, chřestil svazkem klíčů, po pořádku bušil na dveře cel a volal:

„Chcát! Chcát, pánové!“

Ze všech úkonů, spadajících do rámce povinností pomocníka vyváděče vězňů, konal tento úkon nejsvědomitěji. Svědomitost měla ovšem své pozadí. Díky geniálnímu architektonickému řešení rakousko-uherského stavitele oddělovala totiž část věznice, vykázanou za nucený pobyt vězňům, od prostoru, v němž byly světnice velitele stráže a vyváděče vězňů, mohutná mříž. Ta musela být podle předpisu (výjimečně se dodržoval, neboť každá kontrola se ze všeho nejdříve přesvědčovala o jeho plnění) neustále, ve dne v noci, uzamčena, a na noc se dokonce zamykaly i dveře jednotlivých cel. Potíže, které z tohoto zařízení vznikaly pomocníku vyváděče vězňů, spočívaly ve skutečnosti, že záchod byl v oné polovině budovy, kde se zdržoval dozorčí personál. A protože k pomocnickovým povinnostem patřilo odemykat dveře a mříž vězňům, přejícím si vykonat tělesnou potřebu – ve dne i v noci –, nebylo nesnadné pochopit, proč vojín Bamza, jindy lempl, tak horlivě dbá na dodržení večerní toalety. Plnil svou povinnost konečně také proto nadmíru svědomitě (a stejně svědomitě ji plnili i všichni ostatní vyváděči), protože nevypočitatelný vojenský osud mohl dnešnímu vyváděči již zítra přiřknout některou z cel za místo nočního odpočinku.

Ze dveří kobek se vyhrnul hlučný a radostný dav a rukama si přidržoval kalhoty zbavené opasků. Tu a tam se šoural i některý příslušník mechanizovaného pěšího pluku, obutého dosud ve šněrovací boty, a vlekl za sebou nohy v těžkých bagančatech bez šněrovadel. Společnost, oděná plandajícími blůzami bez opasků a připravená tak ostražitě o jakoukoliv možnost vykonat na sobě

sebevraždu oběšením, vecpala se za hlasitého křiku do místnůstky pro lidskou potřebu. Ti, kdož se tam nevešli, vyhrnuli se na schodiště před vchodem, vytáhli z tajných úkrytů poschovávané cigarety a dovolili službu konajícímu strážnému, aby jim dal oheň. Strážný toto vytržení z dvouhodinové nudy přijal s povděkem; přemístil ostře nabitý samopal z předepsané pohotovostní polohy na břicho do zakázané odpočinkové polohy na záda, a opatrně se rozhlédnuv zapálil si taky.

Na schodišti se objevil i službu konající velitel vězeňské stráže, podporučík základní služby Malina.

V měsíčním svitu, jenž se lil na nízké průčelí budovy z červených cihel, ztemněly mu nadouvané ruměné tváře. Proti předpisům se dostavil bez čepice. Na znamení svého poměru k uvězněnému mužstvu a poddůstojníkům vytáhl cigaretové pouzdro, nabídl kolem a pak si připálil od vojína Nágy Sándora, brance cikánské národnosti, který si zde odpykával dvacátý třetí trest své prezenční služby.

Sándor Nágy ihned zapředl rozhovor:

„Tak čo, súdruh podporučík, za koľko?“

„Za pár,“ odpověděl podporučík a spokojeně se usmál.

„Vy ste šťastlivý, súdruh podporučík,“ vzdychl Nágy. Podporučík, který dobře neznal vojenskou kariéru vojína Nágyho, řekl:

„No však vy taky za pár, ne?“

Sándor Nágy zkrabatil obličej a pomalu, s výrazem zoufalství, mávl rukou.

„Joj María, pekných pár!“ zvolal nešťastně. „Tí psí synovia mi to zrátajú!“

Několik vězňů se posupně zasmálo.

„Co ste proved?“ zeptal se podporučík Malina.

„Nič som nevykonala,“ pravil uraženě Nágy. „Písal mi kamarát, že sa mi žena spúšťa. Tak som si zašiel na kontrolu.“

„Bez dovolenky.“

„Pravdaže bez dovolenky,“ prisvädčil Nágy. „Viete, súdruh podporučík, mňa pochytila taká žiarlivosť, že som musel hneď odísť. Nemohol som čakať, až mi súdruh kapitán dajú dovolenku.“

„A dlouho ste kontroloval?“

„Veru, dlho, súdruh podporučík,“ zahořekoval Nágy. „Prídem domov, ženy doma nebolo. Je vraj u Erdéssyov, hovoria mi mama. Idem teda tam. Prídem, strýko Kolman sedí v izbe a ženy niet. Vravím: Strýko Kolman, kde mi je žena? Čo ja viem? hovorí strýko. Máš si ju lepšie strážiť, Sándor. Však rozprávajú v rádiu, že ste na vojne, abyste strážili svoje ženy a deti. Tak len stráž, stráž a mňa neotravuj! To ma nasralo, a ako som bol vo vare, dal som strýkovi do zubov a strýko mi to v tu chvíľu vráti. Tu sa zkadialsi hrabe Ištván, bratranec, a na mňa. Aj jemu dám po papuli, zuby len tak lietajú. A vtedy Ištván začne zavýjať a revať, až pribehnú Lájoš a Ferenc, obaja bratrance, a na mňa, a tí štyria ma tak dokaličili, že som musel týždeň ležať v Banskej Bystrici v špitáli. Tam ma aj lapili.“

„A kde bola žena?“ zeptal se podporučík.

„Ani sa nepýtajte, súdruh podporučík,“ mávl rukou Sándor. „Bola u tých druhých Erdéssyovcov, čo sú jej otca sestry manžela bratranca môjho strýka, od nevesty manžela mojej sestry.“

Sándor si odpľvl přes betonový dvoreček doprostřed kulatého obrazu nerozeznatelného hodnostáře, sestaveného z barevných kamínek. Vězňové se znovu posupně zasmáli. Z šera chodby vylezl vojín Bamza a zachřestil klíči.

„Pánové, bacha!“ pravil. „Bude sranda!“

„Sranda?“ ozval se skepticky otrávený vězeň s hustým strniskem, který se rozvaloval přímo na schodech.

„Nechal sem Micku zamknutou,“ řekl Bamza. „Dávejte majzla!“

Všichni ztichli. Do ticha zaznělo chrápání nějakého strážného ze služební místnosti a slaboučké pleskání karet, svědčící o tom, že i uvnitř strážnice se porušují řády. Jinak tu bylo dokonalé ticho, podložené slaboučkým šuměním babího léta. Přerušilo je zavržení

židle a kroky okovaných bot. Ve dveřích místnosti velitele stráže se objevil rotný Smiřický s povoleným opaskem, který mu parabola v odřeném pouzdře stahovala až pod břicho. Nezvyklý klid ho vyrušil z drámy, do níž se nořil ve funkci vyváděče vězňů.

„Co je?“ zeptal se, když spatřil kroužek soustředěně naslouchající ve dveřích věznice.

„Bud' zticha!“ okřikl ho jeho podřízený vojín Bamza. „Poslouchej Micku!“

Rotný sice nepochopil, ale opřel se poslušně o rám dveří, dal si ruce do kapes a nohu přes nohu. Z nitra věznice se najednou jako na poplach ozvaly prudké rány na zamčené dveře. Bamza se zašklebil, ale nepohnul se. Rány se znovu rozbušily a do ztemnělé chodby pronikl vysoký, nikoli nepříjemný ženský hlas:

„Hej! Otevřte, lemouni! Pust'te mě!“

Bamza zrudl námahou potlačovaného smíchu. Sándor Nágy se plácl do stehů. Ženský hlásek za dveřmi povykoval dál: „Otevřte, kluci! Rychle! Otevřít! Otevřít!“

Bamza si musel nacpat do úst špinavý khaki kapesník. Hlásek se dal do vyhrožování:

„Blbci! Mně je to jedno, jestli nevotevřete. Budete si to utírat sami, pamatujte si!“

„Pánové, vtevřte,“ pravil starostlivým hlasem podporučík Malina.

„Jestli nevotevřete, než napočítám dvacet, tak si připravte hadr a kbelík!“ hrozila vězeňkyně. Bamza se zvedl, aby vykonal rozkaz podporučíka Maliny. Ale Sándor Nágy ho zadržel.

„Čakajte, súdruh podporučík!“ zašeptal vzrušeně, osvětlen myšlenkou. „Chlápci! Chod'te!“

Vězňové se srotili kolem něho. Horlivě jim něco vysvětloval.

Rotný nezaslechl co. Potom Nágyho hlas, zájímavý se smíchem, zesílil a rotný porozuměl slovům: „A ja si to vezmem na povel!“

Rozřehtaná skupinka se rychle nacpala do chodby. Za zamčenými dveřmi celý hlásek počítal. Vězňové se rozestavili po obou stranách chodby do špalíru. Jím prošel vojín Bamza, chrastě klíči, a odemkl celu, v níž neviditelná dívka zatím dopočítala do dvaceti a začala klást další ultimátum. Bamza otevřel, hluboce se uklonil a řekl:

„Má služba, milospani.“

Ve dveřích se objevila štíhlá dívka v zelených teplákách s kečkami na nohou. Vypadala jako basketbalová reprezentantka. Pohodila hezkou hlavou a vyplázla na Bamzu jazyk. Vtom zazněl hromový hlas Sándora Nágyho:

„Pazor!“

Špalír strnul a vypnul prsa. Dívka se ušklíbla a vyplázla jazyk na Sándora Nágyho. Nágy vydal nový povel:

„K poctě zbraň!“

Dvaatčtyřicet vězňů vytáhlo na ten povel z rozepjatých poklopů pohlavní údy a přidrželo je do uličky. Četařka z povolání Marie Babincáková, zvaná Mici, zdvihla bradu a prošla hrdě špalírem až k toaletě. Většina údů zareagovala na její zadeček v zelených teplákách. Ve dveřích ústraní se četařka otočila a řekla:

„Pánové, můžete si dát k noze zbraň. Stejně to máte kořistnej materiál.“

Otočila se a zmizela na toaletě. Trestanci se opět rozřehtali. „Joj Maríá!“ bylo slyšet Sándora Nágyho. „Tá ale má hubu rozstřižnutú!“

„Tak zalehnout, pánové!“ ujal se Bamza chraplavě funkce. „Večerka!“ Dav vězňů se za veselého hovoru začal rozcházet po celách. Brzy zaskřípěly pryčny a hlasy pomalu utichaly. Rotný se odlepil od dveří a pustil se na obhlídku. Prošel kolem otevřené mříže a nahlédl do první cely zleva. Byla to velká místnost s dřevěnou pryčnou podél celé stěny, na níž se dvacet vězňů snažilo složit kostru do polohy co nejpoohodlnější. Pryčna vrzala a místností vanul pach mršiny a lidských těl. Rotný šel dál. Vedle velké cely pro vězně po službě se táhla řada kobek o dvou kavalcích, určená provinilcům, kteří měli ostré. Na

konci chodby bylo několik ajnclíků. Na druhé straně zamykal zatím Bamza dveře. Hluk a hlasy se rychle ztišily. Rotný se vrátil k mříži, počkal, až Bamza zamkne všechny cely, a pak od něho přijal klíče.

„Tak du chrápat,“ řekl Bamza. „Ne abys mě vzbudil dřív než ve čtvrt na tři.“

„Neboj,“ řekl rotný. Bamza zmizel v místnosti vyváděčů a rotný se opřel o mříž. Vzdychl a dal se do neplodného přemýšlení, jak je to všechno blbé, že zrovna když tohle končí, tamto začíná, a přestože to začíná, vyvine on ráno zcela určitě všechno úsilí, aby se na neděli dostal do Prahy k Lizetce, neboť železný enpor Pinkas, oznámila mu Janinka, stráví zítra toho roku už třetí víkend s rodinou. Jsem děvka, pomyslel si, a ty dvě dívky jsou taky děvky, každá jinak, ale obě. Jsme všichni děvky. Republika děvek, pomyslel si, zvrátil hlavu nazad a zadíval se na šedivou holou chodbu, na obdélník dveří a na postavu podporučíka Maliny, rýsující se mezi nimi na pozadí hvězdnaté oblohy a kývajících se větví.

Z toalety vyšla četařka Mici Babinčáková, blížila se chodbou v zelených teplákách, udělal jí místo a šel za ní k její cele. Před ní se otočila.

„Zamknete mě, soudruhu rotný?“

„Rozkaz, soudružko.“

„Ale já jsem nerada zamčená.“

„Já vás taky nerad zamykám. Ale –“ ušklíbl se, „– máme to za pár, to víte.“

„Já vim,“ ušklíbla se taky. „Tak to s váma asi nic není. Dobrou noc!“ a zabouchla mu sama dveře své cely před ním. Otočil se a šel si sednout do místnosti velitele stráže, kde hořelo světlo. Tam už seděl podporučík Malina a oči jako pomněnky poučil na rotného.

„Zamk ste všechno?“

„Jo,“ řekl rotný a usedl ke stolu. Na něm ležely tři neumyté esšálky se zbytky večeře, dva esšálky s kafem, půl bochníku chleba, nakousnutý salám a tři kousky ušpiněného špeku. Válelo se to bez

ladu a skladu po celé ploše stolu a mezi tím kniha *Udatný Čurgali*, opatřená razítkem posádkové knihovny, a kniha *Stambul Train*, značně ohmataná, kterou si rotný vypůjčil do služby od komisaře FO svobodníka dr. Mlejnkna, dosti bigotního katolíka.

Rotný vytáhl z kapsy na stehně zmačkaný dopis, otevřel jej a položil před sebe na stůl.

„Dnes je to dobrý,“ ozval se zamyšleně podporučík Malina. „Posádkovýho má Kámen, ten se na to, počítám, asi vysere.“

„To je jasný,“ přisvědčil rotný. „Budeme mít klidnou službu.“

„Taky myslím,“ pravil podporučík, zdvihl esšálek s kafem, napil se, postavil ho zpátky na stůl a otřel si ústa rukávem.

„Jo,“ řekl rozšafně. „Já – si vodskočím, víte?“

„Dobrý,“ kývl rotný. Modré podporučíkovy oči na něm spočinuly s důvěrou.

„Dyby Kámen náhodou přišel,“ pokračoval mírný důstojník, „tak mu řekněte, že sem venku a kontroluju stráže, jo? Von se na to stejně vysere.“

„Dobrý,“ opakoval rotný. „Zařídím.“

„Jo.“ Podporučík pohlédl tupě na podlahu. Pak se k rotnému opět zdvihly modré oči.

„Tak já du,“ pravil podporučík.

„Klidně. Klidně děte.“

„Jo.“

Podporučík vstal, protáhl se, chvíli nerozhodně postál a těkal modrýma očima po stěnách. A ještě jednou opakoval:

„Tak já du.“

„Dobrý,“ řekl rotný. „Dobrou noc.“

„Tak jo,“ pravil podporučík. „Tak du,“ hnul se, ale hned zas zůstal stát na místě. Co váháš? pomyslil si rotný. Je vyčuraná, už na tebe čeká. Modrooký lampasák si odkašlal. „Jo,“ řekl už mezi dveřmi, a vtom se rotnému rozsvítilo. Zastyděl se, že diskrétnímu záletníkovi připravil zapomnětlivostí trapnou chvílku, a vyskočil.

„Promiňte, soudruhu podporučíku!“ Rychle vyšel na chodbu, kráčel spěšně k mříži, odemkl ji, slyšel, jak podporučík těžce dusá za ním. Došli k cele, rotný odemkl a nakoukl dovnitř. Nic se tam nepohnulo. Podporučík se protáhl dveřmi.

„Jo,“ pravil ještě z temnoty. „Zamkněte mě a přidejte pro mě, až bude čas k střídání. Dyby někdo přišel, tak že kontroluju strážu. Abysme z toho neměli průser.“

„Dobrý,“ řekl rotný. „Veselou zábavu.“

„Děkujem, soudruhu rotný,“ ozvala se ze tmy dívka.

Rotný do té tmy mrkl a pak se vrátil do místnosti velitele strážu, posadil se ke stolu a zadíval se na dopis. Byl od sestřenice Aleny, herečky, jež nedávno proslula jako představitelka něžné údernice v dramatu (a stejnojmenném filmu) *Kozí bobky* a která mu měla opatřit místo v Praze. Dopis zněl:

*Milý bratráčku,
všechno jsem zařídila, můžeš hned nastoupit. Těším se na Tebe a jsem zvědavá, jak Ti sluší uniforma. Vidíš, za celé ty dva roky ses ani jednou nepřišel podívat – ani do divadla. Alenku znáš, jenom když ji potřebuješ. Ale já to chápu – Radlice jsou pěkný kousek od Dejvic a vojáček to všechno nepostihne, že? Pozdravuje Tě můj manžel a soudruh Robert Neumann.
Až přijedeš do Prahy, objev se aspoň v divadle!
Tvoje sestřenice*

Alena

Potvora, pomyslel si. Kde to asi všechno vyčenichala? To je záhada. Ale Praha je vesnice a na člověka všechno praskne. Zavzpomínal na teplé, blikající hvězdy nad radlickým kopcem, potom na stejně teplé, stejně blikající hvězdy nad tankodromem a vnitřnímu, snícímu zraku se zjevila smutnoučká sladká tvář, na chvíli ji vystřídal baziliščí oči dívky zvané Lizeta, ale zase se vrátila. Jestlipak, pomyslí

si a zamrazilo ho, tohle taky praskne? Potom bych si ji musel vzít. Žádnou buržoazní dívku. Janinku. Docela se mu zachtělo manželství s Janinkou. Byli bysme v Praze. Jenže jaká by asi byla v Praze? Už by to nebylo zakázané ovoce. Už by tu nebyl tvrdý, rozlícený muž, jenž vlastní služební pistoli a může se vždycky každou chvíli vrátit, to se nedá nikdy vyloučit. Možná že Janinka by nebyla tak docela Janinka bez toho mstitele, drkotajícího rozježděnými vojenskými cestami v obrněném autíčku, zatímco úlisný roťák – vzal to čert! Kdoví. Složil dopis, ucítil pistoli v pouzdře na zadnici, znova se zasní.

Venku před věznicí pomalu, stejnoměrně cvakal strážný okovanými botami na betonovém dvorečku. Vězení šumělo tichou hudbou lidského oddychování. Všichni spí, zameditoval rotný, a zdají se jim sny o autech, motocyklech, o dívkách, o cestách pryč, domů, do světa. Podporučík Malina právě asi vystřikuje mikroskopické nositele růžolících, modrookých vlastností budoucích Malinů do prezervativu v lůně četařčině, jestli je vůbec tak opatrný. Železný enpor Pinkas se asi, poprvé po dlouhé době, chystá k manželským povinnostem, protože má zítra volno. Kapitán Matka má asi něco dělat, ale asi chrápe. Janinka leží v posteli a dívá se na hvězdy nad tankodromem a myslí na mě, doufám, myslí na mě – Lizetka se válí s některým ze svých milenců, kterým nedovoluje víc než neslušné dotyky – a já se jí na to – rotný zazíval, protáhl se. Opasek ho škrtil, odepjal ho a položil ho i s revolverem na stůl. Do myšlenek se mu začaly mísit neurčité, zmatené děje snu. Klímal, chvílemi se přemáhal, otevíral násilím víčka, ale hned zas podléhal nudě, únavě, nespokojenosti, která instinktivně přivolávala spánek.

A najednou sebou prudce škubl. Zazdalo se mu, že strážný venku pískl. Projelo mu to ostře celým tělem, nevěděl, jestli to je skutečnost, nebo nervózní sen. Ale to už slyšel na chodbě rázné, rychlé krůčky. Vyskočil, sáhl po revolveru, chtěl si rychle připnout opasek, jenže rozespálé ruce ho neposlouchaly. A tak stál u stolu, mírně rozkročen, s obličejem skloněným k břichu, na němž se

marně pokoušel zaklesnout hák řemenu do přezky se lvem, když se dveře místnosti prudce rozlétly a v nich se objevil major Borovička, zvaný Malinkatej ďábel.

Rotný se bleskurychle vztyčil, levou rukou si přidržel pásek na břiše, pravou kvapně zdvihl, aby zasalutoval. Uvědomil si však, že čepici nechal na stole, připažil tedy a pohlédl pevně od očí Malinkatého ďábla. Ďábel zaujal postoj uraženého božstva. Rozkročil se v nepatrných rajtkách, založil ruce v bok a vlil do pohledu nejkonzentrovanejší směs výhrůžné nenávisti, jakou byl schopen znázornit.

„Soudruhu majore,“ oznámil mu rotný slavnostně, levou rukou si stále přidržuje pásek, „po dobu mé služby v posádkovém vězení se nic zvláštního nestalo. Počet vězňů čtyřicet dva. Vězňové se nacházejí při nočním odpočinku. Vyváděč vězňů, rotný Smiřický.“

Zmlkl a stál v pozoru. Majorek se mu směrem vzhůru zavrtával do očí a rovněž mlčel. V tichu rotný zaslechl, jak se Bamza vedle hrabe z kavalce. A Ďábel spustil:

„Soudruhu rotný, jaké jsou povinnosti vyváděče vězňů?“

Rotný si ovšem nemohl vzpomenout. Nepamatoval se, že by někdy něco četl o vyváděčových povinnostech. Řekl proto jen to, co bylo zřejmé:

„Vyváděč vězňů dozírá na pořádek ve vězení, otvírá a zavírá cely, dbá, aby vězňové byli vyváděni na práce, kontroluje jejich počet, dbá, aby ve vězení nekouřili a nevlastnili předměty, kterými by se mohli zranit. Dbá – dbá, aby dodržovali –“

„Smí vyváděč vězňů během služby odložit zbraň?“ přerušil ho chladně Ďábel.

„Nesmí.“

„Jednal jste podle toho?“

„Nejednal,“ připustil rotný.

„Jak je to možné?“ otázal se Ďábel.

Rotný mlčel.

„Jak je to možné, soudruhu rotný?“ opakoval Ďábel. Na to ovšem nebylo odpovědi, protože na porušení řádu nebylo omluvy. Nač si tedy vymýšlet nějakou polehčující okolnost, která stejně nic nepolehčí, pomyslně si rotný. Houby. Vzal ho ďas.

„Udělal jsem to z nedbalosti a lehkomyšlnosti,“ pravil s přesvědčením. Majorkovi, kterému tím vzal vítr z plachet, se nadmuly tváře a trošku mu v nich zacukalo.

„Nu což,“ řekl po chvíli. „Aspoň se přiznáte. Ale to ovšem vaši nedbalost, lehkomyšlnost a neznalost řádů neomlouvá. Kde máte pomocníka?“

„Spí.“

„Vzbud'te ho!“

Rotný se otočil a podařilo se mu zapnout opasek. Otevřel dveře a odhalil tak Bamzu, stojícího u kavalce a tvářícího se zpupně.

„Soudruhu vojíne, ke mně,“ vybídl ho. Bamza se hnul, prošel dveřmi, postavil se před majora a řekl hrubým, oplzle chraptivým hlasem:

„Pomocník vyváděče vězňů, vojín Bamza.“

Ďábel si ho změřil. Pravil studeně:

„Kolik máte stav vězňů?“

Bamza zaváhal, zamračil se a zasípá co nejrychleji:

„Čtyřicet pět.“

„Ukažte mi hlášení,“ poručil major. Zatímco zkoumal papír, který mu podali, přemýšlel rotný, co bude s Malinou. Dostal z toho strach. Může to znamenat pěknou basu a podstatný odklad civilu. Kupodivu, to pomyšlení ho rázem strachu zbavilo. Znamenalo by to odklad civilu, a tedy také odklad nástupu odpovědnosti, odklad práce, prodloužení romance s Janinkou. Ta holka má na mě dobrý vliv, pomyslně si. Stává se ze mě z posery hrdina. Asi si ji vezmu. Jestli mě Pinkas nezastřelí. Ani z toho neměl strach. Úplně klidně se zadíval na Malinkatého ďábla, jenž se pečlivě připravoval k rozzuření.

„Podle hlášení,“ oslovil ledově rotného, „máte tu přesně jednačtyřicet vězňů, soudruhu rotný. Jak je to možné?“

„To je tak správně, soudruhu majore.“

„Tak jak je možné, že jste říkal čtyřicet pět?“

„Zmýlil jsem se, soudruhu majore.“

„Jak je to možné?“

„Zapomněl jsem přesný stav.“

„Jak je to možné?“

Majorův kolovrátek rotného dopálil. Odvětil ironicky, ale Ďábel si ironie nepovšiml:

„Nedbalostí jsem neprostudoval hlášení.“

Jestli ještě jednou řekne...

Ale Ďábel se otočil k Bamzovi.

„Vy jste řekl čtyřicet pět. Jak je to možné?“

Bamza se zachmuřil.

„Jak je to možné?“

„Já sem myslel, že jich tolik je.“

„Jak je to možné?“

„Mám špatnou paměť. Nic si nepamatuju,“ zachroptěl Bamza a mračil se skoro jako Ďábel. Na tohle univerzální otázka neplatila. Řády nepřikazovaly, že by vojín byl povinen nebýt blbem. Byla to záchrana všech vojáků – kromě nešťastníků s akademickým titulem, kteří si útěk do blbosti nemohli dovolit. Ďábel odfrkl a otočil se opět na rotného. A položil otázku, na kterou rotný čekal:

„Kde je velitel stráže?“

A je zle! Rotný odpověděl podle podporučíkova rozkazu, ale s minimem naděje, že mu na to Ďábel naletí:

„Nachází se na kontrole stráží, soudruhu majore.“

„Nu což,“ pravil Borovička pa rusky. „Ukažte mi vězení.“

Rotný sebral klíče a vykročil chodbou k mříži. Svítilo tam kalné světlo podle předpisu a kroky strážného na betonovém dvorku zněly rázněji, ostražitěji. Ve vězení je všechno celkem v pořádku,

pomyslel si rotný. Až na tu jednu celu. Snad ho to přestane bavit dřív, než na ni dojde řada. Odemkl mříž, mříž zavržala a majorek vťapkal dovnitř. Rotný zůstal stát.

„Ukažte mi mužstvo, které má po službě.“

Poslušněodemkl a rozsvítil. Ve velké místnosti leželo hustě vedle sebe naskládané potrestané mužstvo. Ostré světlo některé delikventy probudilo, ozvaly se hlasy pronášející „Kurva!“ a „Vole, zhasni!“, ale hned zas umlkly. Nějaký postrašený příslušník prvního ročníku vyskočil a zařval podle zvyku z ložnice:

„Vztyk!“

Hrstka potrestaných se napůl zvedla. Ostatní, mazáci a dubňáci, se tvářili, že spí. Snad je Ďábel původně ani neměl v úmyslu vzbudit. Ale tak zřejmý nedostatek strachu v jeho přítomnosti ho namíchl. Nařídil rotnému, aby v cele vyhlásil poplach, a potom provedl přísnou a katastrofální prohlídku. U šesti zločinců našel cigarety, u tří kapesní nože, u jednoho pečlivě vymalovaný diagram, na němž bylo v podobě cesty kolem světa naznačeno, kolik dní obtížné vojenské služby potrestaný už absolvoval a kolik na něho, podle jeho propočtu a naděje, ještě čeká. Ďábel zabavil také malou lahvičku rumu, několik prezervativů a čtyři ostré pistolové náboje. Všechno nařídil pečlivě sepsat. Rotnému bylo, jako by sepisoval svůj vlastní ortel smrti. Smrt se mu však opravdu jevila docela sladce.

Prohlédli ještě cely prostých a dvě cely zostřených. Inspekce těchto prostorů odhalila další balíčky nedovolených cigaret, zápisník popsany verši choulostivého a protivojenského rázu, čtyři rodokapsy a kilový kus salámu. To vše bylo připsáno na účet vyváděče vězňů, ale to všechno bral rotný s lehkým srdcem. Neboť se nezadržitelně blížila daleko nejefektivnější katastrofa. Stáli přede dveřmi ajnclíku, kde byla vězněna četařka z povolání Babinčáková.

„Kdo je vevnitř?“ zeptal se Ďábel.

„Četařka Babinčáková. Patnáct dní zostřené vězení.“

„Hm,“ pravil Ďábel. Zdálo se, že v něm nad vrozeným zájmem o pikantnosti zvítězí diskrétnost. Naneštěstí podporučík Malina, zabraný právě v činnost, již rády ve službě nepřipouštějí, netušil, co se děje venku. Za dveřmi zafuněl hluboký mužský bas. Ďábel bleskurychle zrudl.

„Otevřít!“ zamečel.

Rotný přistoupil ke dveřím a rezignovaně se probíral ve svazku klíčů. Nespěchal.

„Hod'te sebou!“

Osudný klíč byl nalezen, vsunut do zámku. Vevnitř sebou někdo prudce zazmítal, zapraštěl kavalec, ozvalo se potlačované vyjeknutí. Rotný ještě chvíli předstíral, že zámek nejde odemknout, aby podporučíkovi poskytl čas alespoň na nejnutnější úpravu situace. Ďábel se však nemohl dočkat: odstrčil rotného a odemkl sám. V záři nechráněné žárovky, kterou rozsvítil, objevila se stroze zařízená cela, v ní stál před kavalcem v pozoru růžolící podporučík Malina v rozepjaté blůze a v kalhotách s otevřeným poklopcem, bez čepice, bez revolveru, a poulil na Malinkatého ďábla pomněnkové oči. Za ním na kavalci ležela četařka Babinčáková a přikrývala si cudnost zmuchlanými zelenými tepláky.

Chvíli to všechno připomínalo nějaký živý obraz: Ďábel, obnažená četařka, podporučík a bledý rotný v pozadí. Potom se však podporučík Malina, očividně zpitomělý strachem, vzpřímil do latě a zvucným hlasem se zhlásil:

„Soudruhu majore, po dobu mé služby ve vězení se nic zvláštního nestalo. Velitel stráže, podporučík Malina.“

„Vezměte si pistoli a pojd'te se mnou,“ pravil ledově Ďábel. „Vy,“ obrátil se na četařku, která na kavalci zaujímala polohu ležící Venuše, „zůstaňte tady.“ A k rotnému: „Zamkněte celu!“

Rázně vyšel z kobky a krácel břitce chodbou k místnosti velitele stráže. Rotný zamrkal na četařku, četařka se zamračila, ale neztrátila natolik duchapřítomnost, aby na něho nevyplázla jazyk. Rotný

sepjal ruce v němém gestu prosby za odpuštění a zamkl ji v cele. Viděl omámenou postavu podporučíka Maliny, jak se proti světlu potácí za Ďáblem a v jedné ruce se mu na řemeni bimbá služební revolver. Bamza, který stál vedle, se naklonil k rotnému a chraptivě zašeptal:

„Ten si to vodsere!“

„My taky, vole!“ řekl rotný tiše a vyrazil za podporučíkem. Slyšel ještě, jak za ním Bamza sípavě šeptá:

„My vo ničom nevíme. Von šel kontrolovat strážný, ne?“

„A kdo ho zamk?“ sykl rotný a zavřel mříž.

„Kurva, to je fakt,“ pravil udiveně Bamza. Oba vstoupili do místnosti velitele stráže. Přišli právě v okamžiku, kdy si Malinkatý ďábel hodlal efektně sednout na stůl. Vyzdvihl zadnici a zahmatal jí po hraně stolu, ale nahoru nedosáhl. Stoupl si na špičky a vrtěl zadnicí do výše. Marně. To ho rozběsnilo, ale nebylo to obvyklé rozběsnění, které by pociťoval jako požitek. Zrudl, sedl si na židli a bylo vidět, že lační po krvi. Boubelatý podporučík stál před ním v pozoru a ani se nehýbal. Neodvážil se ani zapnout si blůzu nebo zavřít poklopec, ani se neopásal služební pistolí. Jenom vyvaloval oči a po čele mu klouzaly malé, mastné kapičky potu. Rotný zůstal stát stranou. Ďábel jezdil pohledem z jednoho na druhého a pak nařídil rotnému: „Pošlete pomocníka pryč!“

To se, podle řádů, dalo interpretovat jednoznačně. Důstojníku a poddůstojníku bude v nepřítomnosti mužstva uděleno to, čemu se v té vojenské bibli eufemicky říká „ústní důtka“. Rotný se otočil k Bamzovi a pravil:

„Di vedle.“

„Zpět!“ zaječel major.

„Provedu,“ pravil rotný a postavil se čelem k Ďáblovi.

„Vy nevíte, jak se dává rozkaz, soudruhu rotný?“

„Vím, soudruhu majore.“

„Tak proč to neuděláte?“

Rotný mlčel.

„Jak je to možné?“

Ty vole, pomyslel si rotný a s odporem pronesl jedinou možnou větu:

„Soudruhu majore, dovolte mi vydat rozkaz vojínu Bamzovi.“

„Proved'te!“

„Soudruhu vojíne,“ řekl rotný s teatrální přisností, „odebeřte se do vedlejší místnosti!“

Bamza se zachmuřil a chraplavě sípl:

„Provedu.“

Otočil se a chtěl odejít. Ale Ďábel zařval:

„Zpět!“

Bamza se obrátil. Zamračil se na Ďábla. Ďábel zamečel:

„Vy neumíte čelem vzad?“

„Umim,“ pravil Bamza vražedným tónem.

„Tak proč to neprovedete?“

Bamza se k vysvětlení neměl.

„Jak je to možné?“

Na Bamzově tváři se zračila touha použít některého ze slov oblíbených mezi vojáky základní služby.

S přemáháním se ovládal.

„Jak je to možné?“ stál na svém majorek.

„Provedu,“ řekl blbě Bamza.

Malinkatý ďábel zhnuseně zamečel:

„Odchod!“

Bamza cvakl podpatky a zmizel. V místnosti osaměli oba důstojníci a poddůstojník. Rozhostilo se ticho. Strážný na betonovém dvorku svědomitě kráčel.

Malinkatý ďábel dal se značným úsilím nohu přes nohu, až se mu rajtky nebezpečně napnuly přes přirození. Seděl, bubnoval prsty na desce stolu; v titěrné strůži, s filigránskými jezdeckými kalhotami, v upjaté uniformce vypadal jako nějaké zvrhlé dítě. Mopsličí

obličejík se složil v masku přísné mužnosti a vojenské nevlídnosti. Malilinká očka sálala zlem a zlo se soustřeďovalo na nevinnou růžolící tvář podporučíka Maliny. Podporučík stál vedle rotného jako Lotova žena, neschopen pohybu, poučil oči a němě otevíral ústa.

„Soudruhu podporučíku,“ zahájil Ďábel udílení ústní důtky, „takhle si představujete plnění strážní služby?“

Dramatická pauza. Podporučík jen ještě více pootevřel ústa a vydal jakýsi zvuk, podobající se kříženci mezi krknutím a smrtelným zachroptěním. A zase ticho. Nad tichem se vznesla veleotázka:

„Jak je to možné?“

Rotný si všiml, že podporučík brunátní k mrtvičnatosti jeho věku nepřiměřené. Zdvihl se mu ohryzek, polkl a vydal opět onen podivný akustický projev konsternace. Majorek bubnoval prsty, za oknem bylo slyšet horlivý služební krok strážce. Rytmus cvakotu jeho podkov a rytmus majorkova bubnování nesouhlasily. Podporučík vydal nový zvuk. Ďábel přestal bubnovat, pak jednou čtyřmi prsty krátce zabubnul a potom, k velikému rotného potěšení, přizpůsobil rytmus svého bubnování krokům strážného. Zaznělo podivné, téměř černošské dueto. A Ďábel znova řekl:

„Jak je to možné?“

Podporučíkovi naběhly na čele žíly a nové kapky potu sklouzly na rozepjatou košili. Nešťastný důstojník sebral všechny síly a zachroptěl:

„Já nevím –“

„Cože?“ zakvičel nebezpečně Ďábel. „Ste snad náměsíčník? Nevíte, co se s vámi děje? Jak to, že opouštíte službu?“

Podporučík jenom znova zachroptěl.

„Ste náměsíčník?“

„Ne.“

„A jak je možné, že ste opustil službu?“

„Já nevím!“ Podporučíkův chropot zněl zoufale.

„Jak je to možné: Já nevím?!“

Ticho. Podporučík, temně rudý jako sklenice malaga, si odkašlal, ale vzmohl se jenom na nové:

„Já nevím.“

„Člověče, to ste důstojník? Neumíte mluvit? Neumíte se podívat následkům svých činů do očí? Co? Odpovězte!“

„Ano,“ řekl podporučík.

„Co ano? Umíte, nebo neumíte?“

„Ne.“

Majorek se rozzuřil.

„Tak ano, nebo ne?“

„Ano,“ hlesl podporučík, a pak, jako by se lekl, že odpověděl špatně, rychle dodal:

„Ne!“

„Člověče! Já vám tady nejsem pro legraci! Pamatujte si! Víte, co vás čeká? Víte, co jste vůbec proved? Nevíte?“

„Ano,“ řekl podporučík.

„Nevíte! Tak vy to nevíte!“

„Ne,“ pospíšil si podporučík; ani to nedořekl a už se rychle opravil:

„Ano!“

„Co?!“

Ďáblovi přeskočil hlásek.

„Ne!“ vyrazil ze sebe s úzkostí podporučík Malina. Majorek se chystal znovu zařvat, pak si ale sundal čepici a položil ji na stůl.

„Člověče, ste blázen nebo co?“

„Ne!“ ujistil ho kvapně podporučík.

Ďábel poskočil.

„Chlape, řekněte mi jasně, ste si vědom, co ste udělal, nebo si toho nejste vědom? Ano, nebo ne?“

„Ne! Teda ano!“

Podporučík byl už úplně zblblý a Ďábel se zhroutil. Vytáhl veliký khaki kapesník a otřel si čelo. Začal znovu, klidně, s přemáháním:

„Podívejte se, soudruhu podporučíku. Co vás přivedlo k tomu, že jste opustil službu. Odpovězte pomalu a klidně.“

„Ano,“ řekl podporučík Malina a polkl. Ďáblovi zacukalo v ksiftíku, ale počkal. Podporučík sbíral chvíli sílu k odpovědi. Odněkud z objemné hrudi to zachroptělo a s jistou námahou bylo možno rozeznat slova:

„Soudružka Babinčáková.“

„Tak,“ řekl majorek. „Tedy žena. Víte, co je největším nepřítelem vojáka, soudruhu?“

„Ne,“ vydechl podporučík.

„Ženy,“ pravil přísně a zkušeně majorek. „Nemyslím naše ženy doma, jejichž bezpečnost zde střežíme. Myslím jiné ženy.“

„Ano,“ pronesl podporučík chápavě.

„A víte jaké?“

„Ne.“

Ďábel se opět namíchl.

„Člověče, vždyť jste to sám teď poznal z vlastní zkušenosti!“

„Ano.“

„Tak proč říkáte ne? Copak jste to nepoznal?“

„Ne.“

„Nepoznal?“

„Ano!“

Majorek zasupěl, posadil si čepici zpátky na hlavu. Potom spustil přísným, kazatelským hlasem:

„Takové ženy vojáka obloudí. Otupují jeho bdělost. Olupují ho o ostrážitost. Mají ho k tomu, aby zanedbával svoje povinnosti, aby vyzrazoval vojenská tajemství. Činí z vojáka, ať už vědomě, nebo nevědomě, vědomého nebo nevědomého agenta nepřítele, rozumíte? Totéž platí o četařce Babinčákové.“

„Ne!“ vyrazil podporučík. Intenzita jeho protestu Ďábla překvapila.

„Jak to, ne?“ pravil uraženě.

„Soudružka četařka – nechtěla –“

„Co nechtěla? Co ste s ní měl?“

Podporučík Malina zrudl téměř do černa, polkl a zachroptěl:

„Nechtěla, abych – vyhradil nějaký – tajemství. Ostražitost sem zanedbal, to – jo – ale ona chtěla – jen –“

Odmlčel se. Zápasil o slova.

„Co?“

„– jenom –“

„Co jenom? Odpovězte celou větou!“

Celou větou však podporučík neodpověděl. Zachroptěl něco, co znělo jako „vztyk“ nebo snad „styk“, a nesmírně stydlivě, sotva slyšitelně dodal něco, co se zvukově podobalo slovu „pohlavní“.

„A to říkáte tak klidně?“ zeptal se zeširoka Ďábel, jako by nevěřil vlastním uším. „Tomu říkáte konat službu velitele stráže? Víte vůbec, co je to zodpovědnost?“ A poněvadž podporučík chtěl něco říct, přerušil ho dřív, než ze sebe vypravil jedinou hlásku: „Mlčte! Ste výstražný příklad! Ale já vím, máte to za pár, myslíte si! Že ano? Ale to ste na omylu. Na strašnym omylu, soudruhu podporučíku! Za pár, ale za pár měsíců, soudruhu. Takovéhle věci se musí trestat přísně. To bysme měli za chvíli z armády noční podnik. Styd'te se, soudruhu podporučíku!“

Ďábel vstal a tvářičky mu zrůžověly.

„Styd'te se, vy, původem z dělnické třídy, která vás postavila na odpovědné místo, a takhle se chováte! To je neomluvitelné, soudruhu podporučíku. To je zrada na dělnické třídě, uvědomte si to! Uvědomujete si dosah svého hnusného, odporného, sprostého činu? Uvědomujete si, že tímhle důvěru dělnické třídy klamete? Že zasloužíte nejprísnější trest?“

„Ano,“ hlesl podporučík. Byl to v civilu kuchař a původně doufal, že bude kuchařem i na vojně. Ale protože byl dobrý kuchař z kdysi nezaměstnané rodiny, dostal dobrý kádrový posudek. S dobrým kádrovým posudkem ho bylo na kuchaře škoda. Stal se velitelem

tankové čety a v kantýně pojídal škodliviny, zhotovené kuchařem Stehlíkem, jenž byl v civilu účetním krejčovského družstva.

„A vy, soudruhu rotný,“ oslovil Ďábel rotného. „Klidně si rozepnete opasek, odložíte zbraň a trpíte ve vězení takovéhle věci.“

„Jednal jsem podle rozkazu,“ řekl rotný.

Majorek vybuchl:

„Znáte řády?“

„Znám.“

„Víte, že jste oprávněn odepřít vykonat rozkaz, který směřuje proti zájmům lidu? A takový byl i rozkaz podporučíka Maliny!“

„Ne,“ pravil rotný drze. „Rozkaz musím splnit a pak si můžu jít stěžovat.“

Major znejistěl. Po pravdě řečeno, nebyl si náhle jist, je-li v řádech něco o právu nesplnit rozkaz, nebo není-li to jenom jeho blud, způsobený vojákovi škodlivou tendencí podléhat logice a selskému rozumu. Nakonec ale usoudil, že musí mít pravdu, neboť je důstojníkem.

„Špatně znáte řády,“ pravil. „Takové právo máte. Proč ste ho nepoužil?“

„Chtěl sem si stěžovat.“

„Kdy?“

„Po službě.“

„Nepovídejte pohádky!“ zaječel Ďábel. „Já vás znám! Vy ste ten pravej, abyste si šel stěžovat! Ale nemyslete si, že o vás nevíme!“ přešel náhle do plurálu. „Vy spoléháte na svou chytrost, ale to se přepočítáte! Šeredně se přepočítáte!“

Vybuchla v něm nenávist k poddůstojníkům opatřeným akademickými tituly. Věděl dobře, že se mu v duchu posmívají. Neovládl se.

„Přepočítáte se!“ křičel. „Naše lidově demokratická armáda si na vás posvítí! My víme, kde je třídní nepřítel! A my s ním zatočíme! Ukážeme mu, kde je jeho místo! A to není tady, soudruhu rotný, to není tady, u gardové jednotky! Sem třídní nepřítel nepatří!“

„Soudruhu majore, budu si na vás stěžovat,“ řekl rotný. Jeho odvaha ho samého překvapila.

„Stěžovat!“ Majorek zčernal, jako před chvílí podporučík Malina. „Jen si stěžujte, soudruhu rotný! Máte na to plné právo! Ale nemyslete si, že budete zneužívat vymožeností a práv naší lidově demokratické armády, abyste ji rozvracel a snižoval jejího bojového ducha! Vy ste se tu, myslím, sešli! Ale my už dávno pozorujeme tu divnou morálku u vašeho praporu! Ale takhle to nenecháme! Ne, ne, soudruzi! Rozmáhá se nám lajdáctví, neplnění rozkazů, nedbalost, čtení úpadkových knih a co horšího! Ale my rázně zakročíme, soudruzi! Po bolševicku! A pak budete litovat! Ale pak už bude pozdě!“

Ďábel se zvedl a prudkým trhnutím si upravil uniformu.

„Po službě se budete oba hlásit u svého velitele,“ pravil ještě úsečně a vypadl.

Poddůstojník s důstojníkem osaměli. Když majorkovy boty dozněly na dvorku a malého zloducha polkla noc, obrátil se podporučík Malina s rozpačitým úsměvem k rotnému, a červenaje se pravil:

„To bude průser!“

„Ale nebude,“ ujistil ho rotný, ačkoliv plně sdílel jeho názor. Zželelo se mu vystrašeného podporučíka a chtěl ho utěšit.

„Proč ste pro mě nepřišel?“ zeptal se nešťastný důstojník zoufale.

„Nešlo to. Vrazil sem jak namydlený blesk.“

Do místnosti vešel vojín Bamza.

„Tě prdel,“ prohlásil. „To bude průser!“

Potom se širokým veleklidným úsměvem člověka, který je příliš nedůležitý, aby se mu vůbec něco mohlo stát, obrátil se k podporučíkovi a otázal se ho s nepředstíraným zájmem:

„A co, soudruhu podporučíku, zašoustal ste si aspoň?“

Lekce z katolického náboženství

Po službě se rotný u velitele nehlásil. Táhlo ho to do Prahy, neboť na to poukazovala konstelace okolností: nadporučík Pinkas trávil (toho roku už třetí) víkend v kruhu rodinném, naproti tomu z vojenského tisku se dočetl, že v divizním kině n-té divize je dnes slavnostní večer na počest vítězů soutěže tvořivosti. Bylo tedy jasné, že vítěz této soutěže v oboru poezie nebude ten večer na propustce ani načerno u své manželky. A rotný, přes novou a zcela jinou poezii svítících střel, hvězd nad tankodromem a ložnice, odkud je na ně z okna vidět, nehodlal propást takovou příležitost k novému pokusu o manželskou věrnost té zvláštní dámy.

Aby se vyhnul případným komplikacím s kapitánem Matkou, použil obvyklé ilegální cesty, jíž se příslušníci Sedmého tankového praporu dostávali na svobodu. Hned z věznice odešel na půdu v budově praporu, kde byla šatna, navlékl se do vycházkové uniformy, zjistil si u služby, že velitel je na večeri, u staršiny si předčasně vyzvedl dovolenku, padělal na ní kapitánův podpis a zastavil se u svobodníka dr. Mlejnků, písaře praporu: ten paklícem otevřel ocelovou skříňku s útvary razítka a jedním z nich potvrdil pravost falešného dokumentu. Pak rotný zmizel v houstnoucím šeru na cestě vedoucí mezi budovami kasáren k železniční stanici. Ale přestože byl vybaven tak dokonalým falsifikátem, přes bránu nešel. Volil méně nebezpečnou cestu přes parčík za hlavními lázněmi a dírou v plotě pod železničním náspem, přes potok a po mezi v polích, až dorazil na silnici do Kostelce. Tímto způsobem bezpečně opustil přísně strážný výcvikový prostor a vydal se pěšky do města, aby stihl rychlík do Prahy.

Byl už večer, setmělo se, naskákaly hvězdy, kolem rotného přejížděla nákladní auta z posádky. Mohl na některé kývnout, jistě by

ho byli proti předpisu vzali, ale nechtělo se mu. Bylo dost času, měl náladu jít sám po silnici, která se příjemně táhla přes hřeben terénní vlny pod městem, na západ, ve směru, kde leželo město. Večer byl stejný jako nedávná noc se švestkami a tanky, voňavý a barevný jako večery babího léta každý rok po celých těch deset nebo patnáct let, co pro něho měly letní večery poetické kouzlo související s vývojem pohlavních žláz. Rozdíl oproti někdejšími večerům byl v tom, že pomýšlení na úspěch u Janinky naplňovalo ho spíše než něžnými myšlenkami na ni čilou čínorodostí, směřující k odstranění dosavadních neúspěchů u manželky básnického vítěze.

Když dorazil mezi první domy města, snesla se noc, a maloměstské ulice byly špatně osvětleny. Prošel městem, před hotelem U Jana Žižky z Trocnova stál džíp lítačky a vedle něho dva zkroušení a vystřízlivělí opilci v uniformě, jimž byly právě odebírány propustky poručíkem v nažehlené uniformě se vzorně složenými faldy. Desátník s páskou kontroly na rukávě stál skromně v pozadí a snažil se dát postiženým najevo, že za to nemůže. Poručík se samozřejmě pokusil dostat i rotného, ale zvadl, když všechna razítka, podpisy i kontrolní známku (rotný měl dvě; jednu ve skříňce u velitele, druhou stále při sobě) shledal v pořádku. Vyzval proto alespoň poddůstojníka, aby si upravil vázanku a utáhl opasek, a vrhl se do tmy slídit po jiné oběti.

Rotný tedy úspěšně odjel rychlíkem a v půl deváté už zvonil u dveří ženy, která se nazývala Ludmila Neumannová-Hertlová a které on a po něm jeho následovníci říkali Lizetka. Bydlela v menší rodinné vilce, kterou si její rodiče postavili v době světové krize. Na rotného zazvonění však přišel otevřít Ludmilin otec, jevištní mistr Národního divadla, a nevšimnuv si vojákovy erotického úsměvu uvedl ho se slovy „Pojďte dál, pane Daniel, Liduška neni doma“ do přehřáté kuchyně. Tam seděla Ludmilina matka a poslouchala Svobodnou Evropu. Rádio protivně vrčelo a za mechanickým kuňkáním rušiče pípal vzdálený hlásek volajícího na poušti, jenž hlásil něco o neúspěších komunistů při kolektivizaci vesnice.

„Rukulíbám,“ pozdravil rotný a paní u rádia přívětivě pokynula hlavou. Zazářila zlatobílým chrupem na vojáka, který už dva roky ponoukal její dceru k cizoložství (byla sice z generace, která snad ještě věřila na platonické zbožňování, ale původem byla z pracujícího lidu, který nic takového nikdy nepěstoval), a pravila:

„Přijměte místo. Poslouchejte!“

Rotný usedl a poslouchal. Starý Hertl se natáhl na kanape pod oknem, založil svalnaté ruce pod hlavu a rovněž se zaposlouchal do nervy drásajícího rámusu, doprovázeného slabým hláskem v pozadí. Hlásek se chvílemi ztrácel, chvílemi opět sílil, téměř až k hranici srozumitelnosti. Rotný se z nudy zadíval na klec s vyděšeným kanárkem. „Potom komunisté sáhli k represáliím,“ oznamoval hlásek. „Který hospodář neodvedl komunistickým úřadům komunisty stanovenou kvótu –“ hlásek podlehl fejdinku, ale zato paní Hertlová kývla hlavou a řekla:

„Správně. Jako u našich!“ pohlédla na rotného a rotný souhlasně přikývl.

„Ano. Je to tak.“

Hlásek se už sice neozval, zato kuňkání zesílilo, až se šasi přijímače nebezpečně rozdrnčelo. Paní Hertlová zatočila regulátorem. Z pohovky se ozval pan Hertl:

„Svině komunistický!“

Kuňkání opět zesláblo a znovu se z něho oddělil hlásek:

„...nemohli nic dělat a byli bezbranní. Komunističtí popoháněči v kožených kabátech a s revolvery v kapsách objížděli vesnice na motocyklech a terorizovali...“ Vlna utekla.

„Mizerove! Lumpove!“ ozval se z kanape jevištní mistr. „Svinstvo,“ pravil rotný.

„Zrovna jako u nás,“ pravila paní Hertlová. V přijímači něco přeskočilo a hlas Svobodné Evropy mocně zahřímal po světnici:

„... šlo zabavené obilí? Šlo do českých pekáren? Byl z něho chleba pro české lidi? Nikoliv, milí posluchači doma. Z žita sklizeného

na Hané, z pšenice, kterou v potu tváře vypěstoval český sedlák ze zlatého prutu země české, pekou si piroh soudruzi v sovětské Ázerbájdžánské republice...”

Zase něco cvaklo a superhet rozdrnčelo zběsilé kuňkání. Paní Hertlová otočila vypínačem. Ticho záramoval rozhořčený výkřik z kanape:

„Do chřtánu jim to cpou, svině komunistický!”

Nad okraj stolu se vyhoupla tvář jevištního mistra, planoucí hněvem, a upřela krví podlité oči na rotného.

„Kde to sme?” zařvala. „Pane Daniel, kde to sme? Sem sme to dopracovali? Pro tohle sme se dřeli? Řekněte, pane Daniel!”

„Je to pakáž,” pravil jemně rotný.

„Zloději to sou!” vzkřikla paní Hertlová. „Jenom kde koho vokrást, to uměj!”

„Pane Daniel!” Mistrovu tvář pokryl výraz zoufalství. „Myslete, pane Daniel! Myslete! Todle sme chtěli? Pro tohle sme dvacet let budovali stát? Pane Daniel? A to si říkáme kulturní národ?”

Zoufalství přešlo v zběsilou nenávist a ta mohutně zasálala mistrovi z očí. Upřel je na rotného, jako by z té pohromy, jež stihla dobře budovaný stát, obviňoval jeho. Rotný podotkl:

„Je to fakt.”

„Mlčte!” zvolal jevištní mistr. „Vy víte hovno, pane Daniel! Vám ještě teklo mlíko po bradě! Ale já to vim! Já sem prodělal dvě války!”

„Za Hitlera bylo líp,” pravila paní Hertlová. Mistr však chtěl svou nenávistí úplně ovládnout pole a okřikl i ji:

„Mlč! To sme kulturní národ? Pane Daniel? Kurvy sme! Zbabělci! Negramoti! Atom na nás, pane Daniel! To sme to dopracovali! Kde to sme? Řekněte! Kde to sme?” „Je to fakt,” opakoval rotný, neposkytnuv mu žádanou informaci.

„Ale toho budeme litovat,” pokračoval mistr prorocky. „Všichni toho budeme litovat, jak tu sme, že sme vopustili tradice T. G. Ma-

saryka! Protože všichni sme kurvy, pane Daniel! Já i vy! Všichni na tom máme svůj podíl viny! Kurvy sme, kurvy a nic než kurvy!"

„To sme,“ pravil rotný.

„Držte hubu, pane Daniel!“ Mistr příšerně nasupil obočí. „Všichni máme vinu! Todle sme udělali z národa Jana Husi, pane Daniel, a Jana Žižky z Trocnova! Takovýhle kurvy sme! Vodík na nás! Kobalt na nás!“

„To je pravda, národ zdegeneroval,“ pravila paní Hertlová. „Spustili sme se Boha a teď se můžeme jít klouzat.“ Vzdychla. „Dřív, dokud ještě kšeft patřil milostivý paní Pohlerový, každý si vydělal, a ještě měl látek, co chtěl. Milospani uměla pustit chlup, pro svoje lidi –“

„Slyšíte, pane Daniel?“ přerušil ji jevištní mistr.

Rotný kývl.

„A teď je to samá prohlídka v bytě, jesli člověk něco neukrad.“

„To je sprostárna,“ řekl rotný.

„To je zločin! Pane Daniel!“ zařval mistr. „Ale počkejte! Až to praskne! Pak to bude hlava nehlava, přítel nepřítel! Co? řeknu: Ty že seš muj kamarád? řeknu. Byl si, ale už nejseš! Na lucernu s tebou, pane Daniel! Já sem křesťan, pane Daniel, ale bez výčitky, pane Daniel, bez výčitky pověším každého komouše, kerej mi padne do ruky! A já mám vo nich přehled, pane Daniel! Mám na starosti stranický známky v naší organizaci, mně se nikdo nebude moct zapřít! A bez milosti každého, pane Daniel!“

„Nic jiného si nezasloužej. Žádný slitování,“ pravila paní Hertlová.

„Je to fakt,“ řekl rotný. „Nevíte, kdy se Lída vrátí?“

* * *

V intimně osvětleném pokoji na ni čekal ještě v půl jedné. Budoár připomínal vojenskou ložnici těsně po budíčku. Panenka Maria z velké ikony a Jindřich Osmý z dobové rytiny hleděli mrtvými očima na složitou hromadu knih, šatů, prádla, ovoce a cigaret na

kulatém stolku se skleněnou deskou a na rozestlaný a uválený gauč pod oknem. V rohu pokoje zel otevřený šatník, přes jedno křeslo ležely přehozené letní šaty a pomačkané kombiné, na opěradle druhého křesla viselo několik nylonek s puštěnými oky a ušmudlaná podprsenka z modrého saténu. Podlaha byla všude poseta různými jinými předměty a všechno tu bylo tak jako vždycky od té doby, co byla Lizetka slaměnou vdovou.

Rotný otevřel dveře do druhého pokoje, kde bylo naopak úzkostlivě uklizeno a rohový zelený gauč se zrcadlil v chladných sklech knihovny. Ano. Líza je věrná svému doupěti a tady to je obraz duše jejího mouly manžela.

Vrátil se do prvního pokoje, shodil věci z jednoho křesla na zem a vytáhl několik dopisů z hromady předmětů na nočním stolku. Vzal jeden a četl:

Drahá, chci Vám neustále psát, ale nejde to. Pochopte, že člověk v tomto obklíčení pustotou nemá odvalu a bojí se všeho. Vymyslíl jsem si pro Vás už tolik dopisů, od té doby, co jste odešla, ale zatím jsem napsal jen jediný. Často, nikoli s nepochopením, nikoli s chladem, jsem teď myslel na Vaši zvláštní svatost a poctivost.

Svatost zvaná frigiditas. Poctivost zvaná narcisismus. Nepodíval se na podpis. Kurisu, odhadl zkušeným okem text jako dílo prvního ze svých následovníků. Tak japanologovi taky nedala, pomyslel si se zadostiučiněním. Aspoň mám to prvenství, že jsem jí jako primus inter pares ukázal, jak katolické manželství nevylučuje platonickou nevěru. Ovšem s postranní myšlenkou, že její platonická nevěra skončí, s přičiněním katolického čertíčka, tím koncem, s nímž už katolická manželka musí do zpovědnice. To se mi teda nepovedlo, vzdychl, ale zato se mi dokonale podařilo udělat z ní perfektní platonickou kurvu. *Lizette*, pustil se do dalšího dopisu; existenciální

citace snadno prozradily Maurice, kolegu v platonismu, vyrostlého za války v neokupované Francii: *Lizette, jest to dosti hrozné. – Píší Vám a nejhorším problémem jest nemoc duše zvaná nuda. Není úniku, není žádné cesty ven než té, po které kráčíme, ale ta možná nemá konce ani začátku. Myslíte, že jsme se kdy potkali, moudrá královno? Píšu Vám, Karino, a nevím, zda jste živa.* No. Sáhl po dalším psaní. Nebyl to vlastně dopis, ale zmačkaný lístek. Na jedné straně bylo neumělou rukou nakresleno červené srdce, k srdci vedla červená šipka a u ní neznámá ruka připsala v chatrné angličtině:

It is your heart and beats only for me?

Pod to Lizetčinou rukou:

Yes!!!

A znovu cizí rukou:

It is not difficult to love you – you most charming girl!

A ještě níže od Lizetky:

Attention! My man see you!

Tohle teda je někdo nový. A pěkný pásek. Aspoň by se měl naučit pořádně anglicky. Na druhé straně papírku však použili mateřštiny: *To jsem to velmi obratně řekla, vid'?* A on určitě nic nepoznal! A pod tím, jinou rukou: *Jste kráska a on zvíře!* A dále: *Proto to musím říkat, jinak by vylít a sežral by tě, Budulíne.* Tím zápis končil. Možná že na tomto místě byl Budulín skutečně sežrán. Jestli byl, určitě už přiskočila nějaká náhrada.

Rotný se prohrábl hromádkou papírů a narazil na zápisníček. Namátkou jej otevřel a četl: *Odpoledne vypadnu do Prahy, s hodi-novým zpožděním dorazím k Adrii. Tam Maurice, je otrávený. Velký špacír na Barrandov. Maurice nejdříve otrávený, pak příjemný. Říká o svých potížích. Báječná večeře, pak tančíme. Maurice říká o rozvodu. Dolů na pětku, jsem strašně ospalá. Maurice se mnou táhne až do Radlic. V loži asi ve 2 hod.*

Úterý: Vstávám ve 3/4 8, hrozný fofr. Matka má zase řeči. Do zaměstnání dorážím s půlhodinovým zpožděním, ale Králová tam ještě taky není, jenom Lexina. Říkám řeči, povídáme o Peckovi. V deset dorazí Králová, dotáhne dorty, najíme se jich, je nám všem špatně. Pak jdu na oběd, tam nějaký pán se dá se mnou do řeči, říkám, že jsem chodila do školy ve Švýcarsku, on spustí francouzsky, je mi to trapné, říkám, že to byla německá škola. Chce se mermomocí vidět, je z ministerstva zahr. obch., smlouváme si rande na příští týden. Pak v kostele u Pražského Jezulátka, modlím se za Roberta a za sebe, abych přestala být taková k. Do zaměstnání asi ve 2, hned se jdu vykoupat, ležím ve vaně a dole pouštějí desky s židovským rabínem. Jsou skvělé. Pokouším se ve vodě číst Pana Adama, ale zmáčím ho, tak toho nechám. Z vany ve 4 hod. Králová odp. vůbec nepřišla! Volá Milan, Lexina mi dává telefon do vany. Pak volá Budulín, jedu k nim, pijeme absinth. Budulín tedy sežrán nebyl, pomyslel si truchlivě rotný, odložil zápisník a oddal se požitku z absurdního pocitu, proč tu vlastně sedí, když je skutečně jenom primus inter pares. Asi proto, že jsem ji miloval. No. Asi proto, že mi nedala. Buď je to ješitnost, nebo ještě láska. A co Janinka? Inu, Janinka. Asi teda proto, že mi nedala.

Proto asi teda je to pořád láska.

Potěšen tou definicí podlehl vojenské únavě a usnul.

Probudilo ho zaharašení klíče v domovních dveřích a vzápětí padlo světlo stolní lampičky na Ludmilu. Vešla v balonové bundě a kostkované sukni, trochu pocuchaná. Zašklebila se ne zrovna nadšeně.

„To sou k nám hosti,“ řekla. „Bud’te zdrav, soudruhu rotný. Už ste u nás dlouho nebyl. Co je nového?“

„Nic,“ řekl. „Ahoj, Lízinko. To spíš snad tady je něco nového, ne?“

Jenomže to už ho pustila z hlavy. Přistoupila k psacímu stolku, začala listovat v nějakých papírech. Připadal si trochu jako vosk.

„Tak vyprávějte, příteli,“ vyzvala ho nepřítomně. „Co se vám přihodilo v Kobylci?“

„Měl sem průšvih, než sem jel sem,“ řekl mechanicky a díval se upřeně na Lizetčin zadek v kostkované sukni. Ješitnost? Láska? Asi teda sex-appeal. Pustil se mechanicky do vyprávění historky s četařkou Babinčákovou. Líza listovala dál ve svém fasciklu a zřejmě ho vůbec neposlouchala.

„Posloucháš, Lizetko?“ pravil dopáleně.

„Poslouchám...“

„Ale nějak divně.“

„Docela pozorně.“

„Že ani nevíš, o čem jsem mluvil?“

„Že byla v base četařka Babinčáková a že ty jsi měl stráž ve vězení –“

„Vyváděče vězňů –“

„Tak vyváděče vězňů a podporučík Malina se šel vyspat s tou četařkou.“

„No dobře,“ řekl otráveně a pokračoval ve vyprávění. Ale už bez chuti. Lizeta začala do lejster něco psát.

„Lízo, nemohla bys mi věnovat aspoň trochu pozornosti?“

„Vždyť sem ti řekla, že poslouchám.“

„Nemohla by ses přitom aspoň dívat na mne?“

Otočila se k němu.

„Nemám si ti snad taky sednout na klín? Bože, Danielku, ty seš už úplně jako Robert.“

To ovšem rotného rozzlobilo. U Lizety nebylo větší urážky.

„Já se mu taky nedivím,“ řekl.

„Nedivíš?“ povytáhla obočí. „Byly doby, kdy ses divil.“

„Byly,“ řekl tvrdě.

„A už nejsou?“

„Nejsou.“

Jako vždy na ni jeho tvrdost nezapůsobila. Jako vždy změkkl rotný. Lizeta řekla:

„Tak to teda zaplat'pánbůh, že sem si nevzala tebe.“

Rotný se ohradil:

„Tohle neříkej, Lízo!“

„Zaplaťpánbůh. Jenom lituju, že sem si vůbec někoho brala.“

„Posledněs říkala, že kdyby se Roby na vojně zabil, že si vemeš mě.“

„Posledně. Ale ne dnes.“

„To ale není tak dávno.“

„Není.“

„No dobře,“ vzdychl rotný. „Ale pamatuješ se, Lízo, jak si mně říkala, že mě máš nejradši ze všech lidí?“

„To už je bůhví kdy. Posledně sem to už neříkala.“

„A že u tebe se věci nemění?“

Pokrčila rameny.

„Od té doby sem se přesvědčila, že se mění. To je život, Danielku.“

„Já tě pořád miluju, Lízo,“ pravil rotný, v té chvíli už o tom pocitu subjektivně naprosto přesvědčen.

„Miláčku, nekecej,“ pravila Lizeta. „Nehraj a nedělej si ze mě legraci. Kdypak si tady byl naposled, co?“

„To s tím nemá co dělat. Měli sme dvakrát po sobě přes neděli cvičení.“

„A kolikpaks mi napsal dopisů?“

Lekl se. Zvláštní věc: od té noci nad tankodromem úplně zapomněl na milostnou korespondenci.

„Neměl jsem čas,“ řekl chabě. „Byl sem po těch cvičeních utahanej jak pes. Ale miluju tě, Lizeto. Vždycky sem tě miloval a vždycky budu.“

„Houbičky,“ řekla. „To tě tak vzala ta desátnice Babinčáková nebo jak se jmenuje? Nebo která?“

„Lizeto! Přísahám ti, že sem nepsal čistě kvůli těm cvičením. Mám ti to dokázat?“

„Chceš snad přinýst potvrzení od svého velitele?“ zeptala se ironicky.

„Rozved' se a vem si mě, Lízino!“

„To bych to chytla. A víš, že já se rozvíst nemůžu.“
 „Církev svatá to nepovoluje, já vim.“
 „Nerouhej se!“
 „Kristepane!“ zaúpěl rotný. „To máš takovej strach vo mou duši?“
 „Ano.“
 „A vo svou ne?“
 „Taky. Ale to je moje starost. Tebe nechci mít na svědomí.“
 „A co když se kvůli tobě zasebevraždím?“
 „Ty?“
 „No ano. Já!“
 „Na to seš moc velkej klad'as.“
 V rotném se všechno zpěnilo.
 „Kristepane!“ zaúpěl znovu.
 „A neber jméno boží nadarmo!“
 „To je hřích, co?“
 „Je.“
 „Těžkej, nebo lehkej?“
 „Když se vopakuje, tak těžkej.“
 „A co ty!“ zařval rotný. „Ty to nevopakuješ?“
 „Co?“
 „No ty chlapy! Maurice! Kurisu! Nákej Budulín. A koneckonců já –“
 „To dělám z dobroty srdce,“ řekla.
 „Z dobroty srdce!“
 „Protože chci každému vyhovět. Nechci, aby byl někdo smutnej. A tys začal. Nedovedla sem tě vodmítnout a vod tý doby nedovedu už vodmítnout nikoho. Je to tvoje vina.“
 „Já se teda –“ řekl rotný; včas si uvědomil, že není ve vojenském prostoru. „Mněs teda vyhověla!“
 „A nevyhověla?“
 „Ne v tom, vo co sem stál.“
 „To přece víš, že nemůžu. Ale jinak ve všem.“

„A to není hřích?“

„Je,“ pravila Lizeta klidně. „Ale ne tak těžkej. A mně je líto, když lidi trpěj.“

„Já netrpím?“

„Ale Danielku,“ řekla Lizeta a krutě zívla. „Trpíš z hlouposti. Copak to něco je? Je to přece pořád stejný a se všema stejný. To můžeš mít s Babinčákovou. Jde přece o duši. Sám si to vždycky říkal.“

„To už je dávno. A věci se měněj.“

„V tomhle ne,“ Lizeta znovu zívla. „A pudem spát,“ řekla.

Rotným lomcoval vztek. Není v ní trošku logiky. Blbče, řekl si, když se poněkud ovládl. Blbče blbej. Od který doby je v ženských logika? A od který doby je logika v katolickém náboženství? Když se tohle zkombinuje, je to něco jako Lizetka. Frigidita zamaskovaná do katechismu. Bože, bože, bože, bože! Nenapadalo ho říct nic jiného než:

„Lizeto, nech mě u sebe!“

„Kdepak,“ řekla. „Seber si peřinu a lehni si vedle.“

„Nech mě u sebe! Nebudu nic dělat!“

„Ne, ne, miláčku. Já chci spát. Ty bys mě vobtěžoval.“

„Nevobtěžoval.“

„Ale vobtěžoval. Vždyť tě znám.“

„Opravdu ne, Lizeto. Věř mi!“

„Nene. Tady máš peřinu a plav!“

Vzal peřinu a odnesl ji vedle. Vzpomněl si na Janinku. Bože, jsem to já? Já a on je jeden a ten samej člověk? Doprdle, pomyslel si, neboť v duchu byl vojenský prostor na celém světě.

Hodil peřinu na vyleštěný gauč a vrátil se. Lizeta stála v sukni, bunda a blůza ležely na stole. Převlékla se před ním do pyžama a neposlala ho pryč. Použila řady ženských svlékacích grifů, takže vlastně nic neviděl. Tak to vlastně není frigidita, ale exhibicionismus? Existuje taky u ženských? Existuje u Lizety. Bylo mu naprosto jasné, že po tomhle striptýzu mu už nejde o nic jiného na světě než se s ní vyspat.

„Jeden hřích za druhým,“ řekl zavile.

„Ale žádnéj těžkej!“ odsekla. Měla lhostejné oči, ale leskly se jí. Tak je to tedy. Vlezla pod peřinu a zhasla světlo. Shodil rychle blůzu, kalhoty, košili a vlezl za ní.

„Ne, Danny! Jdi pryč!“

„Lízinko! Nech mě u sebe!“

„Ne. Ty se mě budeš dotýkat a já nechci. Nechci!“

„Nebudu,“ řekl a skrz pyžama cítil její tělo horké jak žehlička.

„Mě to otravuje!“

„Nebudu, miláčku, jen trochu,“ objal ji a v dlani ucítil měkké ňadro.

„Vidíš, jak seš pitomej!“ řekla vztekla a obrátila se k němu zády.

„Lízo!“

„Nech mě bejt a spi!“

A to už věděl, že s ní zase nic nepořídí. Znásilnit ji nemohl. Jednou to zkusil a vyneslo mu to čtrnáctidenní, jinak celkem příjemný odpočinek na očním oddělení vojenské nemocnice ve Střešovicích.

Aspoň se na ni tedy přitiskl a položil jí dlaň na hladké, kulaté rameno. V tom jejím pekle to nemůže být horší. Zešílím z toho jejího netečného těla vedle sebe. Slyšel její pravidelné oddychování. Usnula. Zešílím. Zešílím.

Ale nezešílel. Upadl do dřímoty, v ní s ním spáchala ten hřích, ona sama sice nehmotně, snová ona, ale jinak, v systému a funkci jeho žláz, docela tělesně. Napadlo ho ještě, proč tolik utrpení kvůli takové snadno odreagovatelné hlouposti. A jestli nemá pravdu ona a svaté náboženství: zduchovnit se, oprostit se, a potom usnul, zduchovněl se, oprostil se od všeho, bylo to zase jako sladká smrt. Sladká, protože v spánku nevěděl, že z téhle se probudí.

Divizní kolo Armádní soutěže tvořivosti

Galerie tváří byla bohatá. Hlasy zněly jistě a zkušeně, nebo zas kuňkaly a zajíkaly se, zupáckým chrapotem hlásaly verše do zakouřeného sálu, nebo je skoro nebylo slyšet a ztrácely se ve vrzání židlí.

Hlasy a tváře byly různé. Náměty jevily větší kázeň.

*Raději bych s tebou po Petříně šel
a o své lásce bych ti vyprávěl.
Abys však mohla klidně, jasně žít,
já s puškou v ruce strážím zde tvůj klid!*

oznamoval vojín klasické čtyřverší, obsahující v první části vyjádření skutečné tužby, v druhé úlitbu, již se vyjádření této společensky irrelevantní tužby vykupovalo. Mezi vojenskými básníky to byl útvar podobný sonetu nebo středověké baladě s posláním, a vojín, jenž právě předváděl svou variantu, byl tak tlustý, že klid své milé mohl bránit nanejvýš v písárně některého velitelství. Sestoupil z pódia, provázen vlažným potleskem, a jeho místo zaujal desátník se silnými skly, který bezdůvodně pronikavým hlasem počal uvádět tato zjištění:

*Jsou sladší dívčí polibky
než prach, jenž kolem děla čpí.
Však svět je rozdělen, má milá, víš?
Nepřítel bdí!*

Vojáci a důstojníci, kteří se shromáždili v sále divizního kina, poslouchali to všechno jednak s křesťanskou trpělivostí, jednak

zachovávající vojenskou kázeň. Patřili ostatně k ideové elitě armády. Někteří opírali čela do dlaní a předstírali, že sledují recitované dílo, aby se z něho mohli poučit pro svoji další práci. Jiní se rozvalovali v křeslech a koukali po členkách Armádního uměleckého souboru ve velmi slušivých uniformách. Někteří si po každé básni vyměňovali názory a zkušenosti. Někteří mlčeli, protože se o ně pokoušely dřímoty.

*K oceli ruka přimrzla mi
a mráz se zakous do mých lící.
Za všechny milé ze všech zemí
já držím tu stráž na hranici,*

šeptal ženista, podobný mouše na pavoučích nohách. Doříkal a důstojník s vycíděnými odznaky FO a TOZ na hrudi bez jiných dekorací se naklonil k Robertu Neumannovi, aby si s ním vyměnil zkušenost:

„Slabé, co?“

„Nedotažené. Nemá to šťávu,“ pravil Robert Neumann odborně, ale před další teoretickou konverzací ho zachránil jakýsi vyčerpaný příslušník bojových chemických látek v řadě za nimi, jenž usnul a spadl pod židli. Dekorovaný důstojník se kárávě podíval směrem rachotu a ponechal Roberta Neumanna jeho myšlenkám. Ty se převalovaly ve zvláštní směsi Robertovy habituálně ponuré nálady a záchvatů euforie nad poetickým vítězstvím. Euforii vždy znovu zalévala habituální ponurost, neboť jak poslouchal poemu za poemou, uvědomoval si, že jeho triumf v této konkurenci má, zejména v očích manželky Ludmily, velmi pochybnou cenu. Vzhlédl k novému miláčku múz, který právě srážel paty na pódiu, vypjal prsa, uvolnil tělo, poklesl v kolenou a začal rychle drmolit:

*Psaní mi píšeš, milá má,
kdy k tobě přijdu z vojny zas —*

*Já stojím na stráži a hlídám
náš budoucí a lepší čas.*

Robertu Neumannovi jevil se budoucí čas spíše jako horší. Toho rána dostal anonymní dopis od Ludmiliny kolegyně Jarmily Králové, který mu oznamoval, že minulý týden o půl jedné hodině noční potkala anonymní přítelkyně Jarmila Králová na schodech z podniku Zlatá studně jeho manželku, vedenou kolem pasu mužem. Tímto mužem je dr. Karel Budulínský z ministerstva vnitřního obchodu. A protože Robert Neumann znal dr. Budulínského – pokládal ho za rodinného přítele a předčítal mu, v Ludmilině přítomnosti, své verše (ne ty vojenské) –, dolehlo na něho dvojnásob trpce opětované poznání, že manžel Ludmily Neumannové-Hertlové je nutně člověkem bez mužských přátel. Uprostřed sálu, naplněného kypící družností, padl na něho zlý pocit nemilé samoty.

* * *

Neopustil ho ani při velmi družném projevu laureáta státní ceny Josefa Bobra, tlustého prozaika, jenž slovy plnými vřelé upřímnosti velebil slavnou přítomnost a ještě slavnější budoucnosti přisuzoval – poněkud nelogicky – závist nad tím, že nemohla být slavnou minulostí. Laureát mluvil dlouho, z papírku, hlas mu zněl v megafo-
nech hodně dutě, takže nerušil, a jeho účín na obecenstvo, trpící vojenským nedostatkem spánku, se plynule zvyšoval. Vzadu opět zarachotil pád těla vysíleného příslušníka bojových chemických látek a dekorovaný důstojník se znovu, tentokrát mnohem výhrůžněji, otočil.

Laureát přešel k velebení současného tisku a literatury, která těm šťastným budoucím dochová pravdivý a nezkreslený obraz celé šířky, hloubky a pestrosti doby; její paleta se mu – opět nelogicky – jevila v různých odstínech lososové barvy.

Nakonec, zamžourav po soudružkách z Armádního uměleckého souboru ve velmi slušivých uniformách, pozvedl hlas, zvolal: „Díky vám, soudruzi, díky, vojáci, za krásu a sílu, kterou vaše poezie vlévá do duší nás, čtenářů! Díky za posilu a inspiraci, již obdarováváte nás, básníky a spisovatele! Díky a sláva, sláva a díky vám, soudruzi!“, a soudružky z Armádního uměleckého souboru, jimž se pod lemy sukní leskla silonová kolínka, spustily profesionálním čtyřhlasem jakýsi chvalozpěv na útočnou vozbu.

* * *

Milosrdný a nevyzpytatelný původce všeho přece jen Robertu Neumannovi nadělil malou útěchu: do středu půlkruhu těch ztepilých dívek ve velmi slušivých uniformách vstoupila krasavice s ostře zelenýma očima. Nebylo ani třeba ji ohlašovat, všichni ji znali z několika filmových rolí pikantních mladých zednic a soustružnic, a uvítal ji neorganizovaný potlesk. Medovým hlasem pravila, že přednese vítěznou báseň letošního ročníku Armádní soutěže tvořivosti, báseň četaře Roberta Neumanna, báseň *Rozloučení s vojnou*. A v Robertu Neumannovi se zdvihla malá a potom stále se zvětšující euforie.

Jeho vítězný příspěvek byl produktem zoufalství a krize, které nevyvolala skutečnost, že mu už končí vojenská služba, jak se v básni předstíralo. Herečka také, jako by vycítila, že líčené smutky jsou spíše intimní než společensko-militaristické povahy, zvlažila ty verše (Ludmila jim říkala „frky“) vlahým oparem profesionální erotiky. Šeptala do mikrofonu:

*Pod kroky listí zašustí mi,
kostlivý praskot střechylí.
Do očí tvých jak vločka zimy
slétnou dva třpytní motýli
slz, jimiž mlčí něha chlapů...*

*Oč lépe, soudruhu, dnes chápu
vše, co jsme žertem odbyli...
Leč v jiných šatech, po rozluce,
my nikdy jiní nebudem
než v létech, kdy jsme s puškou v ruce
střežili naši českou zem.
U vrátnic, dílen na svou lásku
počkáme... prvně bez opasků
a plaše budem si ji vésti
v podzimu z mědi vytepaném:
nám zem dá svoje sličné štěstí
a my se jejím štítem stanem.*

Roberta Neumanna dojala vlastní slzavost k upřímným slzám. Zbytek publika upoutala spíše recitátorka. Některé dokonce ani ta ne. Znavený příslušník bojových chemických látek se během přednesu potřetí zřítíl ze židle a byl, na rozkaz dekorovaného důstojníka, službou vyveden ze sálu.

* * *

O něco později seděli všichni poctění kolem dlouhého stolu v malém sále na velitelství divize a naslouchali náčelníku klubu.

„A tak, soudruzi,“ říkal tento plukovník jménem Vrána, zvaný mezi mužstvem soudruh Suchoprđ, „vyznamenali se v letošní soutěži obzvláště dělostřelci, a to jak počtem odměněných básníků, tak také počtem účastníků sekce poezie vůbec. A to je obzvláště důležité, soudruzi, a obzvláště radostné, neboť my nechceme pěstovat vynikající jedince, soudruzi, ale spolehlivý kolektiv. Naše heslo bylo, jest a vždycky bude: Za masovost!“

Na konci stolu vykřikl nějaký vojín „Urá!“, ale oči shromážděných kolem zelené tabule s pohoštěním se na něho obrátily a jeho

bojové zvolání zůstalo viset v trapném tichu. Referujícího nečekaný výkřik naneštěstí tak překvapil, že se odmlčel. Všichni sklopili zrak. Konečně pravil hostující ausácký poručík:

„Výborně! Výborně, kanonýři!“

„Ano,“ přispěl rychle laureát státní ceny Josef Bobr. „Tak tedy nejvíce se tužila múza dělostřelecká.“

Plukovník se usmál.

„Máš pravdu, soudruhu,“ řekl. „Ze šedesáti pěti došlých poemů jich bylo třicet osm od dělostřelců. A mezi dvaceti odměněnými figuruje dvanáct dělostřelců.“

„I vavřín vítěze,“ přerušil ho major s ausáckými odznaky, „odnesl si kanonýr.“ Usmál se na Roberta Neumanna, jako by mu vděčil za povýšení. „To mě osobně obzvlášť těší. Já jsem totiž taky kanonýr!“

I Robert Neumann se usmál; ústy na ausáckého majora, očima na herečku (rovněž se usmála), jíž byl po slavnostním zakončení představen a která teď seděla vedle laureáta. Podlehl už dokonale prastaré iluzi, že z neštěstí u jedné ženy lze se utěšit u jiné bez dalších následků.

„A jak to vypadá s tankistickou poezií, soudruhu plukovníku?“ osmělil se četař s rakvičkami na náramenících.

„A co s ženijní?“ zahřměl muž-hora na druhé straně stolu.

Plukovník nahlédl do papírů.

„Tankistická múza, soudruhu četaři,“ pravil žertovně, „nám nějak živoří. Dostali jsme –“ prstem, na němž zářil pečetní prsten, hledal v papírech a pak udělal na tankistu zklamaný obličej, všeho všudy sedm tankistických čísel – a jenom dvě z nich byla odměněna.“

„Inu, v zápachu nafty se múzám nedaří,“ podotkl ausácký major.

„A co ženisti, soudruhu plukovníku?“ ozval se naléhavě muž-hora.

„To už je lepší, soudruhu svobodníku,“ řekl major a zahledal prstem. „Dvanáct čísel a čtyři odměnění.“

„A spojaři, soudruhu plukovníku, co spojaři?“ domáhal se jiný hlas.

„Spojaři –“ řekl plukovník a nahlédl do papírů. Laureát mu se zájmem nakoukl přes rameno a buclatou rukou zakryl zívnutí. Omluvně

se usmál na herečku, herečka se usmála na něho, přenesla úsměv na Roberta Neumanna a Robert Neumann se ušlechtilě usmál na ni.

Rozhodl se, že bude-li k tomu příležitost, toho večera zhřeší, alespoň řečí a myšlením.

Na skutky, uvědomil si, by si přece jen asi ještě netroufal.

Nakonec vyzvali laureáta, aby je podrobněji než ve slavnostním projevu seznámil se svým názorem na kvalitu soutěže. Laureát se roztekl v křesle a pravil:

„Úroveň soutěže, soudruzi, mě překvapila. Opravdu jsem nečekal, že se tu objeví tolik mladých talentů. Opravdu ne.“

„A čeho jste si, Mistře, cenil na soutěži nejvíc?“ zeptal se pokorně ausácký major.

„Nejvíc?“ odmlčel se Bobr. Byl to typ spisovatele, označovaný v reakčních literárních kruzích jako „stará kurva“. Literatuře však rozuměl, pouze nekladl velký důraz na vlastní charakter. Proto ho literatura, ani skutečná literatura, už dávno netěšila. Chvilku ještě mlčel, pak se rozhodl pro kolektivní hodnoty. Rozhlédl se kolem stolu a zaduněl rozhodným hlasem:

„Ducha soutěže, soudruzi! Toho, jak krásný a radostný obraz o duchu naší vojenské mládeže nám tato soutěž dala.“

Zase zavládlo ticho. Plukovník a major sklopili oči k desce stolu a vážně pokyvovali na souhlas. Bobr se rozhovořil.

„Protože v celé té záplavě skutečně mladé a svěží poezie – a většínou do jisté míry poměrně téměř velmi dobré poezie – nezaznělo ani zaskřípnutí toho, co bývalo dřív hlavním syžetem mladých básníků. Toho samoučelného smutku, té beznaděje, té nevíry v život, toho zhnusení životem.“

Oba vysocí důstojníci neustali pokyvvovat hlavami. Neříkali však nic a Bobrovi přispěl na pomoc malinký poručíček.

„To máte pravdu, soudruhu,“ řekl. „Já to pozoruju u nás na útvaru, jak tak nějak nám rok od roku přicházejí soudruzi tak nějak lepší, tak nějak už – noví lidé – prostě – práce je pořád tak nějak radostnější.“

„Ano, ano,“ pravil Bobr. „Tos řekl správně, soudruhu!“ Poručík se zapýřil. „Práce je radostnější, u vás na vojně i u nás ve Svazu spisovatelů. Když si vzpomenu,“ Mistr se ještě pohodlněji roztelkl ve své židli, „když si vzpomenu, jaká byla u nás situace v literatuře tak někdy v roce čtyřicet šest, čtyřicet sedm, neřkuli za první, buržoazní a kapitalistické republiky – hanba mluvit.“ Chvilíčku se zasn timer, zavzpomínal na ty blahé časy, kdy byl redaktorem soukromého nakladatele a jako slavný spisovatel docházel do práce jednou týdně na tři hodiny za tři tisíce předválečných korun, vzdychl, což se dalo interpretovat jako žal, a pokračoval: „Vy mladší, soudruzí, se na to tak nepamatujete, tehdy jste se ještě o literaturu většinou nemohli zajímat. Ale co se tehdy psalo – a co se tehdy tisklo!“ Baculatou rukou mávl do řečnické pauzy. „To byl hnus. To byla programová dehumanizace člověka. Poezii chyběl čistý pocit lásky, tón upřímnosti, životní jas. Bylo to samé patlání v citech a citečkách, samý existencialismus –“ krom toho, že laureát použil pochybného tvaru, vyslovit to slovo s tak hlubinným pohrdáním, jako když Lysenko mluví o drosofilách. „A přitom ta fádnost! Autory člověk podle jejich výtvořů nerozeznal, psali jeden jako druhý, všude jenom ten monotónní pesimistický tón – věřte mi, soudruzí, člověku někdy bylo úzko, když pomyslel na budoucnost české poezie. No, ale dnes –“ laureátovi zasálala z očí radostná radost. „Když slyším tu pestrost, tu rozmanitost, soudruzí – tu o lásce, tu o práci, tu o strážích, tu třeba o nějakých těžkostech nebo osobních problémech, a hned zas o tom, co hýbá námi všemi a celým světem, věřte mi, soudruzí, mám radost. Mám opravdu radost!“

Plukovník přestal kývat hlavou a pohlédl na Bobra. Ted' začal zase kývat hlavou laureát. Kolébal jí zezadu dopředu a zprava doleva, vypadalo to divně. Plukovník řekl:

„Myslím, že mohu vyjádřit jménem všech přítomných, jak nás hluboce těší a hřejí vaše hrdá slova chvály. I my máme upřímnou radost, že naše armáda nám vychovává takové krásné, hrdé lidi. Ale

snad by teď soudruzi účastníci soutěže,“ rozhlédl se po shromáždění, „snad by se teď chtěli Mistra zeptat na svoje práce. A snad by jim Mistr jejich práce blíže osvětlil a zhodnotil – ocenil?“

„Jistěže ano, samozřejmě, soudruzi,“ řekl Bobr rychle. „Proto jsem dnes tady, soudruzi.“

Nikdo neřekl nic.

„Jistě, soudruzi,“ pravil Bobr, „že vaše práce má i své chyby. Mnozí z vás dosud zápasí, abych tak řekl, se základními otázkami formy. Mnohým chybí jaksi původní, osobitý výraz pro vyjádření celé té šíře a bohatosti svých pocitů. Myslím také, že zachytit celou tu pestrost a rozmanitost vašeho vojenského života se vám přece jen dosud v plné míře dost všem vždycky zcela zčásti úplně nepodařilo. Někdy působí vaše zachycení té pestrosti a rozmanitosti poněkud téměř jednotvárně. Tematicky si většinou všímáte hlavně smyslu své vojenské služby – to je jistě správné a je to zajímavé –, ale jsou nepochybně i jiné stránky – vždyť váš denní život vám je jistě ukazuje a vy je jistě musíte znát.“

Mistr se vyčítavě rozhlédl a pak se ponořil do vypočítávání záporů soutěžní poezie. Mluvil o nich dlouho a neurčitě. Oba vysocí důstojníci přestali pokyvvovat hlavami a zvažněli, téměř se zachmuřili. I herečka zvažněla, ale každou chvíli zavadila zelenýma očima o oči Roberta Neumanna, jehož báseň nechával Bobr na pokoji, třebaže se mezitím pustil do rozebírání jednotlivých děl.

„Například, soudruhu, tyhle verše,“ pravil. „*Vy kufry vojenské, majáčky Naděje, tvářemi žen a měst vojáci zdobí je.* To – nezlob se, soudruhu – ale to nejsou dobré verše. Vy kufry vojenské – ano, náměť je zajímavý, nový. Ale – *majáčky Naděje!*“ Soudruhu! To je přece klišé! Otřelé schéma!“ Malá a masitá Bobrova hubička se stáhla do filigránského výrazu káravého a zaujatého znechucení a jakýsi bledý desátník se smrtelně vážným výrazem klopal hlavu hlouběji a hlouběji, zasahován kritickými výhradami do tajné hlubiny duše. „*Naděje,*“ pokračoval laureát. „Jaké *Naděje?* A na co *Naděje?* Cítíš

přece, soudruhu, jak je ten obrat nekonkrétní, nepůvodní, nerealistický! To úplně kazí tvůj verš, soudruhu. Snaž se nalézt konkrétní, živé obrazy ze skutečného života, vždyť na vojně je jich jistě víc než dost, soudruhu! Uč se od našich klasiků, od Jana Nerudy, od Karla Jaromíra Erbena, od Stanislava, soudruhu, Kostky Neumanna!“

„Dovolíte, soudruhu?“ major s ausáckými znaky se chtěl uplatnit, neboť poezie spadala do rámce jeho odbornosti.

„Prosím,“ řekl Bobr stále ještě odmítavě rozhořčeným tónem.

„Chtěl bych jenom doplnit,“ pravil major, „tady soudruha Mistra. Myslím, že na věc je třeba dívat se také politicky. Musíme si uvědomit, soudruhu desátníku,“ obrátil se na smrtelně vážného poddůstojníka, z jehož vpadlých líc začala číšet nepokrytá hrůza, „musíme si uvědomit, že takovou báseň dostane do ruky mnoho soudruhů, pravda, a ta báseň na ně bude působit. I slovo je zbraň, soudruhu, a my pracovníci v masové práci musíme dbát o to, aby to byla dobrá zbraň, užitečná zbraň, dobře ošetřovaná zbraň. A teď si představte, soudruhu, že takovou báseň dostane do ruky soudruh, pravda, který je, řekněme, na vojně prvním rokem. Který má celé své úsilí upnout k tomu směru, aby zdolal ty první a nejtěžší překážky, které před něho staví bojová a politická příprava, pravda? A vy tu píšete: *Vy kufry vojenské, majáčky Naděje*. Správně řekl – tady soudruh major zakolísal, neboť se nemohl rozhodnout, jak má vlastně spisovateli říkat, jestli jenom soudruh, nebo má-li k tomu oslovení připojit jako prve ještě slovo Mistr, či neměl-li by ho označovat také jménem, anebo snad má-li mu říkat laureát, anebo musí-li mu říkat laureát státní ceny, a v tom i onom případě není-li nutné, aby připojil jméno – pak to vyřešil tím, že vždycky, kdykoliv se chtěl v řeči dotknout přítomného inženýra lidských duší, maličko se odmlčel a potom ho označil výrazem „tadysoudruh“. Pokračoval: „Správně, ano, správně připomněl tadysoudruh, že je to obraz nekonkrétní, naturalistický, idealistický. A já bych ještě doplnil tadysoudruha, soudruhu: Je to verš z hlediska politicko-ideového pochybený, ano, soudruhu, hluboce pochybený!“

Protože major prudce a rozhořčeně potřásl hlavou a zpod obočí mu blýskal přísný pohled politruka, nahrbil se postižený autor ještě víc a pergamen jeho vpadlých tváří polil ruměnec hanby.

* * *

Tento trpící desátník se jmenoval Josef Brynych a básně nikdy v životě nepsal. Výplod ducha o vojenských kufrech ho napadl jedné noci na strážnici, když nemohl usnout, a k divokosti znuděný čtyřhodinovou pauzou mezi dvěma stojkami pročetl jediný na strážnici povolený materiál ke čtení, který v té dřevěné boudě s prohnitou pryčnou byl – čtrnáct dní starou *Obrněnou pěst*. Z nudy přelouskal všechno, od úvodníku na téma *Jak pomáhá kulturně masová práce při zajišťování plnění letní ostré střelby z těžkého kulometu až po tiráž pod čarou*, pročetl to všechno i s číslicemi, a když pak v posledním stadiu zoufalství přelétl znovu ty čtyři potištěné, do posledního písmene přežvýkané plachty – v té chvíli se aspoň domníval, že do posledního písmene přežvýkané –, padlo mu do očí místo, které prve ze železného zvyku automaticky přeskočil, neboť neslibovalo ani to minimum zábavy, již se od novin, poučen dlouhou zkušeností lidově demokratického tisku, odvažoval očekávat. Toto místo, jehož odpudivost překonávala i odzbrojující sílu nudy, pokrýval text seřazený do krátkých, nanejvýš dlouhých řádků – báseň. Umořen nespavostí, dlouhou chvílí a chrápáním ostatních strážných na pryčně, otráven neúspěšným lákáním příliš zkušené myši na kousek špeku, položený před její díрку, s pachutí po studené kávě v uleptaném esšálku na jazyku, zdeptán pohledem na velitele stráže, který překračoval řády spaním na stole, a nemoha již na potištěných stránkách, jak se znovu přesvědčil, nalézt opravdu pranic jiného, začal desátník Brynych, úředník tabákového skladu v Modřánkách, pročitat tuto lektýru, označenou nadpisem *Báseň psaná za pochodu* a podepsanou jménem por. Jan Vrcholák. A četl:

*Veselý nápěv dravě vzlétá
a padá, břinknuv o nebe.
Jde
a zpívá si naše četa.
Zpívám
a myslím na tebe.*

Jeho unavený mozek se na chvíli zastavil u verše a padá, břinknuv o nebe, a desátník Brynych se mimovolně pokusil představit si, jak veselý nápěv pěší čety břinká o nebe. Představil si něco, co letí a břinká o jakousi pevnou, elasticitou hmotu, a pak to padá. Potom si představil jejich četu, a kdy naposledy zpívala. Vesele. To bylo dávno. Vrátil se znovu k básni a zjistil, že k rýmu vzlétá – četa by bylo možno připojit rým teta. To ho zaujalo. Počal hledat vhodný verš, až ho našel. Báseň poručíka Jana Vrcholáka ve vylepšení desátníka Brynychy zněla nyní takto:

*Veselý nápěv dravě vzlétá
a padá, břinknuv o nebe.
Jde
a zpívá si naše četa.
Zpívám
a myslím na tebe.
Ale hlídá tě tvoje teta.*

Desátníková fantazie, která se tímto tvůrčím výkonem probudila, začala pracovat dál. Po jisté úvaze prodělala báseň další podivnou metamorfózu:

*Šedivá nuda k nebi vzlétá
a padá rovnou na tebe.
Na všechno*

*sere naše četa.
Zívám
a myslím na tebe.
Ale hlídá tě tvoje teta.
Taková votrava
není ani u pétépé.*

Byl tím zcela pobaven. S probuzeným zájmem se zahleděl na další sloky Vrchcolákovy básně a zrak mu padl na oznámení otištěné pod ní, že uzávěrka divizního kola Armádní soutěže tvořivosti končí dnem 15. července. To obrátilo jeho úsilí jiným směrem. Zničehonic se rozhodl, že se soutěže zúčastní. Nikdy nic takového neudělal. Zjistil však, že psaní básní je docela dobrá zábava. Vytáhl ušpiněný kapesní kalendář a začal přemýšlet, o čem psát. Pak ho bůhvíjak napadl jeho kufr s obrázkem Blaženky a modřáneckého náměstí na vnitřní straně víka a pomyslel si, že tahle otrava už přece jen brzy skončí a on zase usedne ve voňavé kuchyni u Blaženčiných rodičů a bude mlít kafe na starožitném mlejniku a Blaženka v modré zástěrce bude chystat večeři a paní Jarošová, její matka, mu bude říkat Pepo a vykat mu, a pan Jaroš bude pleskat Blaženku přes zadnici a Blaženka se bude ohánět rukou a říkat no tak, tatí, a pan Jaroš bude mrkat na něj a říkat: To je douče, co? Krev a mlíko! a Blaženka se bude červenat a koukat po očku po něm a v jejích modrých očích bude příslib radostí po svatbě, a že tu svatbu už budou mít brzo, hned po Vánocích: desátník Brynych, když se takto naplnil poetickými představami, vydal ze sebe první čtyřverší své první básně:

*Vy kufry vojenské,
majáčky Naděje!
Tvářemi žen a měst
vojáci zdobí je.*

Poslal to v zalepených obálkách dvojmo, jednou redakci *Obrněné pěsti*, jednou Ctěné slečně, sl. Blažence Jarošové, prodavačce u fy Pramen n. p., Modřánky, p. p. Rakovník. Od Blaženky přišlo nadšené psaníčko, v *Obrněné pěsti* se za čas objevilo oznámení, že mezi odměněnými čestným uznáním za báseň v divizním kole AST je i desátník Brynych Josef. A teď tu seděl a lampasáci ho odkrejovali. Desátník Josef Brynych dostával pomalu strach, aby mu účast v soutěži nakonec nepoškodila kádrový posudek. Majorovo huňaté obočí se stahovalo jako bouřkový mrak a on byl zdravý mladý muž, zaměstnaný v administrativě velkoobchodu.

* * *

„Ano, z hlediska morálně politické výchovy našeho vojáka hluboce, hluboce pochybený verš, soudruhu desátníku,“ říkal rozhořčeně major, který ovšem neměl ani tušení o genealogii básně. Vytušil však kupodivu přesně její inspirační zdroj.

„*Naděje*, soudruhu desátníku. Na co *Naděje*? A ještě jste to napsal s velkým N! Když si takový mladý soudruh přečte takový verš, tak si hned pomyslí, na co *Naděje*? Ano, soudruhu desátníku, my víme, že se vojákům stýská po jejich blízkých a drahých. Ale my v nich tyto tendence podporovat nesmíme, soudruhu desátníku. My v nich tyto tendence, soudruhu desátníku, musíme potírat! My jim musíme ukazovat, jak oni právě tou svou prezenční službou hájí ty své drahé doma, jak střeží jejich klid a klid jejich dětí. My jim musíme ukazovat, jak mají být hrdi na svou vojenskou službu. My nechceme, aby vojáci seděli večer na kufrech a dívali se na fotografie svých děvčat a vzdychali. My chceme, aby byli na kulturně politické světlici a zpívali naše masové písně a tančili naše masové lidové a vojenské tance, pravda? A v tomto úsilí, soudruhu, nám, soudruhu, vaše báseň, soudruhu, nepomáhá. Ne, soudruhu. Toto úsilí nám, soudruhu, vaše báseň, soudruhu, maří!“ Z očí pod

huňatým obočím vylétávaly rakety, hlava se výhrůžně ponachýlila k desátníkovi Brynychovi, každé „soudruhu“ znělo jako salva po-pravčí čty. Úředník tabákového skladu cítil, jak mu záda vlhnou chladným potem. Tohle, sakra, nechťel!

„Nu, ale jinak, soudruhu,“ převzal slovo laureát Bobr, kterému se zdeptaného adepta laureátství očividně zželelo, „tvá básnička není špatná. Jak jsem už podotkl, myšlenka je původní, i zpracování je dosti zdařilé. Sem tam to ovšem zaskřípe, zavrže, sem tam je to trošku kliše, sem tam ořelý obraz, ale učený nikdo z nebe nespád, soudruhu. A že to není špatná báseň, to konečné vidíš z toho, že dostala čestné uznání.“

Jenže úředníku tabákového skladu nešlo o báseň, ale o kádrový posudek, který si přinese z vojny a jehož kvalita se mu po majo-rově útoku zdála ohrožena. Proto na laureátovu konejšivou chválu jenom mrtvě pokýval hlavou a s obavami se opět zadíval na majora. Ten však se dostatečně vypovídal a mlčel. Desátník Brynych si už chtěl oddychnout, když vtom se ozval rotný, který vypadal jako od neštovic a předtím říkal něco o politické práci u jednotky, kde je velitelem kapitán Kanapa.

„Já sám,“ řekl roťák, „se při své politické práci u útvaru, kde je politickým pracovníkem poručík Matátko, shledávám s tímhle zjevem, a považuji ho za zjev nezdravý. Soudruzi si lepí do kufrů obrázky děvčat, a to by ještě nebylo tak zlé, ale lepí si tam i ob-rázky, které už vůbec do vojenského kufru nepatří.“ Obrátil se na herečku, ale v politickém zápalu si nevšiml, že ji vyrušil z koke-terie s vítězným četařem. „Já nechci tady před soudružkou přímo říkat co, ale –“

„Víme, víme!“ ozval se vtom skřehotavý hlas z řad důstojníků po laureátově levici. „Nahý ženský! To se na vojně dělalo už za mě, když jsem si v šestadevadesátym odbejval prezenční službu u Sedmaše-desátého dragounského. Tehdá, pánové – soudruzi –“ promluvil vysoký stařec s hodností plukovníka a s tankistickými znaky.

„Ano, soudruhu plukovníku,“ přerušil ho rychle ausácký major. „To říkáte správně. To je vlastně jeden z těch vlastně buržoazních přežitků, pravda, proti kterým musíme bojovat. A takovéhle básně, soudruhu,“ nasupil znovu obočí na Brynych, jehož srdce opět sevřely obavy, týkající se v podstatě otázky, jestli ho Blaženka ještě bude chtít, stane-li se horníkem, „takovéhle, soudruhu, básně, nám, soudruhu, proti nim, soudruhu, bojovat nepomáhají!“ dokončil major úvahu.

Desátník Brynych už otvíral ústa, aby se omluvil, že neúmyslně, něco takového že opravdu nechtěl – když vtom ho vysvobodil jiný, dosud neznámý hlas. Patřil rotnému Bivoji Balíkovi, který se zapraštěním pohnul svou židlí a pravil vážně a inteligentně:

„Soudruhu majore, dovolte mi poznámku.“

„Prosím, prosím, soudruhu rotný. Jsme tu pod diskusí,“ řekl major.

„Když tedy už diskutujeme politický dosah oceněných prací,“ začal Balík, „dovolte mi, abych upozornil na jednu věc.“ Odmlčel se a jeho hlas, který zněl jistě, zkušeně a jakoby nebezpečně, způsobil, že všichni zbystřili pozornost. „Nechtěl bych, prosím, aby se to vykládalo jako nějaký projev závisti nebo nějakého rejpalství, tak to, prosím, není míněno, to rozhodně ne, ale jako otevřená soudružská kritika, kritika, která nechce ničit, ale pomáhat!“ Udělal novou pauzu, tentokrát delší. Všichni seděli jakoby omámeni jakousi úctou.

„Prosím, soudruhu,“ řekl pak zdvořile ausácký major.

„Tady soudruhu desátníkovi,“ mluvil dále Bivoj Balík a desátník Brynych pocítil opět lehké zamrazení na zádech, „bylo, a naprosto správně a oprávněně, vytýkáno, že politický dosah jeho veršů je jiný, než pravděpodobně jistě ve svém nepochybně snad upřímném záměru předpokládal. A já bych chtěl při té příležitosti upozornit spíše než na prvé čtyřverší na závěr jeho básně, soudruzi!“

Odmlčel se a přemýšlivě spočinul zrakem na stropě, ozdobeném nedávno četařem Remundou, v civilu písmomalířem, monumentální malbou různolících vojínů, objímajících se s různolícími horníky, hut-

níky, zemědělci a pracujícími inteligenty, které znázorňoval bílý plášť a brýle. Vojínu v tankistické kukle tam podávala různolící, ale nikým neobjímaná dívka chléb a sůl, a celý výjev z jakéhosi obláčku spokojeně pozoroval generál Čepička.

Muž, který se takto uvedl a pak vzhlédl k dílu vzbuzujícímu nadšení pro radostný život na stropě, měl za sebou – což desátník Brynych ovšem nevěděl – už pět knih básní. Počátkem války založili (spolu s kamarádem Robertem Neumannem a pod patronací pátera Pecičky, autora knihy *Starý páter a dva mladíci*, velmi populární mezi katolickými jinochy) sdružení *Svatovojtěšský kruh* a vydávali časopis *Svatovojtěšské drobtý*. Z tohoto období pocházela i samostatná knižní prvotina Balíkova *Boží muka* (1940). Balík však, pod vlivem dívky, která z ryzího zájmu o moderní umění stávala nahá modelem kubistickým malířům, přestal záhy být ctitelem svatého biskupa a vyzpíval svůj žal k modelce v surrealistické sbírce *Drátěná viola a leukocyty* (1945). Následovaly sbírky *Sekyra zvoní na poplach* (1947), *Zpěv širokého života* (1949) a *Vonící země* (1951). V tisku byla kniha, která nesla název *Píseň zpívaná pod pancířem* a která sice – vzhledem k objemu pasu poetického roťáka v poměru k průměru velitelského příklopu tanku T-34 – nemohla pramenit ze skutečného prožitku, ale tím se pravděpodobně nijak pronikavě nelišila od většiny dosavadní Balíkovy žně (snad s výjimkou *Drátěné violy a leukocytů*).

Nyní se básník nadechl, spustil oči z radostného výjevu na stropě a pokračoval: „Vezměme si dvě závěrečná čtyřverší, soudruzi:

*Vy kufry vojenské,
až slzy deště skanou
na oprýskaný lak
za kasárenskou branou,*

*kus života my všichni
v nich poneseme domů*

*a podzim pohltí nás
v šedivou deště clonu.*

Zachycuje to, myslím,“ pokračoval, „velmi výstižně jednu věc: náladu podzimní přírody. Po této stránce – je to, myslím, báseň zdařilá. Ovšem, zeptáme-li se po jejím politickém dosahu, to je už otázka jiná. Řekněte sám, Mistře, jaký je výsledný dojem, základní tón práce? Veselí? Optimismus? Hrdost? Pýcha na vojenský stav? Radost z návratu k práci v civilu? Myslím, že ne. Myslím, že základní tón té básně je jakýsi smutek. A to smutek neoprávněný, smutek neodpovídající ani poměru našeho vojáka k vojenské službě, ani jeho poměru k soukromému životu. Zkrátka smutek, který nemá být a který není součástí psychologické výzbroje našich jednotek. A proto myslím, soudruzi, že tato báseň vzbuzuje ve vojenském čtenáři nálady, které na vojnu nepatří, které mu nepomáhají řešit problémy a překonávat překážky jak jeho vojenského, tak jeho civilního života, které, myslím, nakonec jeho vztah k životu a k jeho skutečným dnešním problémům kalí a zatemňují.“

„Ano, ano,“ pravil laureát Bobr. „Já to také říkám. Jenom ne smutek,“ a do debaty se pak vmísili další. Jakýsi uznáním poctěný svobodník poznamenal, že někdy je smutek neoddiskutovatelný fakt, na což mu ausácký major, rozhorlený vývoody Bivoje Balíka, odpověděl, že potom je proti němu třeba bojovat. Jedna poetická duše prohlásila, že v pocitu smutku je jakási nenávistná síla a že všichni revolucionáři byli smutní. Bivoj ho hladce vyřídil tím, že je to idealistický omyl a aby mu nějaké smutné revolucionáře jmenoval, a jestliže mu je bude jmenovat, aby dokázal, že byli smutní. Tankistický politruk prohlásil, že u jeho tankové jednotky, kde je kuchařem poddůstojník Lebeda, jsou soudruzi veselí a nemají také proč být smutní. Jistý četař Pankůrek začal rozvíjet názor o tom, že poezie má kromě své hodnoty ideové také hodnoty, aby se tak řeklo, v jistém slova smyslu tezaurační, totiž že obohacuje život a vytváří

pokladnici pestrých citů. Na to ausácký major odpověděl, že dnešní život je dost bohatý a pestrý i bez smutku.

Desátník Brynych přestal mezitím hrůzou vnímat své okolí, a tak neměl nic z debaty, která se vlekla donekonečna a v níž se rotný Balík bil za pravdivou, mužnou, hořící poezii, jež by v našem vojáku probouzela všechny druhy vojenských ctností. Bil se tím ohnivěji, čím chaběji se ozývaly hlasy, které, byť i jen v nepatrných náznacích a s mnoha kondicionály, vyslovovaly být i jen sebenejpatrnější maličko od jeho názoru odchylný názor na poezii. Bil se tak neohroženě za tuto svoji vizi poezie, již s ním plně a neohroženě sdílelo i velitelství divize a jejíž všechny vlastnosti dovedl plynule a strhujícím způsobem vyjmenovat, ale kterou konkrétními příklady z jakékoliv tvorby taktně neilustroval, bil se hlavně s četařem Pankůrkem, jehož názory, sice velmi zaobaleně vyslovované, zdály se svědčit – jak o tom uvažoval politický pracovník jedné tankové jednotky – o podivném poměru tohoto soudruha nejen k naší nové vojenské poezii, ale k poezii a umění vůbec, a vůbec k lidově demokratické armádě, a vůbec k lidově demokratickému zřízení. Zkrátka, soudruh politruk měl podezření – a četař Pankůrek, který zbyl nakonec jediný ze všech původně četných odpůrců Bivoje Balíka, to podezření svými výroky stále posiloval –, že tento soudruh není upřímným a dobrým soudruhem a zda by snad nebylo dobře zpravit o tomto pozorování soudruha politického pracovníka jeho útvaru a vyzvat jej, aby si soudruha Pankůrka pozorněji všímal, a to nejen u výcviku, ale také jak se chová po službě, na vycházkách, s kým se stýká a podobně. Poctivý politruk ovšem netušil, že jeho kolega od útvaru četaře Pankůrka se v tuto dobu právě nalézá při provozování tance zvaného „šoulačka“ v tanečním sále hostince Na Vlachovce s pochybnou dívkou, známou pod jménem „Róza z Vlachovky“, a vůbec ovšem netušil, co v té chvíli ovšem netušil ani Pankůrkův politruk sám, že totiž tento důstojník stráví příštích čtrnáct dní v jistém oddělení vojenské nemocnice v Praze na Hradčanech, podroben penicilínové kúře.

Když konečně po hodině boje debata skončila naprostým vítězstvím Bivoje Balíka a jeho názorů, plně podporovaných velitelstvím divize, a naprostou porážkou četaře Pankůrka a jeho názorů, jež se ukázaly být tak subjektivistické, že je z přítomných nakonec nepodporoval nikdo, rozpomněli se debatující na toho, jehož veršovaný výtvar všechno zavinil: a tehdy zjistili, že tento muž, desátník Josef Brynych, nenalézá se již mezi nimi.

Nalézal se na asfaltce, vedoucí k budově jeho útvaru, kde je milenkou velitele četařka Babinčáková, a zabýval se v duchu komponováním závazku, že po skončení základní vojenské služby nastoupí v Kladenských kamenouhelných dolech jako dobrovolný brigádník.

* * *

Robert Neumann celý ten spor nesledoval. Uvízl v zelených očích herečky a dokonale se smířil s myšlenkou, že půjde-li to, zhřeší toho večera myšlením, řečí i skutky.

V chumlu těl, který se vytvořil po zjištění zmizení desátníka Brynychy, propletla se herečka zkušeně k vítězi a družně ho oslovila:

„Chtěla jsem vám ještě jednou pográtulovat, Mistře. Vaše verše se tak dobře říkají, víte to?“

Hodlal říci, že neví, nebo ví, nevěděl, ale ona stejně, dřív než něco řekl, pokračovala:

„To vy si je asi při psaní říkáte, nemám pravdu? Mám? To básníci moc často nedělají, a pak se takové verše recitují špatně. Ale ty vaše se mi říkají opravdu báječně.“

Podářilo se mu poznamenat:

„Vy je taky báječně říkáte!“

Ale to jenom do pauzičky, v níž se nadechla. A už mlela dál: „Děkuji vám! Ale každá skutečná báseň, víte, se říká dobře. Nemyslíte? Já se v teorii básnictví moc nevyznám, ale myslím, že tohle je jedna

z věcí, co se podle nich pozná skutečná poezie. Že se to dobře říká. Nemám pravdu? Co říkáte?“

Než mohl říct, co říká, říkala ona:

„Špatná báseň vůbec říkat nejde. Ale ta vaše se říká skvěle. Nedal byste mi ještě nějaké? Dal? Dovolil byste, abych je recitoval na zájezdech? Ano? Dovolil? To by bylo ohromné! Víte, my děláme často zájezdy, takové kulturní brigády do venkovských posádek, znáte to? Neznáte? Směla bych tam říkat některé vaše verše? Souhlasíte?“

Stačil jenom kývnout.

„A nešel byste ven? Tady je dusno, nezdá se vám? Venku je hezky, ještě skoro léto. Šel byste? Nešel?“

Šel samozřejmě. A neuplynula ani minuta, a (nedopouštěl se žádného hříchu, myšlením, řečí ani skutky) seděli na lavičce u široké asfaltové cesty, olemované mozaikami z barevných kamínků, jež do světélkující noci hlásaly výzvu: KUPŘEDU ZA VZORNÉ SPLNĚNÍ PODZIMNÍ PROVĚRKY. Přes upovídaný zájem o Robertovu poezii dostala se herečka velmi brzy k informacím o jeho soukromí. Našel u ní útěchu: ne útěchu těla, nýbrž tu, kterou mu teoreticky měla poskytnout zpovědnice. Rozdíl (významný) byl v tom, že ve zpovědnici se žaluje na sebe. Tady, ani nevěděl jak, najednou žaloval na Ludmilu, a místo aby za hustým křovím kousek od vozovky rozepínal knoflíčky na čínském hedvábí, poskytoval herečce – pokud věděl úplný – přehled Ludmiliných obdivovatelů, což subjektivně pociťoval jako veliký zázrak porozumění, jako balzám citlivé a chápající ženské duše.

Alena Hillmanová, šikovně využívajíc nezkušenosti pokrokově katolického básníka, radovala se zatím z bohatých novinek, jež se dozvěděla o milostném životě svého příliš mlčenlivého bratrance.

Vůně civilu

Mlčenlivého bratrance vzbudil den nato v loži teoreticky věrné manželky Ludmily Neumannové-Hertlové hlasitý rámus. Na chodbě zdravil jevištní mistr nový den výkřikem „Svině komunistický!“, ale přítomnost muže – jehož podle všech známek musel pokládat za milence své vdané dcery – v Ludmilině ložnici mu jako vždycky nevadila. Rotný však nikdy nebyl marxistou natolik, aby se mu svět jevil jako přehledná skládačka, snadno postižitelná objevenými nebo vbrzku bez velké námahy objevitelnými zákony, a tak klidně vyslechl vzteklé prásknutí dveřmi, ohlašující mistrův odchod na pracoviště. Ludmila spala jako dítě, se zaťatými pěstmi, obličej soustředěný na ústa, jež v bdělém stavu vypadala smyslně, a nyní z nich byl našpulený orgán lidského savečka. Rotný vstal, oblékl se a jemně dívkou zatřásl.

S námahou pootevřela jedno oko.

„Lízo, kdy tě uvidím?“ zeptal se.

„Přid' do kanclu,“ zamumlala a oko zase zavřela.

Potichu odešel z ložnice i z domu a strávil dopoledne představováním v místě, které mu opatřila sestřenka. Bylo to jakési nové, velice velké, státní nakladatelství a zjistil tam, že zatímco byl na vojně, ideové pevně dále a ještě rušivěji zasáhlo v jeho oboru. V kádrovém dotazníku na místo redaktora anglo-americké literatury uvedl mezi svými oblíbenými autory Hemingwaye a opomněl Fasta. V posledním roce na fakultě platil ještě Hemingway za relativně pokrokového autora, jenž pouze hrubě zkreslil smysl španělské občanské války a zostudil její jedině pravé hrdiny; nyní, jak ho poučil vážný pán, který s ním vedl pohovor, Hemingway povýšil do stavu špiona a agenta CIC. Rotný si chmurně pomyslel, že ho to bude stát právě nabyté místo, ale vážný pán ho dále poučil, že

vše se vyvíjí, tedy i lidé a jejich názory jsou schopni vývoje, a že i on se jistě, působením soudružek v anglo-americkém kolchoze (tak říkali v tom novém, velmi velikém nakladatelství redakcím), vyvine. Po představení soudružkám o tom ani rotný nepochyboval. Obzvláště jedna, modrooká blondýna s kulatým obličejem, jménem Lucie Valentinová, zaručovala u něho vývoj, jakýmkoliv směrem si bude přát.

Odpoledne šel za Ludmilou do kanceláře. Ludmila pracovala, přesněji řečeno působila v podniku, jenž měl titul Kulturní zařízení hlavního města Prahy. Co tento podnik zařizoval, se rotný nikdy nedozvěděl, až na to, že během jeho návštěvy se dostavil stařík, titulovaný jako vedoucí šachového kroužku, ale toho soudružky rychle vypudily. Kancelář byla v zasklené přístavbě za bývalým varieté a Ludmila tam seděla za velikým psacím stolem, na němž kromě diáře s nepatrnými poznámkami a čistého bloku stál už jenom telefon. V kanceláři působila ještě asi třicetiletá peroxidová blondýna, která se jmenovala Králová a jejíž manžel měl být právě jmenován jakýmsi československým zástupcem ve stálé misi OSN v New Yorku. Úředně byla Ludmilinou představenou, ale za svých poměrně častých návštěv ve skleněném domku ji rotný skoro nikdy nezastihl. Dnešek byla výjimka. Na jejím stole (se dvěma telefony) dřepěla třetí síla kulturního zařízení, štíhlá, hezká, drze vypadající dívka jménem Lexina. Na ni čuměl chlápek v bledě modrém koverkotu⁵, ale ten sotva souvisel s kulturní činností kanceláře. Králová právě držela řeč:

„Vašek se samozřejmě nakrkl,“ vykládala a každou chvíli propukala v hysterický smích, „a došel si na sekču. Sekča ho má sice plný zuby, ale ponivač je Vašek zadobře s Čepkem z Bezpečnosti a ten je u Kopejdy silnej v kramflekách, tak sekča slíbil, že mu to zařídí, a než Vašek dojel zpátky na envé, už tam byl telefonickéj

5 Silnější pláštová nebo obleková látka z dvojbarevné nitě. *Pozn. red.*

pokyn, že Karlín má převzít Budárek. Tak to se Budárkovi přirozeně nelíbilo, Vašek mu to notabene naservíroval přes Mikulu, aby byl z obliga, Budárek nic neřek a šel si lehnout do nemocnice s nějakým ledvinovým záchvatem, k Milosrdnému, co je tam primářem Šofr, ponívač Budárek Šofrovi tenkrát pích na káenvé, a tam teď čeká, co bude. To Vaška přirozeně nakrklo –“

Králová pokračovala v referátě o těch velmi složitých vztazích mezi soudruhy v kulturních zařízeních a vyšlo dále najevo, že jakémusi Peckovi vylejou perka, protože mu schází deset tisíc v kase, což by se normálně vyrovnalo ze subvence, kdyby se na Pecku netlačil Hampejz. Původně se tlačil Vavruška, ale jelikož Hampejz má jít k prvnímu listopadu ze Slováku a místo něho tam má přijít Petr Michl z káenvé, Vavruška ustoupil a půjde místo Vančury na hau, neboť toho mezitím odtamtud vyhodili a dali na osvětu do envé v Michli. Takže protože Hampejz měl průšvih s francouzským originálama, musí odejít ze Slováku, ačkoliv tam je teprv čtvrt roku, ale Pecku určitě dostane ze spasu, neboť nad Peckou držel ruku Vosáhlo, jehož však nyní sundali, takže Pecka je v rejži, a půjde asi do déo místo Čuříkové, která se zapletla s Miličem, a doneslo se to až k ministrovi, jehož dceru má Milič za manželku, ale on už se o Čuříkovou postará Vávra, který se potřebuje zbavit Švestkové, a ta si rozlila ocet u Kopeckého, protože se jako jediná zastávala Muchy, když ho Kopecký chtěl vyhodit.

Rotný poslouchal, chlápek v koverkotu si bezostyšně prohlížel Lexinu, která se bezostyšně nechávala prohlížet a jedla jeden bonbon za druhým z otevřené bonboniéry na stole. Rotnému bylo, jako by procítal z nějaké pastýřské idyly, v níž prostí uniformovaní pastýři pasou jednoduché ovečky, aby je po dvou letech vyhnali do strašlivě komplikovaného světa nepřehledné hry *checks and balances*, kde lidská i státní činnost spočívá v neustálém boji o výhodná, lepší a ještě lepší místa. Zdálo se mu, že tato složitá společnost soudruhů je svázána a rozdělována přejemným předivem vzájemných

přátelství a nepřátelství, závazností a úsluh, sympatií a antipatií, příbuzenských svazků a vztahů připomínajících téměř zákony krevní msty; že jsou tu neustále v proudu komplikované akce, při nichž se počítá s pomocí jedněch, odporem druhých a možnými intrikami třetích až třicátých stran. Užasl, jak nesmírná mozková práce se tu zřejmě vynakládá na kombinování možností, na odhady síly a slabosti, jak mnoho tu záleží na vyděračských vědomostech o činech a naopak na neznalosti činů. Oproti poklidné buzeraci vojny připadalo mu, že lidé v civilním životě jsou ve stavu neustálé bojové pohotovosti, že s tvrdošíjnou odvahou bojují nepřetržitě ten soudružský boj všech proti všem, jehož cíl a jakýkoliv smysl mizí kdesi v nepochopitelnou, neboť celé to pomatené dění, financované z neznámých důvodů ze státní pokladny, jako by bylo nejnázornějším příkladem nestálosti věcí, onoho zbytečku řečtiny, tradovaného v politických školeních: *parita rei*; neustávajících změn dialektického boje protikladů, v němž se jedni vynořují a druhí mizejí pod hladinou kariéry, a ti, co se potopili, vzápětí stahují za nohy ty druhé a po jejich ponořujících se zádech se rychle drápou opět nahoru. Tím víc se mu zachtělo ještě zůstat, prodlít, třebaže soudružka Valentinová má tak pěkné oči. Janinka je má taky, a svět vojny je poklidná krajina s vrkajícími tanky, zelenými raketami a pastýřkou ve voňavé ložnici.

A Králová mluvila, mluvila, rotný hleděl na Ludmilu, které bylo pod stolem vidět pod sukně, hleděl na dlouhé nohy a smolné oči soudružky Lexiny a v hlavě se mu převalovala ta směsice obvyklých myšlenek, většinou mrzutých, neboť svět byly, zdálo se mu, jenom světlé body, utopené v kaši nepřijemností.

Konečně se chlápek v koverkotu lekl hodin, vstal a prohlásil, že je nejvyšší čas, aby jeli.

„Ježkovy voči!“ ulekla se soudružka Lexina svých hodinek. „Půl šestý! Miláčku, napiš mi dvě hodiny přesčas!“

„Heleď, Lexíku,“ zařehkala se Králová, „koukej mazat! Podle pravdy je to jenom půl druhý hodiny, a to ti taky napíšu. Víš, že stát já neokrádám.“

* * *

Sotva se Lexina s chlápkem v koverkotu vytratili, zvonil telefon. Poprvé, co tu rotný seděl. Králová jej zvedla a pravila vyčerpaně úředním hlasem: „Králová, pékáer.“ Hned nato vyvalila oči, zamrkala na Ludmilu, přikryla dlaní mikrofon a hlasitě zašeptala:

„Dvořák!“

Nato pravila opět úředně do telefonu:

„Soudružka Kovářová právě odešla.“

V telefonu někdo mluvil a Králová řekla:

„Nevím kam. Odjela vozem se soudruhem doktorem Hillmanem z filmové dramaturgie.“ Přitom neustále předváděla podivné prostocviky s obočím na Ludmilu, která podobné předváděla na ni. „Mám něco vyřídit?“ zeptala se sladce, a když místo odpovědi ve sluchátku ostře prasklo, odložila telefon, řekla: „Tak ne!“ a pak se obě rozchichotaly na celé kolo.

„Tohle si Lexina vypije!“ řekla Králová.

„To bude scéna jako tenkrát ve Slovanu!“

„A on tady posledně okolo toho chodil jak kocour kolem horký kaše!“

„Mě se taky ptal! Řikal: pani Neumannová, pani Neumannová, nebyl tady doktor Hillman? Já ho hledám, potřebuju s nim něco vyřídit –“

„Potřebuju mu dát do zubů!“

„Já Lexině říkám, že jí jednou nařeže!“

„Však vona by to potřebovala. Je mrcha skoro jako ty, Lízo!“ Králová mrkla po rotném, zvedla se, pořád se chichotala a řekla: „Tak já odcházím, mládeži!“

Rotnému náhle došlo, že chlápek v koverkotu byl manžel jeho podnikavé sestřenice, s kterým se nikdy nesetkal. Rychle vstal a rozloučil se s přátelivou šéfkou své platonické milé.

* * *

Jen zmizela mezi dveřmi, pravila Lizeta s gustem:

„Kráva! Je to ale svině, co? Tady je samý rititititi a sladká jako med, a na káenvé mi podráždí nohy, jak může.“

„Prosímtě proč?“ podivil se rotný.

„Proč? No já nevím proč. Člověče, máš otázky, jako kdybys spad z měsíce!“

Ten pocit měl rotný taky. Rozloučil se s Lízou (musela si jít někam něco, neřekla co, vyřídit) a dali si rande o půl jedenácté před ministerstvem kultury. Líza byla v dobré náladě a pozvala rotného na cosi, čemu říkala „studijní promítání“. Rotný se rozhodl, že časovou mezeru stráví v Armádním uměleckém divadle a o přestávce se podívá na Alenu. Hodlal z ní vypáčit, odkud se dozvěděla o Robertu Neumannovi, a nyní měl v ruce dobré páčidlo.

* * *

Do divadla přišel po začátku, a teprve když už seděl vzadu v polo-prázdném sále, zjistil, že Aleninu roli v jakémsi ruském problémovém kuse hraje alternace. Neměl však kam jít, proto zůstal. Byla to veršovaná hra ze současnosti a řešila nějaké obvyklé otázky obvyklým tepáním nešvarů a nedostatků sovětského života. Po jevišti se pohyboval, a většinou seděl, nějaký mladý, úspěšný, velmi nadaný a hezký agronom, zvyklý sklízet ovoce snadného triumfu, nesmírně samolibý, sebejistý a ješitný. Spolu s ním tu postávala, posedávala a pohybovala se mladá lékařka z Moskvy – děj se odehrával kdesi na Urale nebo na Sibiři –, naopak zase velmi energická, kritická, skromná, sovětská

a komsomolská. Rotný se bavil uvažováním, která z těch dvou postav je nesympatičtější, protože bavit se jejich problémy bylo mimo okruh jeho, a snad vůbec lidských schopností. Oběma prominentům přihrával obvyklý rozšafný sovětský stařík odvařený ze Šolochova, k němuž se lékařka s neurvalou něžností stále lísala a který vtipnými poznámkami přiváděl pomalu agronoma, zprvu nechápajícího, k poznání cesty pravé. Alenina alternace vystupovala v roli agronomovy přítelkyně, již ulovil za studií v Moskvě, herečky na dovolené, která přijela za svým bývalým milým do uralského (nebo sibiřského) zemského ráje, aby ho s sebou odvedla do jakéhosi teplého místa v Moskvě. Tato osoba byla zosobněním jiných, tentokrát ženských charakterových vad, jako povrchnosti, poklonkování před západní módou (chodila v elegantním kostýmu, kdežto lékařka se pohybovala buď v bílém plášti, nebo v šatech pošítych různými mašličkami a jinými ozdůbkami), žárlivosti a ženské nenávisti a dalších. Autorovi hry, konstatoval článek v programu, se podařilo vyhmátnout a zesměšnit některé rysy, přežívající ještě ve vědomí sovětského člověka, a po zásluze je odsoudit. Herečka, pokorena a polepšena, odjela lépe tvořit do Moskvy, agronom, ponížen a polepšen, zůstal heroický na Sibiři (nebo na Urale, nebylo to ze hry jasné a také nebylo jasné, proč je k pobytu v těchto uralských oblastech třeba heroismu) a dostali se za sebe s vítěznou, avšak skromnou doktorkou s mašličkami, k čemuž stařík utrousil celou náruč zrněk ruské lidové moudrosti. Moudrost se v závěru hry intenzivně vystupňovala.

Přiotrávené obecenstvo ospale vstalo a rychle se tlačilo k šatnám. Dvě babičky musela vzbudit uváděčka. Rotný se probudil klapáním sedadel a vyšel do teplé noci jako náměsíčník.

* * *

Na soukromé studijní představení amerického filmu *Krvavá rokle*, které se konalo pro soudruha ministra a úzký kroužek filmových

specialistů a jimi uvedených hostů, přišli včas. Dvorník je vpustil pán v (nezvykle, v té době svetrů) dokonale ušitým saku a pozdravil se s Lízou důvěrným „Rukulíbám, soudružko!“. Líza nepatřila sice mezi filmové specialisty a uvedeným hostem byl rotný pochybného původu, zato však náležela k intimnímu kroužku ministrových přítelkyň. Promítačka byla v miniaturním rokokovém salonku barokního Gelenjského paláce, pečlivě renovovaném, zářícím zlatem a potaženém růžovými tapetami; v stříbrných svícnech tam oranžově plály přidušené žárovky, a sotva Líza s rotným dosedli do béžových a růžových křesel, světla zhasla a na plátně se objevily titulky.

Obvykle si ministr dával předvádět revuální operetky, neboť byl silně zatížen na mladé ženské, ale pro zvýšení požitku si občas dával půst a prokládal je novými westerny. To se stalo i dnes. Na plátně zazářil barevný lev a ověnčen heslem ARS GRATIA ARTIS zařval svou pradávnou výzvu k zábavě; obecnstvo však sem přišlo studovat a bylo vážné. V tu dobu odcházeli z biografů pražského centra poslední návštěvníci obou premiér týdne (z nichž jedna, *Mičurin*, byla sovětským životopisným filmem o Mičurinovi, a druhá, *Velká tavba*, českým filmem o tavbě), vzrušení pomyšlením, že se konečně dostanou do postele. Filmoví specialisté museli však ještě dlouho do noci pracovat; ministr měl četné povinnosti, a dříve přijít nemohl. Studijní snímek *Krvavá rokle* byl o dostavníku, který ujíždí pustinou Skalistých hor a je přepaden lupičskou bandou indiánů. Zabýval se vztahy osob v dostavníku a indiány líčil jako zvířecí surové krvežíznivce. Po ideové stránce se sice vyznačoval krajní reakčností, po stránce režijní však řadou dokonalých formálních nápadů. Po herecké stránce byl zajímavý ryzím naturalismem. Specialisté, včetně tvůrce filmu *Hrdinové mozolných dlaní*, laureáta státní ceny Evžena Kramosta, tyto prvky intenzivně studovali.

A tak na plátno zíraly z příšeří prudce vyvalené bulvy, sledující drsné kouzlo milostných scén. Laureát se svrašťelým obočím pochvalně zamlaskal při originálním záběru ústí šestiranného koltu,

které se ve velkém detailu pomalu otáčelo na plátně. Jenom rotný nestudoval; nechal se unášet dějem krvavé pohádky; rozdusala se kopyta koní a dostavník drkotal mezi skalisky, pronásledován hejnem rudochů s péry a ručnicemi. Přes dávno vypěstovanou skepsi pocítil rotný úzkost o osud krásné odvážné dívky v dostavníku a stejnou úzkost pocítila patrně i Lizeta, neboť ve chvíli, kdy rudoší vypálili první salvu, chytila rotného za ruku. To ho přivedlo do skutečnosti. Když je nouze nejvyšší, pomyslně si trpce, pomoc boží, aspoň v biografu, a třebaže lidé v dostavníku nejsou patrně katolíci, bývá nejbližší. Na obzor se vyhoupl hlouček mužů v sombrerech, rotný stiskl Lízinu ruku a Líza stisk opětovala. Nejprve panoráma, pak v detailu, muži sklonění nad uzdami s vytaženými pistolemi v pravicích, a potom velký detail chlapíka, ujíždějícího v čele: lesklá plechová hvězda s kroužky na špicích cípů a s nápisem SHERIFF. „A na ně!“ zvolal bodře ministr a laureát pohotově zavřeštěl: „Hip! Hip! Hip!“ „Na ně!“ zařvalo několik specialistů a Líza vyškubla rotnému ručku a připojila se (žensky a neartikulovaně) k rostoucím projevům zaujetí. Pomoc boží rotného opustila. Na plátně se prudce střídaly záběry koňských kopyt, dopadaly jako mlaty na kamenitou zem, šoty pistolí, zděšených tváří v dostavníku; krvelačné a pomalované obličejy indiánských hrdlořezů se bleskem měnily v odhodlané yankeeské vizáže šerifovy družiny. Sál zaduněl potleskem a dupáním. Specialisté povstávali na svých místech, ženy ječely. Ministr zatínal pěsti a vydával ze sebe neurčité, ale zvilé zvuky a chroptění. Jakýsi ostrý, sípavý hlas vylétl nad tu pekelnou symfonii a zůstal viset ve výšce divoké fistulky:

„Hurááááááá!“ řval.

A rotný se zvedl, políbil Líze netečnou ruku a vyšel z promítačky. Musel stihnout noční vlak, který jej měl dopravit do Kobylce ještě před budíčkem. Nechtěl k debaklu v base nevhodně připojit další porušení řádů, stanovených armádě lidem, jenž byl ve státě zdrojem veškeré moci a jediným poživatelem práv.

Podzimní prověrka bojové a politické připravenosti

Před následky služby v base zachránil však rotného pitomý nápad generálního štábu vojsk: z hlavního stanu oznámili, že na podzimní prověrku bojové a politické přípravy Osmé tankové divize přijedou prověřující důstojníci o čtrnáct dní dřív, než bylo původně stanoveno. Tím ovšem generálové rušivě zasáhli do průběhu filmování, které zatím u divize probíhalo dosti poklidně, a způsobili mimo jiné, že Malinkatý ďábel na noční událost v posádkovém vězení v rozčilení zapomněl.

* * *

Velitel divize plukovník Helebrant probíral právě na školení důstojnictva otázky vlastenectví a zrady, jak je v uplynulém roce osvětlil případ bandy Slánského. Meditoval o tom s chutí; jedenáct šibenic dodalo problému výrazné názornosti, drahé srdcím vojenských pedagogů, a krom toho se den předtím v kladném smyslu vyslovila dívenka, kterou plukovník dobýval už bezmála rok. Pocházela z dobré komunistické rodiny, spřízněné s ministrem národní obrany, takže plukovník hovořil vlahým hlasem:

„Rozum zůstává stát, soudruzi, nemluvě o politické uvědomělosti. Slánský –“ zde se kontemplativně odmlčel, „– měl nejméně třicet tisíc měsíčně, a zradil. Já – a vy, soudruzi, jak tu sedíte – nemáme nikdo ani polovinu, a co uděláme?“

„Nezradíme!“ vydechl snaživý poručík Hezký a právě v té chvíli vtrhl do místnosti plukovníkův pobočník major Kališ, jehož depeše z generálního štábu zastihla, právě když s velitelem místního oddílu PTP sjednával bezplatný odvoz dřeva ze stavby gorodkové-

ho stadionu na staveniště své víkendové chaty. Plukovník přelétl očima depeši, zbledl, a když ze všeho nejdříve s odvahou hodnou příslušníka tankových vojsk telefonicky odložil včera sjednanou svatbu, rozběhl se na politické oddělení divize, kde major Sádlo pomalu otáčel klikou hektografu a vyráběl přísně tajné, důvěrné a dosti nečitelné (později nikým nečtené) *Instrukce POD k politickému zajištění přípravy PPbPP* a kde kapitán Vavruška sestavoval měsíční zprávu o činnosti klubu a kulturně masových světnic Osmé tankové divize, na základě přesných hlášení, jichž se mu dostalo od náčelníků klubů jednotlivých pluků, kteří tato hlášení sestavili z materiálů dodaných jim náčelníky klubů jednotlivých praporů, jež byly zkompileovány ze zpráv politruků jednotlivých setnin, kteří si tyto zprávy svědomitě vymyslili a upravili je tak, aby souhlasily se závazným programem kulturně masové práce, který si před měsícem vymyslili major Sádlo s kapitánem Vavruškou a rozeslali jej na všechny útvary divize.

Plukovník těžce usedl na židli, bez prodlení seznámil oba důstojníky s Jobovou zvěstí a ta v mžiku znehodnotila cyklostylované plody krásně promyšleného systému. Blány byly vyrvány ze stroje a nahrazeny čistými, hektograf se roztočil nebyvalou rychlostí a informace, přestylizovaná do série výhrůžných rozkazů, se brzo nato rozlétla po celé divizi. Všude vyprovokovala psací stroje útvarových písařů k podobně nezvyklé výkonnosti.

* * *

Jako blesk z nebe zasáhla i kapitána Matku, velitele Sedmého tankového praporu. Sledoval právě se zalíbením práci četaře Filipa, jenž mu za mříží tajné spisovny ze součástí různých tankových radiostanic tajně sestavoval přepychový superhet⁶, a zlá novina mu

6 Přijímač s nepřímým zpracováním rádiového signálu. Pozn. red.

zkazila radost z dobrého díla. Rozlítostněn pocitem křivdy vydal službám úsečný rozkaz sehnat do pěti minut všechny příslušníky štábu vem kde vem, a když se podřízení, tušící nepříjemnosti, shromáždili, důkladně je seřval.

Největší dávku vzteku si jako obvykle odnesl nepořádný poručík Melichar, náčelník intendantního skladu. Maje za to, že prověrka je dosud v bezpečné vzdálenosti, dopustil se toho zločinu, že opomenul obstarat nové žluté opasky, které měly být mužstvu přiděleny v den zkoušky (a večer po jejím skončení opět odebrány). Stál proto, krok před řadou ostatních, v pozoru před běsnícím kapitánem a čekal nejhorší. Při každém „Zvednu vám mandle!“ nebo „Proženu vám šunky!“ neklidně polkl, nablble se usmál a zamrkal vodovýma očima. Vyčkával jenom, až se sopka utiší a on bude moci odejít do své kanceláře a tam celý výstup, v poněkud ochotničtějším provedení, zopakovat s četařem z povolání Líbezným. Náhle ho však jako rána pěstí udeřil ostrý povel „Čelem vzad!“, v jehož nebezpečné britkosti detonovaly zatím netušené zdroje zuřivého vzteku. Učinil, jak mu bylo povoleno, a vyvalil oči na řadu štábních důstojníků, kteří stáli v lati nyní jakoby před ním, vyděšení neobvyklou variantou jinak velmi obvyklého procesu.

„Takhle se plní rozkazy svých velitelů?“ hulákal zezadu Matka. „To chcete, aby pak vojáci plnili rozkazy jejich velitelů? Co? Odpovězte!“

„Provedu,“ řekl poručík Melichar a marně se snažil uhodnout, čím, kromě neopatření opasků, se ještě vzpříčil rozkazům.

„Ste němej?“ zařval kapitán.

„Ne,“ pravil pohotově poručík.

„Nebo ste hluchej?“

„Ne.“

„Tak ste slyšel rozkaz?“

„Ano.“

„Proved'te!“

„Provedu!“ ujistil kapitána Melichar a po krátké úvaze pravil:
„Soudruhu kapitáne, dovolte mi dotaz!“

„No co?“

„Prosím o vyjasnění rozkazu,“ řekl odvážně poručík.

„Jaký vyjasnění?“

„Není mi vědomo,“ pravil poručík, jenž se pod dojmem instrukcí z intendantního učiliště snažil ve služebním styku mluvit spisovně,
„v čem mnou byla neplněna kázeň.“

„Není vám vědomo, co?“ zařval kapitán. „Čelem vzad!“

Melichar se pečlivě otočil a octl se opět tváří v tvář kapitánovi. Matka rozepjal náprsní kapsu, vytáhl ohmatané kapesní zrcátko a přidržel je poručíkovi před obličejem.

„A co je tohle?“ zahulákal.

Poručík neodpověděl. Spatřil svoje vodové oči, svůj uctivý výraz, svoje ještě docela nesmělé, ráno oholené, nyní jen nepatrně rašící vousy, spatřil ne zrovna nejšpinavější límec khaki košile a ještě poněkud čistší vázanku a nechápal.

„Tak co je to?“ dorážel Matka.

Pauza. Po ní mladý důstojník nejistě hlesl:

„Poručík Melichar Oldřich.“

„A co to vrabčí hnízdo?“ zahřměl kapitán. „Ty drátenický vlasy! Kdy ste byl naposled u holiče, soudruhu poručíku? Eště si vemte na záda pastičky a můžete chodit po domech! Takhle se připravuje lidově demokratický důstojník na prověrku bojový a politický připravenosti? Takhle? Styďte se!“

A zatímco poručík rudl (vztekem, ne studem), kapitán provedl energické čelem vzad a s dobrým pocitem, že rázným vystoupením vytvořil předpoklady a vlastně už přímo zajistil úspěšné zdolání nadcházejících zkoušek, odebral se k poradě na divizi.

* * *

Náčelník jeho štábu nadporučík Pinkas si mezitím dal nastoupit velitele čtyř rot a jejich zástupce pro věci politické; ve stručném, poněkud znaveném expoé je seznámil s úkoly, které jako obvykle přesahovaly jejich možnosti, a pak je bez jakékoliv naděje propustil. Sám, s tváří, jež se víc než jindy podobala masce, uchýlil se do tajné spisovny, vyhodil odtamtud četaře Filipa i s nedodělaným superhe-tem a vrhl se do výroby nezbytných plánskonspektů, které měl sice z větší části vyrobit kapitán Matka, které však z větší části kapitán Matka vyrobit neuměl, a jež by proto, nadán mocí rozkazu, dříve nebo později stejně nařídil vyrobit nadporučíkovi Pinkasovi. Moc rozkazu měl sice náčelník štábu také, ale nikdo z jeho podřízených, až na některé poddůstojníky, nebyl nadán schopností rozkaz takového druhu splnit. Nadporučík, zajatec neřešitelné situace života, se tedy rezignovaně zamkl ve spisovně a odtud po příštích čtrnáct dní prakticky nevyšel, a dokonce tam i spal. Občas, dříve než upadl v neklidnou, dvou- až tříhodinovou dřímotu, přemýšlel zde mezi písemnostmi o své ženě Janince a logický mozek starého frontového bojovníka mu říkal, že je naprosto nepravděpodobné, aby mu uprostřed tolika mladých mužů zůstávala věrná. Na chvíli jím zalomcovala žárlivost, ale byl příliš unaven, příliš zvyklý plnit povinnosti, a jejich hierarchie byla vojenská. Klesal znova do neklidného spánku a myšlenky na kulatá ňadra a slastné lůno, ozdobené rozkošnými kudrnami, vytlačila představa nevyřešeného obchvatu tankového praporu za nepřímé podpory dělostřelectva. Nadporučík, ztracený právě tak jako jeho manželka, jenom jinak, ve vojenském výcvikovém prostoru Kobylec, vstával z improvizovaného polního lůžka, vařil si černou kávu a usedal k mapám.

A rotný se k ránu plížil prázdnou kaštanovou alejí, šelestivým deštěm rychle zrzavějících listů, a spěšně procházel kolem diskrétní služby, aby do budíčku ještě honem urval hodinu spánku.

* * *

Snaživý poručík Hezký, velitel První tankové roty, přiklusal křepce do své kanceláře a s chutí se tam pokusil rozvířit čilou činnost. Narazil na prozíravou absenci dubnového ročníku, a když učinil pokus sehnat dostatečný počet mužstva, jež by se pustilo do čištění rotních rajónů, zastihl z celého stavu pouze několik příslušníků prvního ročníku. Na kulturní světnici dopadl však rotného Smiřického, zaměstnaného na jakémsi spise, jež před poručíkem schoval pod čerstvý výtisk *Obrany lidu*. Za jiných okolností byl by poručík chtěl vědět, co před ním rotný ukrývá, dnes však byl příliš zaujat velkými úkoly. Vydal jen příslušné rozkazy a v příští čtvrt hodině ubíral se již rotný v čele potupného útvaru lemounků přes tábor k dřevěným barákům učeben Sedmého tankového praporu nahoře u lesa. Tam měli z lavic a z latrín „odstranit vzhledem k nastávající prověrce bojové připravenosti politicky nevhodné nápisy“.

Tábor se hýbal nezvyklým životem. Celé kompletní rotu, do krajnosti rozhořčené (vzhledem k prověrce jim byly zaraženy dovolenky), tarasily asfaltové cesty tábořiště a zametaly je košťaty, sehnány (a ukradenými), kde se dalo. K nebi stoupal dým z četných ohňů, na nichž pálili hromady uschlého kaštanového listí, smeteného z cest a zčásti i očesaného z (neukázněně dosud ne zcela holých) stromů. Vojíní nadaní výtvarně uhrabávali trávníčky před vchody budov a z písku, z oblázků, z barevných sklíček a z neumělých dřevěných modelů tanku T-34 vyráběli před kasárnami jakési náhrobní mohyly, ozdobené zarudlými hvězdami z roztlučených cihel a oblázkovými portréty generalissima a generála a hlásající pochybné generalizace jako KAŽDÝ TANKISTA VZORNÝM VOJÁKEM. Z nějaké kulturně masové světnice zazněl sbor ochraptělých pěvců, snažící se překonat obtíže dvojhlasu ve strhující písni *Za Čepičku vpřed*; její původní název zněl sice *Za Gottwalda vpřed*, ale velitel jednotky, který osobně dožíral na nácvik, chtěl se zalichotit veliteli divize, nastávajícímu ministrovu příbuznému. Vítr opět odnesl závan chraptivé kantáty a party v zašpiněných kombinézách táhly

pod sloupy dýmu ke garážnímu dvoru Stosedmnáctého tankového pluku, odkud už hřměly rolety a rachotily tankové motory. Divize se vytrhla z celoročního spánku a poháněna důstojnictvem rychle se snažila dokázat v praxi, co v uplynulém výcvikovém období dokázali její velitelé ve svých hlášeníh. Když rotného šprengkomando zahrulo kolem budovy Druhého praporu, uslyšeli, jak na ně kdosi seshora, jakoby z nebe, volá. Přes okraj střechy se tam v patnáctimetrové výšce nahýbal desátník Müller, a když se ho rotný hlasitě otázel po činnosti, zazněl desátníkův hlas, zeslabený dálkou, zcela zřetelně: „Mejeme střechy, aby nebyly posraný vod ptáků.“

Důstojník, jenž vydal tento rozkaz, chtěl se snad pragmaticky zajistit pro případ, že by dozor nad prověrkou převzal sám nebeský Bůh.

* * *

Rotný odvedl svoje mužstvo nahoru k lesu; tam pod písčitým svahe, nad nímž se houpaly větve borovic, stály učebny Sedmého tankového praporu. Bylo zamčeno, a teprve když všichni čtyři bušili a kopali do dveří tak dlouho, že by se nezkušený člověk dávno vzdal, objevila se za ulepeným oknem rozespalá tvář vojína Semeráka, pro srdeční vadu ustanoveného správcem učeben. Žil tu poustevnický stranou tábora, a proto se na něho prakticky nemohla vztahovat ustanovení řádů, určující dobu budíčku a večerky.

Jeho pracoviště mělo vůbec somniferní účinky. Sotva mužstvo, složené z příslušníků bojové jednotky, vniklo dovnitř, okamžitě zalehlo. Nežli rotný sehnal od Semeráka plechovku zelené barvy na lavice a kbelík téru na latrínu, spali už všichni spánkem mládí, takže je musel hlasitě a dlouho burcovat.

„Hele, chlapi,“ nařídil jim. „Hledejte sprostý a protistátní nápisy, co najdete, to mi hlašte, zamalujem to a pak si dáme dvacet.“

Protože to byl úkol lákavější než obvyklé úkoly, upustilo mužstvo od obvyklých projevů odporu k práci a rozlezlo se po učebnách.

Brzo se odevšad ozývaly výzvy, aby velitel destrukční čety provedl inspekci. A rotný ji s chutí prováděl.

*Už se to píše
plnicím perem:
Máme to za pár!
Už na to serem!*

Stálo v učebně motorů na brzdovém bubnu levé spojky, natřeném stříbřenkou. Učebna byla slunná místnost, naplněná krásnými názornými pomůckami, jejichž výrobou strávil značný počet příslušníků prezenční služby značný počet dní. Pro svou dokonalost se nepoužívaly, nýbrž pečlivě uchovávaly pro příležitost prověrek, generálských návštěv a vizitací sovětských poradců. Na modelu brzdovratného zařízení vytvořil kdosi variaci prastaré písně:

*Cesto, cestičko do Lipníka,
potkal jsem na ní tajtrlíka.
Nebyl to tajtrlík, byl to dýzl⁷.
Kdybych byl neutek, byl by mě lýzl.*

Na chromované hlavici ukázkového válce, který stál pod obrazem strašné bitvy, byly vyryty (takže se nedaly odstranit) verše:

*Esli nechceš, četaři,
dostat ránu pěstí,
tak se někam zadekuj,
je to pro tvý štěstí!*

⁷ Poddůstojník, který zůstával ve vojenské službě i po ukončení základní vojenské služby. Pozn. red.

*Zalez za roh nebo kam,
ztrat' se rač mejm vočim!
Nebo jak tě uvidim,
tak po tobě skočim!*

A mezi řádky srovnávací tabulky charakteristických pachů různých bojových látek připsal nějaký vzdělanec azbukou:

*Генерали то соу пани
ты май златы часы
Вояци йим з войны несоу
латку на лампасы.*

*Латку на лампасы,
на рамена злато —
а бони йим, клукум добрейм,
дали говно за то.⁸*

Nakonec, když zničili, co se dalo, kromě hesel na stěnách, a ponechali učebnu bez estetiky, odebralo se komando ještě na latrínu, aby dokončilo dílo zkázy.

* * *

Latrína byla větrná budova bez dveří s řadou kulatých děr v šikmém prkně a se svažitým žlabem, který páchl dehtem a močůvkou. A právě obrovská plocha stěny nad žlabem, přes niž se táhl nápis PROVEDU, vyhotovený nehašeným vápnem ve smělých tazích malíř-

8 Generáli to jsou páni,/ ty maj zlatý časy./ Vojáci jim z vojny nesou/ látku na lampasy./ / Látku na lampasy,/ na ramena zlato –/ a voni jim, klukum dobrejm,/ dali hovno za to. *Pozn. red.*

ské štětky, skytla miláčkům múz téměř neomezené možnosti. Mezi plejádami kresbiček, z nichž většina tvarem připomínala kosočtverečné taktické značky středního tanku (ale měla význam úplně jiný, radostnější), spojovaly se tu v podivuhodných přechodech nápisy a verše poetické, politické a pornografické a byl tu i koutek vojínů maďarské národnosti, nesrozumitelný ostatním. Vedle oznámení inzerátového charakteru *Hledám pohon pro svůj ohon* zaznamenal zde zatvrzelý ideolog názor, že *Jest třeba odstraniti vykořisťování!*. Pod tradičním konstatováním *Tady se to prima sere, vítr fouká do prdele* (jehož mimořádnou pravdivost potvrzovaly zvuky meluzíny, neustále kvílející v řadě různě naladěných záchodkových děr jako v opuštěných červotočivých varhanách) napsala ruka reakčního vojína *At' zhyne krvavý bolševismus!*, kteréžto poslední slovo přeškrtnla ruka vojína pokrokového a nadepsala slovem *kapitalismus*. A přímo pod programovým heslem *Nechte si řády, dejte nám ženský!* vyryl sexuálně naladěný poeta do velkého kosočtverečného rámu verše:

*Anka, Anka, co to děláš?
Povídali, že ji nemáš!
Však já si ji ušiju
z krepovýho papíru!*

*Papírová, to nic není!
Jednou práskneš a je po ní.
Nejlepší je kožená,
ta je na to stvořená.*

Práce vojínů zde pokračovala pomaleji. Bohatství nápisů je přivedlo na myšlenku (v podstatě kulturní) uchovat alespoň část toho pokladu pro budoucnost; a tak vytáhli zápisníky a nejcennější exponáty pomalu přenášeli škobrtavým písmem na umolousané stránky. Rotný se posadil na jednu z opuštěných děr a zahleděl se na

pruh stěny, osvětlený sluncem, jež problesklo z roztrhaných mraků.
Nějaký Slovák tam písemně jásal:

*Priprau milá, priprau dieru,
zajtrá idem do civilu!*

A rotný se zahloubal, zasníl. Lid je básníkem, aniž o tom ví, přednášel jim kdysi kdesi jakýsi realistický kulturní pracovník, a rotný přemýšlel, anebo spíš převaloval v hlavě své obvyklé neurčité myšlenky, promíšené představou kudrnaté zahrádky Janinčiny a otázkami ideologie, jimž se cynicky vysmíval a potají jimi trpěl, a pletla se mu do nich kulatá tvář soudružky redaktorky Lucie Valentinové i zelené oči nedobytné Lizetky, komplikovala je strašlivá tíže života, kterou doopravdy ze sebe dovedl setřást, jenom když sarkastickými synkopami na uslintané altce v kapele útvarového estrádního souboru ironizoval radostné tóniny neradostných koncertů pro členy patronátních JZD v oblasti kobyleckého výcvikového prostoru.

A pak se konečně zvedl, vydal rozkaz k zamazání nápisu

*Tankový pluk číslo patnáct
spokojeně žije v klidu,
protože tam místo kázně
nastolili vládu lidu*

a odvelel své komando zpátky na učebny, kde se v místnosti řízení rozložili co nejpohodlněji po cvičných stolicích a zbytek dne až do večerky prospali.

Rotný sám, když se setmělo, odešel kamsi na Větrnici.

* * *

Ostatní příslušníci Sedmého praporu mezitím dosmýčili střechy a cesty a rejžáky a horkou vodou z nich odstranili olejové skvrny; pak je Malinkatý ďábel nahnal do posádkového Parku oddechu, a tam až do pozdních hodin nočních posypávali cestičky žlutým pískem a sbírali papíry a spadlé šišky; nato do dvou hodin v noci drhli ubikace, udělali pořádek na půdě a zbylo jim ještě dost času, aby vzorně vycídili měděné kotle ve třech kuchyních praporu; pak vykartáčovali vycházkové uniformy a odnesli je na uklizenou půdu, protože při docpávání slamníků (k němuž přistoupili hned nato) by se jim byly zaprášily. Než se prach rozptýlil a ložnici bylo možno použít k jejímu vlastnímu účelu, stačili ještě opravit a zeleně natřít ozdobný tyčkový plot kolem budov praporu, takže když se v pět hodin ráno ukládali k nočnímu klidu, byly místnosti dokonale vyvětrány a do budíčku jim scházela, stejně jako rotnému, který se tou dobou vrátil z Větrnice, ještě celá hodina.

* * *

Přesně podle neblahého tušení kapitána Matky probíhala prověrka ve znamení nepřetržité řady debaklů. Vyvrcholily, když při dvou-denním cvičení s materiálem v civilním prostoru zabloudil kapitán s celou tankovou rotou v neznámé krajině. Po marných pokusech o orientaci, jak podle mapy, tak podle souhvězdí a kůry stromů, a nakonec podle výpovědi poděšeného dědy, jehož probudili v pastoušce (myslel, že jsou tu zas Švábi), umístil kapitán svůj štábní vůz na kraji lesa, a vydav důstojníkům rozkaz k průzkumu, vypudil je z vozu. Osaměl v něm se svobodníkem dr. Mlejnkem; toho na průzkum vyslat nemohl, protože písař trpěl srdeční vadou. Nařídil mu tedy, aby stál venku na stráži. Svobodník bez odporu uposlechl, ale místo aby upíral zrak do stínů lesa, odkud se ozývalo volání vyrušené kukačky a chrápání důstojníků, provádějících průzkum, přistavil si pod okýnko štábního vozu bednu s cvičným střelivem

a nahlížel dovnitř. Jeho předpoklad se brzy splnil: kapitán se podle vlastního prohlášení hodlal ve voze věnovat studiu map a taktické situace; k tomu účelu si rozepjal blůzu, chvíli váhal, má-li si sundat holínky, ale pro jistotu se rozhodl proti, a rozkošnický se skácel na kavalec. Svobodník dr. Mlejnek vyčkal ještě asi tři minuty, potom se vkradl dovnitř a uvelebil se na sedačce v rohu, u rozžhaveného bubínku. Dlouhým vojenským tréninkem si zcela osvojil schopnost usnout a spát v jakékoliv poloze, i vestoje, a zakrátko promlouvala už kukačka z hloubi křovísk k uším, které neslyšely, a chrápání z lesa i chrápání ze štábního vozu se demokraticky vmísilo mezi ostatní zvuky noční přírody.

Všichni tak pokojně spali, propadající se do hlubších a hlubších poschodí spánku. Přes měsíc se přetáhla blána předjitřní mlhy a najednou se z lesa ozvalo vrčení motorů, přiblížilo se, projelo po cestičce, kolem níž, schováni v křoví, spali důstojníci, a nikým nepozorovány zarazily před štábním vozem tři džípy s komisí generálního štábu, zabalenou v bušlácích.

Jednooký muž v posledním džípu zůstal sedět, jenom se zavrtěl a bušlák⁹ se mu svezl z ramene; v měsíčním svitu se zlatě zatřpytil gigantický nárameník neklamně sovětského vkusu a carské tradice. Zato z prvního křepce vyskočil důstojník velmi drobné postavy a dychtivě vyběhl po schůdcích kapitánova vozu. V rozmezí několika týdnů se mu podařilo už podruhé přistihnout kapitána, jak spí ve vyložené bojové situaci. Využil toho k názornému předvedení říznosti přímo před zraky svých nadřízených a sovětského poradce.

Rozespálý kapitán vnímal povědomé vřískání toliko v jeho intonačních významech a ty byly jednoznačné. Odněkud stále kukala kukačka a k ní se připojil jiný noční tvor, jenž se projevoval hlubokým žbluňkáním. Myší vřesk majora Borovičky, orámovaný tou groteskní akustikou lesa, probudil v kapitánovi dávnou vzpomínku

9 Dlouhý kabát z ovčí nebo králíčí srsti. *Pozn. red.*

na kačera Donalda, jenž patřil k hrdinům jeho předválečného mládí, a zachtělo se mu zakvátat. Disciplinovaně se však ovládl, přinutil uvozdřený mozek k plnění logických funkcí a pomalu chápal, až pochopil obsah pištivého sdělení:

„...lézáte se v prostoru ležícím západně od čáry Říp–Bohnice, a tedy kde, soudruhu kapitáne?“

„V prostoru –“ řekl kapitán, těžce zápase s odporem mozku, vjemů i hlasivek; mohutnosti umrtvené spánkem nedokázaly posloužit ničím jiným než ozvěnou: západně od čáry Říp–Bohnice...”

„Ale jaký je to prostor, soudruhu kapitáne. *Jaký!* Odpovězte!“

Kapitánovy znavené oči obhlédly prostor štábního vozu. V rohu zahlédl svobodníka dr. Mlejnka, který dělal cosi nepochopitelného: seděl v lavoru a za zády mu stoupala pára. Kapitán se nepokusil vysvětlit sám sobě takovou téměř nadpřirozenou a služebně jistě nevhodnou činnost, obhlížel prostor vozu dál, až k okénku, za nímž se mezi stromy zaleskla hvězdička.

„V jakém prostoru, co? Tak bude to?!“ řval major. „V jakém prostoru?“

„V zalesněném,“ řekl kapitán.

„V zalesněném! Ještě řekněte –“ zavřískal major a hlásek mu přeskočil, takže větu dořekl astronomickým diskantem: „– ještě řekněte v bažinatém nebo jakém! Uvědomujete si –“ hlasový orgán trpaslíkův zcela vypověděl službu.

Vystřídal ho bas nějakého plukovníka z generálního štábu:

„Nalézáte se uvnitř nepřátelského území, soudruhu kapitáne. Jak je to možné?“

„Je to –“ pravil těžce kapitán Matka, „– omyl. Byl jsem – mylně informován – průzkumníky. V bojové situaci – jsem – patrně ztratil spojení s vojsky...”

„Nu což,“ pravil bas. „Jak byste tuto situaci prakticky vyřešil ve válce?“

Basový plukovník se na kapitána zadíval s obvyklým výrazem otcovské vážnosti. Major Borovička pojídal jakési pastilky a snažil se odkašlat. Do vozu vstoupil, jako zlověstná připomínka trocnovského hrdiny, jednooký poradce. A kapitán, přinutiv mozek k činnosti téměř logické, zuřivě promýšlel situaci.

Díla vojenské vědy nepatřila bohužel k jeho oblíbené četbě a zanedbané taktické vědomosti nahrazoval četbou herojských románů. Vědecky vojenskou odpověď nahradil tedy spíše sen.

„Probil bych se ke svým!“ řekl pevně, vědom si toho, že je nemožné, aby byl pokárán za tak evidentně projevenou vůli k hrdinství.

Zavládlo ticho. Jednooký poradce řekl cosi nesrozumitelného pod vousy, ostatní důstojníky uvedl kapitánův úmysl v nejistotu a major Borovička, který už opět nabyl vlády nad hlasem, pravil napůl ironicky, napůl tázavě:

„Probil byste se, co?“

„Ano, probil,“ potvrdil mu to kapitán Matka. Pak projevil nečekanou taktickou schopnost, jejíž efekt narušily jenom nedokonalé kapitánovy jazykové znalosti. Obrátil se na jednookého a slavnostně pronesl jazykem, jevícím stopy ruštiny:

„Továryš palkóvnik, dovolitě mina informacírovat vas dlja situáciji!“

Nakonec celou záležitost odnesl nejhůř svobodník dr. Mlejnek. Jeho poloha – vsedě v lavoru –, která se kapitánovi jevila jako téměř nadpřirozená, byla přirozeným následkem situace, jak se vyvinula po příchodu majora Borovičky do štábního vozu. Když major prudce otevřel dveře a zaječel, kapitán se ve spánku reflexivně vymrštil s takovou prudkostí, že srazil svobodníka ze stoličky. Svobodník, zbavený rovnováhy, dosedl na rozžhavený bubínek a vzňal se. Lavor sice zabránil požáru, ale svobodník věděl, že škodu bude muset při odchodu mimo činnou službu zapravit (pokud se mu nepodaří ukradnout plášť nějakému lemounovi). Propadl proto nenávistné

trudomyslnosti, z níž ho však brzo nato, za rozbřesku, vytrhl pohled na kompletní štáb zabloudilého praporu, podrobující se za trest prověřce z topografické orientace a plazící se za tím účelem ranní mlhou po bříse do kamenité stráně památné hory Říp.

* * *

Nadporučík Vrabec, specialista na tankovou střelbu, zahájil den nato prověrku příslušníků Sedmého tankového praporu ze střelecké přípravy tím, že dle zásady názorného kladení otázek oslovil tupě se tvářícího četaře Žloutka:

„Váš tank se žene hořícími ulicemi, kolem vás řítí se trosky doutnající stěn. Město je pod těžkou palbou nepřátelského dělostřelectva. Váš kulometčík právě zneškodnil amerického tankoborníka, ale jiní mohou se skrývat v každém okně, za každou hromadou sutin. Hledíte zaměřovačem a v jeho zorném poli náhle spatříte, jak na rozstřílené náměstíčko vyjíždí tank typu Sherman a montuje kanón přímo na vás! Vaše činnost?“

Četař Žloudek otevřel ústa, ale mlčel. Nadporučík tedy, pomáhaje si neurčitými gesty, pokračoval hlasem o sekundu zvýšeným:

„Americký Sherman se k vám blíží. Rozeznáváte bílou hvězdu na jeho pancíři. Seskakuje nepřátelský desant a o váš pancíř zvoní nárazy prvních střel. Věž kostela na náměstí se řítí v plamenech. Vaše činnost?“

„Vypálím,“ pravil četař stručně.

„Ale jak vypálíte, soudruhu četaři?“

Četař Žloudek se nespecifikoval. Zdálo se, že se ho zmocnila hrůza.

„Americký tank jede na plný plyn,“ pokračoval dramaticky nadporučík a nervózně zašilhal po komisi, usazené na židlích pod nápisem slibujícím věrnost na věčné časy generálu Čepičkovi. „Za ním se z ústí ulice vynořuje těžká samochodka typu King Kong,“ dodal nadporučík. „Jak vypálíte?“

Četař Žloudek vyděšeně pohlédl na zamračeného vojína Bamzu vedle sebe, který při výcviku fungoval jako jeho nabíječ. Nadporučík Vrabec si toho povšiml. Zmaten, nevyužil služeb, které mu nabízel nápadně se hlásící rotný s vilnými pysky, a vyzval Bamzu:

„Vy, soudruhu vojíne. Jak vypálíte?“

Bamza upřel zamračené oči na důstojníka, jako by chtěl zjistit, co to na něho šije za boudu, a potom vzdorovitě pravil: „Z děla. Mašinkvér je na tank hov –“ zarazil se a provedl opravu: „uby platnej.“

„Správně,“ řekl honem nadporučík Vrabec. „Ale *jak* vypálíte? Myslím *jak*?“

Pak konečně zaregistroval touhu rotného Maňase po uplatnění nabytých vědomostí a obrátil se na něho:

„Tak vy, soudruhu rotný. Kolem vás detonují tříštivé střely. Z vyvrácených domovních dveří se vysunula charakteristická roura protipancéřové americké bazooky. Samochodka typu King Kong zastavuje a zaměřuje své dvěstěpadesátimilimetrové námořní dělo přímo na vás. Vaše činnost?“

„Dílcovou metodou odhadnu vzdálenost nepřátelského vozidla,“ pravil svěže rotný. „Ze známé výšky amerického tanku typu Sherman a z předpokládané rychlosti v přímém směru vypočítám – podle vzorce

$$V = \frac{r \times 0,75}{v}$$

kde V je vzdálenost v mezích metné délky, r odhadnutá rychlost a $0,75$ vzorcová konstanta a kde malé v je rychlost protipancéřové střely – nutné nastavení zaměřovače, nastavím na třetí stupnici zleva, určené pro průbojné protipancéřové střelivo, zjištěnou vzdálenost, vydám příslušné rozkazy nabíječi a řidiči a vypálím.“

Nadporučík Vrabec hrdě pohlédl na komisi pod nápisem a komise souhlasně přikývla.

* * *

Asi hodinu nato seděl Sedmý tankový prapor v bojových strojích na Větrnici, aby tam v praxi prokázal teoreticky nabyté vědomosti. Na protější stráni se zelenala řada maket, od maličkého hrbu, znázorňujícího nepřátelského tankoborníka, až po obrovskou plachtu, pomalovanou obrazem kamuflovaného bunkru. Komise, do níž se opět dostavil jednooký poradce zvaný v táboře Něfachčenko (na teorii se ulil, protože nebyla dost zábavná), stála na dřevěné pozorovatelně před frontou důstojnických domů a přidržovala si čepice. Vál prudký a studený vítr a skoro se zdálo, že světelné střely, které létaly z najíždějících tanků směrem k maketám, uhýbají pod jeho nárazy.

Četař Žloudek, snad díky nedostatku bitevních hrůz, se vyznamenoval. Zvláště silně u něho vynikaly pudy, které každého vojáka vyburcují z letargie, jakmile se dostane k ostrému střelivu. Rotný Smiřický seděl na sedačce ve věži, držel se opatrně madel a velení přenechal střelci. Vojín Bamza, postižený podobným vzednutím pudů, vzorně ládoval veliké měděné střely do vložné hlavně. „Stuj!“ slyšel rotný Žloutkův hlas v radiokukle, noha desátníka Střevlíčka dupla na brzdu, tank se zarazil, zakolíbal, ve vteřině uklidnil a s krásným lupnutím vyletěla z hlavně střela. V průzoru věžičky rotný spatřil, jak se nepřátelský tankoborník na zežloutlé protější stráni rozlétává na kusy. A když znovu vyrazili a obrátili se k pozorovatelně, zavlála nad ní červená vlajka na znamení plného zásahu.

Zaútočili celkem pětkrát a zdecimovali pět maket. Potom se vrátili k pozorovatelně a vysedli. Jak rotný klouzal po hladkém pancíři na zem, skoro porazil obtloustlého střelce, krytého obrovskou kuklou, který se chystal nasednout. Zpod čelního nárazníku vykoukly zdě-

šené oči a střelcova tvář byla křídově bílá. Zazněl povel, zakuklený střelec se vyškrábal na věž a zřítíl se dovnitř.

„Mañas!“ ozval se za rotným vojín Bamza. „Dem do bunkru. Pod’te!“

Byl to vskutku rotný Mañas, jenž se tak osvědčil u zkoušky ze střelecké teorie, ale Bamzova výzva nebyla nelogická. Kousek stranou od pozorovatelný, na níž v paprscích červeného slunce zářily mohutné poradcovy nárameníky, stála opuštěná pevnůstka, zbudovaná tam kdysi za účelem nyní už zcela neznámým. Bamza, obvykle vyznavač pomalého pohybu, k ní zamířil téměř poklusem. Rotný váhal. Střevlíček a Žloudek se furiantsky opřeli o tribunu. Rotného přemohla opatrnost a vešel za Bamzou do pevnůstky. Tam se u ohýnku, přikrmovaného dřevem, jež bylo získáno rozštípáním čerstvě postavené latríny, hrály karty a popíjela tekutina z ohmatané láhve. Rotný však přistoupil ke střílně a vyhlédl na tankodrom.

Tank, v jehož útrobách zmizel teoretický mistr, právě vyrazil. Na protější stráni, porostlé zuboženou trávou a zrezivělé podzimem, se plazil sporý plamínek; zažehla ho tam nějaká svítící střela, jež se minula cílem. Nad hřebenem kopce táhly krásné bělostné obláčky a drkotající tank rámusil pomalu vpřed.

Všechno přetévalo mírem, příjemným pocitem, vzbuzeným přírodními krásami, blížícím se koncem vojny a rotného vědomím, že kousek vzadu, v jednom z uniformních nových domů, vykukuje možná Janinka, která nenávidí tanky, ale nikoli tankisty. Nad vrčícím tankem zakroužil havran. Spletl si zřejmě stroj s nějakým obrovským živočichem, u něhož lze předpokládat značné množství výživného odpadu. A vtom se ocelový stroj zarazil, zakolíbal, uklidnil a rotný napnul zrak. Měl následovat zášleh plamenů a suchá rána – a následovala. Hlaveň poslušně vyplivla neviditelný projektil a na hřebenu kopce se vzápětí přelomil opuštěný smrk. Hned nato následovalo cosi, co nikdo nečekal. Tank se vyřítil vpřed a jeho věž se počala pomalu otáčet. Zabýsklo se v ní, znovu a znovu,

a zarachotil povědomý štěkot kulometu. O betonový bok bunkru se odrazily jakési prudce letící, patrně ocelové kusy a ruka Desidera Koblihy, vynášející právě žaludové eso, strnula na půl cestě. Štěkot kulometu neustával a rotný, příkrčiv se u střelny, s úžasem zíral, jak tank pomalu zahýbá na zpáteční cestu, ale jeho věž se neustále a dost rychle otáčí a z ní vyletují světelné střely jedna za druhou a všemi směry. Rotný pohlédl na pozorovatelnu. Právě z ní seskakoval jednooký přidělenec a za ním, pomaleji, klesala čepice s červenou krempou. Pod tribunou předváděli vzorné k zemi desátník Střevlíček a četař Žloudek a okna ve třetím poschodí důstojnických domů v pozadí se náhle proměnila v explodující gejzíry, z nichž na všechny strany létaly skleněné střepiny a blyštily se v podzimním slunci jako hrsti rozhazovaných briliantů.

* * *

Nakonec se běsnící příšera uklidnila, buben kulometu se vyprázdnil. Z tanku, který stanul až těsně pod pozorovatelnou, vynesli bezvládného Maňase; po tváři mu stékala krev a hystericky vzlykal. Co se vlastně stalo, dozvěděli se intelektuální poddůstojníci ten večer, na sedánce u podporučíka MUDr. Sadaře, jenž provedl ošetření. Když se, hodně pozdě, dostavil i rotný (byl ve Větrnici, aby se přesvědčil, zda palba nezasáhla též paní nadporučíkovou, a přesvědčiv se, musel setrvat), došla už také hláška ze štábu divize. Zjistilo se, že rotný Maňas, nejaktivnější kulturní (i jiný) pracovník praporu, octl se toho odpoledne, po téměř dvouleté vojenské službě, poprvé uvnitř tanku T-34. Zvládal zatím vojnu ryze teoreticky a velmi úspěšně. Byl nejzdatnějším výrobcem hesel, organizátorem bramborových brigád, řečníkem příležitostí, autorem divizního časopisu *Pěst lidu*. Napsal také sonet na generála Čepičku a pronikl jím k plukovníku Helebrantovi, a tím do divizního výboru ČSM, zabýval se vzorovými nástěnkami. Byl by pravděpodobně vojenskou službu

zdárně ukončil, dekorován jistě i odznakem vzorného tankisty, aniž kdy zhlédl interiér bojového vozidla – ale jeho výkon u zkoušky ze střelecké přípravy tak zaujal naivního majora z prověřkové komise, že si Maňasovu účast na střelbě prakticky vyžádal, a nikoho (ani Maňase samého) nenapadl včas žádný potřebný figl, jenž by zajistil ulevku. Dosedl tedy na nepatrnou sedačku, přichytil se kanónu a vyjel. Když tank – bez jeho povelu, ze zvyku, nabytého četnými předchozími střelbami na témže místě – zarazil, ztratil Maňas rovnováhu a chytil se za spoušť. Kanón vypálil, leknutí trhlo Maňasem na druhou stranu a shodilo ho ze sedačky úplně. Padaje s roztaženýma rukama dopředu, chytil se pravičkou spouště kulometu a levičkou automatického otáčení věže a uvedl oba mechanismy v činnost. Ohlušen palbou a omráčen rotací věže, držel se křečovitě obou pák, dokud neomdlel.

Poddůstojníci, usazení okolo kamen v místnosti velitele ošetřovny, pozvedli hrnky s čajem a připili památce chrabrého šplhouna. Četař ing. Krajta se potom vytasil s čerstvým číslem divizního časopisu, které, jak se ukázalo, přineslo článek právě padnuvšího hrdiny teorie s titulkem *Na shledanou, věrný druhu!*. Podle Krajtova vyjádření představoval typickou ukázkou směru nazvaného kdysi svobodníkem dr. Mlejnkem „socialistický tankismus“ a upřesněného později četařem ing. Vytáhlým jako „tvrdý sentimentalismus“. Chrastí v kamínkách praskalo, z čajníku se linula vůně, dodaná nápoji obsahem ulepené láhve, která se neznámo jak ocitla z bunkru na ošetřovně, a četař Krajta předčítal skřípavým hlasem:

„Tak tedy dnes naposled! Škoda! Tolik jsem si na Tebe zvykl! I když jsem o Tobě zprvu ani nechtěl slyšet a skoro jsem se Tě děsil, přece jen jsem si Tě za ty dva roky zamiloval, tak teple a blízce, jako nejlepšího druhu. Naučil jsem se Tě znát a rozumět Ti, poznal jsem i Tvé vrtochy, často jsem Ti obětoval všechn svůj volný čas a mnohdy i kus noci. A moc hezkých chvil jsme spolu prožili! Vzpomínáš třeba na ten krásný, tichý, teplý večer při jednom cvičení, kdy jsem

ležel v křoví vedle Tebe a střežil bezpečnost naší milované vlasti? Kolem nás skotačil bujný srnec se svou družkou a mně se tehdy tak prudce zachtělo se s někým polaskat – a pohládl jsem Tebe, můj věrný druhu, tanku T-34!“

Na tomto místě si četař ing. Krajta odplivl a prohlásil, že je sice všeobecně známo, že rotný Maňas provozuje v posádkové stáji zoofilii s intendantním mezkem, ale – a lapiduch Beránek vstal, otevřel dveře k pokoji nemocných, kde se roťák zotavoval z šoku a úrazů, a zahulákal do krásné, tiché, teplé noci, právě takové, jak ji tankistický básník popisoval:

„Tak tady čtem, vole, žes šoustal s téčkem!“

* * *

Přes všechny takové a podobné nehody dočkal se však Sedmý tankový prapor i jeho velitelé nakonec přece jen dne slavné přehlídky před samým velitelem tankových a mechanizovaných vojsk, při níž měly být uděleny odznaky vzorných tankistů a na závěr, jako zlatý hřeb, i titul mistra v řízení tanku četaři Očkovi od tohoto pověstného praporu. A to byla náplast, která měla léčivě spočinout na zjizvené duši kapitána Matky, která měla vyhojit to, že zabloudil s celou rotou v nepřátelském území, že na památné hoře Říp nedokázal určit směr Praha, že jeho prapor dokonale propadl z chemické, taktické a pořadové přípravy, že jeho příslušník desátník Střevlíček při prověrce z politické přípravy prohlásil, že prezidentem naší lidově demokratické republiky je doktor Alfons Čepička, a četař Vomakal, vyzván, aby zazpíval Internacionálu, spustil po krátké úvaze hlasem neurčité výšky „Avanti pikolo, al aprikóza, panděra róza, panděra róza“, za kteroužto blasfemii byl potrestán třemi dny po službě. Měla zastříť i fakt, že ani jeden z příslušníků jeho praporu nedokázal vyjmenovat ne snad všech sedmatřicet právě jsoucích ministerstev, ale dokonce ani třetinu, ba dokonce ani pětinu, že

i vzdělaný rotný Smiřický, vyčerpav jména dr. Čepičky, prof. Nejedlého, pátera Plojgara a inženýrky Jankovcové, nemohl se už na žádné další upamatovat. To všechno tedy mělo odčinit jmenování četaře Očka mistrem v řízení tanku.

Pozval ho k sobě do kanceláře, aby ho tam na přijetí tak velké pocty s pomocí politruka nadporučíka Růžičky a náčelníka klubu poručíka Hospodina morálně ideologicky připravil. Správně předpokládal, že mravně politická příprava bude v případě četaře Očka zvlášť namístě, neboť řeč toho vzorného řidiče víc než oplývala některými interjekcemi, nepatřícími do slovníku nového vojáka. O dvouhodinové instruktáži v kapitánově pracovně podal pak četař Očko, zvaný „Kurva-Očko“, lakonický referát:

„Kurva,“ řekl, rozbaluje silně smrduté onuce, „oni tam do ňa hučeli, ty svině, cosi že mam kurva byt’ hrdej na tu čest, kurva, a cosi takového, kurva, a dyž sem chtěl, kurva, dovolenku, kurva, tak mi nasrali, svině, že prej, kurva, až si pojedu pro civil, kurva.“

* * *

A nadešel slavný den. Divize ve vycházkových uniformách s novými opasky nastoupila na fotbalovém hřišti, aby se nejprve podrobila prověrce osobní čistoty. Toho dne se opět citelně připomněl podzim, foukal chladný vítr, na střeše tribuny pleskaly vlajky a Sedmý tankový prapor (a v jeho řadách nadcházející oslavenec Očko) stál v nových bílých podvlékačkách, ráno vyfasovaných ze skladu, jejichž neposkvrněnost zkoumala skupina generálů. Přitom stihla kapitána Matku, téměř už v poslední chvíli prověrky, další, a jak doufal, definitivně poslední pohroma: u politruka Máchy bylo objeveno nemravné tetování a v zápisníku desátníka Mengeleho náskres nedokončené cesty kolem světa, naznačené tlustou modrou dvojčárkou na pozadí dvou světových polokoulí. Dvojčára byla rozdělena na sedm set třicet políček, z valné většiny už vyplněných tužkou

červenou. Nákras měl zřejmě mezinárodní charakter, protože ruský přidělenec mu bez výkladu porozuměl, a major Borovička na místě udělil Mengelemu deset dní po službě. Morálně ho však už nezlomil: s vojenským humorem si poddůstojník zbytek své pouti ještě během slavnosti zamřížoval.

Ale tyto dodatečné lapsy jeho podřízených nemohly už ostrříleným kapitánem Matkou příliš otrást. Tyčil se mohutný v čele svého štábu, v holínkách se mu zrcadlily šedivé mraky, pod mraky kroužili ptáci, chystající se k odletu na jih. A pod nimi generál, uděliv poslední tresty, pronášel velkou řeč. Hrdě v ní konstatoval hrdý úspěch, jehož hrdá Osmá tanková divize dosáhla, neboť v celkovém zhodnocení byla ohodnocena hrdou známkou tři, jako dobrá. Nesmíme si však zastírat skutečnost, řekl dále, že proti těmto hrdým úspěchům je třeba také se zamyslet nad hrd- hm - značnými neúspěchy. A kdežto o hrdých úspěších mluvil jen takto velmi všeobecně a neurčitě, jal se nyní vypočítávat řadu udivujících nedostatků. Vojáci a poddůstojníci neosvojili si dosud bojové mistrovství našich vzorů, hrdých sovětských tankistů. Nenaučili se dosud být připraveni bít nepřítele pomocí naší hrdé techniky. Hrdí vojáci a poddůstojníci, podle slov velitele divize, neovládají dosud celou škálu úkonů, od řízení tanku přes pravidla strážní služby až po čištění bot. Ale přesto si mohou dnes hrdě říci, že dobře splnili svou hrdou vlasteneckou povinnost, a s tímto hrdým vědomím odejít ke svým občanským povoláním.

Pak vystoupil na tribunu velitel divize a prohlásil, že vojenská služba je tvrdá, jako jsou tvrdé sovětské tanky, a že i vojáci musejí být tvrdí, tvrdí že musejí být zejména tankisté, tankisté že musejí být nejtvrdší. Kolona ptactva, kroužící pod šedivými mraky, se dosud nerozhodla, má-li opustit tu líbeznou podzimní zem, a plukovník Helebrant vyjádřil přesvědčení, že nadejdou-li tvrdé doby války, bude vojenská služba ještě tvrdší. Ale jeho vojáci dnes dokázali, že tvrdá pěst naší lidově demokratické armády tvrdě dopadne na nepřítele, aby ho - pod velením vrchního velitele generála armády

dr. Alexeje Čepičky – srazila na kolena. Jméno ministrovo, jehož příbuzná plně pochopila důvody, které plukovníka vedly k odložení svatby, naladilo plukovníka k bezmála upřímnému citu vůči podřízeným, a on popřál vojínům druhého ročníku, kteří úspěšně prošli ohněm tvrdé prověrky, mnoho úspěchu v civilním životě – který sice není tak tvrdý jako život vojenský, ale kde nás naše budovatelské úkoly přesto nutí zdolávat mnohé tvrdé překážky a rozlouskávat nejeden tvrdý oříšek při plnění svých úkolů. Byl by šťasten, prohlásil už zcela zjihlý, kdyby jeho tankisté tyto překážky i v civilu vždy zdolali s tvrdým tankistickým „Urá!“ na rtech.

Jak by se to mělo v civilu prakticky dělat, si v té chvíli nikdo neuměl představit. Po sovětském vzoru prohlásila však vojska alespoň zde „Urá!“ a velitel tankových vojsk přistoupil k vyvrcholení slavnosti dekorováním četaře Očka.

* * *

V amplionech zazněl povel „Vajská – pazor!“, divize znehybněla, uslyšela hromový generálovův hlas: „Četař Očko!“, znějící jako zvuk trub o posledním soudu, kontrastem k tomu elektrickému burácení slaboulinký hlásek Očkův „Tu!“ a konečně perunský povel „Ke mně!“.

Četař Očko se vydal na svoji slavnou pouť nepříliš předpisovým krokem. Vystoupil na tribunu a jakžtakž se zahlásil generálovi. Generál vyňal z černé etuje pozlacený odznak a připíchl ho Očkovi na hrud'. „Soudruhu četaři,“ zněl přitom božský hlas v megafonech, „z pověření soudruha ministra národní obrany, generála armády doktora Alexeje Čepičky, jmenuji vás mistrem v řízení tanku!“ Nato v amplionech cosi zakloktalo, co snad mělo být předepsaným „Sloužím lidu!“ a co zřejmě musel pronést jedině četař Očko. A tu se generál zapomněl; dojat nazrzlou vesnickou tváří před sebou a ve vzpomínce na jiné takové tváře, které ho v dobách války obklopo-

valy v tanku i v kasárnách místo tváří, které ho nyní obklopovaly na ministerstvu, dopustil se nemilé chyby – Očkovy medvědí červené dlaně dávaly tušit skutečné, ne pouze závazkové mistrovství – a dojatý fronták se vlídně otázel:

„Nu což, soudruhu četaři, jak jste to udělal, že jste se tak dobře naučil řídit tank?“

Jeho slova jasně reprodukovaly megafony. Hned nato reprodukovaly neméně jasně hlas četaře Očka:

„Kurva, soudruhu generále, já su, kurva, v civilu řidič vod pásáku, kurva.“

Vzadu v řadách důstojníků podklesly nohy pod velitelem Sedmého tankového praporu kapitánem tank. Matkou Václavem, takže ho jeho zástupce pro věci politické musel zachytit.

A útvar ptáků na nebi se rozhodl, bez rozkazu sešikoval a v pravidelné formaci zamířil na jih, do pohostinnějších zemí, ovládaných dosud třídním nepřítelem.

Bakchanálie

Obrana lidu začala uveřejňovat úvodníky určené politickým pracovníkům a nadepsané *Za správné zhodnocení práce politických pracovníků* či *Za morálně politickou pomoc vojínům a poddůstojníkům odcházejícím mimo činnou službu* nebo konečně *Za získání záložníků za zemědělce*. Uvnitř tohoto oblíbeného listu objevovaly se články, v nichž vojíni n-tého útvaru nebo útvaru, kde je politickým pracovníkem poručík Jahoda, dojatě opěvovali ony dva krásné roky, strávené v chlapeckém kamarádství v naší lidově demokratické armádě, aby naši milí doma mohli klidně spát, teď ve chvíli, kdy se vracíme k plnění svých budovatelských úkolů a ke svým milým doma a na naše místo přicházejí jiní, mladší soudruzi. Ozval se i jakýsi lemoun, který ještě vojenskou službu nemohl ani nastoupit, protože čas rukování dosud nenadešel, ale který se už předem pokoušel udělat si oko a ujišťoval starší soudruhy, odcházející do plnění budovatelských úkolů, že uchopí jejich zbraň, aby mohli svoje budovatelské úkoly plnit v klidu, kdyby se nepřítel pokusil rušit klid naší krásné vlasti. Vojíni a poddůstojníci různých zbraní se slzavě loučili se svými puškami, tanky, děly, minomety, ženijním náčiním a jedovatými plyny v člancích tak přetékajících citem, že to svobodníka dr. Mlejnka pohnulo k podvrhu *Za prodloužení milované služby vlasti*, v němž se přimlouval za znovuzavedení tereziánské prezenční doby a který do redakce poslal pod pseudonymem vojína Pravomila Poslušného. Úvodník nevyšel, jenom voják toho jména byl předvolán na OBZ a později, po propuštění do civilu, na sedm let uvězněn pro urážku lidově demokratického zřízení.

Úslužní vojíni, kteří si až do těchto posledních chvil nejšťastnější doby svého života uchovali respekt před náčelníky klubů a politickými pracovníky, naposled zdobili kulturně masové světnice

a nástěnky útvarů hesly, v nichž podle pokynů politického oddělení jménem všech vojáků odcházejícího ročníku nabádali přicházející brance, aby kráčeli ve stopách slavného n-tého praporu za velkými výcvikovými tradicemi tohoto útvaru, a tváře vzorných vojnů, vypadající na fotografiích v tankových kuklách neobyčejně bojovně (kuklu ovšem za příplatek půjčoval fotograf Kulínský v Kobylci i příslušníkům jakýchkoliv jiných zbraní), byly lepeny na tabule cti, aby v přicházejících lemounech roznítily latentní pudy tankistického rváčství. Ačkoliv se to neříkalo ani na instruktážích politických pracovníků, počítalo se s tím, že většina lemounků zanechává po sobě v civilu dívku, a tak jednou z nejúčinnějších vzpruh jejich vojenské horlivosti bude slib této zakuklené fotografie. Když byl později poručíkem Hospodinem objeven Kulínského meloušek, byl i fotograf na deset let uvězněn, pro sabotování psychologické přípravy vojsk.

Nikdy, pokud se rotný Smiřický pamatoval, nebyla *Obrana lidu* listem tak čteným – alespoň v kruzích intelektuálních poddůstojníků – jako v těchto dnech. Do tábora přijel pracovník Úřadu ochrany práce a v sále posádkového kina se konal velký náborový aktiv do dolů a těžkého průmyslu s kulturní vložkou. Vojíny tankové divize byl hojně navštíven. Ne tak ze zájmu o budovatelské možnosti, ale protože je už znudilo celodenní skrývání před důstojníky, kteří se ještě v poslední chvíli snažili využít jejich neplacené pracovní síly k zvelebení různých táborových i soukromých zařízení, což oni z lenosti i ze zásady (za pár tu budou bažanti) odmítali. Potloukali se raději od svítání do soumraku po lesích okolo tábora, schovávali se tam před důstojnickými pátračkami, v granátových jámách na tankodromu jedli salám nakradený v kuchyni a v obrovském stohu slámy poblíž pěšího cvičiště dlabali komůrky, kde souložili s četařkou Babinčákovou, jejími dvěma kolegyněmi a jednou svazačkou, kterou do tábora pašoval vojn Semerák mezi bandaskami v mlékařském voze.

I to se však po čase změnilo v námahu, a tak se masově dostavili na kulturně náborový aktiv. Bylo krásné odpoledne babího léta,

otevřenými okny proudil dovnitř svěží vzduch a sliboval zdravý spánek. Někteří usnuli hned, ostatní úvodem vyslechli dlouhou řeč politika divize majora Sádla, přečtenou z papírků a držící se úzkostlivě klasické volby slov i myšlenek morálně politické rétoriky, a potom projev, v němž pracovník Úřadu ochrany práce lákavými čísly načrtl budovatelské výhody hornictví a hutnictví. Aby bylo učiněno zadost kulturnosti náborového aktivu, následovala na závěr báseň zajištěná četařem Bivojem Balíkem z jeho nové sbírky. Ti, kdož dosud neusnuli, usadili se pohodlněji v křeslech a s nadějí, že i je navštíví osvěžující spánek, zaposlouchali se do prvních veršů poemy.

*Dnes loučíme se s vámi všemi,
tanky, bajonety a miny.
Na prahu práce vítají nás ženy
růžemi krvavými.
Dva roky žili jsme jak bratři
a přísaháme: „Nezapomenem!“
Kus naší ocelové něhy i vám teď patří,
odnášíme ji v srdci svém
a přísaháme:*

Básník se nadýchl, aby přísaze mohl dodat patos, ale právě v té chvíli vpluly do sálu otevřenými okny vzdálené tóny jakési písně. Slova ani melodii nebylo zprvu možno rozeznat.

kdyby bylo třeba

pokračoval četař,

*položít život za milovanou zem,
všichni jsme tu připraveni k boji,
připraven k boji i já tu jsem!*

A právě na toto kategorické tvrzení navázala slova písně, kterou sem večerní větřík zřetelně přivál:

Co ste, hasiči, co ste dělali,

a zahнала přicházející spánek. Podnapilé hlasy zpívaly:

*že ste nám ten pivo, pivo pívovárek
shořet nechali!*

Sálem zašumělo a tu a tam se k melodii přidalo polohlasné brucení. Neznámí madrigalisti venku pokračovali s chutí:

Ten pívovárek,

pěli.

*Co živi budem, pevně ve svém srdci, přísahu svatou ochráni náš
hněv!* zvolal četař Balík a hlasy zvenčí k tomu poznamenaly:

I tu hospodu!

Pro šťastný život žít jsme připraveni! snažil se četař pěvce překřičet, ale jeho hlas zanikl v crescendovaném refrénu:

My staří mazáci –

jehož zhoubnou magii se básník naposled pokusil neutralizovat zoufalým zvoláním:

Pro šťastný život dáme i svou krev!

Odhodlání však vyznělo naprázdno; mužský sbor za oknem,
s korunou vysokých fistulek, udělal za ním vítěznou tečku:

*– staří ulevváci
máme pít vodu!*

a sálem zabzučela polohlasá, ale plynule sílící repetice:

*My staří mazáci, staří ulevváci
máme pít vodu!*

S ní na rtech se vojska počala drát ze sálu, aby v příští čtvrt-
hodině naplnila všech pět hospod přilehlé vesnice až po horní mez
jejich kapacity.

* * *

Okolo jedenácté hodiny večerní překročilo už procento alkoholu
v krvi většiny hostů těch pěti hospod míru povolenou rozkazem
zdravotního náčelníka armády a důstojnická hlídka v bráně, která
zachycovala všechny nápadně hlučné nebo nezvykle tiché vojíny
a posílala je pod eskortou příslušníků prvního ročníku do posád-
kového lazaretu na krevní zkoušku, měla mimořádně dobrý lov.
Hůře se vedlo litačce, snažící se zjednat značně narušený pořá-
dek v hospodě U Jana Žižky z Trocnova. Byla přitom inzultována
sprostým staršinou absolventem Benátem slovy: „Ty zrasanej
lampasáku, koukej se vodvalit, nebo ti jí cuknu, že se nevolízneš!“,
a když se pokusila provinilého poddůstojníka zjistit, vytlačil ji
dav z hospody a shodil ze schůdků do zabláceného příkopu před
domem. V hospodě U anděla zjistila táž litačka, sotva se očistila
z bláta a s pravou tankistickou tvrdostí znovu nastoupila službu,
nepřípustné obchodování vojáků s civilními osobami, jehož se do-

pustil četař Kobliha, když mu došly peníze. Aby mohl udržet krok se soudruhy v konzumaci alkoholu, prodal jakémusi civilistovi (byl to, jak se později zjistilo, okresní tajemník ČSM) svůj odznak vzorného tankisty za padesát korun a tu sumu hned vydal za láhev alkoholického nápoje zvaného „Čert“. V hospodě Na rychtě došlo k rvačce: vyvolal ji příslušník prvního ročníku, který v návalu zoufalství podlehl okamžitému pomnutí smyslů z představy, že mu bude vykonávat čestnou občanskou povinnost ještě celý rok. Napadl svobodníka Lakatoše, jenž se mu pro toto neštěstí posmíval a tituloval ho lemounem a bažantem. Rvačka vyvrcholila soubojem na nože a jenom zákrok hostinského zabránil krveprolití.

Ideově amorálního vrcholu dosáhly však bakchanálie v zadní místnosti hostinského podniku U ježka s jabkem, obsazené z větší části Doddůstojníky intelektuálního zaměření. Zde o půl dvanácté kolovala busta význačného státníka, obrácená dnem vzhůru a naplněná vínem, jež bylo za zpěvu písně funébrmaršového charakteru: „Ví to celá armáda a ví to každá četa: Kobylec je velká prdel světa!“, dopito přesně čtvrt hodiny před půlnocí. Pak byla busta s přimalovanými brýlemi postavena na své místo a optimisticky naladění Doddůstojníci nastoupili kvapnou cestu k bráně, aby překročili hranice tábora v poslední vteřině před „padla“ povolené vycházky.

* * *

Brzký návrat k životnímu stavu, který se jim jevil jako siesta, předstihující Adamovy zlaté časy v ráji, oslavovali té noci také desátník Andělín Střevlíček a rotný Václav Soudek. Oslava nezůstala sice bez vlivu na jejich rovnovážné orgány, ale vojna naučila oba dubnové veterány tak dokonale ovládat nedokonalosti lidského těla, že se jim podařilo bez pohromy projít špalírem nepřátelsky zkoumavých očí u brány. Tam se shromáždila kohorta novopečených poručíků

pod velením Malinkatého ďábla, jehož vřeštění se úderem pŕlnoci rozeznělo se zdvojenou silou. Vzdalujíce se od brány zahlédli ještě oba poddůstojníci, jak Ďábel staví do latě četaře ing. Kraju a četaře ing. Vytáhlého, vydává jim rozkaz k otevření úst a usvědčujícímu dýchnutí, rozvrískává se, a jak potom dvojice uniformovaných intelektuálů v potupném průvodu jednoročního lemouna se samopalem obrací kroky na cestu k posádkovému lazaretu, té noci velmi silně zalidněnou.

Poddůstojníci Střevlíček a Soudek přidali do kroku a ponořili se do temných stínů, které na asfaltovou cestičku parkem vrhaly prořídle koruny kaštanů. Vřískání Ďáblovo zaniklo brzy v hučení vzdáleného chorálu, zaléhajícího sem z budov Dvanáctého tankového pluku, jakož i v pronikavém zpěvu několika osamělých hlasů v parku, kterým nápoje přidaly na intenzitě, co jim ubraly na intonační čistotě. Z vesnice dosud zněl rytmus dupavé polky v tanečním sále U Vejvodů a všechno se to mísilo se suchým šelestem posledních listů v korunách.

Pohyboval jimi pŕlnoční vánek a oba poddůstojníci měli povznášejší pocit, jako by na perutích tohoto vánku přilétala k nim vůně dva a pŕl roku úpěnlivě vzývané svobody.

V temnotě bezměsíčné noci přešla kolem nich nezřetelná postava. Nevěnovali jí pozornost a spěchali dál, směrem ke kavalcům Sedmého tankového praporu. Ale vtom jim za zády zaskřípal vtíravý hlas:

„Soudruzi!“

Desátník Střevlíček se otočil.

„Co je?“

„Neumíte zdravít?“ zaznělo od rozmáznutého stínu ze tmy.

„Cože?“ zeptal se desátník Střevlíček s údivem.

„Neumíte zdravít?“

„Kdo říká, že neumíme?“ pronesl rotný Soudek.

„Jak to se mnou mluvíte?“ zaznělo ze tmy.

„Hele, nevytahuj se,“ pravil rotný Soudek.

Postava k nim rázně přikročila a oslepilo je světlo kapesní svítilny.
„Zhasni to, kurva,“ řekl desátník Střevlíček.

„Ukažte mi průkazy!“ poručil hlas. Pod jeho ledovým příkrovem bylo cítit dychtivost. Kužel světla se vznesl vzhůru a jeho odlesk osvětlil zbrusu nové nárameníky s poručickými hvězdami.

„Hele ho, lemouna!“ řekl Soudek.

„Takovej bažant, a bude se štajfovat,“ řekl Střevlíček. „Takovej mladej má bejt už dávno v posteli.“

„Co si to dovolujete?“ vzkřikl poručík. Bylo to jedno z oněch nedočkavých individuí, které přemohla silná žádost uplatnit nedávno nabytou důstojnost, a dopustil se proto nebezpečné nepředloženosti, že s pedagogickým prcáním nepočkal na nováčky. „Co si to dovolujete?“ vzkřikl troufale. „Okamžitě mi ukážete svoje průkazy!“

„Leda ti naserem, kamaráde,“ řekl mu vlídně desátník Střevlíček, který jednak výborně ovládal potřebné partie z řádů, a jednak se v této noci, jež se hýbala vzpourou, cítil naprosto bezpečný.

Poručík učinil nejasný a neuvážený pokus zmocnit se desátníkovy legitimace násilím.

„Pracky pryč, kamaráde!“ vyzval ho veterán. „A nevobtěžuj nás. Sme na vojně vo nákej ten tejden dýl než ty.“

„Okamžitě mě doved'te k svému veliteli!“ snažil se důstojník použít práva přiznaného mu řády.

„Poser si prsa!“ pravil rotný Soudek. Nato se oba poddůstojníci obrátili k odchodu.

Důstojník zůstal stát na asfaltové cestičce. Otřes, který zažil právě ve chvíli, kdy se domníval vychutnávat první slasti prcání, ho téměř ochromil. Cítil svou bezmocnost, ale to jen ještě víc rozběsnilo velitelské vášně v jeho nitru. Vyrazil za vzdalujícími se postavami a brzy je dohonil.

„Heleho, von se vobtěžuje za náma,“ upozornil desátník Střevlíček svého soudruha.

„Okamžitě mě odved'te k svému veliteli!“ zaječel poručík, neboť na nic chytřejšího nepřiřadl.

„Mám mu jednu ubalit?“ zeptal se desátník Střevlíček.

Zdálo se, že rotný Soudek se přikloní k tomuto způsobu pacifikace, ale najednou mu cosi v té noční tmě osvítilo mozek. Řekl:

„Čekaj! Když si soudruh poručík přeje, tak ho dovedem.“ Poručík se je pokusil předejít, ale cesta byla úzká. Dusal jim proto vytrvale v patách a začínalo mu být trapně. Pokaždé když zkusil vmáchnout se po okraji pěšinky před oba poddůstojníky, zahrnul jeden nebo druhý stranou a poručík škobrtl a musel zůstat vzadu.

Odbočili na postranní pěšinku a ponořili se do naprosté tmy. Větší poddůstojník zašeptal něco menšímu.

„Nemyslete si, že utečete!“ řekl poručík, aby si dodal odvahy. Hned nato se lekl, protože větší poddůstojník se rázně zastavil a obrátil se k němu.

„Soudruhu poručíku,“ pravil nečekaně mírně. „Nic ve zlým. My sme to mysleli jenom jako legraci.“

Když se probral z leknutí, pravil poručík přísně:

„Ta legrace vás bude mrzet!“

„Ale soudruhu poručíku, přece byste nás nehlásil, dyž dem za tejdén do civilu.“

„Slyšel jste rozkaz?“

„No slyšel.“

„Tak ho proved'te!“

Poddůstojníci se obrátili a dali se znovu na pochod.

„Soudruhu poručíku,“ ozval se po chvíli menší. „Vodpusťte nám to. My toho litujem. To je tím, že sme se krapet namazali.“

„Pohyb, pohyb!“ vyštěkl poručík. Sebevědomí se mu vrátilo a po přestálém šoku nyní tím lačněji vnímal pocit téměř ničím neomezené moci. Zdálo se mu, že přímo fyzicky cítí, jak si oba předměty jeho velitelské pravomoci, krácející před ním, uvědomily dosah své drzosti a zdrceny tímto poznáním bezvýhradně se podvolují jeho vůli.

„Přece na nás nedáte hlášku!“ zabručel menší.

„Pohyb!“ pravil poručík tvrdě.

Šli chvíli po tmavé pěšině a pak se z křoví vyhoupla kalná žárovka, blikající nad zavřenými dveřmi ve stěně z neomítnutých červených cihel. Všechny budovy v táboře byly vystavěny z takových cihel a měly takové dveře. Žárovka vydávala světlo jen velmi slabé, takže tvar brány nebylo možno rozeznat a zbytek budovy se docela ztrácel ve tmě. Na dveřích visela závora, ale ta neřekla nic poručíku tank. Aloisi Vykytělovi, který před čtrnácti dny ukončil svá taktická, strategická i pedagogická studia a nyní v duchu už viděl rozkošný obrázek, jak oba drzí poddůstojníci stojí před dozorcím důstojníkem setniny a jak ten na základě jeho hlášení sepisuje protokol. Závora nevyburcovala jeho bdělost a ostražitost ani jeho deduktivní schopnosti; důstojníkův duch ovládla v té chvíli už zcela fantazie, stojící ve službách pudu po slasti. Nevšiml si ani, že malý desátník otvírá za zády rozložitého rotného primitivním paklíčem obrovský visací zámek, vykročil rázně do tmavého otvoru dveří a mechanicky vytáhl baterku, aby si posvítil. Hned nato projel slastně fantastickými představami pocit, že je zezadu uchopován, prudce strkán dopředu, že utíká po kluzké šikmé ploše, nemůže se zastavit, naopak, protože se rychle převažuje dopředu, musí rychle zvyšovat tempo, aby nabyl porušené rovnováhy, a pak vši silou naráží na nějaké pytle a ze tmy vidí prskat rozkošné malé ohňostroje.

Rotný Soudek s desátníkem Střevlíčkem, když byli pečlivě zasunuli závoru bramborového sklepa Desátého tankosamohybného pluku, který stál o samotě v odlehlé části parku a oba jej občas používali jako úkryt před různými pracemi, zajistili závoru visacím zámkem a vydali se nazpět k ubikacím Sedmého takového praporu.

* * *

Tu noc nestačila kapacita posádkového vězení zvládnout nával vojsk, která se domáhala noclehu s dekou, v řádech označovaného jako vězení po službě. Rotný, jenž opět konal službu vyváděče vězňů, byl nucen nacpat rozjařené trestance nejen do společné kobky, ale do všech cel vůbec.

Sám se usadil v místnosti vyváděče vězňů, kde na kavalci opět chrápal vojín Bamza a na dvorečku znovu zněly okované kroky strážného, vytáhl ze zásuvky stolu tlustý sešit, otevřel jej a se zalíbením se ponořil do četby.

Tento sešit obsahoval dílo, na němž pracoval již téměř rok a na které byl nesmírně hrd. Byl to vojensko-pedagogický spis a služební příručka, nesoucí titul *Buzerační příprava* a podtitul *Rukojet' prcání pro důstojníky čs. branné moci*. Na prvním listě stálo motto: *Vojín bez humoru je žoldák – J. V. Stalin*, které si rotný vymyslel a umístil je v čelo knihy jako záštitu pro případ, že by se opus dostal do nepovolaných rukou důstojníka. Na dalším listě byl obsah; podle něho byla látka rozdělena na řadu oddílů; tak například jeden nesl název *Řvaní*, jiný *Prcání* a opět jiný *Buzerace*. Každý se dále rozpadal na řadu kapitol a každá kapitola na několik paragrafů. Na konci bylo vždy – podle vzoru *Dějin VKS (b)*¹⁰ ... – *Stručné shrnutí*.

Rotný pročítal své dílo s láskou a kochal se sporými, ale výstižnými názvy kapitol. První, nadepsaná *Historický úvod: Vznik a vývoj řvaní*, slibovala poučení o *Gaiu Juliu Caesarovi a jeho významu pro klasickou teorii řvaní* a další pak sledovaly zvolené téma v průběhu jednotlivých historických epoch, všímající si podrobně *Řvaní ve vojstích feudálních pánů*, se zvláštním pododdílem o *Řvaní na námezdné žoldnéře*, dále *Řvaní v kapitalistických armádách* a konečně *Řvaní v Rudé a v naší lidově demokratické armádě*. Následovala část analytická, rozebírající *Druhy řvaní*, kde zvlášť mnoho místa bylo věnováno *Řvaní v kostelích*, s podkapitolami o řvaní v kostelích ka-

10 Všesvazová komunistická strana (bolševická). Pozn. red.

tolických, protestantských, pravoslavných (se zvláštním přihlédnutím k mírovým snahám pravoslavné církve), v synagogách (se zvláštním přihlédnutím k reakční podstatě sionismu), a nakonec pro úplnost i o Řvaní v ateistických modlitebnách.

Dále byla úvaha *Marx – Engels – Lenin – Stalin o řvaní*, proložená četnými zcela neznámými citáty, programový článek *Sovětské řvaní – náš vzor*, právně filozofické pojednání *Dialektika řvaní: Je možno řvát na nadřízené? Následky téhož* a na závěr stručné shrnutí s posláním *Za dosažení lepších výsledků ve řvaní.*

I jiné oddíly spisu byly podnětné, zejména esej o *Prcání*, rozebírající mimo jiné různé problémy *Prcání vojínek, Doddůstojnic a důstojnic*, a otázky obzvlášť komplikovaného *Prcání služebních zvířat*. Historicky byla stať dobře fundovaná (*Hannibal a úpadek prcání v kartaginských armádách*), třídní přístup k látce byl vesměs správný (*Spartakus – otec demokratizace prcání*), ideová stránka na výši (*Buzerace – nástroj míru*) a šíře probíraného svědčila o značné autorově erudici (*Psychologický přístup k prcání*), hlubokých osobních zkušenostech (*Buzerování mimo meze rádu, se stručným návodem, jak tytéž obejít*) a při vši přísné vědeckosti i o silném praktickém smyslu (*Rady k snadnému získání odznaku Vzorného buzerátora*).

Rotný ještě chvíli listoval v sešitě, sem tam něco poopravil, připsal nebo vylepšil, ale brzo ho zmohla únava. Lehl si na kavalec u protější stěny a usnul. Zdálo se mu, že je důstojníky, chovajícími se přesně dle ducha jeho spisu, vlečen před polní soud a tam pak na základě zabavené *Rukojeti* odsouzen k smrti pro hrubé vyzrazování vojenských tajemství.

* * *

V hlavní kobce vězení, kde dávno zhasli zaprášenou lucernu u stropu a drželi černou hodinku, padla zatím na mužstvo, rozložené po dřevěných pryčnách podél stěn, sentimentální nálada.

„Dva a půl roku, pánové!“ pronesl vyčítavě četař Vomakal a hluboce vzdychl.

„Za co tě zašili, Bohouši?“ ozval se hlas z šera.

„Asi za to samý, za co tebe, vole,“ pravil četař Vomakal. „Vožral sem se, vole, u Václava.“

„Jak si to moh udělat, Bohouši!“ řekl hlas svobodníka dr. Mlejnk.

„Vole, ty by ses byl taky, vole, vožral,“ pravil četař Vomakal, „dybys tu byl smrděl, vole, dva a půl roku, vole, jako já.“

„Chápu tě,“ řekl svobodník dr. Mlejnek. Nebyl dubňák a na vojnu se, vzdor své srdeční vadě, dostal jen nešťastnou náhodou. Ta ovšem způsobila, že zatrpkl víc, než je u vojáků normální. Správně předpokládaje, že jeho kádrový materiál není příliš doporučující, rozhodl se alespoň udělat na odvodní komisi dobrý dojem pokrokovým pozdravem „Čest práci!“. Netušil, že předsedou komise je bývalý majitel velmi výnosné gynekologické praxe, únorovými událostmi přidělený středisku v Praze XII, a ten že se dohodl se svým přísedícím, mladým doktorem z dobré buržoazní rodiny, na podivuhodném odvodním klíči. Výrok „schopen“ nebo „neschopen“ se měl podle této dohody řídit právě pozdravem, jehož předstupující branec použije. Za „Čest práci!“ byl zkoumaný kvalifikován jako „schopen bez vady“, zatímco nejasné zamumlání, používané bázlivci, jimž pozdrav pokrokový nešel z huby a na reakční si netroufali, zapříčiňovalo označení „schopen služby beze zbraně“. Konečně křesťanské a buržoazní salutace jako „Dobrý den“, nebo dokonce „Pochválen Pán Ježíš Kristus“ vynesly kvalifikaci „vojenské služby neschopen“. Ubožák dr. Mlejnek, kterému se právě taktak podařilo proklouznout úskalím závěrečných zkoušek z podrobné znalosti *Dějin VKS (b)*, jímž vědecky vyvrcholila jeho právnická studia, měl ovšem, pokud jde o pozdravy, zkušenosti právě opačné, a stal se tak strůjcem vlastního neštěstí. Proto také nyní, kdy neštěstí končilo, snesl bez urážky vyčítavou poznámku dubnového četaře Vomakala:

„Vole, seš proti nám, vole, úplnej lemoun!“

Četař Vomakal se obrátil na četaře Hlada a řekl:

„Vole, nemáš, vole, cigaretu?“

„Nemám. Došly mi prachy.“

„Tys je taky prochlastal, vole, že, vole?“ zaradoval se četař Vomakal. „Vole, naval cigarety, vole!“ nařídil rotnému Soudkovi, veliteli tanku, kde byl řidičem, a poděkoval za ochotné navalení stručně a po vojensku:

„Díky, vole.“

V místnosti zavládlo mlčení.

„Dva a půl roku, pánové!“ pronesl potom do ticha četař Mácha, politruk. Byl zde uvězněn za urážku nadporučíka Kohna, jemuž jako dozorčí kuchyně místo obvyklého řízku podstrčil k ukradení hadr na utírání podlahy, obalený strouhankou a do zlatova opečený, za což dostal tři dny po službě. Teď tu ležel a sentimentálně se rozcitlivoval:

„Dva a půl roku, pánové! Jak sme to mohli vydržet?“

„Veru hej,“ ozval se svobodník Lakatoš. „Ako je možné, že sme tu nezosomáрили?“

„Pamatuješ, vole, dyž sme, vole, měli vodkroucenej jeden tejden, vole? A teďka, vole, máme už jenom tejden, vole, k vodkroucení,“ pravil psychologicky výstižně četař Vomakal.

„Dva a půl roku, pánové, a to celý v prdeli!“ pronesl s důrazem četař Mácha.

„V prdeli?“ zaskřípěl hlas četaře ing. Krajty. „V prdeli, hošící? Znáte pohádku Vo tajemný prdeli?“

„Ne!“ zahučelo několik hlasů.

„Vypravuj, vole!“ vybídl ho četař Vomakal.

Četař Krajta si zapálil a pohodlně se opřel o skrčené nohy vojína ležícího za ním. Byl to inženýr chemie a u Sedmého tankového praporu proslul jako neoficiální lidový vyprávěč (oficiálním lidovým vyprávěčem byl rotný Mañas) a jako organizátor takzvaných duchových nebo explozivních hrátek. Tato forma masové činnosti

dosáhla rozkvětu zejména za dlouhých nedělních odpolední v tankové škole první zimu jejich prezenční služby. Byla to zábava v podstatě pyrotechnická a spočívala v konání zajímavých pokusů s onou částí nestrávené potravy v útrobách žáků tankové školy, jež se změnila v plynné skupenství a na vzduchu zapálena hořela jasným plamenem. V ubikacích mužstva, které dle sovětského vzoru (vypracovaného pro posádky v hlubinách tajgy) nedostalo celé měsíce vycházku, se v neděli odpoledne zhasínalo za tím účelem hned po setmění; vojáci zaujali polohu vleže na břicho a na povel „Pal!“, který si ti, kdož byli schopni pálit, sami vydávali, přikládal četař (tehdy ještě vojín) Krajta rozžehnutou zápalku do co nejtěsnější blízkosti jejich řitního otvoru. Vyšlehující blesky nápadně připomínaly kanonádu v předvečer Dne vítězství a účastníci pokusů, aby dosáhli plamene co nejdelšího a nejjasnějšího, oddávali se obyčejně odpoledne před setměním nezřízenému požívání teplého chleba, cibule a česneku, který nakradli v školní kuchyni. Na plánu činnosti PO politického oddělení objevovala se tato zábava jako *Organizované volno* a v dojemném vyličení *Tankistické neděle* z pera (tehdy) vojína Maňase, které otiskla *Obrana lidu*, nebylo o ní zmínky.

Nyní tedy četař ing. Krajta natáhl nohy na dřevěné prýčně před sebe a začal příjemně povrzávajícím hlasem vyprávět pohádku *O tajemné prdeli*.

„Bylo nebylo,“ spustil. „Zemská osa se za těch deset tisíc let, které ten čas dělily od našeho letopočtu, nahnula, a tak večery byly dlouhé, temné a nudné. Babička shromažďovala okolo sebe svá vnoučátka a vnoučátka prosívala: ‚Babičko, babičko, vypravuj nám pohádku!‘ ,Inu a keroupak, keroupak, děti?‘ tážávala se babička a vnoučátka odpovídala: ‚Tu o té tajemné prdýlce, babičko, tu o prdýlce!‘ ,Tak o prdýlce, o prdýlce,‘ pokyvovala hlavou babička. ‚Ale ona to vlastně byla tuze velikánská prdýlka, takže to ani nebyla prdýlka, ale –‘ ,Prdel!‘ volala dívka radostně. ‚Tajemná prdel! Vypravuj, vypravuj, babičko!‘ A tu si babička přitáhla loktuši a dala se do vyprávění.

,Bylo nebylo. Bylo to už hrozitánsky dávno, dyž eště lidi sami neuměli myslet ani mluvit a museli čekat, až si přečtou takový velikánský plachty, noviny jim říkali. A dyž si je přečetli, tak teprve pak začali mluvit a říkat jeden druhýmu, co stálo v těch novinách. A dyž náhodou někdo říkal druhýmu něco, co v těch novinách nestálo, tak se voba votáčeli a koukali, esli je někdo neposlouchá. A kerej nikdy neříkal nic, co by v těch novinách nestálo, a to, co tam stálo, říkal hodně nahlas a furt a furt a furt, ten měl nejvíc takovejch malejch papírků, kerejm se říkalo prachy, i dyž to žádný prachy nebyly, ale papírky, a ty papírky vyměňoval za věci, co si pro ně tedkon v komunyzmu může každej dojít do skladu a vodnýst si je domu, jako sou buřty a televizory a ženský a jiný věci, podle toho, kolik těch papírků měl. A tehdá žili taky takový ubohý lidi, kerý skoro žádný ty papírky neměli a chodili voblíkaný v takovejch tlustejch zelenejch šatech, všech stejnejch, a na noc je zavírali do takovejch smutnejch domů a přes den museli pořád chodit v takovejch štrůdlech a jezdit v takovejch smradlavejch železnejch bednách, vodkad' vůbec nebylo vidět ven. A celý dni na ně takový blbí chlapi se zlatejma hvězdičkama na ramenouch řvali a řvali a řvali, ale voni se nesměli vozvat, jenom museli klapat patama a říkat jedno jediný slovo „Provedu! Provedu! Provedu!“, a dyž ty zlý, uřvaný lidi povodešli, tak říkali jiný slova, ale ty se nám v literatůře nedochovaly. A večír tyhle ubohý smutný lidi sedávali v cimrách, ze kterejch nesměli ven, a vzpomínali na svý milý a byli moc smutný.

A za tím městem, co tam bydleli a kde nebyly žádný jiný domy než ty smutný, tam byla taková velikánská hora, úplně holá. A kolem tý hory, každej měsíc dycky vo ouplňku, scházeli se všechny ty smutný lidi a čekali a čekali a čekali. A koukali, jak vyšel měsíc. A jak ten měsíc jako rybí voko vyšel, tak se dívali celý napatý, a měsíc šel pomalu po vobloze a svítil, a voni na něj koukali a celý se třásli, jak byli napatý. A dyž ten měsíc došel až nad tu horu, země se zachvěla a vevnitř to zarachotilo, a ta hora se rozestoupila a z ní se k nebi

vystřčila veliká holá prdel. A ten měsíc v ouplňku spad rovnou do tý veliký prdele a ty smutný lidi spustili náramnej jásot a křik a všichni volali jako jeden muž, až se to po celým tom smutným městě rozlejhalo: „Zas jeden měsíc v prdeli!“ A tak prdel se zase zatáhla zpátky do tý hory a ty smutný lidi vodešli zas do toho smutného města a byli zas smutný, až za měsíc zase přišli k tý hoře, dyž byl ouplněk, a zase se vobjevila ta veliká prdel a měsíc do ní spad a voni zase volali: „Zas jeden měsíc v prdeli!“ a plakali radostí. A celkem, děti, se ta prdel z tý hory musela štyryadvacetkrát vynořit a štyryadvacet měsíců muselo do ní napadat, než ty smutný lidi mohli vodejít z toho smutného města a bejt už potom veselý.“

Pohádka skončila, zavládlo ticho.

„Jo,“ řekl dubnový četař Mácha. „Jenomže nám do tý prdele muselo těch měsíců napadat třicet.“

Vojíni se zachechtali. Četař ing. Krajta se natáhl k spánku. Někteří se ještě nějakou dobu bavili vyprávěním sprostých anekdot, ale včerejší večer je zmohl, usínali jeden po druhém.

A tak se zakrátko rozhostilo věznicí veliké a spravedlivé ticho, které rušil už jenom sytý hlas desátníka Mengeleho ze vzdálené kobky pro tři zostřené, jenž usínajícím soudruhům zpíval vojenskou baladu-ukolébavku.

*Je pu-hustá noc
v tmavé cele černé.
Všechno vodešlo spát,
jenom Franta Gros né.*

Ale i desátník zmlkl, usnul a toliko kroky strážného jim odměřovaly krásný čas těch posledních chvil před pádem do života.

Kulturně masový večírek na rozloučenou

Den před večerem, kdy měl Sedmý tankový prapor pořádat večírek na rozloučenou, vyvinuli oba političtí horlivou činnost. Dozvěděli se totiž, že tuto původně domácí slavnost poctí svou přítomností majoři Borovička a Sádlo, takže celá záležitost nabyla pro ně poněkud rázu existenční zkoušky. Večírek, jímž se vojáci loučí s dvěma (a půl) lety základní vojenské služby, měl prokázat, čemu je vojna naučila po stránce mravně ideové, a představa, kterou o podobných podnicích rozšiřovaly příručky pro politické pracovníky, byla teoreticky zcela přesná. Byla to vize o manifestaci politického uvědomění a horoucího vlastenectví vojáků, kteří strávili dva (a půl) roku v neustávajícím a ukázněném poklusu, postoji pozor, pohybu pořadovým krokem, disciplinovaném mlčení a ještě disciplinovanějším odříkávání řádů. Vojensko-masové písně, vojenské a lidové tance, recitace a umělecký přednes, maňásky i výstupy lidových vyprávěčů a kouzelníků měly se vystřídat v pestrém a bohatém programu lidové tvořivosti; na něm teď oba politruci opožděně, ale pilně počali pracovat.

Naštěstí měli opět k dispozici rotného Maňase. Ten mytický hrdina Sedmého tankového praporu debakl na Větrnici úspěšně přežil, ačkoliv mu plukovník Helebrant na znamení degradace serval nárameníky, ještě když ho odnášeli z tanku na nosítkách. Dramatičností zásahu chtěl plukovník zneutralizovat nepříznivý dojem, jaký ostrostřelcův neúspěch vyvolal u sovětského poradce, který si skokem z pozorovatelný podvrtil kotník. Ale rotný (nyní vojín) Maňas se uchýlil k stejné dramatickému protitahu. Sotva se na ošetřovně poněkud zotavil, nařízl pilkou trám na latríně, pověsil se na něm za plátěný opasek (i ten pro jistotu nařízl) a zřítíl se s rachotem do mísy. Díky akustické komponentě sebevražedného pokusu byl

ihned objeven a převezen na psychiatrické oddělení posádkového lazaretu. Tam ho v rámci starostlivého zájmu o podřízené plukovník Helebrant navštívil, rotný před ním klesl na kolena, a obměkčený velitel mu proto (po rozmluvě mezi čtyřma očima, kterou si vyžádal posádkový pracovník OBZ) hodnost rotného opět navrátil (později, jako jediný příslušník Sedmého tankového praporu, odešel rotný do zálohy v hodnosti podporučíka). Následovalo rychlé zotavení a cenný voják (a pracovník) dorazil k svému útvaru právě ve chvíli, kdy oba političtí vyběhli z kanceláře, aby pátrali po realizovatelných výsledcích své výchovné činnosti.

Jako vždy projevil Mañas pohotovou uvědomělost a nabídl se, že na slavnosti přednese vlastní báseň *Rozloučení s druhým domovem*, přečte vlastní humoristickou povídku *Nehoda vojína Pimlase* a zahraje v jednoaktovce *Pozor – nepřítel naslouchá!* (jejímž byl autorem), opatří-li mu politrucí dívku na ženskou roli. Byl případně ještě ochoten předvést několik triků s kartami (vzpomene-li si na ně), zorganizovat společenskou hru *Zkouška politických znalostí* a na doplnění programu předvést žertovný výstup *Hypnóza a sugesce*. Celkem to byl vlastně ucelený celovečerní program, jakási *one-man-show*, a za normálních okolností by se jím byli oba političtí jistě spokojili, protože jim bylo jasné, že rozšíření účinkujících z řad mužstva Sedmého tankového praporu je úkol vyžadující nadlidské a nerentabilní úsilí. Avšak nyní, po zdrcující novině z divize, začali pocítovat odůvodněnou nejistotu, spokojí-li se štouravý Malinkatý ďábel rotným Mañasem, jenž zarecituje báseň rotného Mañase, přečte humoristickou povídku rotného Mañase, vystoupí v aktovce od rotného Mañase, předvede karetní triky, zorganizuje společenskou hru a uvede žertovný výstup, to vše s rotným Mañasem v hlavní úloze. A hlavně se jich zmocnily obavy, bude-li takto pestrý program průkazným dokladem jejich déle než rok trvajících kulturně masového vlivu na mravně ideovou tvořivost příslušníků praporu oplývajícího inteligenty. Proto z Mañasova obsáhlého

návrhu zařadili do nového plánu pouze báseň a aktovku s rotným Maňasem, jakož i výstup lidového vyprávěče, jímž byl rotný Maňas tradičně v rámci divize, a vydali se na lov spoluherce do aktovky. Po nesmírné námaze jej našli v osobě svobodníka Lakatoše, jenž byl Slovák, a proto blbec, jak se vyjadřoval rasistický vojín Bamza. Svěřili tohoto dobrovolníka režisérsko-autorské péči agilního ro-
táka a vydali se po stopách pěveckého kroužku, který byl podle nejasné vzpomínky nadporučíka Růžičky kdysi u praporu založen, avšak nerozvinul se.

Stopy byly velmi, velmi nezřetelné, vlastně téměř žádné. Po pravdě řečeno, jedinou představovala kytara četaře Koblihy, a právě kolem ní se politrukové rozhodli narychlo vybudovat nouzový pěvecký sbor. Kupodivu byl četař Kobliha ochoten propůjčit svoje umění záměru zoufalých důstojníků. Podle inspirace poručíka Hospodina byla pak v čas oběda záludně uzamčena jídelna, právě když v ní Sedmý tankový prapor zpracovával jeden ze svých posledních vojenských obědů. Lapené příslušníky vyzval pak nadporučík Růžička, aby utvořili pěvecké sdružení a nacvičili několik písní. Vy-
jednávání se značně protáhlo, až bylo konečně dosaženo kompromisu: všichni přítomní nacvičí jednu píseň, nebude-li nácvik trvat déle než půl hodiny. A zatímco se, pod dozorem nadporučíkovým, přikročilo k rychlému nácviku, vydal se poručík Hospodin na pát-
rání po maňáskovém divadle, které útvaru před časem, v dobách, kdy i poručík Hospodin měl ještě iluze o proveditelnosti kulturně masové práce, věnoval patronátní závod.

Prohledal půdu, kulturně masovou světnici, ubikace všech čtyř rot praporu i místnosti velitelů, až konečně ve sklepě na uhlí objevil zbytky jeviště, a podle jejich polorozštípaného stavu usoudil, že stánku dřevěných múz bylo použito v zimním výcvikovém období na podpal. Po loutkách jako by se země slehla – později, když už byli příslušníci útvaru dávno v civilu, našly se v železné bedně na mapy, kterou s sebou bral nadporučík Pinkas na taktická cvičení. Toho

dne se však poručík Hospodin naděje na jejich spoluúčinkování při kulturním večírku Sedmého praporu vzdal.

Zdrcen neúspěchem zvýšil tempo a pobíhal po budově praporu s neurčitým cílem v hlavě. V prvním poschodí narazil na četaře Omámeného, tankového střelce, jenž proslul neobyčejnou pílí při politické výchově a také neobyčejně malými výsledky, jichž se při této píli dopracoval. Tento vtělený služebný duch maďarsko-slovenské národnosti, ačkoliv byl na vojně již třicet měsíců a za týden měl odejít do rodného Bzdince za Oravou, sám od sebe poplašeného poručíka pozdravil. Politruka to tak překvapilo, že se Omámeného zeptal, umí-li tancovat nějaký lidový tanec.

„Hej, súdruhu poručíku,“ řekla ta kreatura československy.

„Který? Který?“ ptal se rychle poručík.

„Tož o tem horním zbojníkovi a policajtoj s fédrpušom,“ pronesl Omámený hanácko-kladsko-německy.

„Zítřa ho zatancujete!“ rozhodl poručík.

Četař pravil rusky „Charašó“ a zasalutoval zádům poručíka Hospodina, která zmizela na schodišti, dřív než voják stačil poznamenat, že k tanci potřebuje muziku.

„Jebemtě hegedüss!“ zaklela oběť prostředí maďarsko-polsky a odešla do ložnice, aby si přešetila boty.

Poručík seběhl se schodů a řítí se chodbou k východu. Ve dveřích se srazil s četařem ing. Krajtou, kterého ještě před chvílí viděl pod zámkem v jídelně.

„Soudruhu četaři, proč nenacvičujete pěvecký kroužek?“ zeptal se ostře.

„Musel jsem na velkou stranu,“ pravil četař ing. Krajta.

„Budete zítra vyprávět nějakou zajímavou historku,“ oznámil mu poručík, povzbuzen nedostatkem odporu u četaře Omámeného. Záhyby mozku mu bleskla vzpomínka na nějaký vzdálený večer na nějakém cvičení, kdy skryt pod tankem slyšel příklopem v podlaze četaře ing. Krajtu, jak vypráví pěšímu desantu, který se ukryl

v tanku před deštěm, obsah pornografické knihy. Považoval to tehdy (se závistí) za referát o četařových osobních zkušenostech.

„Já žádnou neumím, soudruhu poručíku,“ řekl četař ing. Krajta.

„Krajta, nelžete!“ pravil poručík.

„Ale to jsou všechno nemravné historky.“

Jenže poručík už se řítíl dál a četař ing. Krajta zaslechl jenom, jak volá přes rameno:

„Tak budete vypravovat nemravnou.“

„Nu což,“ pravil četař k lepákovi, který na chodbě držel službu. „Rozkazy třeba plnit,“ a odebral se na záchod, aby tam strávil příjemnou půlhodinku četbou detektivně-sadistického románu *Kill the Killer*, vypůjčeného ze soukromé knihovny četaře ing. Vytáhlého, jež více než úspěšně konkurovala Gottwaldově knihovničce.

* * *

Poručík obíhal budovu, hnán touhou po bedně na tajné spisy na politickém oddělení. Vzpomněl si, že tam kdysi uložil několik příruček vojensko-masové práce, obsahujících žertovné výstupy a scénky, které připravili odborníci z Domu armády k okamžitému a snadnému použití. Právě když zahýbal za roh, zahřměl z okna velitelovy pracovny kapitánův hlas:

„Hospodin!“

„Zde!“ zvolal pekař a postavil se do latě. Kapitán stál v okně s rozepjatou blůzou a zíral na něho modravýma očima v brunátné tváři.

„Zejtra večer chci vidět program, Hospodin!“ prohlásil. „Chci vidět program!“

„Provedu!“ řekl poručík.

„A ať z toho je vidět politická uvědomělost chlapů!“ pronesl kapitán zlověstně. Jeho tón naznačoval, že má politruka v podezření, jako by ve směru politického uvědomění mužstva nevykonal vše, co

bylo v jeho silách, zatímco on, kapitán, po stránce bojové přípravy, úkol lidem mu svěřený splnil a překonal. „Politická vyspělost, Hospodin! Žádný kraviny!“

„Provedu, soudruhu kapitáne!“ vykřikl poručík Hospodin a odpěchal na politické oddělení, obtížen novým nákladem obav, jež náhle strašlivě zhrozivěly.

Na politickém oddělení prohrabal všechny papírové pyramidy, které se tam nakupily za dobu jeho čilé neaktivity. Příručku nenašel a v zoufalé náladě se vrátil do jídelny. V dřevěné budově se neurvalé hlasy pokoušely zazpívat píseň *Stalinští sokoli* vojenským mnohohlasem (tak tuto vokální formu nazval kdysi svobodník dr. Mlejnek). Když ho nadporučík Růžička vpustil do zamčeného sálu, spatřil poručík scénu, jež ho nenaplnila přílišnými nadějemi: mužstvo Sedmého tankového praporu sedělo v přední části jídelny u stolů pokrytých půllitry piva (úplatek, zakoupený nadporučíkem Růžičkou z jeho soukromých zdrojů) a pělo s vervou zmíněnou píseň, kterou (v jiné tónině) hrál četař Kobliha na kytaru, a to vše se příčinlivý rotný Maňas pokoušel dirigovat, prohrabuje si občas ježka s výrazem Toscaniniho.

*Gardoví tankisti naši jedou,
dó boje, dó boje za vlast a mír,
zá mír, za Stáhalinem,
každý*

zde předpisoval poněkud agramatický text větu:

v boj bud' připraven!

ale poručíkovi se zdálo, že odkudsi ze sboru, patrně z míst, kde se od ostatních separovala skupinka intelektuálních poddůstojníků (zesílená mistrem v řízení tanku četařem Očkem, desátníkem

Střevlíčkem a vojínem Bamzou), proniká text poněkud jiný. Měl dojem, že pod předepsaným veršem jako by ozvěna přidávala variaci, gramaticky sice správnější, avšak hrubě urážlivého obsahu. Nemýlil-li ho sluch, zněla: *Každý pyj bud' připraven!* Jelikož šlo o refrén, měl příležitost vypoalechnout si čtyřverší několikrát, a nabyt jistoty, že sluch ho nemýlí. Ale nezakročil rázně, jak by bylo bývalo namístě. Vyzval sbor pouze, aby se „na večer lépe vyladili a hlavně naučili správně text, a ne jak tam někteří zpívají cosi chybně“, a vrátil se, drcen předtuchami, na politické oddělení.

Vojáci pak rychle přejeli ještě *Pochod tankistů*, dokonale známý celé posádce jako jediný vokální doprovod k denním pěším přesunům sem tam, dozpívali, dopili půllitry a potom odmítli v nácviu pokračovat. Marně se nadporučík Růžička pokoušel je zadržet. Vyhrnuli se ven, do měděného odpoledne babího léta, rozlezi se po nejzapadlejších koutech tábora a pod rudě granátovým sluncem, skryti ve voňavých hernách stohu slámy, uspořádali poslední turnaj v licitovaném mariáši. V jídelně zůstali jen rotný Maňas se svobodníkem Lakatošem a četař Kobliha s desátníkem Pískalem, jehož slabé stránky pro odrhovačky politruk využil k nácviu několika duet.

Na politickém oddělení pak důstojníci po několikahodinovém úsilí sestavili a po pěti pokusech i na stroji s relativně malým množstvím překlepů a pravopisných chyb napsali tento program:

VAČIREK NA ROSLOUCENOU
mužstva a podústojníků 7. Tank. prp.
s prezenční službou
KULturni pořat:

- 1) Pochot takistů – spívá pjevecký kržek
- 2) Rosloučení s druhým domivem – resituje rtn. Moňas
- 3) Projev S. Velitele

- 4) Sbojnický taneec – tan. čet. Omámrný
- 5) Pozor! (Nepřítel naslouchá! – aglovka. Hrají rtn. Meñas a svob. Lakotuš a soudržka ze skupiny.
- 6) Nekolik písni pro duo – spívají čet. Kobliha a des. Pskal
- 7) Lidový vypřáveši – rtn. Muñas a čet. Krajra
- 8) STALINŠTÍ Sokoly – spívá Pěvecký skroužek Po kulturním podřádu tannec se soudržkami se ČSM!

KONEC

* * *

Osud se dostavil druhého dne v osobách Malinkatého ďábla a majora Sádla, kteří v jídelně Sedmého tankového praporu zasedli do čela slavnostní tabule. Pro ten večer byla místnost naplno osvětlena, stoly sraženy do velkého U s volným prostranstvím uprostřed a celý prapor ve vycházkových uniformách naposled nastoupil, aby zkonzumoval poslední obligátní slavnostní řízek s bramborovým salátem a k němu oficiálně vypil dvě deci bílého vína na osobu a neoficiálně nezjistitelné kvantum lihových nápojů, propašovaných přes bránu z vesnice a schovaných pod stoly.

Štáb praporu se objevil v plném lesku i s manželkami: skvěl se tu kapitán Matka s velice vysílenou paní, která byla, podle morálních požadavků kladených na hmotně zabezpečené důstojníky, již pošesté v jiném stavu; nastoupil železný náčelník štábu nadporučík Pinkas a sladká Janinka v černých šatech, s červenou pusou a gazelíma očima, jež se vytrvale obracely ke stolu poddůstojníků a hledaly mezi nimi; opět v nich tkvěl smutek, který se odtamtud v posledních týdnech vytratil. Arogantní nadporučík Bobby Kohn přišel s velice pěknou, divokou ženou; sprostý technický nadporučík Kámen s dobře vyživenou paní, která vojáčkům přinesla košík vlastnoručně upečených tvarohových koláčů. A konečně tu vycíde-

nými nárameníky zářili i jednotliví velitelé rot, poručíci: snaživý Hezký (nenuceně křečovitým způsobem kamarádsky poklepával na ramena příslušníky své setniny a oslovoval je nosovým „Tak co, Střevlíček – kdo je ministrem dřevozpracujícího průmyslu?“), nenápadný Šlajs (sedl si až docela na kraj důstojnické tabule, hned vedle stolu mužstva, po celou slavnost nepromluvil a nepozorován vypil sám dvě z lahví koňaku, určených především pro vysoké hosty), vychytralý Jakubec (podařilo se mu ukořistit místo vedle prsaté majorové Sádlové, během programu prolomil její obranu a ujednal si s ní rande na nejbližší neděli v jednom nočním podniku na Starém Městě) a pohodlný Grünlich (věnoval se jídlu). A konečně tu byli oba političtí, vzezřením připomínající masky svědomí ze středověké pašijové hry a nacházející se neustále v kyvadlovém pohybu mezi tabulí důstojníků a stoly mužstva.

* * *

Kdosi zabašil vidličkou na kameninovou mísu, až pukla, a uprostřed důstojnické tabule vstal Malinkatý ďábel, takže jeho hlava povystoupila na úroveň ostatních hlav. Ševel v sále uvald, Ďábel se nadmul, a zatímco v kuchyni stydly připravené řízký a pod stoly teplala propašovaná kořalka, obořil se na shromážděné krutým oslovením: „Soudruzi!“

Následovala rekapitulace, jakési stručné shrnutí výhrůžek, jež se mu za čtyři roky jeho důstojnictví (až do roku 1948 mu předcházelo dvacet let intendantního skladničení, nepřerušovaných ani epizodou Vládního vojska) plně zautomatizovaly, i když výkon mechanismu jevil už známky únavy. „Shromáždili jste se zde na rozkaz svého velitele,“ zapištěl svou nejnepříjemnější fistulí, „abyste vesele a chlapsky oslavili splnění čestného úkolu služby v naší lidově demokratické armádě, o to čestnějšího, že většině z vás bylo k čtyřiaadvaceti měsícům základní služby připojeno ještě dalších

šest měsíců mimořádného cvičení. S nadšením jste úkol splnili," řekl vztekle, „někteří jste jej ovšem nesplnili s takovým nadšením, jak je to u vojáků lidově demokratické armády přirozené. Proti takovým se tvrdě zakročovalo a bude nadále tvrdě zakročovat. Ti, kteří neplní rozkazy lidu nadšeně," pozvedl zaťatou pěst, „se sami vylučují ze svých řad. Neváhejte na takové soudruhy upozornit! Konáte tím jenom svoji vlasteneckou povinnost a plníte slib, k němuž jste se slavnostně zavázali vaší slavnou vojenskou přísahou.“ Zpěněn, dostával se už rychle do tempa: „Lid i dělnická třída, vláda i rodná komunistická strana," hřímal s módními ruskými spojkami, „nestrpí, aby kázeň v armádě byla narušována rozkladnými živly. Náš pracující lid svěruje naší lidově demokratické armádě nejlepší zbraně a dobře se dívá, jak se soudruzi vojáci učí tyto zbraně mistrovsky ovládat. A on také bděle odstraní každého, kdo by chtěl těchto zbraní zneužít. Byli jste na vojně třicet měsíců a poznali jste," rozvíjel svoje oblíbené téma, „že i tato doba je krátká, aby se člověk dokonale naučil ovládat tak složitý stroj, jako je tank T-34. Je třeba tříleté prezenční služby!" pronesl zvýšeným pískotem, jenže u vojáků, jichž se ta smrtelná prognóza už evidentně netýkala, nevzbudil žádoucí hrůzu; pouze jednomu lepákovi, připravenému ve dveřích kuchyně s mísou řízků, se rozklepaly ruce, takže mísu upustil. Přesto, když utichl rozruch kolem té nehody a řízků byly odneseny do kuchyně k otření vlhkým hadrem na podlahu, zapletl se Ďábel do bludného kruhu myšlenek: „Pracující lid," vřeštěl, „nahlédne brzy, že je třeba tříleté prezenční služby u tankové zbraně, a jeho vůle je svrchovaná. S nadšením půjdou uvědomělí branci na vojnu, s nadšením budou se učit osvojovat si bojovou techniku po celé tři roky. Najdou se i takoví, kteří nepůjdou s takovým nadšením, jak se sluší na vojáka lidově demokratické armády. Ale na takové dolehne tvrdá pěst lidu a přinutí je, aby nadšeně konali svou povinnost. A pokud je nepřinutí, pak je vojensky a chlapsky odstraní z naší lidově demokratické armády. A žádná škoda, neboť ti ostatní

tím nadšeněji budou plnit rozkazy svých velitelů, a pokud by je neplnili, pracující lid si s nimi poradí. A pracující lid nahlédne brzy, že u zbraně tak náročné, jako je slavný tank T-34, je třeba tříleté... s nadšením půjdou... najdou se i takoví... přinutí... a pokud nepřinutí... odstraní, soudruzi!”

Těmi slovy, po několikerém opakování kolovrátku s nepatrnými variacemi, zakončil Malinkatý ďábel svou desetiminutovou hrozbu, štáb se uctivě roztleskal, z řad mužstva se k němu připojil rotný Maňas a četař Omámený. Do ukázněných projevů uznání rušivě zasáhl pouze hlas podnapilého četaře z povolání, který majorovy zlověstné hrozby doplnil dosti bučivým zvoláním: „Ať žije eseser!“, a když ho četař ing. Krajšta okřikl, aby mlčel, dodal ještě temným zahučením: „Ať žije náš veliký přítel a ochránce, náš vůdce a učitel, a náš milovaný osvoboditel a pokořitel nenáviděných okupantů, moudrý a veliký, dobrotivý a zvěčnělý, nenahraditelný generalissimus Josef Vissarionovič Stalin!”

V ačestvu generalissimově udělal Líbezný obvyklou chybu: tou dobou však už, naštěstí pro něho, pobíhali sálem bažanti s vepřovými řízky a cinkot lžic to nevhodné přeřeknutí utopil. Cinkot lžic a cvakání příborů (s výjimkou rotného Maňase se jich užívalo pouze u důstojnického stolu) radostně sílil, trval a stoupal k dřevěnému stropu, na němž uprášené girlandy z papírových květín nepravidelně směřovaly k velké rudé hvězdě na průčelní stěně. Z obou stran hvězdy bylo po obraze – vpravo prezident Zápotocký, vlevo generál Čepička –, oba v uniformách a opatření nečekaným množstvím řádů, oba vytrácejíce se elipsovitě směrem k rámu v neurčitou mlhovinu, jaké se kdysi používalo na kabinetních daguerrotypiích. Přímo do prostřed hvězdy nalepil četař Remunda portrét Stalina, shora i zdola poněkud přistřiženého, aby se do hvězdy vešel. Zesnulý prezident visel kvůli symetrii a hierarchii na šňůře pod hvězdou.

* * *

Všechno, i ta chutná a radostná hostina, má však svůj konec. Příslušníci Sedmého tankového praporu zdolali hory řízků bez zakolísání: jenom krásná Janinka dobala do svého jako vrabeček a gazelí oči tonuly v nekonečnu. Rotný, po pravdě řečeno, zradil povinnost milostného nechutenství: ale pravidla hry očí dodržel. Bylo mu líto tohoto konce, znamenal však pro něho zároveň svobodu, a rotný se dosud v relativitě života nevyznal. Neurčité přísliby Prahy dýchaly už zpovzdálí a krása paní nadporučíkové sváděla s nimi nerovný boj.

Z gastronomických požitků večera nic neměli ani oba politici. I oni zobali do řízků jako ptáčci a nervózně pošilhávali po kapitánu Matkovi. Kapitán jedl; jenže ani on nebyl bezedný, nakonec si vzpomněl a po slabém říhnutí pronesl osudné; „Růžička, co bude s programem?“ A tak, s pocity mužů ubírajících se pod gilotinu, vstali nadporučík Růžička i poručík Hospodin a za necelou půlhodinu sehnali zbytky pěveckého kroužku. Umístili jej na prostranství mezi stoly a třesoucími se hlasy oznámili, že započne kulturně masový pořad na rozloučenou. Kroužek stál před hodovní tabulí, přímo proti Malinkatému ďáblovi, sršatý, pokecaný majonézou, a hned v první řadě vojín Bamza, podoben Adolfu Hitlerovi ve chvíli zvlášť agresivního pocitu árijsství.

Tváře důstojníků vytvořily škálu od zuřivé nenávisti, šlehající z očí Malinkatému ďáblovi, přes velitelskou spokojenost v obličeji Matkově, přes usměvavou úzkost pekaře i číšníka až po lhostejný nezájem poručíka Grünliche, jenž kravími pohyby čelistí zpracovával zbytky salátu v obrovské míse. Jednodenní sbor Sedmého praporu spustil čistě atonálním způsobem mnohohlasý *Pochod tankistů*, vzniklý ze známého *Pochodu SNB* nahrazením slov „bezpečnostní sbor“ v refrénu poněkud nelogickým, ale sluchu kapitána Matky milým „tankistickým sborem“.

*Už sme zase doma zpátky
ze slovenských veľkých hor.*

*S úsměvem se domů vrátil
tankistický mladý sbor!*

Tak pěla většina chóru, jenom skupina kolem četaře Krajty jako by opět zpívala cosi jiného, co naštěstí zaregistrovaly jen přecitlivělé uši poručíka Hospodina. Místo „domů vrátil“ se ve spleti mnohohlasu vnukala posluchačům slova „k děvkám vrátil“ – ale v hřmění chraptivých melodií to takticky zanikalo.

* * *

Ať byly hudební hodnoty předvedeného jakékoliv, interpretace písně plně vyjádřila momentální pocity sboristů, a ti intenzitou svého zpěvu překonali jeho melodičnost i harmonii a dosáhli projevu dokonale vyrovnaného, jenž připomínal akustický efekt kongregace ortodoxních židů při šábesové pobožnosti. Malinkatý ďábel neměl naštěstí hudební sluch. Major Sádlo poslouchal a v závitech mozku, na místech, kde bylo slabě naznačeno centrum muzikálnosti, pojal podezření, že produkce sboru Sedmého tankového praporu přece jen nedosahuje úrovně reprezentačního divizního souboru *Pěst lidu* (kterému jeho členové soukromě říkali *Pěst na oko* a používali jej hlavně k nedělním vystoupením na posvícenských zábavách v okolních vesnicích). Skryl však nejistotu za pevnými tahy tváře, jejíž výraz hraničil s inteligencí, a když tonální martyrium skončilo, zdvořile zatleskal.

Do vyklizené prostory mezi stoly vstoupil rotný Mañas a pokusil se zatvářit nadšeně a poeticky. Zdařilo se mu to pouze v rámci možností, daných jeho vrozeně chlípnými pysky a epikurským břichem, značně zvětšeným dvouletou vojenskou činností převážně ideologickou. Zaujal hrdý postoj s palcem levé ruky za opaskem a s pravicí volně připravenou ke gestům, jimiž zamýšlel poemu zvýraznit. Pak spustil vlastní kreaci:

*Jak slzí syn, když je mu odejít
do dálné ciziny a pryč z rodné hroudy,
tak slžíme i my: čas vpřed se řítí,
jdem dále sloužit vlasti mozkem, slovy, údy.*

Na tomto místě vznikl v hledišti šum; někteří chápali výraz „úd“ ve smyslu, v němž ho rotný používal v jiném svém literárním díle, nazvaném *Erotica*, z něhož občas po večerce předčítal a které netiskl ani neposílal do soutěží. Ale rotný, nadán záviděníhodnou hroší kůží, nedal se vyvést z míry a přednes s klidem dokončil:

*A kdyby zahřměla děla a miny,
necht' rudá vlajka vzlétne nahoru!
My smetem nepřítelě pásy tankovými,
my od Sedmého tankového praporu!*

Tentokrát aplaudoval zejména kapitán Matka. Nebylo to z po-
hnutek ryze objektivních. Recitované dílo viselo už v jeho pra-
covně, zasklené četařem Remundou a opatřené věnováním *Svému
milovanému veliteli kpt. tank. Matkovi Václavovi za tvrdé a radostné
chvilu u jeho útvaru – rtn. tank. Maňas Vlastimil*. A kapitán, podle-
hnuv mužnému dojetí a neblahé neřesti velitelů držet projevy, zničil
energickým úderem vidličky další kameninovou mísu a pronesl
poslední řeč ze seriálu, jímž po celý rok obveseloval rozkladné živly
svého praporu, sdružené kolem četaře ing. Krajty v exkluzivním
tajném spolku *Bieglerovi kadeti* (podmínkou přijetí tam bylo aka-
demické vzdělání, ukončené buď závěrečnými zkouškami, nebo
poúnorovou prověrkou, a složení přijímací zkoušky ze znalosti
díla *Dobrý voják Švejk*). S kapitánovým vystoupením spojovali jistě
naděje i oba političtí, doufajíce, že se jejich představenému podaří
říct nějakou takovou kravinu, v jejíž křiklavosti by úroveň večírku
zanikla.

Kapitán však jejich očekávání zklamal a promluvil nezvykle stručně a inteligentně:

„Soudruzi!“ řekl. „Právě v předvečer vašeho večírku přišla radostná zpráva. Jeden ze spojených států amerických, Ecuados, vystoupil z Americké unie. Tak, soudruzi! Tábor imperialismu se hroutí. Rozpad USA započal. Rozpory, které narůstají uvnitř tábora imperialismu, ničí tábor imperialismu!“

Většinu vojinů ta ohromující novinka nezajímala a ze všech přítomných ji stejně dovedl uvést na pravou míru pouze svobodník dr. Mlejnek. Jako jediný pravidelný čtenář *Obrany lidu* si všiml nenápadné zprávy v dnešním vydání, podle níž Ekvádor vystoupil z jakési panamerické obchodní dohody, týkající se zužitkování želvího trusu. Ostatní příslušníci praporu, pokud byli důstojníky, pokládali však kapitánovo rozloučení s mužstvem za ideově velmi zdařilé, a major Sádlo se dokonce v duchu rozhodl, že informace použije při zítřejší štábní desetiminutovce.

* * *

A program nezadržitelně pokračoval. Po (velmi) neúspěšném pokusu četaře Omámeného o zbojnický tanec, který se dle slov vojína Bamzy choreograficky shodoval s projevem šampióna tanečních zábav klubu *Onany Boys* ze Žižkova, došlo k předvedení aktovky rotného Maňase *Pozor – nepřítel naslouchá!* Bylo to vlastně symbolické drama: v každém případě hojně používalo symbolů. Svobodník Lakatoš vystoupil tu v jedné z hlavních rolí v lesklém černém gumáku, vypůjčeném od chemické čety, a v kloboučku se štětkou, staženém hluboko do čela (obojí všeobecně známý samoznak pro diverzi). Z opačné strany vyrazil proti němu rotný Maňas rozšoupnutým krokem a s květinou v knoflíkové dírci uniformy (symbol vycházky). Na půl cestě mezi oběma stoly mužstva a přímo před Malinkatým ďáblem vytáhl z kapsy zapalovač a pokoušel si zapálit. Přístroj sice zafungoval, ale

protože symbolizoval zapalovač nefungující, přistoupil k rotnému ztrémovaný svobodník Lakatoš, třesoucími se prsty zlomil nejprve tři sirky, než se mu podařilo rotnému připálit předtím už zapalovačem zapálenou cigaretu, a nápadně přiskrceným hlasem prohodil:

„Tak čo, vojak, chutí? Chutí?“

Rotný Mañas odvětil stroze a profesionálně:

„Chutná.“

Pak se rozvinul dialog:

Špion: „Aj ja som bol na vojnĕ.“

Rtn. Mañas (úsečně a chladně): „Tak?“

Špion: „Veru hej. Za prvej republiky. Vtedy bolo všetko iné.“

Rtn. Mañas: „To ano.“

Špion: „Vtedy som fasoval desať cigariet denne.“

Rtn. Mañas: „Ano?“

Špion: „Kol'ko vy teraz fasujete?“

Rtn. Mañas (obezřele): „Tolik, že mi to stačí.“

Špion: „A ste tuhý fajčiar?“

Rtn. Mañas: „Přijde na to, co nazvete silným kuřákem.“

Špion: „A – a – a –“

Rtn. Mañas (napovídá): „Vycházky!“

Špion: „A vychádzky – vychádzky – máváte ich dost?“

Rtn. Mañas: „Máme jich tolik, že nám to zcela vyhovuje.“

Špion: „To ja – ja –“

Rtn. Mañas (napovídá šeptem): „To já je míval každý den!“

Špion: „To ja som ich mával každý deň. Tak zbohom!“

Tím skončil svobodník Lakatoš rázně první část scénky. Podle scénáře byla sice podstatně delší, ale svobodník dál roli zapomněl. Usoudil však, že předvedené postačí, aby si divák utvořil představu nutnou k pochopení pointy, dotkl se prstem střechy kloboučku a s ulehčením zmizel. Pointu měla podtrhnout dívka v modré košili a (sovětsky) filmových tvarů, která se stydlivě přiblížila k rotnému Mañasovi. Rotný Mañas rozpráhl ruce a zvolal:

„A vida! Márinka! Hled'me! Márinko, ty jsi svěží jako tank po údržbě!“

Rotný si značně zakládal na tom vojenském přirovnání; vymyslel si je však dávno před obsazením role a v posluchačstvu, vizuálně vnímajícím dívčiny tvary, vyvolala metafora hlučné veselí. Dívka se začervenala ještě víc a její „Jdi mi k šípku, ty lichotníku!“ nebylo skoro slyšet. Poněkud lépe už bylo slyšet další slova role: „A kde jsi byl, Honzíku, minulou neděli? Čekala jsem tě...“ Na ně rotný Maňas sdílně odpověděl: „Nemohl jsem přijít, Márinko, měl jsem stráž u muničního skladu, víš, tam v habřině, co je ten velký triangulační bod, který je vidět odsud z města, asi padesát metrů od božích muk směrem na západ.“

A to byla pointa rotného Maňase. Dívka z něho zázračně snadno vytáhla ještě podrobný popis úseků jednotlivých strážných i s dobou střídání, údaje o rozmístění jednotek v táboře, poplachový plán praporu, jména velitelů až po velitele divize, denní normy potravin, technické údaje o tankovém motoru, znění řádových nařízení o chování vojska na vycházce a datum narození ministra národní obrany, a potom mu vzorně svazácky vyčetla nedostatek bdělosti a ostražitosti. O tom, co hra symbolizuje, nemohl tedy mít nejmenší pochyby ani major Sádlo, jinak notoricky zaujatý proti jakékoliv nesrozumitelnosti v uměleckých dílech.

Oba političtí, pokukující po majorově bezvýrazné tváři, se mohli utleskat. Dívka, barvou v obličeji připomínající malinu, odběhla za hromového potlesku mužstva ke svým dvěma soudružkám a na prostranství vážně vstoupil četař Kobliha s kytarou a s desátníkem Pískalem, aby zazpívali několik „písní pro duo“.

Mezitím se baterie lahví na důstojnickém stole téměř z poloviny vyprázdnila a mužstvo mohlo vytáhnout zbytek svých ukrytých zdrojů a umístit je viditelně před sebe. Úvodem k tomuto vývoji byl výbuch kapitána Matky, jenž po skončené aktovce udeřil halasně do stolu, junáckým krokem přistoupil k Maňasovi a se

zvoláním „To se ti povedlo, ty kluku špekounská, špekounská!“ dal své masivní ruce dopadnout na roťákovu rameno. Pod tíhou takto materiálního projevu rotný sice poklesl v kolenou, ale zároveň se služebnicky zašklebil, čehož využili oba političtí, aby v třesoucích se rukou pozvedli číše a zvolali: „Ať žije soudruh kapitán!“ Připojil se k nim mečivý sopráněk snaživého poručíka Hezkého a mlčky zvednuté poháry majora Sádla a Malinkatého ďábla, jakož i směsice nezřetelných a dost podezřelých zvolání z řad mužstva. Za ní, když už téměř umkla, udělal dramatickou tečku opilý, avšak dobře slyšitelný hlas četaře z povolání Líbezného: „Ať žiju já!“ Naštěstí přesáhla již míra alkoholu požitého důstojníky míru jejich soudnosti a do cinkotu sklenic brnkly první akordy kytary četaře Koblihy. Duo, jež mělo být uměleckým vyvrcholením kulturně masového programu, nasadilo vážné obličejy a spustilo v tklivých terciích:

*Dům – můj rodný dům –
tam, kde bůvol a sob v prérii sní...*

Oplzlý tenor četaře Koblihy tvořil zvláštní témbrový kontrast k vykleštěnému diskantu desátníka Pískala. Do nemožnosti prodlužovaná vyznění dlouhých not, provázená žbluňkavými akordy, nesla se nad rychle tichnoucím šumem mezi vojíny i důstojníky, vznášela se nad cigaretovým kouřem, nad výpary vín a likérů a nad hlavami tří přítomných politruků a stoupala k výšinám jídelny, odkud nehybně zíraly portréty, ověncené bezbarvými ozdobami z krepového papíru. Krvavými písmeny tam rudě zářila zvláštní hesla:

KUPŘEDU ZA VYSOKOU IDEOVOST!
KUPŘEDU ZA VLAST!
ZPÁTKY NI KROK ZA SOCIALISMUS!

*Dům – můj rodný dům –
ostrov pohádek a sladkých snůůů...*

zpíval desátník Pískal vysokou fistulkou, četař Kobliha odvážně zabíral do přibližně vyladěných strun a nitry shromážděných pohybovalo pohnutí. Sprostý nadporučík Kámen (stála před ním dobře využitá láhev chartreusky) dal se dokonce do breku, a jakmile píseň dozněla, počal výbušně tleskat. Duo mělo rozhodný úspěch, a dřív než mohl něco poznamenat Malinkatý ďábel, spustilo další píseň. Stejně jako v případě *Pochodu SNB* přizpůsobili si oba lidoví umělci poněkud text s ohledem na zbraň, u které sloužili, a to zcela bez ohledu na obsah díla, vzniklého v dílně textařů pro útvary Pohraniční stráže. Pod vlivem ohlasu prvního čísla prodlužovali dlouhé vokály ještě virtuózněji a podivné guturální zvuky, vkládané do slov tam, kde nedopatřením připadla krátká slabika na dlouhou notu, zvyšovaly hypnotické kouzlo songu. Baladická hypnóza se zmocňovala srdcí vojáků, nevyjímaje ani tvrdé srdce kapitánovo. A pěvci pěli:

*Tahám, kde Vlhátavá
tohók si prohórvavá,
mlahády tahánkistá – há
nahá straží stává.*

*V ruhůce sahámopál
ohóstre hlehédi v dál,
aháby klíhýd a mí – hýr
všehém nam uhůhlidál.*

*V síhýti uhůkladů
zehém jak zaháhradů
střehéži tahánkistá – há
prohóti Zahápadů.*

*Jehého tvrrrrrrrda pĕhést
drrrrrrrti zrahádcu lést,
čahásto muhůsi všá – hák
druhůha k hrohóbu nést.*

*Přehésto ahále všák
mlahády tahánkistá
nehélka nehézradí – hý,
jehénom zbyhýstři zrák.*

*Vihý, že přihýde čahás,
kdyhý se vraháti zahás,
sehé svým děhévčatké – hém
prohóžit štěhésti jahás!*

Zatroubily celé skupiny umazaných kapesníků, v porostu tváří se utvořily vlhké pěšinky. Nadporučík Růžička se v bouři jáсотu nadšeně naklonil k majoru Sádlovi a prohodil, že naši vojáci mají srdce na pravém místě a vhodná písnička je dovede dojmout, stejně jako zas nakonec nějaká jiná je dovede nadchnout k nejvyšším metám a výkonům. Major Sádlo neodpověděl, protože již nevládl jazykem. Ale ani to nebylo třeba, neboť zpěváci se opět rozezpívali a nová píseň slibovala, že se zalíbí i Malinkatému ďáblovi. Ohlásili ji jako „lidovou píseň z Havaje proti imperialistům a vykořisťovatelům“, a poručík Hospodin vybuchl v spontánní potlesk, bohužel sólový, neboť většina diváků zachovala po úvodu nedůvěřivé mlčení. Přednesem protiimperialistické pokrokové písně překonali však crooneři všechny rekordy medovitosti:

*Havaj, ty země písni,
Havaj, proč tebe tísni
dolááár...*

Tak započala chmurná lidová balada a pokračovala:

*Havajská krásko snědá,
bankéř tvé tělo hledá
a za svůj dolar skoupý
tě koupííí...*

*V travnaté chýše stínu
krev ztiší ve tvém klínu.
Zapomeneš pro lásku
na rasovou otázku...*

Pádná ideová pointa rozehrála srdce poručíka Hospodina, který s úlevou zaznamenal, že po pregnantním dvojverší se Ďáblův obličej poněkud rozjasnil. Pěvci pokračovali s rostoucím zápletem:

*Havaj, ty země květů,
zpíváš celému světu
o lásce, jež není.
Dolar, ten všechno změnííí...*

*Slunce, palmové háje,
lásky, to jsou jen báje
havajských kytár sněnííí...*

V sále, kde by uslyšel dopadnout na zem sirku, rozlehly se vzlyky četaře z povolání Líbezného. Takový ohlas povzbudil duo k ještě soustředěnějšímu útoku na city vojsk, a Kobliha s Pískalem pěli dál v tklivých terciích:

*Kanaki silný, snědý,
není to naposledy,*

*co ruka bílé paní
tě zmámííí...*

*Až vyjde slunce rudé,
milenkou tvojí bude,
zapomeneš pro lásku
na rasovou otázku...*

Četař z povolání Líbezný už to nevydržel. Vstal, a shodiv ze stolu několik sklenic, vyvrávoral středem sálu ven na záchod, kvíleje hlasem smíšeným se slzami: „Maminkóóó, kup mi koníčkááá!“ Jeho hlas dozněl na chodbě venku a v sále se chýlila ke konci píseň lidového dua:

*Havaj, ty země květů,
lžeš lásku celému světu
havajských kytár sněhíím...*

Ještě prudký úder prstů přes struny a elegantní půlkruh, opsaný kytaristovou pravicí, končící v neurčitu, a dlouhý, vyznívající, poněkud rozladěný akord, sladký, medový... a potom zuřivý potlesk, volání slávy, cinkot sklenic, padání pod stůl, vylézání na stůl, řev, volání a brekot. Železný nadporučík Pinkas se zhroutil na desku hodovní tabule a jeho prořídlé vlasy odpluly po hladině rozlité whisky. Sprostý nadporučík Kámen objal Malinkatého ďábla a tím, že se mu mermomocí snažil vtisknout polibek, zabránil tomu poněkud také dojatému, ale přesto bdělému a ostražitému důstojníkovi kriticky promluvit. Janinka zachytila pohled rotného a lehounce pokynula hlavou směrem ke dveřím. Rotný se vytratil z místnosti. Na prostranství mezi stoly vběhlo narychlo zimprovizované kvarteto, povzbuzené úspěchem dua a stavem přítomných důstojníků, a ve složení četař ing. Krajta, četař ing. Vytáhlý, vojín Bamza a desátník Střevlíček

spustilo vesele žalobnou melodii. Poručík Hospodin a nadporučík Růžička, téměř již ukolébání v jistotu, strnuli, jako by je zasáhl blesk:

*V roce jedenapadesát,
kdy sem narukoval,
ten chlap by už nemusel žít,
co mě na vojnu vzál!*

Koutkem oka spatřil poručík Hospodin, jak sebou Malinkatý ďábel v náruči nadporučíka Kamena začal prudce škubat. Druhým okem zahlédl, že kapitán Matka se vztyčil a bedlivě naslouchá. Kvarteto pělo:

*Do Kobylce sem narůkoval,
do města málehó,
dyby tak míly pámbu dal
a práštil dó něhó!*

Kapitán Matka se neobyčejně energicky vymrštil ze židle, ale místo velitelského zásahu s chutí zařval:

„Tak chlapi, a teď tu naši, tu naši, tu bolševickou! Kámen – ke mně!“

Kupodivu, sprostý nadporučík Kámen, v plnění rozkazů obvykle laxní, povolil sevření a nechal polozadušeného Ďábla dutě dopadnout na sedadlo. V mžiku se oba důstojníci dali do zpěvu bojové písně:

*My sme rudí bolševící,
s kapitálem nehrajem!
My to vždycky vyhrávali,
my to vždycky vyhrávali,
my to vždycky vyhrajem!*

Na tomto místě přiblížil se k nim četař Kobliha s kytarou, a zachytiv povědomou melodii, počal ji loajálně doprovázet. Důstojníci se vzali kolem krku a přidali:

*Říkají nám rudej teror,
Gottwaldovi derviši.
My jim za to postavíme,
my jim za to postavíme
šibenici nejvyšší!*

Strženo vervou interpretace, připojilo se k nim i několik ožralých vojáků, a po chvíli nesměle, šilhajíce, i oba politrukové. Kouřem zněly závěrečné verše bojové písně, kterou však revoluční zpěvníky neuváděly:

*Až nám soudruh Gottwald vydá
k útoku rozkaz z Prahy,
pak najednou všem buržoustum,
pak najednou všem buržoustum
poletěj dólu hlavy!*

Většina přítomných byla již natolik rozjařena, že sbratřující účinek alkoholu otupil ostny třídní nenávisti a vystoupení štábu bylo přijato s potleskem. Ale kvarteto četaře ing. Krajty se nehodlalo dát přetrumfnout. Na revoluční píseň z doby předúnorové navázala jiná, jejíž text pocházel z doby po únoru:

*Nám třída dělníků zbraň dala,
ted' stát s ní musim den co den.
Už áby si jí zase vzála.
Pak téprv budu spokojen!*

Byla to provokace a překvapivě probudila smysl pro důstojnickou čest u sprostého nadporučíka Kamena. Znovu uchopil kapitána Matku kolem krku, z druhé strany stiskl poručíka Hospodina, zadupal nohou v rajtce a spustil za doprovodu četaře Koblihych chmurný zpěv rázu fatalistického:

*Až k nám přídou hoši z jůesej,
tak nás na útvarech všechny voběsej!
Tak nás na útvarech, na útvarech,
na útvarech všechny voběsej!*

Do toho vpadlo kvarteto četaře ing. Krajty optimistickým polkovým rytmem. K jeho refrénu se spontánně přidali *tutti*, pokud jim to stav dovoloval:

*Když sme jeli na tu vojnu,
zpívali sme vesele.
To sme eště nevěděli,
do jaký dem prdele – a!
Vojná, vojná – vojna neni kojná!
Vojná, vojná – vojna neni kojná!
Vojná, vojná – vojna neni kojná!*

A tehdy se stalo něco hrozného. Sálem zazněl ostrý třesk pistole, všichni rázem zmlkli a strnuli. Na stole důstojníků stál Malinkatý ďábel a držel v ruce kouřící revolver. V rohu místnosti se snášel obláček prachu z omítky, kde se kulka zabodla do stropu, a padal zvolna na hlavy vyburcovaných zpěváků. Ďábel využil ticha, zamával pistolí a zaječel:

„Vojáci! Okamžitě se rozejděte do svých ubikací!“

Udělal dramatickou pauzu. Dramatickou pauzu porušilo po chvíli hučení, které se pomalu zvedalo a zvedalo. Malinkatý ďábel se proto rychle rozečel znova:

„Nestrpím, aby tu byla urážena dělnická třída, naše vlast a naše lidově demokratická armáda! Zdá se, že vám dva roky politického školení, soudruzi, nestačily! Takhle jste plnil svoje povinnosti, soudruhu nadporučíku?“ obrátil se na Růžičku. Politruk realisticky zezelenal a pokusily se o něj mdloby.

„Takhle si vážíte vymožeností, které vám dal náš lidově demokratický stát, soudruzi?“ obrátil se Ďábel na shromáždění. „Tohle má být večírek na rozloučenou s nejčestnější povinností lidově demokratického občana? Pěkně jste se vybarvili, soudruzi! Chováte se jako banda nejzavilejších reakcionářů!“

Hučení v sále zarezonovalo. Z davu vystoupil rotný Soudek s lahví v ruce a oslovil hrozivě majora:

„Co tu plkáš, skrčku? Kdo je u tebe reakcionář?“

Majorek zařičel:

„Zítra se budete hlásit u svého velitele!“ zarazil se a opravil: „U velitele divize! A vy taky, soudruhu kapitáne!“ obrátil se k Matkovi. Matka srazil paty a řekl tupě:

„Provedu!“

„A ted' rozchod!“ zaječel Ďábel. Zdvihl se orkán hlasů, mezi nimi opět silně vynikl hlas rotného Soudka:

„Vyhod'te ho!“ volal ten hlas nabádavě.

„Prožeňte mu šunky!“ ozval se drze vojín Bamza. Hlasy sílily, divočely a kolem majorka se stáhl nebezpečný kruh. Poručík Hospodin a nadporučík Růžička, oba smrtelně bledí a fosforeskující, pokusili se Ďábla zaštitit vlastními těly.

Ale Malinkatý ďábel nepočkal na hrdinnou smrt. Zahrozil jenom pěstičkou, zvolal do řevu blížící se tlupy: „Následky si přičtěte sami!“, rychle se otočil a vyběhl chodbou do tmavé noci. Netušil, že se tím vrhá do náruče nelítostného osudu.

* * *

Když se rotný ocitl venku na nočním vzduchu, přešel rychle asfaltovou cestu a stoupl si do stínu košatého stromu, jenž stál na druhé straně u vchodu na sportovní gorodek. Na nebi měňavě světélkovaly hvězdy i chuchvalce vzdálených mlhovin, jako by v inkoustovém moři plovaly jiskřící sépie. Ty hvězdy hleděly dolů, na vojenský tábor Kobylec, na koruny kaštanů, které (definitivně) posledními listy tiše šustily v nočním větříku, na síť asfaltových cest, rozbíhajících se z tábora všemi směry. U každé z nich, někde na konci, stála stráž a nepustila nikoho dál, ačkoliv jí bylo jedno, kam a proč jde, ačkoliv pro ni za ni mohl donekonečna pokračovat v cestě; ale měla rozkaz, rozkazem byla změněna v androida. Hvězdy hleděly také na mlčící tělocvičný gorodek, na doskočiště z bílého písku a na vysokou dřevěnou konstrukci pro parašutistické skoky do hloubky. Z oken jídelny se linula zmatená směsice hlasů, úryvky zpěvu, exploze smíchu. Rotný se opřel o dřevěnou stěnu boudy na náradí a zadíval se ke vchodu do jídelny, který se černě rýsoval v obílené zdi.

Najednou se dívka objevila v tom černém obdélníku. Bílá zář nebe smíšená s tmou noci zalila jí obličej, skla po černých šatech. Na nadrech prudce zazářila sytě zelená slza a zase zhasla. Dívka se rozhlédla a smaragdová slza na jejích šatech opět vzplanula a zhasla, vzplanula, zhasla.

Pak vykročila do plného světla noci na asfaltovou cestu, zarazila se, znova se zmateně rozhlédla na všechny strany. Několik kroků, pohyb, jako by někdo v té tmavé noci zašeptal oblíbený verš z rotného lyrického zásobníku o krásné věci, radosti navěky, a paní nadporučíková momentálně zvítězila nad vůní civilu a lákáním Prahy; a v rotném jako by se zdvihla nějaká stavidla a vypustila nahromaděnou řeku žalu nad nesplnitelností touhy, nad neuspokojením splněné touhy, nad tou špatnou organizací života.

„Janinko!“ zavolal tiše.

Rozběhla se přes cestu a přitiskla se k němu. Viděl jí zblízka do tváře.

„Daníčku!“ zašeptala. Políbil ji. Jiskra ve smaragdu zhasla, protože na ni padl jeho stín.

„Pojď,“ vzal ji za ruku. Vešli na gorodek a zůstali stát na okraji doskočiště. Dívka se k němu tiskla, ale nic neříkala, a rotný cítil potřebu mluvit. Jenže ve stínu kůlny na náradí, pod šplhacími lany, která visela jako oprátky obrovské šibenice, na něho padla tíseň.

„Pojď, Jano,“ řekl. „Vylezem si nahoru, jo?“

Pohlédla k nebi, usmála se.

„Copak sme vopice, pane doktore?“

Byl to žalostný pokus o ironii, příslušnou zanášivé důstojnické paničce. Nevyšel. Janince se zlomil hlas. „Himl,“ řekla. „Tak jo. Tak lez. Lez, Daníčku. A podáš mi ruku. Bude to krásný a těsně pod hvězdičkama.“

Rotný si dal záležet a mrštně se vyšvihl na první ráhno gigantického žebříku, bylo ve výši její hlavy, a sáhl pro ni. Chytila se ho za ruku, druhou rukou se opřela o ráhno a zkusila vyskočit.

„Počkej,“ řekla. „Sundám si punčochy.“

Hleděl na ni. Otočila se, vyhrnula si sukni, nejdřív na jedné, pak na druhé straně. Ta liturgie v něm probudila trýznivý vojenský hlad; dva šedavé obláčky kouře dopadly na bílý písek a ona se vydrápala k němu, bílá kolínka zasvítily jako hvězdy stoupající ze země a pak už rychle šplhali vzhůru po dřevěném lešení.

Vysoko nahoře bylo skoro ticho. Cesty za budovami kolem gorodku se klikatily jako na mapě, pod světélkujícími sépiemi se na obzoru černal Okrouhlický vrch, dějiště slavných tankových bitev; a vítr lehce vál, mrazil na tvářích. Paní nadporučíková si sedla na sukovitém ráhnu blízko k rotnému, zkřížila bosé nohy, visely ve vzduchu, houpaly se, mířily něžnými prsty na bílé doskočiště, svítily v nočním vzduchu jako dva majáčky na pobřeží spánku.

„Tak pozejtří,“ řekla.

„No.“

„A pak se už neuvidíme.“

„Ale ano,“ řekl. „Sejdeme se v Praze. Budeš přece moct přijet.“

„Já nevím.“

„Proč bys nemohla? Tvůj muž má pořád službu. Ani to nebude vědět, žes nebyla doma. Můžeš jet ráno rychlíkem –“

„Proč ses tu vůbec vobjevoval?“ přerušila ho najednou zoufale.

„Vobjevoval? Proč? Jak to myslíš?“

„Proč ses, hergot, vobjevoval v mym životě?“ řekla nešťastně a dívala se přes tábor pryč, k černé mase Okrouhlického vrchu, ale o hodně dál, přes hlídky podupávající nocí, za hranice jejího ztraceného světa jménem Kobylec. „Byl tady Vašek a kasino a oficíři a kino třikrát tejdne a malej a byt v novostavbě a votrava a pusto a v noci na střelnici tanky a střely krásně svítily a lítaly a všechno bylo hrozně pitomý, ale všechno bylo hrozně v pořádku. A ty si do toho přideš. Bože, proč?“

„Janinko,“ řekl. „Nebud' smutná. Je to v pořádku takhle, jak to je. Ted' to je teprve v pořádku.“

„Co je v pořádku? Že je mi už Vašek úplně fuk, to je v pořádku? Že mi ted' všichni roťáci, který byli, než si přišel, a budou, až vodejdeš, sou taky fuk? Že mi bude něco scházet? A vo moc víc, než mi kdy scházelo? Danielku – to je v pořádku?“

„Ale no tak –“

„Já vim,“ řekla. „Sem samozřejmě hysterická ženská. Pitomá důstojnická panička, vo který se toho asi dost povídá, že?“

„Ale –“

„Ne, ne, mlč, mlč, drž tu svou pěknou, milou, zlou pusou. Nebudeš mi nic vykládat. Já to vim. A ty to moc dobře víš taky. A já ti vidim na nose, jak to podepisuješ.“

„Nic nepodepisuju, Jano,“ řekl, zachvácen pošetilou vášní. „Miluju tě. Strašně. Seš pro mě víc než co jinýho na světě. Ujed' se mnou, Janinko!“

Dívka strašně zesmutněla. „Kam, ty trumbero,“ řekla temně. „Někam do nějakýho pitomýho podnájmu v Praze, co? Abys vod-

tamtud za chvíli utíkal, až by se za tebou kouřilo, abys nemusel mít pořád na vočích tu pitomou pani nadporučíkovou Pinkasovou –“

„Ale Jano –“

„– která tě tak strašně milovala, a přitom tak málo, že se ti pověsila na krk.“

Z parašutistické konstrukce padaly slzičky, jedna za druhou, a rotný vytáhl kapesník. Zabručel.

„Strašně!“ pravila dívka zoufalým hlasem. „Strašně, strašně, strašně tě miluju, Danny. Nevim, co to je, proč sem takhle pitomá ženská, proč tě tak miluju, já – dyž sem měla pět roťáků před tebou, vážně, a mám chlapa tankistu a všechno, strašně, strašně, strašně, Danny –“

„Tak se rozved', Jani,“ řekl podvodnický a náhle sám uslyšel, jaký je to podfuk, jeho hlas. A ona slzavě vybuchla:

„Neříkej to, Danny, prosím tě. Miluju tě, ale nic neumim, ani knížky mě nebavěj, vůbec – ale miluju tě. Strašně. Ach Danielku, nevodjízďěj! Zůstaň se mnou!“

„S tebou?“ řekl bezmocně, a idiotsky ho napadlo, jestli snad nechce, aby se dal nalejt. Ztuhl.

„Ach, ty mi nerozumíš!“ zaúpěla Janinka ztrápeně. „Ty si úplně hloupej, pitomej chlap, ale já tě miluju. To říkám jen tak, abych pořád nemusela vopakovat, že tě miluju. Všechno, co ti říkám, každý slovo znamená v mojí řeči: Miluju tě. Víš to? Víš to, Danny?“

„Vim,“ řekl.

„Houby. Nevíš. To ti teprve pani nadporučíková, ta známá mrcha, ta potvora musela povědět. Ty seš úplně hloupoučkej, pitomoučkej, dušičko. Ty by ses musel tolik, tolik naučit. Ale naučí tě to někdo, Danny? Řekni! Naučí tě to někdo?“

„Co, Janinko?“

„Ach –“ řekla. „Já bych – chtěla – já chci – ale ne,“ řekla, seděla skoro sama, ztracená nad vojenským výcvikovým tábořem Kobilec, po tvářích jí tekly slzy nešťastného sentimentu. „Hlouposti.

Pitomosti," říkala. „Blbosti. Ne. Nechci nic. Takhle je to všechno v pořádku. Takhle je to všechno blbě udělaný a nikdo nemá právo se na něco ptát. Prostě to tu tak je. No. Je to tak. Ať dělám, co dělám. Pojd', Danny," obrátila se k němu. „Proč tady vlastně sedíme? Těchhle hvězdiček si ještě užiju. Ale tebe si už neužiju. Pojd'!“

Svezla se z ráhna dolů, šaty se jí napjaly přes břicho, přes klín, bílá kolínka opět zasvítily jako hvězdy. A to snad byla odpověď na všechno. Jediná odpověď, kterou uměla dát paní nadporučíková; Janinka; kterou kdokoliv uměl dát. Připadal si nesmírně hloupý, když slézal za ní. A dole spolu odešli do kůlny na tělocvičné nářadí, kde byla tma a hrubé žíněnky na pozemní akrobacii.

* * *

Potom, až do dne, kdy příslušníci Sedmého tankového praporu odešli do civilu, se nestalo nic důležitého. Radost z té poslední a největší události jejich základní služby úplně zastínila záhadu, kterou marně vyšetřovalo OBZ, že major Borovička, zvaný Malinkatý ďábel, se z večírku na rozloučenou vůbec nevrátil domů a tajemně zmizel, takže události, které se té noci zběhly v jídelně, zůstaly bez následků.

Ve světle faktů, které vyšly najevo až mnohem později, byla vlastně jedna okolnost důležitá. Jejími svědky byli však pouze rotný Smiřický a manželka jeho nadřízeného, náčelníka štábu. Ale rotný Smiřický byl už za horama a paní nadporučíková o tom pomlčela.

Když se tehdy pomilovala s rotným v kůlně na nářadí a potom spolu přecházeli asfaltovou cestu zpátky k jídelně, zaslechli temný pád, žuchnutí, a spatřili jakéhosi vojína – podle slov, která vzápětí pronesl, uhodl rotný, že je to voják Bamza –, jak sedí na zemi a nohy mu mizí v nějaké díře.

„Do prdele," řekl voják vztekle, „kurvy kuchařský! Eště jim tam někdo mezi ty hovna spadne!“

Poddůstojník a důstojníková manželka couvli do stínu. Vojín vstal, sebral ze země prkno, zabručel: „Nechaj to vtevřený, kurvy!“ a prknem otvor v zemi zakryl.

* * *

Tento otvor byl otvorem odpadové žumpy, do níž se sléval obsah všech kanálů z celého tábora.

Teprve za mnoho dní, kdy už propuštěné vojíny dávno opustilo první opojení svobody a paní nadporučíková se večer co večer chodila před budovu praporu smutnými očima dívat na nové služby, a kdy se dr. Daniel Smiřický už opět pídil po jakýchsi nesmyslných věcech a dokonale zapomněl na moudrá slova Janinčina, tehdy přijel k otvoru žumpy před kuchyní Sedmého tankového praporu speciální automobil, nazývaný v táboře technickým termínem „hovnocuc“. Jeho řidič sundal mohutnou pryžovou hadici, ústící do nádrže na karosérii, hodil ji do žumpy, zapnul motor sací pumpy, zapálil si cigaretu a s povděkem přijal čerstvě usmažený řízek, který mu přinesl přátelsky naladěný vrchní kuchař.

Přístroj klidně pracoval, najednou v něm však cosi zakloktalo a píst pumpy se zběsile roztočil naprázdno.

„Co ste tam hodili, chlapi?“ řekl řidič, položil nedojedený řízek na rám karosérie, zastavil motor a začal vytahovat hadici. „Něco mi ucpalo cuc.“

Kuchař mu přiskočil na pomoc a spojenými silami vytáhli těžkou hadici ven. V sacím otvoru vězel nějaký černý předmět. Když jej vyňali, zjistili, že je to vycházková důstojnická holínka nezvykle malých rozměrů.

Praha, jaro – zima 1954

Poděkování

*Jaroslavě Blažkové,
výborné spisovatelce
a snad ještě lepší čtenářce,
za odbornou revizi
československého jazyka.*

Autorova poznámka

Tankový prapor jsem začal psát asi půl roku po návratu z vojny, na jaře roku 1954, a dokončil jsem jej v zimě toho roku. Měla to být pouze první část „velkého českého románu“ (podle vzoru The Great American Novel) o životě v padesátých letech, jenže ten jsem nikdy nenapsal. Při přepisování na stroji jsem rukopis označil „fragment z doby kultů“, abych se vyhnul kritickým výtkám literárně vzdělaných čtenářů tehdejšího undergroundu, týkajícím se stavby textu. Strojopis, jak to tehdy bývalo, koloval mezi přáteli a známými a existovalo i několik neautorizovaných opisů, z nichž jeden se dostal do nepravých rukou předlohy k jedné postavě té frašky, ale ta to naštěstí přijala s humorem. Po pádu starého režimu chtěl bývalý velitel mé rotty vědět, který „z těch idiotů je on“.

Ujistil jsem ho, že žádný. Byl to hodný velitel a padl jen za oběť obecné idiotizace těch dob, jež neměla co dělat s individuální inteligencí.

Když v druhé polovině šedesátých let začaly ledy vůčihledně tát, nabídl jsem román Čs. spisovateli v době, kdy tam byl šéfredaktorem Jan Pilař. Ten se v té funkci dvakrát vystřídal s liberálním Ladislavem Fikarem, podle toho, jaká katastrofa zrovna hnula komunistickou stranou. Román mi vrátili, ale literární měsíčník Plamen otiskl v číslech 8 a 9 v roce 1967 kapitolu o zkouškách Fučíkova odznaku. Nikoho nenapadlo podívat se na kalendář, kde se zaznamenávala výročí a památné dny, a tak se stalo, že čísla s „Fučíkovým odznakem“ vyšla jakoby ke Dni armády. Jako z tolika nevinných věcí za doznívajícího stalinismu byla i z toho aféra, která vyvrcholila údajným rozkazem vrchního politruka armády generála Prchlíka (po sovětském přepadu v roce 1968 špatně skončil), jímž se vojenským tiskovinám zakazovalo zveřejňovat jakoukoliv satiru na věci vojenské. Pro překotný vývoj

těch časů je charakteristické, že rok nato vyhrála Armádní soutěž tvořivosti v oboru dramatu skupina vojínů, kteří si „Fučíkův odznak“ pro ten účel zdramatizovali. V roce 1968 otiskli v Plameni v čísle 4 zase jednu kapitolu, Sedmý tankový prapor v útoku na spěšně vybudovanou obranu nepřítele, ale to už byl v proudu annus mirabilis 1968, Pilaře vystřídal Fikar a dal Tankový prapor nejdřív ilustrovat a pak vysázet. Ilustrace vyrobil Karel Laštovka a byly to pozoruhodně pojaté kresby, které později do svého vydání převzalo dánské nakladatelství Samlerens Forlag.

Laštovkovo dílo mělo groteskní historii. Když do země vtrhli sověti, byla budova Svazu československých spisovatelů, v níž sídlilo nakladatelství Čs. spisovatel, jedním z objektů, které jako centra kontrarevoluce vojska obsadila. Po několika týdnech budovu vojáci zas vyklidili, vrátili se do ní redaktori a zjišťovali, co se ztratilo. Celkem nic, jenom pera tzv. filcová, tehdy v SSSR neznámá novinka – a Laštovkovy ilustrace k Tankovému praporu.

Nakonec se našly nacpané za skříní na rukopisy a hned bylo taky jasné, co se stalo. V románě měla být předśádka, kterou Laštovka zaplnil bramborovitými tvářemi důstojníků, ozdobených obrovitými nárameníky podle sovětského vzoru. Neznámý rudoarmějec připsal pod oficírské vizáže různé charakteristiky, pak se zřejmě svého činu zděsil a corpus delicti uschoval. A není divu, že se zděsil: nejbachratější tvář nesla legendu: Éto galavá prokljatoj svini generala Filoména Abrahamoviče (to jsem si vymyslel; křestní jméno a ačestvo toho hodnostáře neznám) Grečka. Svým způsobem to potvrdilo, že můj román není přílišná humoristická nadsázka.

Kniha tehdy samozřejmě nevyšla. Poprvé ji vydal pařížský Gallimard francouzsky (1969), pak následovalo zmíněné ilustrované vydání dánské (1973), několik vydání chorvatských a nakonec i různá vydání v anglickém překladu, který ovšem nese komerčně zajímavější titul The Republic of Whores (Republika děvek, viz zde s. 122). Česky ji poprvé čtenářům předložilo naše Sixty-Eight Publishers v roce 1971

jako svou první publikaci, a potom ještě čtyřikrát, naposled v roce 1980 s ilustracemi Jana Brychty. Byla to komerčně nejúspěšnější kniha nakladatelství: prodali jsme něco přes 9000 výtisků. K prvnímu vydání napsal předmluvu Jiří Voskovec a ta mě tehdy, v počátcích našeho exilu, naplnila štěstím.

Po pádu starého režimu v naší vlasti stal se Tankový prapor prvním českým celovečerním filmem po téměř půl století, který vyrobila soukromokapitalistická společnost (Bonton). Bylo to v době, kdy se kniha filmovala, vlastně ještě nelegální počin (dosud platil Benešův znárodňovací dekret), ale vyplatil se: Tankový prapor se stal nejnavštěvovanějším filmem roku 1991 a prolomil bariéru, jež bránila soukromému podnikání v českém filmu.

Realizace se musela potýkat se známými problémy filmových přepisů knih, jejichž hlavní účin je v autorském vyprávění.

1998

Josef Škvorecký

Tankový prapor

Edice Současná česká próza
Ilustrace na obálce z Pixabay.com
Redakce Jaroslava Bednářová

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. vydání
Verze 1.0 z 5. 3. 2019

ISBN 978-80-7602-611-7 (epub)
ISBN 978-80-7602-612-4 (pdf)
ISBN 978-80-7602-613-1 (prc)